

PROJEKT
Załącznik
do uchwały nr .....
Rady Miejskiej w Pułtusk
z dnia .....

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH
GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2026

1. Wprowadzenie.....	4
2. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2026	7
2.1 Metodologia opracowania strategii	7
2.2. Uwarunkowania prawne i programowe	10
2.3 Korelacja Strategii z innymi dokumentami strategicznymi	11
3. Diagnoza sytuacji społecznej	17
3.1 Przedmiot diagnozy.....	17
3.1.1 Ogólna charakterystyka Gminy Pułtusk.....	17
3.1.2 Demografia.....	20
3.1.3 Rynek pracy.....	25
3.1.4 Gospodarka mieszkaniowa.....	27
3.1.5 Opieka zdrowotna.....	27
3.1.6 Edukacja i wychowanie.....	29
3.1.7 Kultura i sport.....	33
3.1.8 Bezpieczeństwo publiczne.....	36
3.1.9 Organizacje pozarządowe.....	38
3.1.10 Pomoc społeczna	39
4. Katalog problemów społecznych występujących na terenie Gminy Pułtusk	59
4.1 Zjawisko wykluczenia społecznego	60
4.2 Ubóstwo	62
4.3 Bezrobocie.....	66
4.4 Bezdomność	75
4.5 Niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba.....	78
4.6 Seniorzy	85
4.7 Zagrożenia współczesnej rodziny	92
4.8 Uzależnienia (od alkoholu i substancji psychoaktywnych) i przemoc w rodzinie	100
5. Diagnoza głównych Problemów Gminy Pułtusk w ujęciu ankietowym	116
6. ANALIZA SWOT – w zakresie polityki społecznej	145
7. PLANOWANIE DZIAŁAŃ	149
7.1 Wizja i misja rozwoju społecznego.....	149
7.2 Prognoza w zakresie zmian objętych Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026	151
7.3 Cel główny, cele strategiczne, szczegółowe i kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026	155

8. Programy i Projekty	173
9. Ramy finansowe oraz źródła finansowania strategii.....	174
10. Monitoring i ewaluacja strategii.....	175
11. ZAKOŃCZENIE	176
12. Załącznik	178
13. Spis wykresów	186
14. Spis tabel	187
15. Spis rysunków	188
16. WYKAZ SKRÓTÓW.....	189

1. WPROWADZENIE

„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk¹ na lata 2021-2026”, zwana dalej Strategią lub SRPS jest dokumentem programowym w obszarze polityki społecznej i na rzecz integracji, służy ukierunkowaniu działań Samorządu Gminy w dłuższej perspektywie czasowej w celu zapobiegania i przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym ze szczególnym uwzględnieniem grup i osób marginalizowanych, wykluczonych społecznie ze względu na bariery i trudności życiowe oraz ograniczone możliwości i utrudniony dostęp do usług społecznych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych oznacza plan działania; odwołuje się do określonej sfery zadań publicznych, a mianowicie wyznacza główne kierunki polityki społecznej. Polityka społeczna jest realizowana poprzez politykę: emerytalno - rentową, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, zatrudnienia, rodziny, mieszkaniową i socjalizacyjną. Najważniejsze cele polityki społecznej to:

- **bezpieczeństwo socjalne**, które obejmuje zapewnienie dochodów i usług w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego m.in.: choroba, inwalidztwo, starość, śmierć, bezrobocie,
- **inwestycje w człowieka** – tworzenie równych szans rozwoju ludzi, kształcenie młodego pokolenia, promocja zatrudnienia (czynnik rozwoju gospodarczego),
- **spokój społeczny** – jako podstawa stabilizacji życiowej ludzi, współpracy w osiąganiu celów, tolerancji różnic między ludźmi,
- **życie rodzinne** m.in.: wartość więzi rodzinnych, podstawa poczucia bezpieczeństwa.

Skuteczna polityka społeczna powinna opierać się na rozpoznawaniu rzeczywistych zjawisk i problemów społecznych występujących w danej społeczności lokalnej oraz ocenie znaczenia i roli czynników warunkujących te zjawiska. Problemy społeczne takie jak: pogłębiające się zjawisko ubóstwa rodzin, związane z bezrobociem, niedostatek materialny rodzin niepełnych, wielodzietnych, problemy egzystencji osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych, uzależnienia i przemoc w rodzinie są zatem zjawiskiem o dużym zasięgu, niekorzystnym dla społeczności, w której występują, odbieranym jako niebezpieczne, czy też zagrażające, które stoją do rozwiązania przed władzami samorządowymi oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym.

Niewątpliwie ważną rolą jest zatem podejmowanie działań w celu zminimalizowania rozmiarów i skutków wszelkich zjawisk społecznie negatywnych i przewycięzania problemów społecznych występujących w Gminie Pułtusk oraz zaspokajania różnorodnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Od skuteczności ich rozwiązywania zależy funkcjonowanie wspólnoty samorządowej, jaką stanowi gmina. Dokument określa wizję i misję oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki.

Działania kierowane głównie ku środowiskom, które pozostają na marginesie życia społecznego, wykluczonych społecznie lub zagrożonych tym zjawiskiem, podejmowane

¹ Gmina Pułtusk posiada status gminy miejsko-wiejskiej. W treści niniejszego dokumentu będzie używane określenie Gmina Pułtusk, przez co należy rozumieć łącznie obszar miasta i tereny wiejskie.

w odpowiedzi na faktyczne potrzeby i problemy mieszkańców, będą realizowane na trzech poziomach:

- **profilaktyki**, czyli zapobieganie powstawaniu niekorzystnych zjawisk jako działania o charakterze priorytetowym,
- **pomocy doraźnej** (ratownictwo), czyli świadczenie natychmiastowej pomocy w sytuacjach kryzysowych,
- **długofalowych programów naprawczych** zmierzających do rozwiązania lub przynajmniej zminimalizowania problemów społecznych i lokalnych.

Ważną sprawą w rozwiązywaniu problemów społecznych jest stworzenie możliwości współpracy pomiędzy różnymi instytucjami polityki społecznej, działającymi na rzecz danej zbiorowości: rządowymi, samorządowymi i pozarządowymi. W rzeczywistości jednak zintegrowanie działań napotyka wiele trudności i barier finansowych, administracyjnych i kompetencyjnych. W tej sytuacji największy ciężar związany z koniecznością organizowania i podejmowania działań nakierowanych na rozwiązywanie problemów społecznych spada na gminy. Niezależnie bowiem od sprawności i funkcjonalności całego systemu polityki społecznej, ludzie muszą mieć możliwości szukania pomocy w trudnych sytuacjach, które ich dotyczą. Najczęściej zaś szukają jej tam, gdzie im najbliższej – w społeczności lokalnej, w której żyją.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zorientowana jest na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, wsparcia specjalistycznego realizowanego w formie indywidualnej, jak i grupowej, rozwoju świadczeń rzeczowych oraz współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej takich jak: edukacja, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, pomoc osobom niepełnosprawnym, zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Tym samym przyjęcie Strategii, jej wdrożenie oraz monitoring i nadzór nad realizacją, a następnie ewaluacja pozwolą na rozwiązanie czy chociaż częściowe ograniczenie uciążliwości problemów społecznych, które są obecne w życiu mieszkańców Gminy Pułtusk.

Opracowanie strategii jest obligatoryjnym zadaniem gminy wynikającym z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej. Niniejszy dokument został przygotowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2014-2020” przyjętej uchwałą nr XLIV/336/2014 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 21 marca 2014r. w celu wytyczenia nowych kierunków i zadań służących niwelowaniu niepożądanych zjawisk społecznych oraz wzmacnianiu mechanizmów dokonywania pozytywnych zmian.

Planowanie strategiczne jest zazwyczaj obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk, jak również procesów społecznych. W marcu 2020 roku wprowadzony w Polsce stan pandemii, który był związany z zagrożeniem rozprzestrzeniania się zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2 wywołującego chorobę COVID-19 wiązał się z ograniczeniem działalności gospodarczej, zmniejszeniem zakresu lub wyłączeniem funkcjonowania instytucji, zakładów pracy i izolacją społeczną. Dodatkowo wprowadzono obostrzenia i rekomendacje związane z izolacją społeczną, pracą zdalną i nauką w trybie on-line. Restrykcje odbiły się negatywnie na gospodarce. Spadła konsumpcja

z wyjątkiem zakupów żywności, na czym najbardziej ucierpiał sektor usług, w tym branże, tj. gastronomia, turystyka, transport. Okres zamrożenia gospodarki, izolacji spowodował zamknięcie wielu zakładów pracy, a co za tym idzie zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Tym samym kryzys spowodowany pandemią ma charakter popytowy, jak i podażowy. W związku z powyższym trudno jest prognozować, jakie będą skutki izolacji rodzin, pogłębiania się wewnętrznych problemów społeczeństwa z uwagi na pozostawanie w domach oraz pogorszenie się sytuacji zawodowej i społecznej mieszkańców Gminy Pułtusk.

Z uwagi na stan zagrożenia epidemiologicznego związany z rozprzestrzenianiem się choroby zakaźnej COVID-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2 tworzenie powyższego dokumentu było w warunkach dużej niepewności. Strategia oparta została na danych, informacjach i prognozach, które były dostępne w okresie jej przygotowywania. Zawarte w niej zapisy mogą podlegać modyfikacji w zależności od zmiany sytuacji społecznej czy pojawiających się nowych wyzwań i potrzeb w zakresie pomocy społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 jest kontynuacją działań zapoczątkowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pułtusk na lata 2014 - 2020 przyjętej uchwałą Nr XLIV/336/2014 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 21 marca 2014r. i nawiązuje do jej celów, założeń i działań, które zapoczątkowały proces tworzenia kompleksowego i spójnego systemu wspierania mieszkańców Gminy Pułtusk w pokonywaniu trudności oraz rozwiązywaniu problemów z wykorzystaniem zasobów i środków własnych Gminy oraz źródeł finansowania zewnętrznego. Realizacja strategii obejmuje sześcioletni horyzont czasowy rozpoczynający się w 2021 roku, trwający do końca 2026 roku. Jest to optymalny okres, na jaki można zaplanować realizację celów strategicznych oraz wprowadzić trwałe i zauważalne zmiany w życiu mieszkańców gminy oraz na zachodzące zmiany społeczne i sytuację demograficzną.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

Niniejsza strategia jest zgodna z założeniami odnoszących się do polityki społecznej dokumentów strategicznych przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim, samorządowym i umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W związku z powyższym działania samorządu gminnego na rzecz społeczności lokalnej zaplanowane w ramach wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pułtusk 2021-2026 będą kontynuacją rozwoju lokalnej polityki społecznej w powiązaniu z polityką gospodarczą Gminy. Powyższy dokument jest komplementarnym uzupełnieniem „Strategii Zrównoważonego rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031” przyjętej uchwałą nr XXXIV/320/2020 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 10 listopada 2020 roku o problemy i kwestie społeczne ograniczające lub uniemożliwiające utrzymanie wysokiej jakości życia mieszkańców gminy Pułtusk. Tym samym Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 wpisuje się w cele rozwoju gminy

i sprawia, że zrównoważony rozwój będzie możliwy przy ograniczeniu występowania problemów społecznych lub całkowitej ich eliminacji.

Należy zaznaczyć, że Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 nie jest dokumentem zamkniętym, ani w sensie merytorycznym, ani czasowym. Jest podstawą do stałego programowania, podczas którego należy weryfikować założenia, cele i sposoby ich osiągnięcia, niezbędny jest zatem stały monitoring i ewaluacja realizacji zadań. Jest to szczególnie istotne w kontekście nieprzewidywalności sytuacji w wielu obszarach życia społeczno-gospodarczego w następstwie pandemii choroby COVID-19. Pojawienie się nowych problemów bądź nasilenie tych istniejących wymagać będzie dużej elastyczności ze strony władz i wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za kreowanie polityki społecznej Gminy Pułtusk. Prognozowane skutki pandemii będą najprawdopodobniej czynnikiem stanowiącym obiektywne zagrożenie dla realizacji części zadań przez najbliższe lata.

2. UWARUNKOWANIA TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2026

2.1 Metodologia opracowania strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 obejmuje wiele obszarów, kwestii i problemów, mających wpływ na jakość życia mieszkańców Gminy Pułtusk i nie są ujęte w „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031”. Uzasadnieniem dla jej opracowania i wdrożenia jest konieczność przeciwdziałania zagrożeniom, które umożliwiłyby zrównoważony rozwój i zapewniły jak najlepszą jakość życia mieszkańców. W treści dokumentu szczególne miejsce zajmują obszary i działania umożliwiające osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Opracowanie Strategii wynika z treści art. 17 ust. 1 pkt.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „*opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.*”

Ustawodawca w art. 16b ust. 2 ww. ustawy określił elementy, jakie powinna zawierać strategia tj.:

1. diagnozę sytuacji społecznej;
2. prognozę zmian w zakresie objętych strategią;
3. określenie:
  - a. celów strategicznych projektowanych zmian,
  - b. kierunków niezbędnych działań,
  - c. sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
  - d. wskaźników realizacji działań.

Niniejsza Strategia została opracowana w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Pułtusku. Elementem uspołecznienia budowy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2026 było powołanie Zarządzeniem nr 209/2020 z dnia 9 lipca 2020 roku Burmistrza Miasta Pułtusk, Zespołu Zadaniowego do spraw opracowania powyższego dokumentu, w skład którego weszli :

1. Przewodniczący Zespołu:

Agata Kołakowska - Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

2. Członkowie Zespołu:

1) Mariola Ambroziak - specjalista pracy socjalnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

2) Katarzyna Mamrocha - pracownik socjalny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

3) Lilianna Niedzielska - specjalista pracy socjalnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

4) Dominik Gregajtys - specjalista pracy socjalnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

5) Artur Kaźmierczak - specjalista pracy socjalnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

6) Stanisław Zaremba – Kierownik sekcji ds. świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku i Przewodniczący Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku,

7) Ewa Kowalska - Kierownik Dziennego Domu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku,

8) Natalia Purzycka - przedstawiciel Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,

9) Paulina Ambroziak - psycholog Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Pułtusku,

10) Rafał Kwiatkowski - Zastępca Naczelnika Wydziału Prewencji Komendy Powiatowej Policji w Pułtusku,

11) Piotr Mroziewicz - Kierownik ds. administracyjno - gospodarczych Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku,

12) Bożena Potyraja - Dyrektor Pułtuskiej Biblioteki Publicznej im. Joachima Lelewela,

13) Marcin Nożykowski - p.o. Dyrektora Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Pułtusku,

14) Agata Łojek - Zastępca Dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku,

15) Monika Palka - psycholog w Zespole Przychodni Specjalistycznych AL-MED w Pułtusku,

16) Edyta Gerek - pedagog szkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku,

17) Sławomira Pieńkowska - pedagog szkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku,

18) Maria Wodzyńska - główny specjalista ds. oświaty Zespołu Edukacji, Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Pułtusku,

19) Stefan Kamiński - przedstawiciel Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, oddział w Pułtusku.

Nieodłącznym elementem zastosowanej metodologii przy opracowaniu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 jest partycypacja społeczna na etapie jej budowania, a następnie na etapie jej wdrażania.

Proces przygotowywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 w dużej mierze uwarunkowany był zaistniałą na świecie i w Polsce sytuacją epidemiologiczną. Z uwagi na istniejącą w czasie opracowywania Strategii pandemię COVID-19 odstąpiono od organizacji warsztatów planowania strategicznego oraz spotkań bezpośrednich z Członkami Zespołu Zadaniowego ds. opracowania Strategii na rzecz zdalnych konsultacji społecznych. Na każdym etapie tworzenia Strategii członkowie Zespołu Zadaniowego mieli możliwość wypowiedzenia się, naniesienia uwag i własnych sugestii drogą e-mailową na przesłane treści wypracowanego dokumentu.

Konsultacje społeczne z członkami Zespołu Zadaniowego dotyczyły:

- opracowania kwestionariusza ankiety skierowanej do mieszkańców Gminy Pułtusk w celu poznania ich opinii na temat warunków życia w Gminie, najważniejszych problemów społecznych, określenia potrzeb i wyznaczenia kierunków działań samorządu Gminy Pułtusk w sferze społecznej;
- analizy wyników przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców Gminy Pułtusk;
- diagnozy występujących problemów społecznych na terenie Gminy Pułtusk, analizy SWOT (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia Gminy Pułtusk) uwzględniające wyłącznie kwestie społeczne;
- opracowania wizji i misji rozwoju społecznego Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2026 oraz celu głównego strategii, celów strategicznych (priorytetów), celów szczegółowych (operacyjnych), kierunków działań oraz wskaźników monitoringowych.

Prezentowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 składa się z dwóch części, tj.: diagnostycznej i programowej (wdrożeńowej).

Część diagnostyczna obejmuje podstawowe kwestie charakteryzujące Gminę Pułtusk, w tym dotyczące procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców.

Ukazano również rezultaty przeprowadzonego badania ankietowego on-line wśród mieszkańców Gminy Pułtusk, w których wzięło udział 113 osób. Głównym celem ankiety było rozpoznanie problemów lokalnej społeczności i ich potrzeb oraz identyfikacji mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń (SWOT).

Analiza sytuacji społecznej została przeprowadzona dla przedziału czasowego w latach 2017-2019 z zastrzeżeniem, iż na moment opracowania dokumentu wykorzystano najbardziej aktualne dane roczne.

W części diagnostycznej zawarto prognozy zmian problemów społecznych, tj. prognoza demograficzna sporządzona w oparciu o Prognozę dla gmin na lata 2017-2030 opracowana przez GUS oraz prognozę zmian problemów społecznych na terenie Gminy Pułtusk w wyniku realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2026 oraz zadań w zakresie pomocy społecznej, które będą miały na celu przeciwdziałanie i niwelowanie istniejących problemów.

Powyższa prognoza stanowi podstawę do określenia celów strategicznych i kierunków działań.

Strategia została opracowana na analizie źródeł zastanych w oparciu o:

- dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego, w szczególności Banku Danych Lokalnych GUS;
- sprawozdania z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku za rok 2017, 2018, 2019;
- Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Pułtusk za rok 2017, 2018, 2019;
- Raport o stanie Gminy Pułtusk za rok 2018, 2019;
- dane przekazane przez inne instytucje działające na terenie Gminy Pułtusk;
- dane dostępne na stronach internetowych oraz w dokumentach strategicznych Gminy Pułtusk.

Część programowa zawiera najistotniejsze założenia polityki społecznej Gminy Pułtusk na najbliższe lata tj.: 2021-2026. Są one ujęte w formie celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań niezbędnych do zmniejszenia negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy Pułtusk. Ukazano w tej części sposób realizacji Strategii, określono wskaźniki realizacji celów, sposób ich monitorowania oraz określono zasady monitoringu i ewaluacji.

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 podlega uchwaleniu w trybie określonym przepisami o samorządzie gminy, po uprzednim przeprowadzeniu konsultacji społecznych, zgodnie z przyjętymi w Gminie Pułtusk procedurami. Następnie projekt dokumentu został poddany konsultacjom społecznym, które przeprowadzono w dniu.....

2.2. Uwarunkowania prawne i programowe

Opracowując Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 opierano się na kluczowych **aktach prawnych**, które mają istotny wpływ na tworzenie powyższego dokumentu.

Należą do nich głównie:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych;
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów ;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ;

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego ;
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych;
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe;
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego ;
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów ;
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń;
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji;
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2019 r. o finansach publicznych;
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej;
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego;
- Uchwała nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023;
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997r. Prawo energetyczne;
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start”;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

2.3 Korelacja Strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej mają swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: europejskiego, krajowego, wojewódzkiego oraz lokalnego. Strategia rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata

2021-2026 jest komplementarna z innymi dokumentami strategicznymi w obszarze polityki społecznej, takimi jak:

- ***Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030***

Dokument ten ma na celu plan transformacji w dziedzinach o ważnym znaczeniu dla ludzkości tj. ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele, które odnoszą się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

- ***Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”***

Powyższy dokument w przedstawionym Modelu rozwoju Polski do 2030 r. za jeden z głównych celów uznaje rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia, szczególnie osób z grup będących w gorszym położeniu na rynku pracy, rozwój ekonomii społecznej. kształcenie ustawiczne, poprawę dostępności zasobów mieszkaniowych, wsparcie rodzin w opiece nad dzieckiem, rozwój form i metod pracy z rodziną w kryzysie, wprowadzenie nowych form opieki nad osobami niesamodzielnymi, tworzenie modelu kompleksowego wsparcia osób starszych.

- ***Strategia Kapitału Ludzkiego 2030***

Celem głównym Strategii jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Należy przez to rozumieć dorastanie w godnych warunkach, skuteczną edukację, świadczenie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej, stałe uczenie się dorosłych, w tym doskonalenie i kompetencji kwalifikacji, sprawiedliwy i powszechny dostęp do opieki zdrowotnej, realizowanie się w życiu rodzinnym i społecznym, aktywne spędzanie czasu wolnego, wysokość świadomość ekologiczną, udział w życiu publicznym i politycznym, a także stały rozwój osobisty oraz udział w procesach zmian zachodzących w świecie i w Polsce.

- ***Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.)***

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

- ***Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023r.*** określa kluczowe kierunki rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w Polsce.

- ***Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Ekonomia Solidarności Społecznej***

Głównym założeniem dokumentu jest wspieranie konkurencyjności regionów i kontynuowanie działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Długofalowy cel strategiczny programu brzmi: „ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego”.

• **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze** jest dokumentem stanowiącym plan samorządu wojewódzkiego, który określa wizję rozwoju, cele oraz główne sposoby ich osiągnięcia w kontekście występujących uwarunkowań w perspektywie 2030 roku. Jednym z elementów budujących strategię jest określenie właściwych dla regionu rozwiązań i wskazanie działań, które przygotowują gospodarkę i społeczeństwo do wyzwań i potrzeb przyszłości. Wizja dokumentu Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego dotyczy spójności terytorialnej regionu, konkurencyjności i innowacyjności połączonej z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia mieszkańców.

• **Narodowa Strategia Integracji Społecznej** jest dokumentem, który został przygotowany przez Zespół Zadaniowy ds. Reintegracji Społecznej. W ramach kilkunastu obszarów życia społecznego wyznaczonych w Narodowej Strategii Integracji Społecznej sformułowano następujące priorytety działań:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- radykalne ograniczenie skrajnego ubóstwa,
- ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- zmniejszenie bezrobocia wśród młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie uczestnictwa w aktywnej polityce rynku pracy,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- powszechne ubezpieczenie zdrowotne,
- kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- dostęp do pracowników socjalnych,
- rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej,
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną,
- realizacja NSIS przez samorządy terytorialne,
- dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

• **Polityka Społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność**, uwzględniająca szczegółowe rozwiązania we wszystkich najważniejszych strefach życia osób starszych, m.in. w zakresie bezpieczeństwa, zdrowia, przeciwdziałania samotności, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, a także dostosowania infrastruktury do potrzeb i możliwości takich osób.

Rok 2020 stanowi końcowy rok obowiązywania wielu kluczowych dokumentów, które są istotne w tworzeniu niniejszej Strategii, należą do nich:

- Strategia Wojewódzka w zakresie Polityki Społecznej dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- Narodowy Program Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2016-2020;
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2014-2020 – został opracowany projekt Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021;
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar Aktywnej Integracji – został opracowany projekt Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.

Kluczowym dokumentem strategicznym na poziomie powiatu są:

- ***Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030***

Celem generalnym rozwoju powiatu pułtuskiego jest dążenie do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gwarantującego wysoką jakość życia, rozwiniętą infrastrukturę i gospodarkę, w oparciu o zasoby i walory powiatu, aktywność mieszkańców, partnerską współpracę i efektywną promocję. Zostanie on osiągnięty dzięki realizacji pięciu celów strategicznych:

1. Rozwój edukacji publicznej i poprawa jakości kształcenia.
2. Drogi publiczne.
3. Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców powiatu.
4. Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli.
5. Rozwój kultury i dziedzictwa historycznego.

- ***Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Pułtuskiego na lata 2015-2022*** jest dokumentem określającym priorytety w działaniach powiatu w zakresie polityki społecznej. Uwzględnia potrzeby poszczególnych grup społecznych, przez co stanowi podstawę do wzmocnienia i polepszenia warunków życia mieszkańców, w szczególności tych zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym, co w konsekwencji doprowadzi do integracji społecznej. Dokument ten stanowi podstawę do zbudowania w miarę skutecznego systemu ochrony socjalnej członków naszej społeczności, tak aby mogli oni zaspokajać swoje różnorodne potrzeby, cele, dążenia i aspiracje.

Wyznaczono w niej następujące priorytetowe cele strategiczne:

1. Rozwój systemowych rozwiązań wspierających rodzinę oraz rozwój pieczy zastępczej.
2. Poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną.
3. Wsparcie systemu edukacji i opieki zdrowotnej.
4. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych.
5. Zmniejszenie skali bezrobocia i jego skutków.
6. Profilaktyka w zakresie ograniczenia zjawisk patologicznych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych.
7. Doskonalenie systemu funkcjonowania pomocy społecznej.

Na poziomie lokalnym kluczowym dokumentem strategicznym Gminy Pułtusk jest **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031** przyjęta uchwałą nr XXXIV/320/2020 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 10 listopada 2020r. Misja Gminy Pułtusk do 2031 roku brzmi: „*Celem nadrzędnym Gminy jest kreowanie dynamicznego, konkurencyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego oraz poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wykorzystanie walorów turystycznych, historycznych i przyrodniczych, rozwój infrastruktury technicznej, wzmacnianie lokalnego biznesu, wdrażanie innowacji społecznych i technologicznych oraz promocja i rozwój produktów lokalnych.*”

Cele strategiczne powyższego dokumentu to:

- domena I – Zrównoważony rozwój gospodarczy

- cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej poprzez gospodarowanie zasobami gminy, przestrzenią oraz ochronę środowiska naturalnego i przyrody,
- cel strategiczny 2: Poprawa jakości i funkcjonalności oraz rozwój infrastruktury drogowej, komunikacyjnej i energetycznej,
- cel strategiczny 3: Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno - ściekowej oraz efektywna gospodarka odpadami komunalnymi,
- cel strategiczny 4: Promocja i tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru,
- cel strategiczny 5: Poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy i wielokierunkowy rozwój turystyki poprzez efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego, położenia i dziedzictwa kulturowego,
- cel strategiczny 6: Poprawa i rozwój działań promocyjnych Gminy w oparciu o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym w kraju i zagranicą.

- domena II – Rozwój społeczny

- cel strategiczny 1: Wspieranie jakości i efektywności kształcenia poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz warunków funkcjonowania placówek edukacyjnych,
- cel strategiczny 2: Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców poprzez rozwój profilaktyki zdrowotnej, poprawę infrastruktury i opieki medycznej oraz promocje aktywności fizycznej mieszkańców,
- cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia osób potrzebujących poprzez zwiększenia jakości i efektywności pomocy społecznej oraz realizację działań na rzecz rodziny i osób wykluczonych,
- cel strategiczny 4: Rozwój infrastruktury kulturalnej i poprawa jakości oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego,
- cel strategiczny 5: Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej,
- cel strategiczny 6: Poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności oraz zapewnienie porządku publicznego poprzez edukację, wychowanie oraz wspieranie i profesjonalizację działalności podmiotów systemu szybkiego reagowania,
- cel strategiczny 7: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa efektywności i jakości działania administracji samorządowej.

Następnym ważnym dokumentem Gminy Pułtusk jest **Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pułtusk na lata 2016 - 2025 - „Rewitalizacja zabytkowego centrum Pułtuska szansą na poprawę jakości życia mieszkańców”** przyjęty uchwałą nr XXXIII/283/2016 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 grudnia 2016 r.

Strategicznym celem Programu Rewitalizacji Miasta Pułtusk jest: „Rewitalizacja zabytkowego centrum Pułtuska szansą na poprawę jakości życia mieszkańców” poprzez kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów miasta w wymiarze społecznym, przestrzennym, środowiskowym, technicznym i gospodarczym.

Główne cele operacyjne tego programu obejmują:

- cel nr 1 - Rozwój kapitału społecznego oraz zapobieganie i redukcja negatywnych zjawisk społecznych w obszarze rewitalizowanym;
- cel nr 2 - Rozwój ekonomiczny obszaru zdegradowanego poprzez wykorzystanie potencjału turystycznego i kulturowego Pułtuska;
- cel nr 3 - Zwiększenie rozwoju gospodarczego, wzrost przedsiębiorczości.

Cele szczegółowe to:

1. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców obszarów rewitalizowanych;
2. Zapewnienie spójnego ładu przestrzennego i uporządkowanie kluczowych dla rewitalizacji przestrzeni publicznych;
3. Poprawa dostępności do obiektów kultury oraz obiektów turystycznych poprzez modernizację odcinków drogowych niskich standardach
4. Stworzenie infrastruktury turystycznej i sportowo rekreacyjnej dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz turystów, w tym osób niepełnosprawnych;
5. Wzrost aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców skupionych wokół branży turystycznej, a także rozwój przedsiębiorczości;
6. Zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców gminy, a co za tym idzie zmniejszenie liczby osób pozostających bez zatrudnienia;
7. Odbudowa więzi społecznych i aktywizacja mieszkańców do realizacji w partnerstwach inicjatyw lokalnych;
8. Zagospodarowanie terenów na cele rekreacyjno-turystyczne;
9. Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców obszaru objętego wsparciem, w szczególności osób starszych oraz dzieci i młodzieży.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 umożliwi realizację wyżej wymienionych celów lokalnego programu Rewitalizacji Gminy Pułtusk. W ramach programu rewitalizacji zaplanowano prowadzenie szerokiego zakresu działań mających na celu włączenie społeczne i zawodowe osób, rodzin i środowisk znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych oraz rozwój aktywnych form integracji społecznej. SRPS jest dokumentem, w którym uwzględniane są kwestie mające na celu pomoc mieszkańcom Gminy Pułtusk, a w szczególności osobom w trudnej sytuacji życiowej poprzez prowadzenie działań aktywizujących, społecznych, edukacyjnych, które wpłyną na poprawę ich sytuacji życiowej.

3. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ

3.1 Przedmiot diagnozy

Przedmiotem diagnozy są charakterystyczne dla poszczególnych grup społecznych problemy o najwyższym stopniu dolegliwości, takie jak np.: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, uzależnienia, przemoc, które wymagają podejmowania wszechstronnych działań w celu przeciwdziałania sytuacjom krytycznym w życiu jednostek i zbiorowości, poprawy ich warunków bytowych oraz wyrównywania różnic socjalnych w wielu obszarach aktywności społecznej. Obejmuje ona także sprawy związane z zapobieganiem powstawania niekorzystnych zjawisk poprzez rozszerzenie dostępu do informacji, zagospodarowania czasu wolnego, propagowania działań wolontarystycznych oraz samopomocowych.

Bazą do opracowania diagnozy społecznej zawartej w Strategii były materiały i analizy statystyczne gromadzone przez instytucje, takie jak: Urząd Miejski w Pułtusku, Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku, Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku, baza danych regionalnych GUS www.stat.gov.pl, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku oraz wyniki anonimowych ankiet na temat występujących w Gminie Pułtusk problemów i oczekiwaniami.

3.1.1 Ogólna charakterystyka Gminy Pułtusk

Gmina Pułtusk jest gminą miejsko – wiejską, położoną w centralnej części województwa mazowieckiego, w powiecie pułtuskim, w odległości ok. 60 km od Warszawy na pograniczu Wysoczyzny Ciechanowskiej i Niziny Kurpiowskiej oraz na zachodnim skraju Puszczy Białej. Gmina graniczy z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego:

- od wschodu z Gminą Obryte;
- od południowego-wschodu z Gminą Zatory;
- od północy z Gminami: Pokrzywnica i Winnica;
- od zachodu z Gminą Gzy;
- od północy z Gminami powiatu makowskiego: Gminą Karniewo oraz Gminą Szelków.

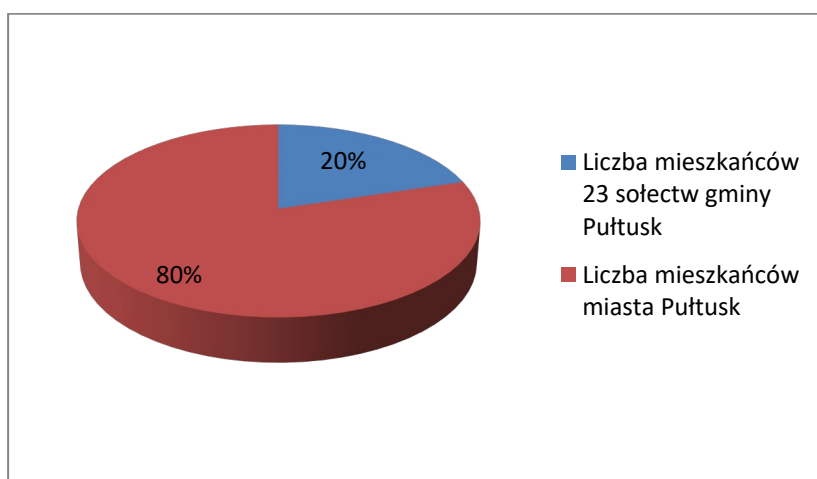
Rysunek 1 - Gmina Pułtusk na tle powiatu pułtuskiego i województwa mazowieckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie pl.wikipedia.org/wiki/Powiat_pułtusk

Gmina Pułtusk zajmuje obszar **13413 ha (134,1 km²)** i liczy 24 683 tys. mieszkańców (stan na 31.12.2019 r.), co stanowi 16,18 % ogólnej pow. powiatu pułtuskiego. Centralną częścią gminy jest miasto Pułtusk (siedziba Starostwa Powiatowego w Pułtusku), które otoczone jest terenami wiejskimi.

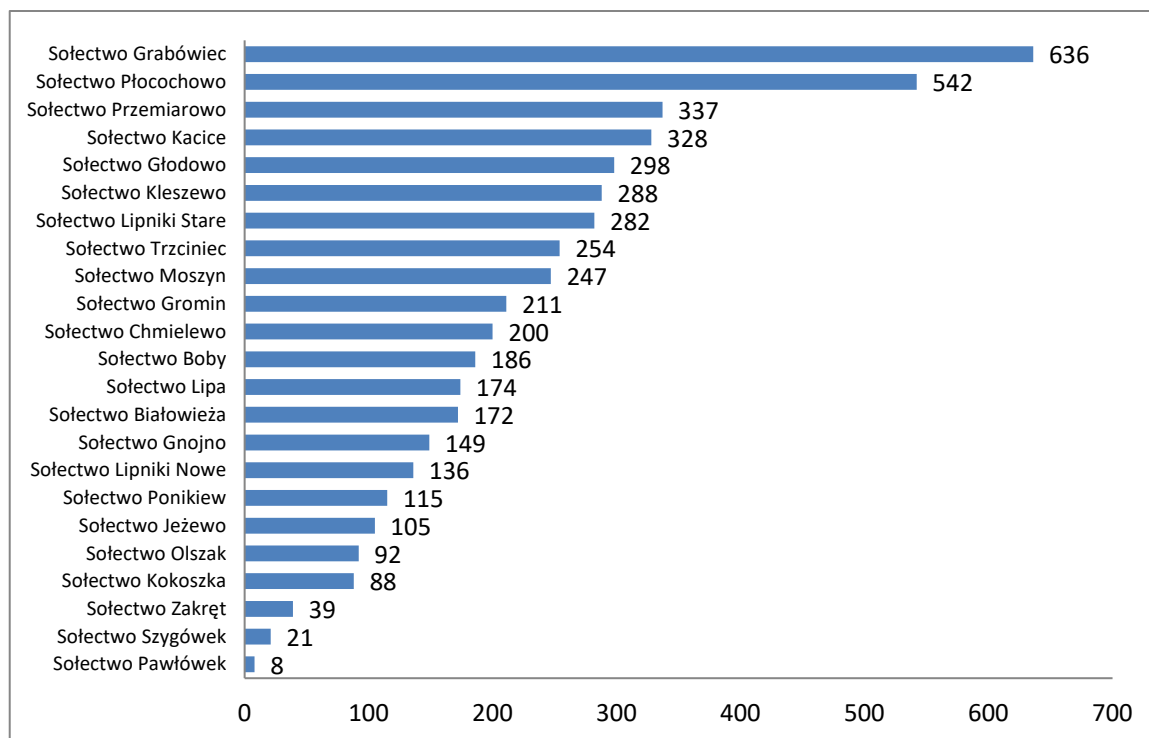
Wykres 1 Liczba mieszkańców Gminy Pułtusk - stan na 31.12.2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportu Gminy Pułtusk za 2019 r. www.pultusk.pl

W skład Gminy Pułtusk wchodzi 23 sołectwa: Białowieża, Boby, Chmielewo, Głodowo, Gnojno, Jezewo, Gromin, Grabówiec, Kleszewo, Kacice, Kokoszka, Lipa, Lipniki Nowe, Lipniki Stare, Moszyn, Olszak, Pawłówek, Płocochowo, Ponikiew, Przemiarowo, Szygówek, Trzciniac oraz Zakręt.

Wykres 2 - Liczba mieszkańców w sołectwach -stan na 31.12.2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportu Gminy Pułtusk za 2019 r. www.pultusk.pl

Miasto Pułtusk jest jednym z najstarszych miast północno-wschodniego Mazowsza. Leży nad rzeką Narwią, poniżej ujścia rzeki Pełty. Od niej też wywodzi swoją nazwę.

Na terenie gminy Pułtusk znajduje się wiele cennych zabytków.

Należą do nich m.in.:

- Zespół urbanistyczno - architektoniczny na Rynku (kamienice z XVIII i XIX wieku),
- Bazylika kolegiacka p.w. Zwiastowania NMP - 1449 rok i św. Mateusza z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m oraz plastycznym i architektonicznym wyposażeniem wnętrza (XV - XVIII w.),
- Dzwonnica przy kolegiacie - 1507 roku, przebudowana w II poł. XVIII wieku,
- Plebania przy parafii rzymskokatolickiej p.w. św. Mateusza przy ul. Konopnickiej,
- Kościół parafialny p.w. św. Piotra i Pawła - XVII/XVIII w. wraz z wyposażeniem wnętrza, Kościół poreformacki p.w. św. Józefa - z I poł. XVII w. wraz z wyposażeniem wnętrza,
- Kościół p.w. N.P. Marii - XVI w. - obecnie siedziba Archiwum Państwowego,
- Kościół p.w. św. Krzyża - XVI w.,
- Dawny Pałac Biskupi -XIV-XVII w. - obecnie Dom Polonii,
- Budynek Sądu Rejonowego - dawny Dom księży emerytów - XVIII w.,
- Most arkadowy z XVII w.,
- Park zamkowy z XVIII-XIX w.,
- Wieża Ratuszowa – XV-XVI w.,
- Baszta obronna z XVI w. i baszta przy szpitalu z XVI w.,
- Piwnice magazynowe wewnątrz tzw. Wzgórza Abrahama, XVII-XVIII w.,

- Dawna Synagoga (1815-1825) przy ul. Kotlarskiej,
- Kościół filialny p.w. św. Stanisława Kostki (I poł. XVIII w.), ślady osady starożytnej z okresu późnolateńskiego, park podworski krajobrazowy z XIX w. we wsi Kacice,
- Płaskie cmentarzysko ciałopalne we wsi Kleszewo,
- Osada z okresu późnolateńskiego we wsi Olszak.

3.1.2 Demografia

Liczebność Gminy Pułtusk

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 roku Gminę Pułtusk zamieszkiwało 24 683 osoby, z czego liczba kobiet wyniosła 12 754 osób, tj., 51,67%, a liczba mężczyzn 11 929 osób, tj. 48,33%, zatem współczynnik feminizacji wynosił 107. Na przestrzeni analizowanych lat (2017-2019) liczba mieszkańców wzrosła o 70 osób, tj. 1,00%.

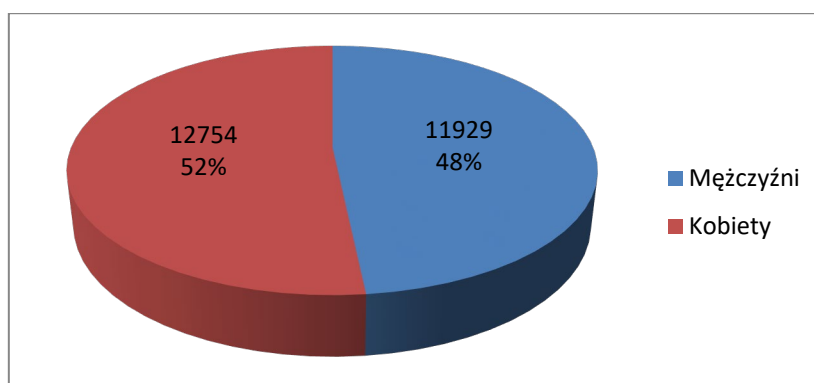
Tabela 1 - Liczba mieszkańców Gminy Pułtusk z podziałem na płeć w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		Jednostka miary	2017	2018	2019
ogółem		Osoba	24 613	24 615	24 683
w tym	Mężczyźni	Osoba	11 880	11 875	11 929
		%	48,27%	48,24%	48,33%
	Kobiety	Osoba	12 733	12 740	12 754
		%	51,73%	51,76%	51,67%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Struktura ludności w podziale na wiek i płeć stanowi podstawę większości analiz demograficznych, gdyż determinuje skalę i rodzaj potrzeb społecznych. Na przestrzeni ostatnich trzech lat sytuacja demograficzna Gminy Pułtusk ulegała zmianom. Dane szczegółowe w tym zakresie prezentują poniższe wykresy:

Wykres 3 - Ludność Gminy Pułtusk według płci z końcem 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Gęstość zaludnienia w Gminie Pułtusk na 1 km² wynosi 183 osoby i kształtuje się na wyższym niż w powiecie pułtuskim: 63 os./km², woj. mazowieckim: 151 os./km² i kraju: 123 os./km². Przyczynia się do tego miasto Pułtusk, dla którego wskaźnik gęstości wynosi 843,2 os./km².

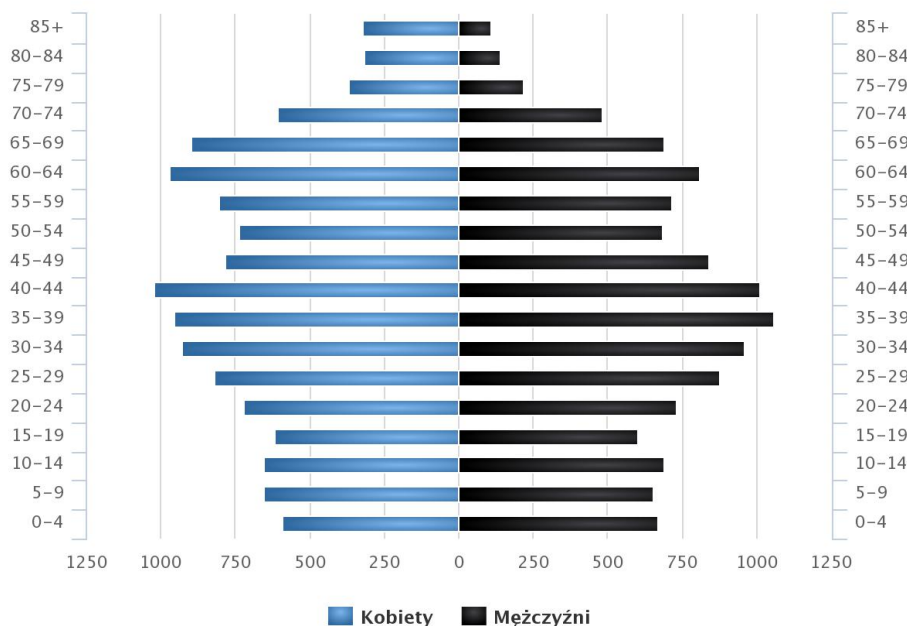
Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Pułtusk

W 2019 roku na terenie gminy Pułtusk największa liczba osób znajdowała się w przedziale wiekowym 70 i więcej i wyniosła 2 561 osób. Drugą najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 40-44 (2 031 osób).

Wykres 4 - Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Pułtusk w roku 2019

Piramida wieku mieszkańców gminy Pułtusk, 2019

(Źródło: GUS)

www.polskawliczbach.pl

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Wśród ludności w wieku przedprodukcyjnym obserwujemy przewagę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn, zaś w wieku produkcyjnym obserwujemy wzrost liczby mężczyzn nad liczbą kobiet. Natomiast w wieku poprodukcyjnym to liczba kobiet przeważa nad liczbą mężczyzn.

Analizując sytuację demograficzną w zakresie poszczególnych grup ekonomicznych na terenie gminy Pułtusk w 2019 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym, tj. 60,5 % ludności ogółem, zaś ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 20,8% populacji, natomiast osoby w wieku przedprodukcyjnym były najmniej liczną grupą – w ogólnej liczbie ludności stanowiły 18,7%. Na przestrzeni analizowanych lat 2017-2019

spadł udział ludności w wieku przedprodukcyjnym o 0,1% i ludności w wieku produkcyjnym 1,3%. W badanych latach wzrósł natomiast udział ludności w wieku poprodukcyjnym o 1,7%.

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym na przestrzeni lat 2017-2019 zmniejszyła się o 25 osób, a ludność w wieku produkcyjnym o 263 osoby. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się o 358 osób, co obrazuje zaprezentowana poniżej tabela.

Tabela 2 - Liczba ludności na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019 według grup ekonomicznych.

Wyszczególnienie		Jednostka	2017	2018	2019
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej)	Ogółem	Osoba	3 928	3 923	3 903
	%		18,8	18,8	18,7
	Kobiety		1 924	1 906	1 893
	Mężczyźni		2 004	2 017	2 010
Ludność w wieku produkcyjnym (15-59 lat)	Ogółem	Osoba	15 925	15 767	15 662
	%		61,8	61,2	60,5
	Kobiety		7 555	7 465	7 383
	Mężczyźni		8 370	8 302	8 279
Ludność w wieku poprodukcyjnym	Ogółem	Osoba	4 760	4 925	5 118
	%		19,4	20,0	20,8
	Kobiety		3 254	3 369	3 478
	Mężczyźni		1 506	1 556	1 640

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a także wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym świadczą negatywnie o sytuacji demograficznej na terenie gminy Pułtusk. Zaobserwować można proces starzenia się społeczeństwa. Wzrost liczby osób starszych wiąże się z koniecznością zaspokojenia potrzeb tej grupy społecznej, głównie w zakresie opieki społeczno-socjalnej i zdrowotnej.

Zjawisko „starzenia się” społeczeństwa potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego Gminy Pułtusk w latach 2017-2019, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 - Wybrane dane dotyczące zmian demograficznych w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	63,1	65,3	67,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	106,2	110,0	114,7
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	32,5	34,2	36,0

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	23,1	24,5	26,1
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,8	16,6	17,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z analizy danych wynika iż na przełomie lat 2017-2019 wskaźnik obciążenia demograficznego wzrasta.

Przyrost naturalny

W Gminie Pułtusk obserwuje się nieznaczny, ale ujemny przyrost naturalny. W 2019 r. przyrost naturalny wyniósł -9 (w tym kobiety -2 i mężczyźni -7). Odpowiada to przyrostowi naturalnemu - 0,36 na 1000 mieszkańców gminy. W 2019 r. w gminie Pułtusk urodziło się 227 dzieci, w tym 48,5% dziewczynek i 51,5% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,02.

W 2019 roku 37,5 zgonów w Gminie Pułtusk spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 24,8% zgonów były nowotwory, z 7,3% zgonów spowodowane było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności przypada 9,57 zgonów.

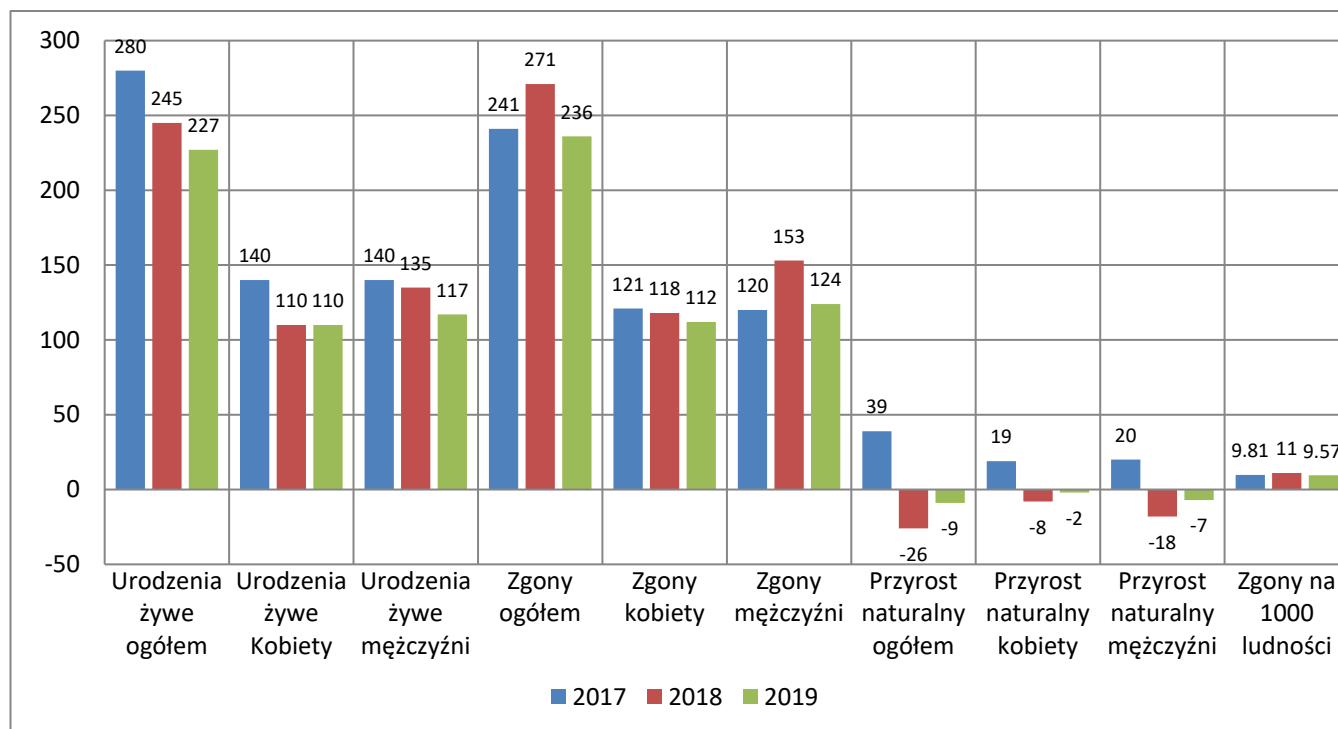
Dane przyrostu naturalnego na terenie gminy Pułtusk przedstawione zostały w poniższej tabeli i wykresie.

Tabela 4 - Urodzenia żywe i zgony ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		Jednostka	2017	2018	2019
Urodzenia żywe	Ogółem	Osoba	280	245	227
	Kobiety		140	110	110
	Mężczyźni		140	135	117
Zgony	Ogółem	Osoba	241	271	236
	Kobiety		121	118	112
	Mężczyźni		120	153	124
Przyrost naturalny	Ogółem	Osoba	39	-26	-9
	Kobiety		19	-8	-2
	Mężczyźni		20	-18	-7
Zgony na 1000 ludności			9,81	11,00	9,57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>

Wykres 5 - Przyrost naturalny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Migracje

Saldo migracji ma istotny wpływ na wysokość populacji danego obszaru. Analizując poniższe dane należy stwierdzić, że na przestrzeni lat 2017-2019 w całym analizowanym okresie zanotowano dodatnie saldo migracji, które w 2019 roku wynosi 75 osób, co świadczyć może o większej liczbie osób meldujących się na terenie gminy Pułtusk niż wymeldowujących się.

Tabela 5 - Migracja na pobyt stały w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		Jednostka	2017	2018	2019
Zameldowanie	Ogółem	Osoba	338	344	359
	Kobiety		167	192	182
	Mężczyźni		171	152	177
z miasta	Ogółem		173	162	190
	Kobiety		77	93	94
	Mężczyźni		96	69	96
ze wsi	Ogółem		155	171	169
	Kobiety		85	95	88
	Mężczyźni		70	76	81
Wymeldowanie	Ogółem	249	277	284	
	Kobiety	145	156	156	

	Mężczyźni		104	121	128
do miasta	Ogółem		135	159	146
	Kobiety		82	92	87
	Mężczyźni		53	67	59
na wieś	Ogółem		110	118	138
	Kobiety		61	64	69
	Mężczyźni		49	54	69
Saldo migracji	Ogółem	Osoba	89	67	75
	Kobiety		22	36	28
	Mężczyźni		67	31	52
Saldo migracji na 1000 ludności			3,62	2,72	3,24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

3.1.3 Rynek pracy

Funkcjonowanie lokalnego rynku pracy wpływa na poziom życia mieszkańców, a tym samym przekłada się na sytuację społeczną w Gminie Pułtusk. Problemy na lokalnym rynku pracy implikują szereg niekorzystnych zjawisk w szeroko pojętej sferze społecznej i mogą przyczyniać się do rozwoju niepożądanych zjawisk, tj.: alkoholizmu, narkomanii czy też przemocy.

Według danych GUS na terenie gminy Pułtusk w 2019r. zarejestrowanych było 2487 podmiotów gospodarczych, z czego 2419, tj. 97,27%. funkcjonowało w sektorze prywatnym. Liczba podmiotów gospodarczych ogółem od roku 2017 zwiększyła się o 134 działalności, tj. 5,39%. W analizowanym okresie, w sektorze publicznym zanotowano spadek o 3 podmioty, tj. 5,08%, natomiast jeśli chodzi o sektor prywatny, to liczba podmiotów zmniejszyła się o 469, tj. o 19,39%. Największy udział w strukturze podmiotów prywatnych mają podmioty prowadzone przez osoby fizycznie, co stanowi około 80% firm. Udział przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym jest niewielki.

Strukturę działalności gospodarczej prowadzonej na terenie gminy Pułtusk w sektorze publicznym, jaki i prywatnym prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6 - Struktura działalności gospodarczej według sektorów na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Podmioty gospodarki narodowej			
ogółem	2 353	2 392	2 487
Sektor publiczny			
ogółem, w tym	62	61	59

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	47	46	44
Spółki handlowe	5	5	5
Sektor prywatny			
ogółem, w tym	2 288	2 325	2 419
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 796	1 862	1 945
Spółki handlowe	140	114	116
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	39	36	42
Spółdzielnie	10	8	8
Fundacje	9	10	12
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	75	75	76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Analizując poziom przedsiębiorczości w Gminie Pułtusk, wyrażający się liczbą przedsiębiorstw do liczby mieszkańców należy stwierdzić, że kształtuje się on na niskim poziomie. Wskaźnik „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym” kształtował się w analizowanym okresie 2017-2019 na poziomie od 11,73% do 13,01%. W Gminie Pułtusk funkcjonuje 5 dużych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 250 osób. Ma to duże znaczenie dla lokalnego rynku pracy. Branżowość przedsiębiorstw z obszaru gminy Pułtusk jest zróżnicowana.

Tabela 7 - Podmioty gospodarcze w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019 według grup rodzajów działalności PKD 2007

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Podmioty według rodzajów działalności – ogółem, w tym	2 353	2 392	2 487
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	36	34	39
Przemysł i budownictwo	517	540	576
Pozostała działalność	1 800	1 818	1 872

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Wiodącymi gałęziami gospodarki w Gminie Pułtusk są: branża budowlana i usługi budowlane, branża usług motoryzacyjnych i transport drogowy towarów, usługi gastronomiczne, działalność rachunkowo – księgową, a także doradztwo podatkowe.

Według danych GUS (stan dzień 31.12.2018r.) 46,5% aktywnych zawodowo mieszkańców miasta i gminy Pułtusk pracowało w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo); 19,4% w przemyśle i budownictwie, a 9,5% w sektorze usługowym (tj.: handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,6% pracowało w sektorze finansowym (tj.: działalność finansowa

i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). W pozostałych działach gospodarki pracowała 22,9% zatrudnionych. Powyższe dane wskazują, że dominującym działem gospodarki Gminy Pułtusk jest rolnictwo, ale też znaczące są usługi.

3.1.4 Gospodarka mieszkaniowa

Zadaniem własnym gminy jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach, zapewnienie najmu socjalnego i lokali zamiennych oraz ochrona przed bezdomnością. Spółka gminna Towarzystwo Budownictwa Społecznego Pułtusk Sp. z o. o. (zwana dalej TBS Pułtusk Sp. z o. o.) zajmuje się realizacją części zadań samorządu w zakresie mieszkalnictwa, zarządza zasobem mieszkaniowym Gminy Pułtusk oraz wspólnotami mieszkaniowymi i zasobem własnym.

Na dzień 31 grudnia 2020 r. Gmina Pułtusk dysponowała 513 mieszkaniami, z których 388 stanowiły własność Gminy, a 125 było w jej posiadaniu. W porównaniu do 2019 r. Gmina Pułtusk dysponowała podobną liczbą mieszkań. Natomiast spółka gminna TBS Pułtusk Sp. z o. o., dysponowała 446 lokalami mieszkalnymi. W porównaniu do 2019 r. nastąpił wzrost o 48 lokali. Pomimo pokaźnych zasobów mieszkaniowych, potrzeby lokalnej społeczności nie są zaspokojone (na dzień 31 grudnia 2020 r. liczba gospodarstw domowych oczekujących na najem lokalu mieszkalnego wyniosła 79, natomiast w rejestrze zamian lokali umieszczonych jest 22. gospodarstwa domowe).

W Gminie Pułtusk prowadzone są systematycznie remonty lokali, jednak część zasobów mieszkaniowych gminy jest nadal w złym stanie technicznym i wymaga remontu.

3.1.5 Opieka zdrowotna

Służba zdrowia na terenie gminy Pułtusk odpowiada za sprawowanie opieki zdrowotnej nad mieszkańcami.

W strukturze podmiotów opieki zdrowotnej w Gminie Pułtusk dominują niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej oraz indywidualne praktyki lekarskie. Dotyczy to zarówno podstawowej, jak też specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Według danych zawartych na stronie Narodowego Funduszu Zdrowia (dane dotyczą 2020 roku) na terenie gminy Pułtusk funkcjonują następujące jednostki służby zdrowia, które prowadzą poradnie podstawowe i specjalistyczne:

- Centrum Kardiologii Sportowej;
- Centrum Medyczne „GAJDA-MED”;
- Centrum Profilaktyczno-Lecznicze MEDITEL;
- Filia Nr 3 Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap;

- Healme - Zakład Lecznicy;
- Hospicjum Caritas Diecezji Płockiej w Pułtusku;
- Laboratorium Analiz Lekarskich ALAB Pułtusk;
- Medispot Pułtusk;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „NOVA-MED”;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Diecezji Płockiej w Pułtusku;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICA;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Psycho-MED Centrum Diagnostyczno-Psychologiczne;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Aniderm;
- Przychodnia Lekarska „Pod Różą”;
- Przychodnia Rejonowa w Pułtusku;
- Przychodnia Specjalistyczna Pols-Med.;
- Powiatowy Szpital Gajda-Med w Pułtusku;
- Zakład Opiekuńczo-Lecznicy w Pułtusku;
- Zespół Przychodni Specjalistycznych AL-MED. w Pułtusku.

Poza wyżej wymienionymi placówkami leczniczymi na terenie gminy Pułtusk funkcjonuje dobrze rozwinięta sieć apteczna składająca się z 14 aptek.

W analizowanych latach 2017-2019 na terenie gminy Pułtusk można zaobserwować wzrost udzielonych porad lekarskich ogółem o 12 166 porad, tj. 1,95%. W poniższej tabeli zestawiono dane dotyczące szczegółowej informacji o ochronie zdrowia w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.

Tabela 8 - Ochrona zdrowia w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie - ogółem	224 714	231 699	236 880
Podmioty ambulatoryjne-przychodnie ogólnie	14	15	13
Praktyki lekarskie w miastach	4	3	3
Przychodnie na 10000 ludności	6	6	5
Podstawowa opieka zdrowotna - porady lekarskie w przychodniach	138 787	145 045	149 553
Apteki ogólnodostępne	15	14	14
Ludność na aptekę ogólnodostępną	1641	1758	1763

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, www.bdl.stat.gov.pl

Największą placówką ochrony zdrowia na terenie gminy Pułtusk jest Szpital Powiatowy „GAJDA-MED” Sp. z o.o. W strukturze Szpitala Powiatowego „GAJDA-MED” wyróżnia się następujące, podstawowe oddziały: Izba Przyjęć, Oddział Chorób Wewnętrznych, Oddział Geriatrii, Oddział Ginekologiczno-Położniczy, Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Oddział Neonatologii, Oddział Chorób Wewnętrznych o Profilu Kardiologicznym, Oddział Pediatrii, Oddział Chirurgii Ogólnej z pododdziałem Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, Blok Operacyjny, Oddział Rehabilitacji Kardiologicznej.

Natomiast przyszpitalna przychodnia prowadzi następujące poradnie: kardiologii sportowej, alergologii, chirurgii ogólnej, dermatologii i wenerologii, endokrynologii, gastroenterologii, ginekologii i położnictwa, kardiologii, medycyny rodzinnej, medycyny sportowej, nefrologii, neurologii, okulistyki, onkologii, ortopedii i traumatologii narządów ruchu, otolaryngologii, pediatrii, reumatologii, stomatologii, urologii, logopedii, medycyny pracy, patomorfologii, psychiatrii, psychologii, ultrasonografii. Analiza SWOT dla Gminy Pułtusk wykazała, że lokalna społeczność wskazuje na trudności w dostępności do opieki zdrowotnej, szczególnie jeśli chodzi o czas oczekiwania na termin porad u lekarzy specjalistów.

3.1.6 Edukacja i wychowanie

Zgodnie z art.7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji publicznej. Zadania oświatowe wynikają z ustawy z dnia 14 grudnia 2016r. Prawo oświatowe i ustawy o finansowaniu zadań oświatowych z dnia 27 października 2017r. oraz z dnia 26 stycznia 1982r. – Karta Nauczyciela.

W myśl przepisów prawa oświatowego do zadań własnych Gminy Pułtusk należy zakładanie i prowadzenie szkół podstawowych oraz ponoszenie kosztów utrzymania przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, dowożenie uczniów do szkół, utrzymanie żłobka oraz dotowanie przedszkoli niepublicznych.

Gmina Pułtusk ze względu na status miasta powiatowego posiada bardzo szeroką gamę placówek edukacyjnych. Jest organem prowadzącym placówki oświaty na poziomie podstawowym i placówki opieki nad dziećmi do lat 3.

Gmina prowadzi placówkę opieki nad dziećmi do lat 3, tj. Żłobek Miejski w Pułtusku. Klub Maluszka A-KUKU, prowadzony jest przez podmiot prywatny. Wymienione placówki zapewniają 115 miejsc dla dzieci do lat trzech.

Na terenie gminy Pułtusk funkcjonują 4 przedszkola publiczne oraz 5 oddziałów przedszkolnych przy publicznych szkołach podstawowych, w tym na terenach wiejskich: jedno przedszkole i dwa oddziały przedszkolne. W Gminie Pułtusk działa również 8 przedszkoli niepublicznych.

Przedszkola funkcjonujące na terenie gminy Pułtusk

1. Przedszkole Miejskie Nr 3 w Pułtusku w Zespole Szkół nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku.

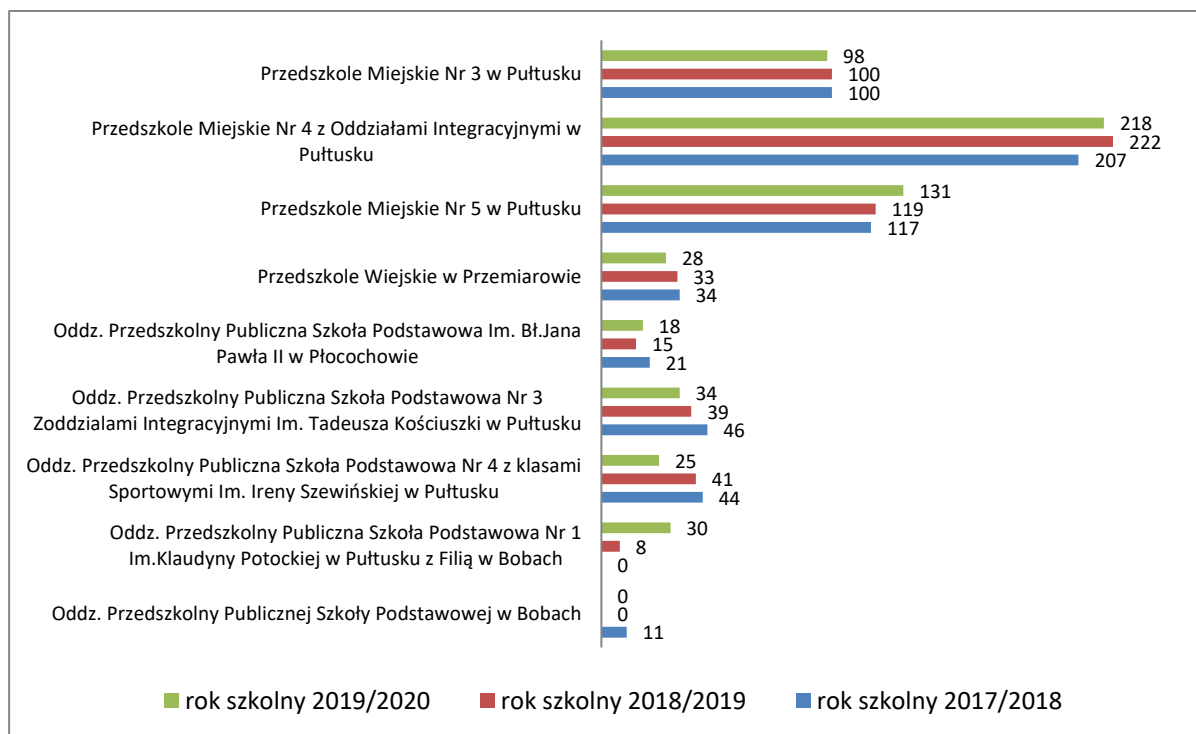
2. Przedszkole Miejskie Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusk.
3. Przedszkole Miejskie Nr 5 w Pułtusk.
4. Przedszkole Wiejskie w Przemiarowie (od 01.09.2020 r. zgodnie z Uchwałą Rady Miejskiej w Pułtusk nr XXIX/271/2020 z dnia 30 czerwca 2020r.zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia sieci publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Pułtusk otrzymuje brzmienie: „Przedszkole Wiejskie w Przemiarowie w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Przemiarowie,
- Punkt Przedszkolny w Bobach”).
5. Niepubliczne Przedszkole „Urwis w Pułtusk.
6. Niepubliczne Przedszkole British School „Clever” w Pułtusk.
7. Niepubliczne Katolickie Przedszkole im. Świętej Rodziny w Pułtusk.
8. Niepubliczne Przedszkole Integracyjne „Geniusz” w Pułtusk.
9. Przedszkole Miniland w Pułtusk.
10. Niepubliczne Katolickie Przedszkole „Faustynka” w Pułtusk.
11. Malinowe Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusk.
12. Przedszkole Niepubliczne Kid’s Academy w Pułtusk.

Oddziały przedszkolne przy publicznych szkołach podstawowych

1. Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 1 im. Kludyny Potockiej w Pułtusk z Filią w Bobach (od 01.09.2020 r. zgodnie z Uchwałą Rady Miejskiej w Pułtusk nr XXIX/271/2020 z dnia 30 czerwca 2020r.zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia sieci publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Pułtusk otrzymuje brzmienie: „Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 1 im. Kludyny Potockiej w Pułtusk”).
2. Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. mjr. Henryka Sucharskiego w Pułtusk.
3. Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki w Pułtusk.
4. Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 im. Ireny Szewińskiej z klasami sportowymi w Pułtusk.
5. Oddział przedszkolny w Publicznej Szkole Podstawowej im. bł. Jana Pawła II w Płocochowie.

W roku szkolnym 2017/2018 do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych na terenie gminy Pułtusk uczęszczało - 983 dzieci, w 2018/2019 – 982 dzieci, zaś w 2019/2020 – 1000 dzieci.

Wykres 6 - Liczba dzieci w placówkach przedszkolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o stanie Gminy Pułtusk za 2019 r. www.pultusk.pl

Gmina Pułtusk w roku szkolnym 2019/2020 prowadziła 6 szkół podstawowych: 4 na terenie miasta i 2 na terenach wiejskich oraz 1 szkołę filialną na terenie wiejskim.

1. Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusk z Filią w Bobach (z dniem 31.08.2020 roku zgodnie z Uchwałą nr XXVI/249/2020 Rady Miejskiej w Pułtusk z dnia 20 kwietnia 2020 roku zlikwidowano Filię Publicznej Szkoły Podstawowej nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusk z siedzibą w Bobach). Uczniom likwidowanych klas zapewniono dowóz i możliwość kontynuowania nauki w Publicznej Szkole Podstawowej nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusk.
2. Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki w Pułtusk.
3. Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusk.
4. Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Jana Pawła II w Płocochowie.
5. Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusk.

W skład Zespołu wchodziły:

- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. mjr Henryka Sucharskiego w Pułtusk,
  - Przedszkole Miejskie Nr 3 w Pułtusk;
6. Zespół Szkolno – Przedszkolny w Przemirowie.

W skład Zespołu wchodziły:

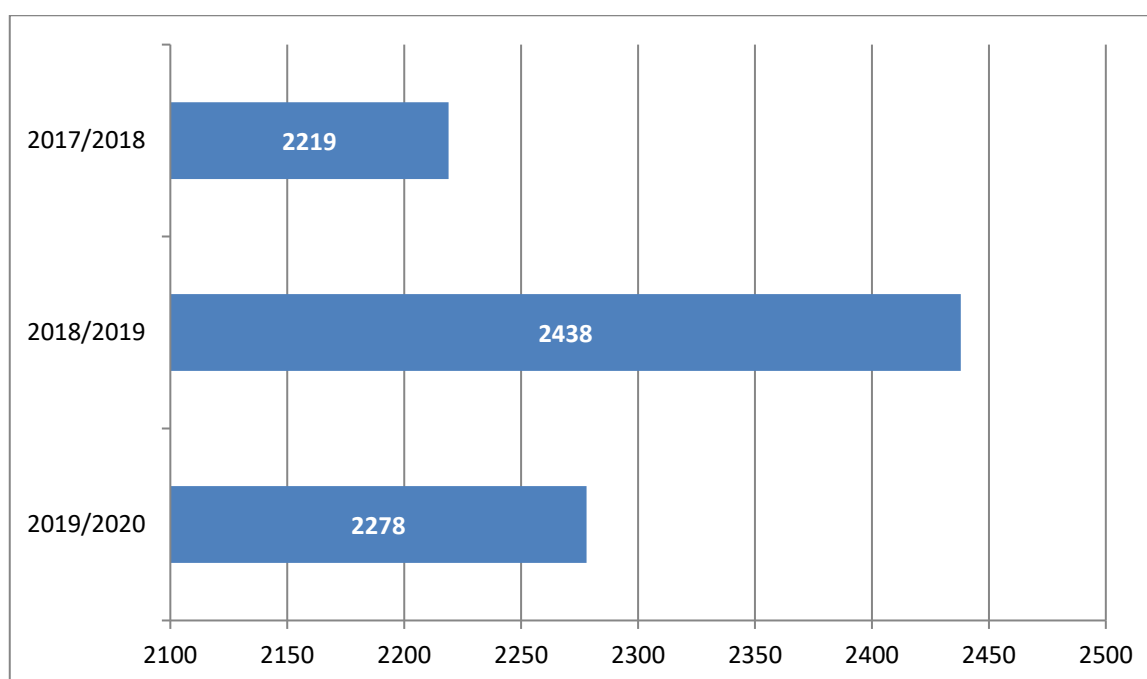
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. rtm. Witolda Pileckiego w Przemirowie,

- Przedszkole Wiejskie w Przemiarowie.

Z dniem 31 sierpnia 2019 r. w wyniku reformy oświaty: Publiczne Gimnazjum Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II w Pułtusk w Zespole Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusk oraz Publiczne Gimnazjum im. rtm. Witolda Pileckiego w Przemiarowie w Zespole Szkolno – Przedszkolnym w Przemiarowie zakończyły działalność.

W roku szkolnym 2019/2020 do szkół gminnych uczęszczało 2 278 uczniów, w roku szkolnym 2018 /2019 – 2 438 uczniów oraz w roku szkolnym 2017/2018 - 2 219 uczniów.

Wykres 7 - Liczba uczniów w publicznych szkołach podstawowych Gminy Pułtusk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o stanie Gminy Pułtusk za 2019 r. www.pultusk.pl

Na terenie gminy Pułtusk działają 3 publiczne szkoły ponadgimnazjalne, dla których organem prowadzącym jest Powiat Pułtuski.

Są to:

1. Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusk,
2. Zespół Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusk, w skład którego wchodzi:
  - I Liceum Ogólnokształcące z innowacją pedagogiczną w zakresie bezpieczeństwa narodowego,
  - Technikum Nr 1 kształcące w zawodach: logistyka, informatyka, ekonomista,
  - Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 1 - klasa wielozawodowa.
3. Zespół Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtusk, w skład którego wchodzi:

- Technikum Nr 2 kształcące w zawodach: technik żywienia i usług gastronomicznych, technik reklamy, technik fryzjer, techniki organizacji turystyki,
- Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 2 kształcąca w zawodach: kucharz, klasa wielobranżowa.

Ponadto funkcjonują inne powiatowe placówki oświatowe, do których zaliczamy:

1. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
2. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku.
3. Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.

Dzieci i młodzież uzdolniona muzycznie mają możliwość rozwijania swoich umiejętności w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia, która ma swoją siedzibę na terenie gminy Pułtusk.

Jeśli chodzi o dostęp do szkolnictwa wyższego w Pułtusku mieści się renomowana uczelnia, Akademia im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, która należy obecnie do Grupy Uczelni Vistula - Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie. Ponadto dostęp do szkolnictwa wyższego dla mieszkańców Gminy Pułtusk zapewniają przede wszystkim uczelnie wyższe mające siedzibę w Warszawie i w Ciechanowie.

3.1.7 Kultura i sport

Gmina Pułtusk na mocy art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy o samorządzie gminy, prowadzi działania z zakresu krzewienia kultury. Są one realizowane bezpośrednio przez: Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku, Pułtuską Bibliotekę im. Joachima Lelewela, Muzeum Regionalne w Pułtusku.

Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku jest samorządową instytucją kultury, której celami statutowymi są rozpoznanie i rozbudzenie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych; wychowanie przez sztukę – edukacja kulturalna; gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnienie dóbr kultury; tworzenie warunków dla funkcjonowania amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania sztuką; tworzenie warunków dla rozwoju ruchu regionalnego; tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego; wspieranie profesjonalnej i amatorskiej działalności artystycznej; upowszechnianie wiedzy o sztuce; organizowanie działalności środowiskowej w zespołach, kołach, klubach i pracowniach zainteresowań; organizowanie imprez kulturalnych i rozrywkowych, w tym imprez zleconych; prowadzenie usług w zakresie wynajmu sprzętu i lokali pozostających w dyspozycji MCKiS; prowadzenie działalności wystawienniczej; prowadzenie galerii oraz kina w siedzibie MCKiS.

Kształcenie dzieci, młodzieży i dorosłych w Miejskim Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku realizowane jest poprzez prowadzenie pracowni, zespołów artystycznych, klubów/kół zainteresowań, tj.:

- **Pracownia Plastyki Dziecięcej** – zajęcia dla dzieci w wieku 8-12 lat,

- **Plastyka dla Smyka** – zajęcia dla dzieci w wieku 5-7 lat, rozwijanie sprawności manualnych poprzez poznawanie wielu technik plastycznych,
- **Rozmaitości plastyczne** - zajęcia dla dzieci w wieku 8-12 lat, poznawanie różnych technik plastycznych,
- **Dekupaż** – zajęcia dla dzieci w wieku 10 – 15 lat,
- **Witraż** – warsztaty dla dzieci w wieku 12-16 lat. Uczestnicy poznają podstawowe techniki obróbki szkła, podstawę kompozycji szklanych, projektowania i wykonywania witrażu metodą Tiffaniego,
- **Teatr dziecięcy** – zajęcia dla dzieci w wieku 8-13 lat,
- **Rytm i melodia** to zajęcia rytmiczno-umykalniające dla dzieci w wieku 5 – 7 lat,
- **Klub Piosenki** – zajęcia wokalne dla dzieci, młodzieży i dorosłych, próby z mikrofonem oraz przygotowanie do udziału w lokalnych występach i koncertach,
- **Nauka gry na gitarze** - grupa początkująca i grupa zaawansowana,
- **Młodzieżowe zespoły muzyczne** to przygotowanie i aranżacja utworów własnych i coverów oraz przygotowanie do udziału w koncertach lokalnych i konkursach muzycznych,
- **Artystyczny Zespół Estradowy** – zajęcia dla dorosłych i seniorów, odbywające się w trzech sekcjach: wokalne, tanecznej i teatralnej, polegające na: poznawaniu różnych gatunków muzycznych, nauce poznawaniu technik wokalnych, ćwiczeniach tekstów mówionych, nauce kroków tanecznych i układów choreograficznych oraz przygotowaniu programów estradowych.

Poza Miejskim Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku na terenie gminy Pułtusk funkcjonuje 12 świetlic wiejskich, w miejscowościach: Lipniki Stare, Płocochowo, Gromin, Białowieża, Głodowo, Przemiarowo, Lipa, Chmielewo, Grabówiec, Ponikiew, Trzciniec i Gnojno.

Elementem życia kulturalnego jest funkcjonowanie różnych kół, klubów i sekcji, w których członkowie mogą rozwijać swoje zainteresowania. W 2019 roku w Gminie Pułtusk działało 15 tego rodzaju podmiotów tj.: 4 koła plastyczno/techniczne (40 członków), 6 tanecznych (95 członków), 3 muzyczne (20 członków), 1 teatralne (10 członków), 1 turystyczne i sportowo rekreacyjne (50 członków), skupiających łącznie 215 uczestników.

Kino Narew jest integralną częścią Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki, należy do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych Filmoteki Narodowej oraz Sieci Kin Cyfrowych Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej. Współpracuje z licznymi dystrybutorami filmów, ze Stowarzyszeniem Autorów ZAiKS oraz Stowarzyszeniem Filmowców Polskich Związkiem Autorów i Producentów Audiowizualnych ZAPA. Dysponuje ono 221 miejscami siedzącymi, z czego 189 w sali na dole, a 32 na balkonie. Wyposażone jest w projektor cyfrowy przystosowany do emisji filmów w technologii 3D, ekran Perlux oraz system dźwięku Dolby Surround. W Sali kinowej organizowane są: spektakle teatralne, widowiska, koncerty, liczne imprezy kulturalne i okolicznościowe oraz szkolenia i zebrania.

Od stycznia 2019 r. ponownie przy Miejskim Centrum Kultury i Sztuki działa **Galeria Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki**. Spełnia ona przede wszystkim funkcje edukacyjne poprzez poznawanie sztuki i kultury różnych narodów.

Ważną rolę w życiu kulturalnym miasta i gminy Pułtusk pełni **Pułtuska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela** wraz z 4 filiami o łącznym księgozborze 55 891 woluminów. Jest to samorządowa instytucja kultury zaspokajająca potrzeby edukacyjne, kulturalne i informacyjne społeczeństwa. Gromadzi, opracowuje i udostępnia materiały biblioteczne, promuje czytelnictwo, upowszechnia wiedzę, kulturę i naukę, prowadzi działalność informacyjno-bibliograficzną. Biblioteka posiada w swoich zbiorach bogaty księgozbiór regionalny, dokumenty życia społecznego, programy i afisze teatralne z końca XIX i poł. XX w. W ramach swojej działalności oferuje szereg wydarzeń kulturalnych m. in.: spotkania autorskie, imprezy plenerowe, wystawy, odczyty, konkursy. Biblioteka mieści się w zabytkowym budynku pochodzącym z końca XVIII w.

Samorządową jednostką kultury prowadzoną przez Gminę Pułtusk jest również **Muzeum Regionalne w Pułtusku**. Muzeum udostępnia zbiory dotyczące Pułtuska i regionu pułtuskiego, w tym: narzędzia, ceramikę, rzemiosło, ozdoby, przedmioty codziennego użytku, stroje, rzeźby, przedmioty gospodarki i rzemiosła, dokumenty (w tym kartograficzne), fotografie, pocztówki, dzieła sztuki dotyczące artystów związanych z regionem, a także malarstwo dotyczące wydarzeń historycznych regionu, broń (w tym broń białą i przedmioty związane z okresem kampanii napoleońskiej 1806-1807), elementy wyposażenia wnętrz, tłoki i pieczęcie, medale i odznaczenia, sztandary organizacji działających w Pułtusku. Siedzibą Muzeum Regionalnego w Pułtusku jest pochodząca z XVI wieku gotycko-renesansowa wieża ratuszowa. W swoich zbiorach muzeum posiada również zabytki archeologiczne, które odkryto w trakcie prac wykopaliskowych w grodzie na Wzgórzu Zamkowym. Eksponaty pochodzą z lat 1232-1368 i należą do najcenniejszych w muzeum. Ponadto muzeum zgromadziło 11 okazów meteorytu, który spadł w okolicy miasta w 1868 r. W Muzeum prowadzony jest również Punkt Informacji Turystycznej.

Zadania Gminy Pułtusk w obszarze kultury fizycznej i rekreacji realizuje **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku**. Działalność MOSiR ma na celu zapewnienie mieszkańcom miasta i gminy dogodnych warunków do aktywnego spędzania wolnego czasu, rywalizacji i współzawodnictwa w ulubionych dyscyplinach sportowych oraz promocję zdrowego stylu życia.

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku zarządza i administruje następującymi obiektami sportowo-rekreacyjnymi:

- Stadion Miejski (ul. Sportowa 2A), gdzie są następujące obiekty: płyta główna boiska, dwa boiska treningowe do piłki nożnej, dwa korty tenisowe o nawierzchni ceglanej, boisko asfaltowe do piłki koszykowej, bieżnia lekkoatletyczna 400 m o nawierzchni żużlowej, skatepark dla dzieci i młodzieży;
- Pływalnia MOSiR, wyposażona m.in. w nieckę sportową, brodzik, nieckę rekreacyjną ze zjeżdżalnią, rwącą rzekę, bicze wodne i gejzery, jacuzzi, saunę;
- Kąpielisko Miejskie nad rzeką Narew w Pułtusku, które jest czynne w sezonie letnim. Nad bezpieczeństwem osób korzystających z kąpieliska czuwają ratownicy Pułtuskiego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego;
- Boisko wielofunkcyjne przy ul. Widok w Pułtusku;
- Street workout przy ul. Widok w Pułtusku.

Według danych GUS z 2018 r. w Gminie Pułtusk działało 10 klubów sportowych (włącznie z Uczniowskimi Klubami Sportowymi) zrzeszających 1 293 członków. Zarejestrowano 1 267 ćwiczących (mężczyźni: 975, kobiety: 292, w tym chłopcy do lat 18: 686, dziewczęta do lat 18: 275). Aktywnych było 21 sekcji sportowych. Zajęcia sportowe prowadzone były przez trenerów (17), instruktorów sportowych (34) oraz inne osoby (13).

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku corocznie organizuje szereg imprez i wydarzeń o charakterze sportowym, w tym: mecze, zawody, biegi, mityngi lekkoatletyczne, rajdy rowerowe.

Gmina Pułtusk dodatkowo dysponuje obiektami sportowo-rekreacyjnymi, tj.:

- Lodowisko przy Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku;
- Siłownie plenerowe w miejscowościach: Kacice, Grabówiec, Głodowo, Lipniki Stare;
- Boisko do piłki ręcznej na ul. Sarbiewskiego;
- Hale sportowe przy szkołach podstawowych: Publicznej Szkole Podstawowej Nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusku; Zespole Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi, Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku, Publicznej Szkole Podstawowej Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki;
- Boiska przy wszystkich szkołach podstawowych;
- Bieżnie przy Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku i Zespole Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku.

3.1.8 Bezpieczeństwo publiczne

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli oraz ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa, należy do zadań własnych gminy. Tak stanowi art. 4 ust.1 pkt 15 ustawy z 5 czerwca 1990r. o samorządzie Gminy.

Służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, zachowanie porządku publicznego i ochronę mieszkańców Gminy Pułtusk są: Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku, Straż Miejska - finansowana ze środków budżetu Gminy Pułtusk, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusku oraz inne instytucje powiatowe działające w sferze bezpieczeństwa publicznego do których należą: Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Pułtusku i Państwowa Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Pułtusku.

Jakość życia mieszkańców związana jest nierozdzielnie z poczuciem ich osobistego bezpieczeństwa. Dlatego ważne i nieodzowne są działania zmierzające do ciągłego doskonalenia i poprawy istniejącego stanu bezpieczeństwa publicznego. Działania w tym zakresie powinny się koncentrować przede wszystkim na:

- eliminowaniu zagrożeń w miejscach szczególnie niebezpiecznych,
- stałej współpracy wszystkich jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo mieszkańców,
- przeciwdziałaniu zjawiskom niepożądanym i społecznie niekorzystnym.

Według danych statystycznych Komendy Powiatowej Policji w Pułtusku na przełomie lat 2017 – 2019 stwierdzono wzrost przestępstw i wzrost wykrywalności przestępstw.

Biorąc pod uwagę kategorię przestępstw, na pierwszy plan wysuwają się przestępstwa kradzieży tj. kradzieże mienia, kradzież z włamaniem, kradzieże samochodów oraz uszkodzenie mienia.

Wśród wykroczeń najbardziej uciążliwych dla społeczeństwa w 2019 roku odnotowano wykroczenia przeciwko porządkowi i spokojowi społecznemu oraz przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Gminie Pułtusk wynosi 81,40% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa mazowieckiego (62,7%) oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski (72%).

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców Gminy Pułtusk najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym: 13,21 (wykrywalność: 76%) oraz przeciwko mieniu: 6,92 (wykrywalność: 51%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym: 5,07 (wykrywalność: 81%), drogowe: 2,12 (wykrywalność: 100%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu: 0,48 (wykrywalność 96%).

Poniższe tabele obrazują liczbę przestępstw zaistniałych na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019.

Tabela 9 - Przestępczości na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Liczba przestępstw zgłoszonych			
	2017	2018	2019
OGÓŁEM liczba przestępstw	474	558	749
tym między innymi:			
Rozboje	3	6	5
Bójka i pobicie	11	13	19
Uszkodzenie ciała	12	6	11
Kradzież z włamaniem	44	29	36
Kradzież mienia	55	66	111
W tym kradzież samochodów	8	6	5
Uszkodzenie mienia	33	33	63
Przestępstwa narkotykowe	19	16	21
Znęcanie się nad rodziną	29	31	36
Zabójstwa	0	0	1
Oszustwo, w tym internetowe	80	98	80

Źródło: Dane Komenda Powiatowa Policji w Pułtusk

Tabela 10 - Wykroczenia społecznie uciążliwe na terenie gminy Pułtusk

Wykroczenia	2017	2018	2019
Przeciwko porządkowi i spokojowi społecznemu	435	524	443
Przeciwko obyczajności publicznej	0	0	0
Przeciwko urządzeniom użytku publicznego	0	0	0
Przeciwko przepisom o ochronie przyrody	20	28	47
Przeciwko przepisom o ochronie zwierząt	10	11	11
Przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	112	95	127
Razem	577	658	628

Źródło: Dane Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku

W ramach działalności profilaktyczno-edukacyjnej dzielnicowi KPP w Pułtusku oraz profilaktycy uzależnień uczestniczyli w różnorodnych spotkaniach z przedstawicielami samorządów, instytucji i organizacji. Przeprowadzali szereg szkoleń z kadrą nauczycielską, spotkania z rodzicami podczas wywiadówek w szkole oraz cykliczne spotkania profilaktyczne z dziećmi i młodzieżą jak również organizowano spotkania z osobami starszymi, kierowcami i pieszymi.

W ramach tych działań w latach 2017-2019 (wg informacji uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Pułtusku) były przeprowadzone, m.in. następujące akcje, kampanie:

- „Kręci mnie bezpieczeństwo przez cały rok szkolny”;
- „Kręci mnie bezpieczeństwo w wakacje”;
- „Narkotyki, dopalacze- nie tędy droga!;
- „Widoczny na drodze, bezpieczny po zmroku”;
- „Bezpieczna szkoła Cyfrowa - Cyfrobezpieczni”;
- „Bezpieczeństwo seniorów”.

3.1.9 Organizacje pozarządowe

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie Rada Miejska w Pułtusku corocznie uchwała program współpracy Gminy Pułtusk z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Przedmiotowy program określa kierunki, obszary, formy współpracy jednostki samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi.

Roczny Program Współpracy Gminy Pułtusk z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2020 został przyjęty uchwałą nr XX/199/2019 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 28.11.2019 r.

Celem głównym programu współpracy z podmiotami programu jest budowanie partnerstwa pomiędzy tymi podmiotami, a Gminą, które służy wzmocnieniu roli aktywności

obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów lokalnych oraz efektywnemu wykorzystaniu społecznej aktywności w zaspakajaniu potrzeb mieszkańców Gminy.

Organizacje pozarządowe współpracujące z samorządem Gminy Pułtusk to, m.in.:

- Klub Sportowy SEMIRAMIDA;
- Miejski Klub Sportowy NAREW;
- Młodzieżowy Klub Sportowy;
- Uczniowski Klub Sportowy ZRYW przy Zespole Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusku;
- Pułtuski Klub Wodniaków;
- Młodzieżowy Klub Sportów Walki „KAN” Pułtusk;
- Stowarzyszenie „Z Serca” w Pułtusku;
- Pułtuskie Stowarzyszenie „Świt”;
- Stowarzyszenie Przyjaciół „Trójeczka” w Pułtusku;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Lipnikach Nowych;
- Rzymskokatolicka Parafia pw. Miłosierdzia Bożego w Pułtusku;
- Stowarzyszenie „Razem dla Jedyńki” w Pułtusku;
- Uczniowski Klub Sportowy „Posejdon”;
- Sekcja Szachowa MLKS Nadnarwianka;
- Młode Orły Nadnarwianki Pułtusk;
- Polski Związek Wędkarski – Koło nr 1 w Pułtusku;
- Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Mateusza w Pułtusku;
- Rzymskokatolicka Parafia pw. Miłosierdzia Bożego w Pułtusku;
- Stowarzyszenie Pultovia;
- Caritas Diecezji Płockiej;
- Fundacja „Krok w Przyszłość” w Pułtusku.

3.1.10 Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie z organizacjami społecznymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Realizacja zadań wynikających z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracy socjalnej;
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,

- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.
Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnych sytuacjach życiowych, a w szczególności z powodu:
- ubóstwa;
- sieroctwa;
- bezdomności;
- bezrobocia;
- niepełnosprawności;
- długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- przemocy w rodzinie;
- potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy;
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- alkoholizmu lub narkomanii;
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Świadczenie pomocy społecznej powinno służyć również umacnianiu rodziny. Potrzeby osoby i rodziny korzystającej z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i możliwościom pomocy społecznej.

Ustawowe zadania pomocy społecznej na terenie gminy Pułtusk, realizuje **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku (zwany dalej MOPS)**, który jest jednostką organizacyjną i budżetową gminy, realizującą zadania administracji rządowej i samorządowej w zakresie pomocy społecznej. Według stanu na dzień 30 listopada 2020 r., instytucja zatrudniała 49 osób, w tym :

1. pracownicy administracyjno – biurowi - 12 osób (w tym dyrektor Ośrodka, główny księgowy, kierownik działu pomocy środowiskowej);
2. pracownicy obsługi gospodarczej - 3 osoby;
3. specjaliści pracy socjalnej – 11 osób i 1 pracownik socjalny;
4. pracownicy realizujących usługi opiekuńcze – 9 osób;
5. asystent rodziny – 1 osoba;
6. pracownicy placówki wsparcia dziennego – 2 osoby;

7. pracownicy sekcji świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego – 6 osób (w tym kierownik sekcji; pracownik realizujący świadczenia wychowawcze, pracownik realizujący dodatki mieszkaniowe i energetyczne;
8. pracownicy Dziennego Domu „Senior – WIGOR” – 4 osoby (w tym kierownik Dziennego Domu).

W analizowanym roku Ośrodek spełniał wynikający z art.110 ust.11,12 ustawy o pomocy społecznej obowiązek zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy 1 pracownika socjalnego na 2 tysiące mieszkańców, nie mniej jednak niż 3 pracowników, lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną 1 pracownika socjalnego na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

Odnosząc się do ogólnej liczby mieszkańców w Gminie Pułtusk (stan na dzień 31.12.2019r. – 24 683 osoby), na jednego pracownika socjalnego przypadało blisko 2 056 mieszkańców. Liczba pracowników socjalnych jest wystarczająca i spełnienia wymóg określony w wyżej wymienionej ustawie o pomocy społecznej.

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1. opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
2. sporządzanie oceny w zakresie pomocy społecznej;
3. udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
4. przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
5. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
6. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
7. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
8. przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;
9. opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
10. praca socjalna;
11. organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
12. prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych;
13. dożywianie dzieci;
14. sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
15. kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt

- mieszkańca gminy w tym domu;
16. pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
  17. sporządzanie sprawozdawczości;
  18. utrzymanie ośrodka pomocy społecznej;
  19. przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
  20. opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Do pozostałych zadań własnych gminy należy :

1. przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
  2. przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
  3. prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
  4. opracowanie i realizacja projektów socjalnych;
  5. podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów ostonowych;
  6. współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
  7. prowadzenie postępowań w sprawach ustalenia uprawnień dodatku mieszkaniowego i wydawanie w tych sprawach decyzji administracyjnych.
- Środki na realizację zadań własnych gminy pochodzą z budżetu gminy.

Do zadań zleconych gminie określonych w ustawie o pomocy społecznej i innych ustawach oraz zadań wynikających z porozumień zawartych z wojewodą, innymi jednostkami samorządu terytorialnego i administracją rządową należy:

1. organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
2. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną;
3. prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
4. realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
5. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom, o którym mowa w art. 5a;
6. przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia oraz zapewnianie posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany

na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

7. wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki;
8. wydawanie decyzji potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej;
9. wskazywanie osób, którym mogłaby być powierzona opieka lub kuratela, na wezwanie sądu opiekuńczego;
10. przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych na potrzeby weryfikacji uprawnień do specjalnego zasiłku opiekuńczego lub w przypadkach określonych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, do świadczenia pielęgnacyjnego
11. prowadzenie postępowań w sprawach przyznania dodatków energetycznych dla odbiorców wrażliwych energii elektrycznej i wydawanie w tych sprawach decyzji administracyjnych;

Środki na realizację i obsługę ww. zadań zapewnia budżet państwa.

Zgodnie z art. 36 ustawy o pomocy społecznej, świadczeniami z pomocy społecznej są:

1) świadczenia pieniężne:

- zasiłek stały;
- zasiłek okresowy;
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy;
- zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie;
- pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki;
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką;
- języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej;
- status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone;
- w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy;
- z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

2) świadczenia niepieniężne:

- praca socjalna;
- bilet kredytowany;
- składki na ubezpieczenie zdrowotne;
- składki na ubezpieczenia społeczne;
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie;
- sprawienie pogrzebu;
- poradnictwo specjalistyczne;
- interwencja kryzysowa;
- schronienie;
- posiłek;
- niezbędne ubranie;
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy;
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia;
- mieszkanie chronione;
- pobyt i usługi w domu pomocy społecznej;

- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu;
- chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

Zgodnie z art. 45 ustawy o pomocy społecznej pomoc w formie pracy socjalnej należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i nie jest uzależniona od posiadanego przez osobą lub rodzinę dochodu. Jest ona świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania rodzin i osób w ich środowisku społecznym, jak również na rzecz zapobiegania pogorszeniu się ich sytuacji.

Praca socjalna prowadzona jest:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

Praca socjalna jest ważnym elementem pracy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku prowadzonym przez pracowników socjalnych, którzy analizują i oceniają zjawiska, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz zajmują się kwalifikowaniem do uzyskania tych świadczeń i ustalają plan pomocy (projektowanie działań). Ich zakres obowiązków obejmuje także pomoc w uzyskaniu poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz pobudzaniu społecznej aktywności i inspirowaniu działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych. Wobec powyższego, świadczenie pracy socjalnej może odbywać się m.in.: poprzez monitorowanie sytuacji interesantów, poradnictwo specjalistyczne, edukację, pomoc w przygotowaniu do pełnienia określonej roli społecznej.

Praca socjalna opiera się również na podejmowaniu różnego rodzaju interwencji, np.: odebranie dziecka z rodziny wobec bezpośredniego zagrożenia jego zdrowia i życia, interwencji wobec osób starszych pozostawionych bez należytej opieki lub doświadczających przemocy domowej, a także występowanie do innych instytucji celem objęcia pomocą osoby lub rodziny.

W przypadku umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, pracownik socjalny ma za zadanie monitorowanie sytuacji życiowej rodziców biologicznych, edukowanie w zakresie nabywania właściwych kompetencji wychowawczych, a także ocenianie lub opiniowanie dla organizatorów pieczy zastępczej gotowości i motywacji rodziców do ponownego przejęcia opieki nad dzieckiem.

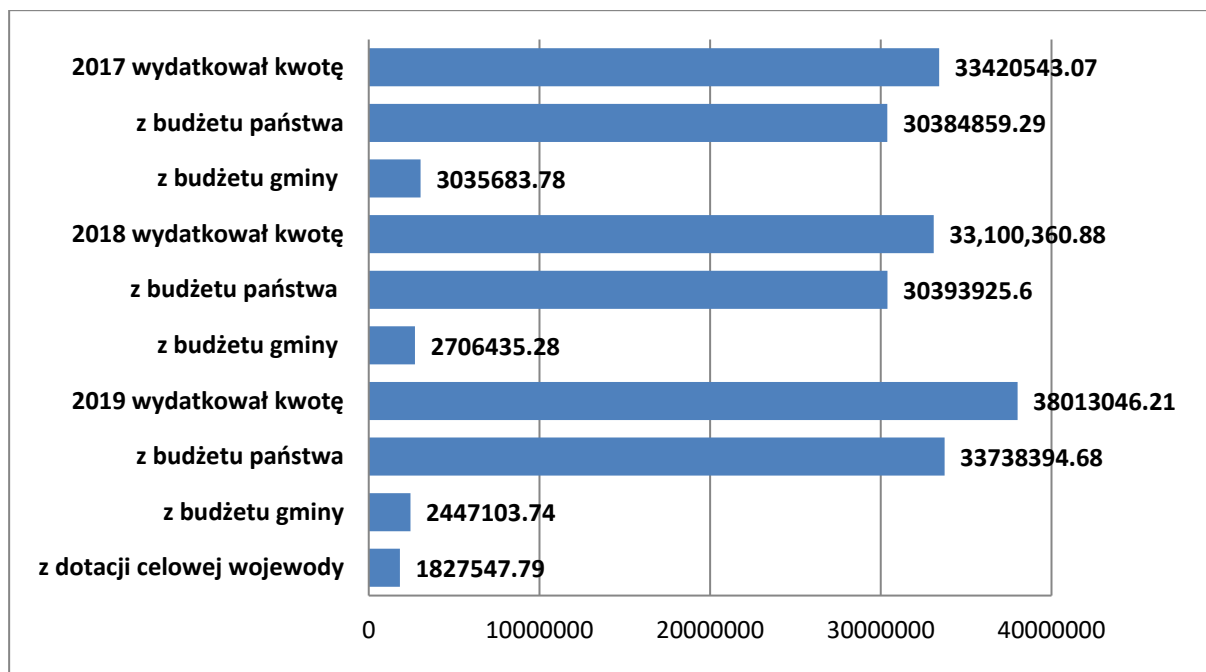
Praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. Może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny lub projekt socjalny. Wykorzystuje się w niej właściwe dla tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia.

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom samotnie gospodarującym, których dochód nie przekracza kwoty 701,00 zł zwanej „kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej” oraz osobom w rodzinie, których dochód na osobę nie przekracza kwoty 528,00 zł, zwanej „kryterium dochodowym na osobę w rodzinie”.

Świadczenia przyznawane i wypłacane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w analizowanym okresie były finansowane z dwóch źródeł: ze środków budżetu państwa i środków własnych gminy z przeznaczeniem na zadania własne i zlecone.

Wielkość środków finansowych przeznaczanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku na różne formy pomocy w latach 2017-2019 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 8 - Wydatki MOPS-u na pomoc społeczną w latach 2017 – 2019

Źródło: Opracowanie własne dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych wydatkowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku na pomoc społeczną, uwzględniając kwoty na realizację zadań własnych gminy i zadań zleconych gminie.

Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na pomoc społeczną w Gminie Pułtusk należy zauważyć, iż nakłady finansowe na wspomaganie osób i rodzin w latach 2018-2019 były większe w stosunku do roku 2017. Taki stan rzeczy był w głównej mierze efektem wzrostu wysokości środków na zadania własne gminy.

Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła: w 2017 roku – 33 420 543,07 zł, w 2018 roku – 33 100 360,88 zł, a w 2019 roku – 38 013 046,21 zł.

Dane szczegółowe dotyczące liczby beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11 - Dane o korzystających z pomocy i wsparcia w latach 2017- 2019

Rok	2017	2018	2019	
Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia				
Liczba osób	1309	1358	1302	
Osoby, którym przyznano świadczenie				
Liczba osób	918	867	811	
tym	Osoby długotrwale korzystające	612	601	534
	Wiek 0-17	383	360	342
	Wiek produkcyjny	446	428	431
	Wiek poprodukcyjny	89	79	114
Liczba rodzin	590	568	534	
Liczba osób w rodzinach	1381	1305	1229	

Źródło: Opracowanie własne dane MOPS w Pułtusku

Na przestrzeni lat 2017-2019 odnotowano 11,65 % spadek liczby osób, którym przyznano decyzją świadczenia w ramach zadań własnych i zleconych (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania). Od 2017 roku z lekką tendencją zniżkową utrzymuje się liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej.

Tabela 12 - Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w latach 2017-2019

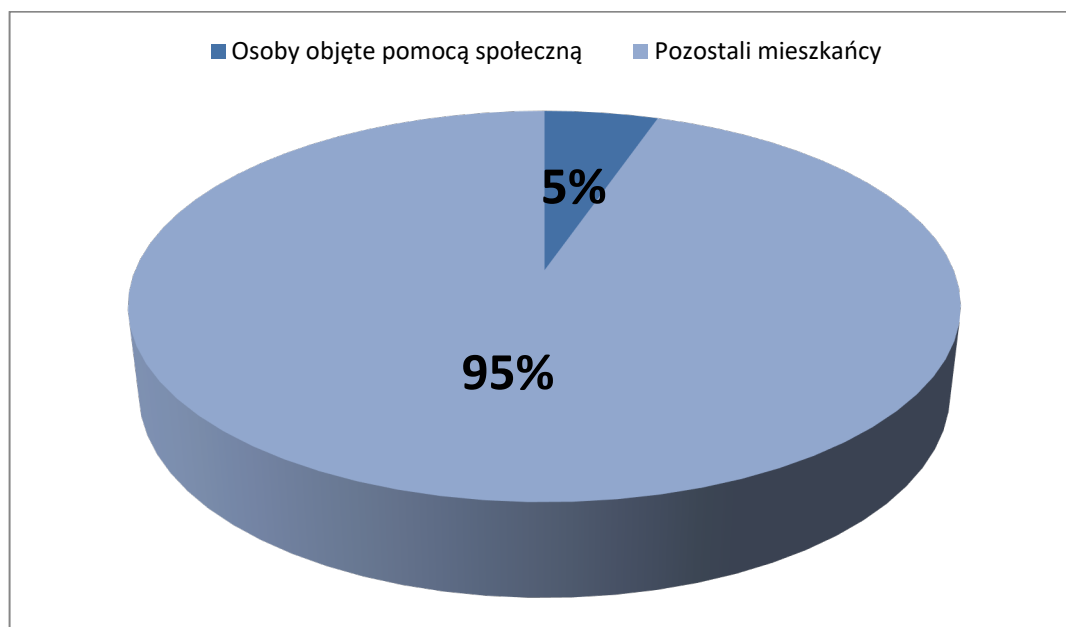
Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	L.os. w rodz.	Liczba rodzin	L.os. w rodz.	Liczba rodzin	L.os. w rodz.
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych OGÓŁEM (bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania)	590	1381	568	1305	534	1229
w tym:						
świadczenia pieniężne	458	939	423	821	392	736
świadczenia niepieniężne	327	959	324	956	291	888
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	2	8	2	8	2	8
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę	589	1378	567	1302	532	1221
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej OGÓŁEM	469	1063	431	948	424	951
w tym: wyłącznie w postaci pracy socjalnej	43	62	46	53	51	73
Praca socjalna prowadzona w oparciu o KONTRAKT SOCJALNY	62		60		35	
Liczba osób objęta kontraktami socjalnymi	62		60		35	

Źródło: Opracowanie własne dane MOPS w Pułtusku

W latach 2017-2019 liczba świadczeniobiorców korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej była zmienna, natomiast liczba osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych utrzymywała się stałym poziomie.

Poniższy wykres przedstawia udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców Gminy Pułtusk.

Wykres 9 - Liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej, a ludność Gminy Pułtusk w 2019 roku

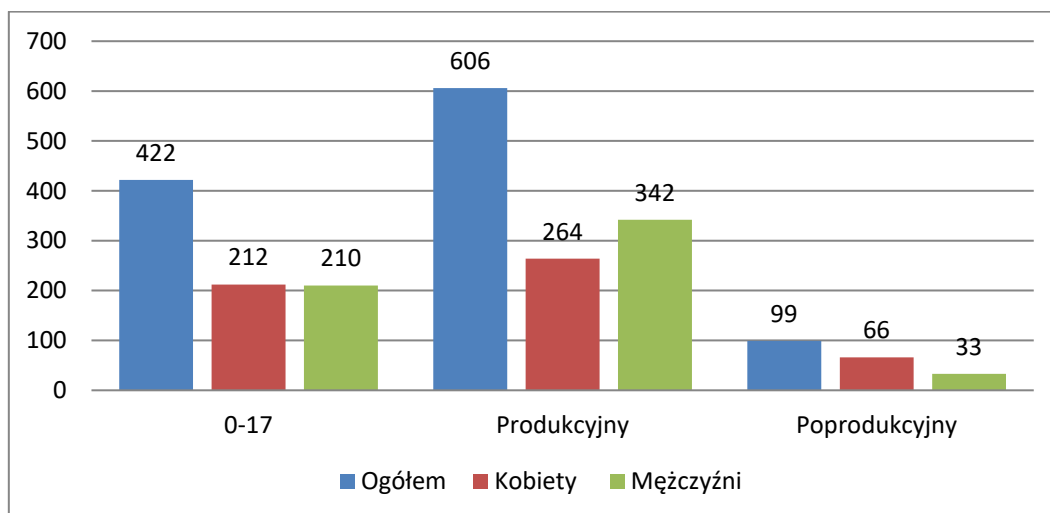

Źródło: Opracowanie własne dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk

Na dzień 31 grudnia 2019 roku wg danych GUS Gmina Pułtusk liczyła 24 683 mieszkańców. Z systemu pomocy społecznej skorzystało 1302 osoby, tj. 5,27 % ogółu społeczeństwa. Liczba ta obejmuje również członków rodzin osób, którym decyzją administracyjną przyznano wsparcie.

Strukturę demograficzną odbiorców pomocy społecznej w 2019 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10 - Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w 2019 roku według liczby wypłaconych świadczeń w podziale na wiek i płeć

Źródło: Opracowanie własne dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk

Struktura demograficzna świadczeniobiorców systemu pomocy społecznej w 2019 roku odbiegała od struktury demograficznej całej lokalnej społeczności. Uwagę zwracała znaczna liczba dzieci wspieranych przez system pomocy społecznej, głównie poprzez dożywianie w szkołach, co dowodzi istnienia poważnych niedoborów materialnych wśród znacznej liczby rodzin. Niepokój budziła również liczna grupa beneficjentów w wieku aktywności zawodowej, którzy powinni samodzielnie pracować i osiągać dochody umożliwiające utrzymanie siebie i swoich rodzin.

Ustawa o pomocy społecznej (art. 7 ustawy o pomocy społecznej) zawiera listę powodów, dla których każdy mieszkaniec Gminy Pułtusk znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej ma możliwość skorzystania z systemu pomocy społecznej. Podstawową przesłanką przyznawania pomocy jest spełnienie kryterium dochodowego, tj. 701,00 zł dla osoby samotnie gospodarującej, zaś 528,00 zł dla osoby w rodzinie. W szczególnie uzasadnionych przypadkach przepisy dają możliwość udzielania pomocy osobie lub rodzinie, której dochody przekraczają ustawowe kryterium. Przydzielany rodzaj, forma i rozmiar świadczenia są odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy, a potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy są uwzględnione w miarę możliwości finansowych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk.

W tabeli poniżej przedstawiono dane rodzin objętych wsparciem ze względu na powody korzystania z pomocy społecznej na terenie gminy Pułtusk udzielonej przez MOPS w Pułtusk.

Tabela 13 - Powody przyznawania pomocy społecznej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusk w latach 2017 - 2019

Powód trudnej sytuacji życiowej	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	460	1039	431	969	395	867
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	10	10	20	24	18	18
Potrzeba ochrony macierzyństwa	70	354	72	350	63	328
W tym: Wielodzietność	58	315	58	308	54	294
Bezrobocie	333	933	324	903	297	809
Niepełnosprawność	244	440	232	399	225	381
Długotrwała lub ciężka choroba	382	785	350	658	330	601
Bezradność w sprawach opiek. – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego - ogółem	133	455	109	374	94	322
W tym: Rodziny niepełne	95	289	80	257	61	182
Rodziny wielodzietne	32	175	21	119	22	126
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	1	7
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	57	84	50	64	42	69
Narkomania	4	7	2	2	1	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	5	4	7	15	15
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	5	12	1	2	3	7
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk

Analiza powyższych danych dotyczących rodzin objętych wsparciem MOPS-u w latach 2017-2019 ze względu na powód trudnej sytuacji życiowej pokazuje, że najliczniejsze grupy stanowiły rodziny dotknięte ubóstwem i zmagające się z długotrwałą chorobą, bezrobociem, niepełnosprawnością, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu

gospodarstwa domowego w rodzinach niepełnych, potrzebą ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności, alkoholizm, bezdomność oraz trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Pułtusk przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku wpływały na formę udzielanego wsparcia. Dane szczegółowe w tym zakresie za lata 2017 – 2019 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 - Formy pomocy udzielanej przez MOPS Pułtusk w latach 2017-2019

Forma pomocy		Liczba osób			Kwota świadczenia		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
Zasiłek stały		162	151	148	879 559	802 154	794 884
w tym dla osoby:	samotnie gospodarującej	129	125	120	783 142	711 411	702 902
	pozostające w rodzinie	35	29	30	96 417	90 743	91 982
Zasiłek okresowy		205	184	171	374 061	323 758	294 892
w tym z powodu:	bezrobocia	175	158	137	306 784	266 278	250 987
	długotrwałej choroby	34	30	28	45 159	45 105	28 281
	z niepełnosprawności	14	10	15	22 118	12 375	15 624
Zasiłek celowy (w tym zasiłki specjalne celowe)		338	328	290	270 876	300 430	308 159
Posiłek ogółem		510	489	442	355 917	330 347	275 788
w tym:	dla dzieci	392	377	358	164 262	151 283	134 223
	Posiłek przyznany w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania do 2018r.; od 2019r. program „Posiłek w szkole i w domu”	510	489	442	355 917	330 347	275 788
	z tego: dla dzieci	397	386	387	164 262	151 283	134 223
Usługi opiekuńcze		44	44	49	321 835	342 166	338 476
Usługi specjalistyczne opiekuńcze dla osób z zaburzenia psychicznymi		2	2	2	17 510	17 560	27 280
Skierowania do domu pomocy społecznej-odpłatność za pobyt w DPS		19	19	19	412 469	533 654	509 211
Praca socjalna		469	431	424	-	-	-
Poradnictwo specjalistyczne		48	81	113	-	-	-

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Schronienie	1	6	6	1 494	16 624	30 810
Sprawienie pogrzebu	0	1	2	0	1 900	5 300
Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	29	42	47	66 971	160 020	212 935

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

W latach 2017-2019 najczęściej udzielaną mieszkańcom Gminy Pułtusk formą wsparcia była pomoc finansowa, głównie w postaci świadczeń pieniężnych. Analizując możliwości przyznawania przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku świadczeń pieniężnych, należy wskazać na podstawowe zasiłki, którymi obecnie są: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy, zasiłek specjalny celowy, składki na ubezpieczenie zdrowotne, pomoc w formie dożywiania, usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne realizowane w miejscu zamieszkania osoby zainteresowanej oraz ponoszenie odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej mieszkańców gminy.

Powyższa tabela przedstawia formy pomocy oferowane mieszkańcom Gminy Pułtusk przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Wskaźniki w poszczególnych obszarach kształtowały się następująco:

- kwota świadczeń zasiłku stałego w 2019 roku zmniejszyła się o 84 675,00 zł, tj. 9,63% w stosunku do 2017 roku;
- kwota świadczeń zasiłku okresowego w roku 2019 zmniejszyła się o 79 169,00 zł, tj. 21,16% do 2017 roku;
- w analizowanym okresie 2017-2019 największej liczbie osób przyznano świadczenia z tytułu posiłku w ramach wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023.

Według danych o świadczeniach pieniężnych z pomocy społecznej, następuje coroczny wzrost wydatków na świadczenia: odpłatność Gminy Pułtusk za pobyt w domach pomocy społecznej oraz usługi opiekuńcze, wzrastają także wydatki związane z realizacją zadań w zakresie pieczy zastępczej, tj. pobytu dzieci w pieczy instytucjonalnej i rodzinnej, które przed umieszczeniem zamieszkiwały na terenie gminy Pułtusk. Wydatki na zadania fakultatywne od kilku lat pozostają na podobnym poziomie, z lekką tendencją zniżkową na przełomie analizowanego okresu 2017-2019, ponieważ wynikają z zatwierdzonego budżetu (zasiłki celowe, zasiłki okresowe).

Inną formą wsparcia była również **praca socjalna**. Polegała ona m.in. na udzielaniu informacji, wskazówek i pomocy przy rozwiązywaniu trudnych spraw życiowych, świadczeniu poradnictwa oraz współpracy z innymi organizacjami społecznymi i pozarządowymi. Bardzo ważnym narzędziem pracy socjalnej był kontrakt socjalny będący umową zawartą pomiędzy pracownikiem socjalnym, a osobą/rodziną, która określa zasady współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W 2019 roku pracownicy socjalni MOPS zawarli 35 kontraktów socjalnych, natomiast w latach 2017-2019 było ich łącznie 157.

Warto jednak zauważyć, że w okresie ostatnich lat zmienia się ranga i znaczenie wielu problemów społecznych kwalifikujących do uzyskania pomocy z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, dlatego konieczne jest nieustanne monitorowanie skali problemów społecznych

i odpowiednie dobieranie instrumentów służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu w stosunku do aktualnych problemów.

W analizowanym okresie 2017-2019 obserwujemy spadek liczby mieszkańców Gminy Pułtusk korzystających z pomocy społecznej, co może wskazywać na poprawiającą się sytuację społeczną Gminy, jednakże należy mieć na uwadze zmiany w kryterium dochodowym uprawniającym do korzystania ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej jest odzwierciedleniem działań aktywizujących prowadzonych, m.in. przez pracownika socjalnego w celu pokonywania trudności mieszkańców związanych z zaspokojeniem życiowych potrzeb. Jest to efekt z jednej strony usamodzielniania się podopiecznych i ich odchodzenia z systemu pomocy społecznej, np.: podjęcia zatrudnienia lub otrzymaniu świadczeń emerytalno-rentowych, a z drugiej strony zmiany dochodów podopiecznych, które wpływają na zmniejszenie wysokości świadczeń lub utratę praw do pomocy finansowej z powodu przekroczenia kryterium dochodowego, np.: uzyskanie wynagrodzenia za pracę. Na poprawę sytuacji finansowej rodzin wpłynęło świadczenie wychowawcze Rodzina 500+, które spowodowało, iż znaczna część rodzin zrezygnowała ze wsparcia MOPS.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku realizuje zadania zlecone z zakresu świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zasiłków dla opiekuna, świadczenia „Za życiem”, świadczeń wychowawczych, świadczenia „Dobry Start” oraz składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe i zdrowotne.

Powyższe świadczenia przyznawane są na podstawie:

- 1) ustawy o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003r.,
- 2) ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
- 3) ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- 4) ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci ,
- 5) rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o przyznanie świadczeń rodzinnych oraz zakresu informacji, jakie mają być zawarte we wniosku, zaświadczeniach i oświadczeniach o ustalenie prawa do świadczeń rodzinnych,
- 6) ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- 7) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start”.

W ramach szeroko rozumianej pomocy społecznej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku przyznawał mieszkańcom gminy świadczenia rodzinne. W latach 2017-2019 zarówno wielkość środków finansowych, jakie na ten cel przeznaczano, jak i liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie rodzinne, malała. Dane w tym zakresie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 15 - Świadczenia rodzinne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
łącznie wartość przyznanych świadczeń rodzinnych wraz z dodatkami oraz	3 985 305,02	3 965 205,32	3 704 575,36

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka (w zł)			
liczba osób, którym przyznano świadczenie	1047	1077	997

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Oceny zasobów pomocy społecznej Gminy Pułtusk.

Dane szczegółowe obejmujące liczbę i rodzaj świadczeń rodzinnych przyznanych w rozpatrywanym okresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16 - Rodzaj świadczeń rodzinnych przyznanych w Gminie Pułtusk w latach w latach 2017-2019

Rodzaj świadczeń	Liczba przyznanych świadczeń		
	2017	2018	2019
zasiłek rodzinny	22 527	23 342	21 989
dodatek do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka	211	180	162
dodatek do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	480	543	454
dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka	1 033	911	826
dodatek do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	1 403	1 364	1 311
dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	1 918	2 448	2307
dodatek do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	840	773	747
dodatek do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	2 960	3 080	3 093
zasiłek pielęgnacyjny	7 924	7 899	7 893
świadczenie pielęgnacyjne	990	1 023	1 120
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	250	228	204
świadczenie rodzicielskie	903	856	815
specjalny zasiłek opiekuńczy	449	426	419
razem	41 888	43 073	41 340

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

W latach 2017-2019 ogólna liczba wszystkich świadczeń rodzinnych przyznanych mieszkańcom Gminy Pułtusk uległa zmniejszeniu. Podstawowym świadczeniem rodzinnym jest zasiłek rodzinny, który służy częściowemu pokryciu wydatków na utrzymanie dziecka. Przyznawany jest na określony czas, tj. do ukończenia przez dziecko 18 roku życia lub nauki w szkole, ale nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeśli kontynuuje naukę w szkole i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności. Zasiłek przyznawany jest jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę

albo dochód osoby uczącej się nie przekracza 674,00 zł. Natomiast w przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł. Kolejność trzech najliczniej udzielanych dodatków do zasiłku rodzinnego była w latach 2017-2019 podobna: dodatek do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego, dodatek do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego oraz dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka.

Poza zasiłkiem rodzinnym najczęściej wypłacanym mieszkańcom gminy świadczeniem był zasiłek pielęgnacyjny, który przysługuje niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, osobie, która ukończyła 75 lat, osobie niepełnosprawnej powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia. Przyznawany jest on w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki dla osoby niepełnosprawnej, niezdolnej do samodzielnej egzystencji. Nie jest on zależny od dochodu. Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego od 1 listopada 2019 r. wynosi 215,84 zł.

Miejski Ośrodek Pomocy w Pułtusku wykonuje także zadania wynikające z ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Kolejną formę świadczeń udzielanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej stanowiły świadczenia alimentacyjne. Ta pomoc finansowa była przyznawana dziecku wychowywanemu w rodzinie niepełnej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, oraz dzieciom wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich przeprowadzających separację lub rozwód. Wysokość świadczenia uzależniona jest od wysokości zasądzonych alimentów, jednak nie może być wyższa niż 500,00 zł na dziecko. Świadczenie z funduszu alimentacyjnego może otrzymać osoba, która spełnia kryterium dochodowe, które od 1 października 2020r. do września 2021r. wynosi 900,00 zł na osobę w rodzinie. Na przełomie ostatnich trzech lat liczba rodzin i osób uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego kształtuje się na poziomie stałym. Dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17 - Świadczenia alimentacyjne przyznane w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego	289	257	257
liczba rodzin korzystających ze świadczenia alimentacyjnego	190	170	170
liczba przyznanych świadczeń	3 484	3 116	3 126
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	1 447 780,00	1 315 810,00	1 328 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Szczególną formą wsparcia jest wypłacane na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży **świadczenie „Za życiem”**. Z tytułu urodzenia się dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu, przyznaje się na to dziecko jednorazowe świadczenie w wysokości 4 000,00 zł. Świadczenie przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka bez względu na dochód. W 2019 roku w Gminie Pułtusk przyznano 8 jednorazowych świadczeń z tytułu urodzenia się żywego dziecka zgodnie z powyżej wymienioną ustawą, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 18 - Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia się żywego dziecka w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	6	2	8
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	24 000,00	8 000,00	32 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

W analizowanym okresie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku przyznawał również **zasiłek dla opiekunów osób niepełnosprawnych**. Przysługuje on osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 roku w związku z wygaśnięciem z mocy prawa (na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw) decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. W 2019 roku MOPS wypłacił 138 zasiłków dla opiekuna na łączną kwotę 84 733,00 zł. W analizowanym okresie obserwuje się spadek przyznawanych zasiłków dla opiekunów, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 19 - Zasiłki dla opiekunów osób niepełnosprawnych w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	308	210	138
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	158 105,00	111 174,00	84 733,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom na których ciąży obowiązek alimentacyjny, a także małżonkom, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania stałej opieki nad osobą z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia i edukacji. Muszą one również spełniać ustalone w ustawie kryterium dochodowe, które wynosi na osobę w rodzinie 764,00 zł (netto).

Tabela 20 - Specjalny zasiłek opiekuńczy w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	449	426	419
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	231 119,00	225 740,00	255 946,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną lub innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny (z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności).

Tabela 21 - Świadczenie pielęgnacyjne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	990	1 023	1 120
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	1 386 303,00	1 502 729,00	1 765 036,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci wypłacane są również **świadczenia wychowawcze**. Ich celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Od 1 lipca 2019r. programem „Rodzina 500 Plus” objęto wszystkie dzieci do 18 roku życia, bez względu na dochody uzyskiwane przez rodzinę.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku realizował Program „Rodzina 500 Plus” i w ramach powyższego programu wypłacono w 2019 r. rodzinom z terenu gminy Pułtusk świadczenia na łączną kwotę 22 235 711,14 zł. W grudniu 2019 r. ustalone prawo do świadczenia miało 3 116 rodzin.

Tabela 22 - Świadczenia wychowawcze w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	35 906	34 150	44 651
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	17 907 754,00	17 026 718,00	22 235 711,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

W 2019 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku wypłacał **świadczenie „Dobry Start”**, ustanowione Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start” z dnia 30 maja 2018 r. Świadczenie w wysokości 300,00 złotych, otrzymują jednorazowo rodziny na każde dziecko uczące się w szkole, bez względu na dochody. Liczba przyznanych świadczeń „Dobry Start” w 2019 roku wyniosła 3 150, na łączną kwotę 945 000,00.

Tabela 23 - Świadczenia „Dobry Start” w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń	0	3 075	3 150
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	0	922 500,00	945 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Za osoby otrzymujące świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze i zasiłki dla opiekunów były opłacane składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe i ubezpieczenia zdrowotne, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 24 - Opłacanie składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe i składek na ubezpieczenie zdrowotne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba przyznanych świadczeń na ubezpieczenie emerytalno-rentowe	1 390	1 223	1 139
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	388 375,00	368 828,00	379 055,00
liczba przyznanych świadczeń na ubezpieczenie zdrowotne	1 062	964	1 094
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	96 180,00	92 672,00	120 032,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Dodatki mieszkaniowe i zryczałtowany dodatek energetyczny

Zgodnie z uchwałą NR VIII/70/2019 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 20 lutego 2019r. w sprawie zmiany Statutu Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku od dnia 1 kwietnia 2019r. przyjmowane były wnioski o przyznanie dodatku mieszkaniowego i dodatku energetycznego dla odbiorców wrażliwych energii elektrycznej. Dodatek mieszkaniowy przysługuje na podstawie tytułu prawnego, powierzchni lokalu oraz kryterium dochodowego. Dochód stanowią wszelkie przychody po odjęciu kosztów uzyskania przychodów oraz po odliczeniu składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe. Kryterium dochodowe obowiązujące od 1 marca 2020r. wynosi:

- dla gospodarstwa wieloosobowego dochód nie może przekroczyć 125% najniższej emerytury (1200,00 zł), tj. 1500,00 zł miesięcznie na osobę w rodzinie;
- dla gospodarstwa jednoosobowego (czyli osób mieszkających samotnie) dochód nie może przekroczyć 175% najniższej emerytury (1200,00 zł), tj. 2100,00 zł miesięcznie.

Ponadto mieszkańcy Gminy mogą otrzymać zryczałtowany dodatek energetyczny, który jest formą pomocy przeznaczoną dla osób otrzymujących dodatek mieszkaniowy mającą na celu częściową rekompensatę kosztów zakupu energii elektrycznej. Wysokość dodatku energetycznego wynosi dla gospodarstwa domowego prowadzonego przez osobę samotną 11,37 zł miesięcznie, dla gospodarstwa domowego składającego się z 2 do 4 osób – 15,80 zł miesięcznie, a dla gospodarstw domowych składających się co najmniej z 5 osób – 18,96 zł miesięcznie. W 2019 roku 550 gospodarstw domowych otrzymało pomoc w formie dodatku mieszkaniowego na kwotę 1 110 313,00 zł ze środków własnych gminy i 17 gospodarstw domowych otrzymało dodatek energetyczny na kwotę 1 245,00 zł, jako zadanie zlecone finansowane z budżetu państwa.

Tabela 25 - Dodatek mieszkaniowy i energetyczny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
dotatki mieszkaniowe			
liczba gospodarstw domowych	610	572	550
kwota świadczeń w zł	1 153 050,00	1 117 995,00	1 110 313,00
dotatki energetyczne			
liczba gospodarstw domowych	6	6	17
kwota świadczeń w zł	594,00	576,00	1 245,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

Postępowanie w sprawie potwierdzenia prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych odbywa się w oparciu o art. 54 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej z dnia 27 sierpnia 2004r., jest zadaniem zleconym gminie z zakresu administracji rządowej. Świadczenia zdrowotne są wydawane na podstawie decyzji administracyjnych i są finansowane przez oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia. W 2019 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku wydał 22 decyzje potwierdzające prawo do świadczeń opieki zdrowotnej na okres 90 dni, dla 18 osób z terenu gminy Pułtusk, które nie posiadały innego tytułu do ubezpieczenia zdrowotnego i spełniały kryterium dochodowe zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

Wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki

Zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej „Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki”. Wysokość wypłacanego wynagrodzenia ustala sąd poprzez wydanie stosownego postanowienia w tej sprawie.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w 2019 roku wypłacił 12 osobom wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd na kwotę 37 700,00 zł.

Wypłacanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym w formie stypendium szkolnego na rok szkolny 2019/2020 dla uczniów zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk

Zgodnie z uchwałą NR IX/81/2019 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 marca 2019 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk od 1 sierpnia 2019r. do 15 września 2019 r. pracownicy socjalni przyjmowali wnioski o przyznanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym w formie stypendium szkolnego na rok szkolny 2019/2020 dla uczniów zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk, a w przypadku słuchaczy kolegów do 15 października 2019r. Pracownicy socjalni w rejonach pracy socjalnej przyjmowali także wnioski o przyznanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym w formie zasiłku szkolnego na rok szkolny 2019/2020 dla uczniów szkolnych, zamieszkałych na terenie gminy

Pułtusk znajdujących się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. O tę formę pomocy można było się ubiegać w terminie nie dłuższym niż dwa miesiące od wystąpienia zdarzenia uzasadniającego przyznanie tego zasiłku. Specjaliści pracy socjalnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku przyjęli 89 wniosków o przyznanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym w formie stypendium szkolnego na rok szkolny 2019/2020, a liczba przyznanych świadczeń to 182. Ponadto w czerwcu 2019 r. dokonano wypłaty 182 przyznanych stypendiów z tytułu przyjętych 96 wniosków na okres styczeń – czerwiec 2019r. Na realizację wypłaty stypendiów w 2019 r. wydatkowano kwotę 157 907,07 zł - środki finansowe otrzymane z dotacji wojewody oraz kwota 39 476,79 zł - udział środków własnych gminy.

4. KATALOG PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH WYSTĘPUJĄCYCH NA TERENIE GMINY PUŁTUSK

Problemy społeczne rozumiane są jako powtarzające się masowe zjawiska uznawane przez daną społeczność za negatywne, złe, niekorzystne, których nasilenie budzi zaniepokojenie mieszkańców i może przyczynić się do dezorganizacji życia społecznego.

Jako zasoby umożliwiające radzenie sobie z problemami społecznymi określa się wszelkiego rodzaju inicjatywy oraz podmioty, które działają w obszarze polityki społecznej, a także infrastrukturę niezbędną do przeprowadzenia działań

Przeglądu sytuacji w Gminie Pułtusk dokonano w odniesieniu do następujących problemów charakterystycznych dla poszczególnych grup społecznych: ubóstwa, długotrwałego bezrobocia, ograniczeń w uczestnictwie osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, starzenia się społeczeństwa i ograniczeń w uczestnictwie osób starszych w życiu społecznym oraz ich zależności w życiu codziennym od innych, bezdomności i zagrożenia bezdomnością, przemocy w rodzinie, uzależnień oraz deficytów z funkcjonowaniem rodzin i sprawowaniem opieki nad dzieckiem. W celu zniwelowania lub zmniejszenia problemów społecznych państwo oferuje pomoc społeczną.

Według ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej „*pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one same pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi*”.

Realizacją zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Pułtusk zajmuje się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku. Materiałem wyjściowym dla budowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 była analiza badawcza problemów społecznych prowadzona przez tut. Ośrodek na przestrzeni kilku lat, w tym przede wszystkim problemów i potrzeb zgłaszanych przez klientów ubiegających się o pomoc oraz wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w tym zakresie

na badanej grupie społeczności lokalnej. Zostały one uzupełnione o materiały przygotowane przez powołanych członków Zespołu Zadaniowego do opracowania dokumentu Strategii.

W oparciu o posiadane dane, materiały i informacje pochodzące, m.in. w szczególności z MOPS w Pułtusku, z BDL GUS, Urzędu Miejskiego w Pułtusku, PUP w Pułtusku, PCPR w Pułtusku i innych instytucji, a także na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wskazano najistotniejsze obszary problemowe, z jakimi boryka się Gmina Pułtusk, które poniżej zostały przedstawione.

4.1 Zjawisko wykluczenia społecznego

Zjawisko wykluczenia społecznego jest trudno definiowalne z uwagi na nakładające się wymiary marginalizacji. Wykluczenie społeczne często utożsamiane jest z ubóstwem, biedą. Nie można jednak tych zjawisk traktować wymiennie. Osoby ubogie nie muszą być wykluczone i odwrotnie – osoby wykluczone nie zawsze są pozbawione odpowiednich środków do zaspokajania potrzeb, a ich wykluczenie ma często pozaekonomiczny charakter. Niewątpliwie wykluczenie pojawia się na różnych płaszczyznach życia ludzkiego i w związku z tym istnieje szereg definicji opisujących to zjawisko.

Zgodnie z Narodową Strategią Integracji dla Polski wykluczenie społeczne to „brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a szczególnie dla osób ubogich”².

W ustawie o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. przyjmuje się, że wykluczeniu społecznemu podlegają osoby, które ze względu na swoją sytuację życiową, nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym, w szczególności są to: uzależnienia od alkoholu lub od narkotyków, bezdomni, psychicznie chorzy, długotrwale bezrobotni, opuszczający zakłady karne, niepełnosprawni oraz uchodźcy.”³

Tabela 26 - Wybrane ujęcia definicyjne wykluczenia zawodowego

Główny akcent w definicjach wykluczenia	Rozwinięcie
Proces wykluczania może być:	Dynamiczny, wielowymiarowy, kumulatywny
Przejawy wykluczenia	Bezdomność, samotność, bierność, nieprzestrzeganie norm współżycia
Skutki dla osób zagrożonych wykluczeniem	Deprywacja potrzeb, bezradność, osłabienie więzi rodzinnych, rozpad rodziny, stygmatyzacja, izolacja, osłabienie mechanizmu samokontroli, marginalizacja,

² MPiSS, Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, Warszawa 2004, s. 22.

³ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

	utrata poczucia własnej tożsamości i celu w życiu
Skutki dla społeczeństwa	Ograniczenia/zagrożenie demokracji, polaryzacja i ekstremalne nierówności pojawienie się podklasy oraz gett

Źródło: Narodowa Strategia Integracji dla Polski, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki społecznej, warszawa, 2003, ss.21-22

Wykluczenie społeczne jest przeciwieństwem integracji społecznej. Pojawia się, jeżeli niektóre jednostki czy też grupy nie mogą uczestniczyć w istotnych elementach życia społeczności lokalnej lub nie są uznawane za pełnych i równoprawnych członków tej społeczności.

Mimo istniejących wielu określeń wykluczenia społecznego, w definicjach można zaobserwować pewne elementy tożsame a mianowicie:

- ograniczenie uczestnictwa w aspektach życia społecznego, kulturalnego, politycznego,
- ograniczony dostęp do zasobów, instytucji, które umożliwiają integrację i uczestnictwo w grupie,
- ubóstwo i wielowymiarowa deprivacja,
- ciągłe pogarszanie się sytuacji jednostki.

Wykluczenie rozumiane wieloaspektowo może przyjmować różne formy np.:

- w sferze pracy- ograniczony dostęp do pracy i bezrobocie,
- w sferze oświaty- utrudniony dostęp do instytucji kształcenia, do sztuki i kultury,
- w sferze spożycia – nierówny dostęp do dóbr i usług,
- w sferze socjalnej- nierówny dostęp do instytucji zdrowia i zabezpieczenia społecznego.

Do grup społecznych szczególnie zagrożonych zjawiskiem wykluczenia społecznego Narodowa Strategia Integracji Społecznej zalicza:

- dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych,
- dzieci wychowujące się poza rodziną,
- kobiety samotnie wychowujące dzieci,
- kobiety pozostające poza rynkiem pracy,
- ofiary patologii życia rodzinnego,
- osoby o niskich kwalifikacjach,
- osoby bezdomne,
- osoby bezrobotne,
- osoby żyjące w trudnych warunkach mieszkaniowych,
- osoby niepełnosprawne, chronicznie chore i chorujące psychicznie,
- starsze osoby samotne,
- osoby opuszczające zakłady karne,
- imigrantów,
- osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej.

Poprzez analizę osób szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne można wskazać problemy i przyczyny, które przyczyniają się do powstawania tego zjawiska.

Za podstawową przesłankę marginalizacji społecznej uznaje się problemy finansowe, które w efekcie doprowadzają do deprivacji potrzeb materialnych i niematerialnych. Najczęściej problemy te są związane z brakiem pracy. Bezrobocie oznacza dla gospodarstw nie tylko zmniejszenie czy też utratę dochodów niezbędnych do życia ale także przyczynia

się do utraty umiejętności i braku możliwości rozwoju zawodowego. Stała praca jest swoistą przepustką do pełni praw i zasobów, daje bezpieczeństwo socjalne.

Innym czynnikiem wpływającym na postępujący proces wykluczenia jest niewystarczający poziom wykształcenia. Brak wykształcenia lub jego niski poziom sprzyja marginalizacji, izolacji, ogranicza jednocześnie szanse życiowe gdy na rynku pracy coraz bardziej liczy się wykształcenie i umiejętności. Poziom edukacji zalicza się do podstawowych kwestii życia społecznego. Wpływa na zdolności rozwojowe danego regionu. Faktem jest, że ubóstwo materialne, życie w niekorzystnych warunkach ekonomicznych, brak odpowiedniego poziomu kwalifikacji, bezrobocie tworzą błędne koło. Zła sytuacja ekonomiczna utrudnia zdobycie odpowiedniego wykształcenia, co dalej wpływa na trudności ze znalezieniem pracy.

Kolejna grupa powodów marginalizacji związana jest ze stanem fizycznym jednostki i tworzą ją niepełnosprawność, długotrwałe choroby, kalectwa, zaburzenia i niepełnosprawność psychiczna. Mimo formalnie istniejącego powszechnego systemu opieki zdrowotnej, istnieje ryzyko wykluczenia z powodu deficytów funkcjonowania ochrony zdrowia. Związane jest ono z:

- zaniedbaniem sfery promocji zdrowia i profilaktyki,
- niedostatecznego rozpoznania choroby i jej leczenia (brak powszechnych, dokładnych analiz i badań w okresie przedszkolnym i w szkole),
- ograniczeniem dostępności do usług rehabilitacyjnych,
- zróżnicowaniem jakości opieki zdrowotnej.

Następna grupa osób, to osoby odmienne np. rasowo, etnicznie kulturowo, religijnie.

Wieloaspektowość i dynamika zjawiska wykluczenia wymaga zintegrowanych działań obejmujących sferę społeczną, ekonomiczną i polityczną. Marginalizacja ma charakter stygmatyzujący. Osoby wykluczone zmuszone są do korzystania z pomocy społecznej, w celu realizacji potrzeb na najniższym poziomie, potrzeb podstawowych. Pomoc wykluczonym stoi wobec dylematu, czy pomagać poprzez dostarczanie środków materialnych w ramach świadczeń socjalnych, czy też skupiać się na poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Z pewnością same świadczenia socjalne bez odpowiednich programów pozwalających wyjść z grupy marginalnej, nie przynoszą oczekiwanych efektów długoterminowych.

Pomoc finansowa niejednokrotnie może prowadzić do pogłębienia bierności, uzależnienia się. Zaspokajanie tylko podstawowych potrzeb w dobie konsumpcjonizmu i presji posiadania dóbr może prowadzić do zjawisk patologicznych i dysfunkcyjnych jak, np.: alkoholizmu, przestępczości.

Współczesne wykluczenie społeczne jest problemem złożonym i wielowarstwowym, a jego zrozumienie wymaga społecznej wrażliwości. Jego rozwiązywanie wiąże się z dalszym rozszerzaniem i pogłębieniem różnorodnych form diagnozy.

4.2 Ubóstwo

W Polsce ubóstwo jest jednym z największych problemów społecznych. Jest zjawiskiem wielowymiarowym i wieloaspektowym, które bardzo trudno jednoznacznie zdefiniować, ponieważ cały czas przybiera różny wizerunek i różne rozmiary.

W świadomości społecznej „ubóstwo” funkcjonuje jako brak dostatecznych środków materialnych do życia, jako bieda, niedostatek. Ubóstwo można zdefiniować jako stan poniżej pewnego zmiennego w czasie progu dochodowego lub progu realizacji potrzeb w odniesieniu do jednostki, rodziny lub grupy społecznej.⁴ Do pomiaru ubóstwa najczęściej przyjmowana jest tzw. ekonomiczna definicja ubóstwa.

Ubóstwem określa się sytuację, w której jednostka (osoba, rodzina, gospodarstwo domowe) nie dysponuje wystarczającymi środkami (zarówno środkami pieniężnymi w postaci dochodów bieżących i dochodów z poprzednich okresów jak i formie nagromadzonych zasobów materialnych) pozwalającymi na zaspokojenie jej potrzeb. Tym samym poza definicją ubóstwa pozostają aspekty kulturowe, polityczne i socjologiczne życia w ubóstwie, związane z wyłączeniem z życia społecznego.⁵

W terminologii pedagogiki społecznej ubóstwo pojmuje się w ujęciu absolutnym (bezwzględnym) i względnym:

- ubóstwo absolutne- oznacza stan niezaspokojenia potrzeb w sposób wystarczający, uznanych w danym społeczeństwie i danym czasie za minimalne; w takim ujęciu ubóstwo może zniknąć poprzez wzrost ekonomiczny;
- ubóstwo względne - określane jest jako forma nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych grup ludności; wynika zatem z nadmiernej rozpiętości w poziomie życia.

Minimum socjalne jest wartością ustalonego koszyka dóbr i usług – uznanych za niezbędne do zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka. Do potrzeb tych zaliczono: żywność, mieszkanie (w tym wyposażenie i eksploatacja), oświatę i wychowanie, kulturę, odzież i obuwie, leki, higienę, sport i wypoczynek, transport, pozostałe wydatki, czyli rezerwę wydatkową od 4-8% wszystkich wydatków, uzależnioną od liczebności gospodarstwa domowego.⁶

Podstawową przesłanką przyznawania świadczeń z pomocy społecznej stanowi kryterium dochodowe osoby i rodziny, które ustalono na poziomie 701,00 zł miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej, zaś w rodzinie 528,00 zł miesięcznie na osobę w rodzinie.

Ubóstwo powoduje degradację ekonomiczną jednostki i rodziny. Ulegają jej również całe obszary, przykładem mogą być zaniedbane budynki czy urządzenia infrastruktury społecznej. Powstające skupiska ludzi ubogich sprzyjają również rozszerzaniu się zjawisk patologii społecznej. Zjawisko ubóstwa jest szczególnie groźne dla życia rodzinnego. Jego skutkiem może być występowanie i narastanie konfliktów wewnątrzrodziny. Te, z kolei, mogą wywoływać problemy wychowawcze, a nawet doprowadzić do rozbitcia rodziny. Życie w ubóstwie, pozostawanie bez pracy często wywołują następne konsekwencje. Zwykle są nimi zjawiska patologiczne, takie jak alkoholizm, chuligaństwo czy złodziejstwo. Są one wyjątkowo groźne dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży, świadczą o obniżeniu poziomu wypełniania przez rodzinę funkcji: socjalizacyjnej, opiekuńczo

---

⁴ Natura i kwestia ubóstwa, pod red. W. Toczyński, OBS Gdańsk- Warszawa, 1991, s. 12.

⁵ Ubóstwo jako zjawisko społeczne oraz przedmiot pracy socjalnej, J. Boczoń, W. Toczyński, A. Zielińska {w:} Pedagogika Społeczna, op. .cit., s. 342-343

⁶ J. Auleytner, K. Głębička, Polityka społeczna-pomiędzy opiekuńczością i pomocniczością, WSP TWP w Warszawie, Warszawa 2000,s.242-243

– wychowawczej i ekonomicznej. Niskie dochody rodziców zmniejszają dostęp dzieci do oświaty. Stwarza ono problemy w uzyskaniu i utrzymaniu mieszkania, ogranicza dostęp do świadczeń zdrowotnych. Powoduje migrację oraz emigrację. Wyklucza możliwość korzystania z dóbr kultury. Wywołuje niebezpieczną frustrację będącą źródłem zachowań agresywnych, przestępczych. Doprowadza do żebractwa i różnego rodzaju uzależnień. W zasadzie trudno oddzielić od siebie przyczyny oraz skutki ubóstwa. Zjawisko ubóstwa ma charakter przyczynowo-skutkowy. Wzrost tego problemu społecznego wynika z wzajemnego oddziaływania na siebie naprzemiennie przyczyn i skutków.

Powyższe tendencje widać także na przykładzie rodzin zgłaszających się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku. Brak dochodów uniemożliwia zaspokajanie potrzeb, zarówno biologicznych, jak i uczestnictwa w życiu społecznym, a przy utrzymującym się długim okresie występowania niedostatku, stanowi zagrożenie wykluczenia społecznego. Problem ubóstwa często wiąże się z innymi czynnikami takimi, jak bezrobocie, choroby, dysfunkcyjność rodzin czy alkoholizm.

Przewidziane w ustawie o pomocy społecznej formy wspierania rodzin ubogich mają przede wszystkim na celu podtrzymanie prawidłowego funkcjonowania każdej rodziny. Nadrzędną rolę dla osób korzystających z pomocy społecznej stanowią przede wszystkim świadczenia w formie finansowej, które mają zaspokajać zdeprimowane potrzeby, jak również praca socjalna, która ma na celu wspieranie i wywoływanie zmiany sposobu funkcjonowania osoby, rodziny oraz jej otoczenia, a także wzmacnianie potencjału osób i rodzin do przewyższania ich trudnych sytuacji życiowych.

Z rozeznania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku wynika, że w Gminie Pułtusk kwestia ubóstwa jest poważnym problemem społecznym. Wśród klientów pomocy społecznej problem ubóstwa dotyczył w 2019 roku 395 rodzin (w tym na wsi 42 rodziny), a osób w rodzinach 867.

Poniższa tabela obrazuje liczbę rodzin (w tym na wsiach) i osób w tych rodzinach w latach 2017 – 2019 objętych pomocą z powodu ubóstwa.

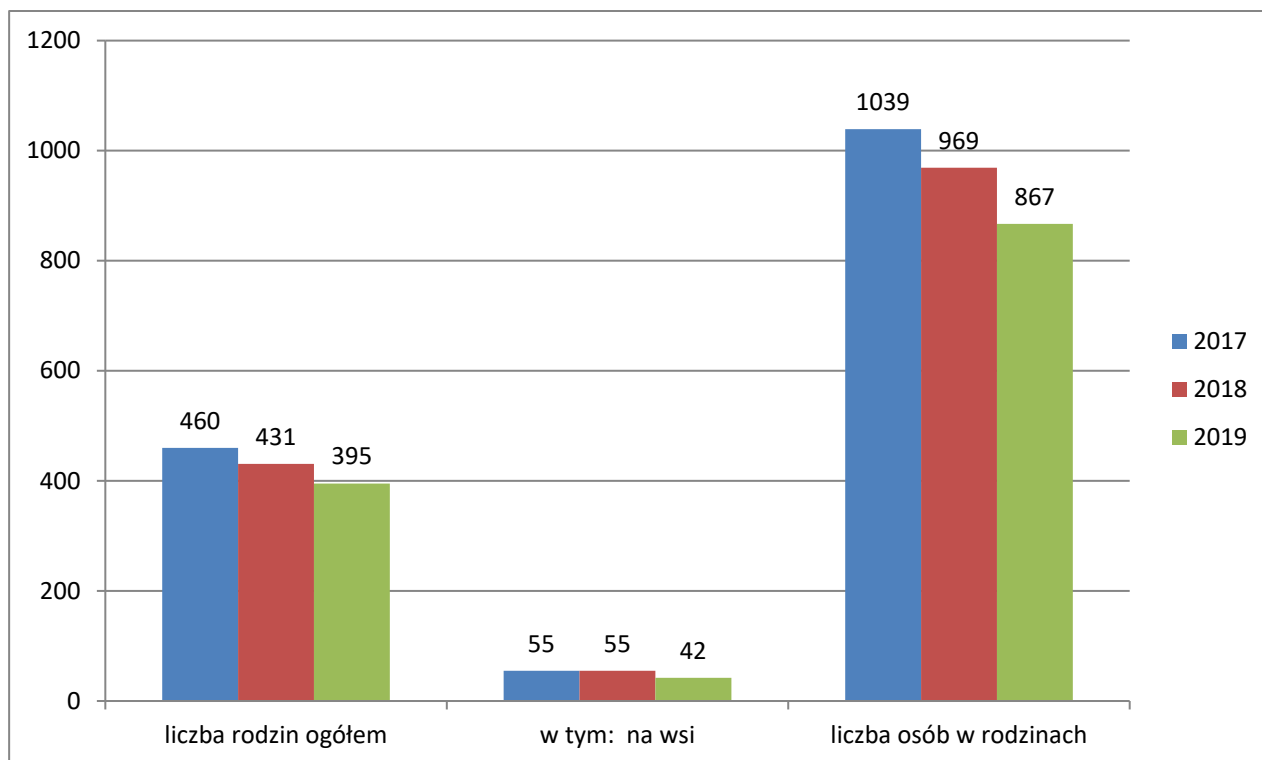
Tabela 27 - Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu ubóstwa w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba rodzin ogółem	460	431	395
w tym: na wsi	55	55	42
liczba osób w rodzinach	1039	969	867

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułtusk.

Wykres 11 - Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu ubóstwa w latach 2017- 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Pułtusk

Jak ilustruje powyższa tabela liczba beneficjentów pomocy społecznej, którym udzielono wsparcia z powodu ubóstwa na przestrzeni trzech lat zmalała o 14,13%.

W rozwiązywaniu problemu ubóstwa szczególnie ważna jest wczesna interwencja i reakcja na zjawisko biedy, która uchroni rodziny przed ubóstwem absolutnym, tj. niezaspokojenia ich potrzeb w sposób wystarczający, uznawanych w danym społeczeństwie i w danym czasie za minimalne.

Dokonując diagnozy problemu ubóstwa należy określić zewnętrzne i wewnętrzne (w rodzinach i poza nimi) źródła tej dysfunkcji. Ich określenie pozwoli na opracowanie programu skutecznej pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej z powodu ubóstwa.

Konkludując warto zauważyć, iż ubożenie osób i rodzin, jest wyzwaniem dla współczesnej pomocy społecznej i bardzo trudnym zadaniem dla pracowników socjalnych, którzy dążą poprzez pracę socjalną do usamodzielniania się klientów, co może ich uchronić od trwania w wyuczonej bezradności, której największym zagrożeniem pozostaje uzależnienie się od pomocy społecznej i jej dziedziczenie.

4.3 Bezrobocie

Bezrobocie rozumiane jako zjawisko towarzyszące gospodarce rynkowej, oznacza brak pracy zarobkowej dla osób zdolnych do jej wykonywania i deklarujących chęć jej podjęcia. Na przestrzeni ostatnich lat stało się jednym z głównych problemów społecznych.

Analiza statystyk pomocy społecznej dotyczących Gminy Pułtusk wskazuje na to, że pomimo odnotowywanego w ostatnich latach spadku skali bezrobocia rejestrowanego, nadal bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów korzystania z pomocy społecznej.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i nie wykonującą innej pracy zarobkowej, gotową, zdolną do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu pracy oraz zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy. Za osobę bezrobotną można uznać osobę, która zatrudnienia nie ma, jednak jest gotowa i chętna do podjęcia pracy, a także poczynienie w tym zakresie odpowiednich kroków, tj. zdobycie kwalifikacji adekwatnych do potrzeb rynku pracy, czy odbycia stażu zawodowego. Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego (jawnego) ujmując tylko część osób pozostających bez pracy. Polskie bezrobocie ma w dużym stopniu charakter bezrobocia długotrwałego. Jest ono czynnikiem generującym stany depresyjne, związane z poczuciem braku stabilności bezpieczeństwa socjalnego. Niskiej kondycji psychosomatycznej towarzyszy wzrost zapadalności na choroby społeczne i psychiczne. Bezrobocie burzy klimat życia rodzinnego. Wpływa destrukcyjnie na pełnienie przez rodzinę jej podstawowych funkcji, na realizację określonych zamierzeń, zadań i planów życiowych. Najbardziej bolesnym efektem bezrobocia jest zagrożenie godziwej egzystencji rodziny, a negatywny wpływ na ekonomiczną sytuację rodziny powoduje jej szybką degradację, potęguje biedę i rozszerza sferę ubóstwa. Praca zawodowa rodziców wyznacza postawy i zachowania dzieci, system stosowanych przez nie ocen, kontakty ze środowiskiem rówieśniczym, uznawane przez nie wartości czy cele. Dążenia dzieci i młodzieży są silnie związane z pozycją zawodową rodziców, a otaczająca rzeczywistość postrzegana jest przez pryzmat ich pracy zawodowej. Bezrobocie rodziców dla dzieci i młodzieży kończącej pewien etap edukacji niejednokrotnie oznacza zmianę i ograniczenie planów dalszego kształcenia, obniżenie ich aspiracji edukacyjnych, zahamowanie rozwijania ich uzdolnień w drodze dalszej nauki czy zajęć dodatkowych. W konsekwencji dochodzi do stopniowej izolacji środowiskowej, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Wykluczenie z kręgu zainteresowań rówieśniczych, wspólnej nauki i zabawy powoduje, że dzieci popadają w sytuacje konfliktowe w szkole z wychowawcami i nauczycielami. Skutkiem bezrobocia w rodzinie jest także osłabienie autorytetu rodziców.

Poniższe statystyki dotyczące stanu i struktury bezrobocia z Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku nie odzwierciedlają w całości rzeczywistego problemu bezrobocia, gdyż analiza nie oddaje do końca skali szerszego zjawiska czyli braku płatnego zatrudnienia. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie” z drugiej strony poza rejestrami PUP są osoby bierne

zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im planów życiowych, bądź nie podejmują zatrudnienia, ponieważ wystarczają im otrzymywane świadczenia.

Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułusku w latach 2017-2019 bezrobocie stanowiło trzeci po ubóstwie powód korzystania przez mieszkańców gminy z pomocy społecznej. Jego skala wykazuje tendencję spadkową i w 2019 roku ze wsparcia z tego tytułu skorzystało 297 rodzin (w tym na wsi 29) o liczbie osób w rodzinach 809 mniej niż w 2017 roku, tj. 10,81%. Jest to związane z ogólną tendencją spadku liczby środowisk korzystających z pomocy społecznej.

Tabela 28 - Liczba beneficjentów MOPS w Pułusku korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba rodzin ogółem	333	324	297
w tym: na wsi	36	41	29
liczba osób w rodzinach	933	903	809

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułusk.

Dodatkowych informacji na temat osób bezrobotnych na terenie gminy Pułusk dostarczają również dane dotyczące korzystania rodzin z pomocy społecznej w formie zasiłku okresowego z powodu bezrobocia. W 2019 roku zasiłek z powodu bezrobocia otrzymało 137 osób, które stanowiły (80,12%) wszystkich osób, którym przyznano zasiłek okresowy. Poniższa tabela obrazuje dane dotyczące przyznanej pomocy w formie zasiłku okresowego na przestrzeni trzech lat tj. 2017 - 2019.

Tabela 29 - Liczba beneficjentów MOPS w Pułusku korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłku okresowego w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia w formie zasiłku okresowego	175	158	137
liczba rodzin	174	157	137
liczba osób w rodzinach	399	352	293

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych własnych MOPS Pułusk.

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia to procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo, ale bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego w 2019 roku wyniósł dla powiatu pułuskiego - 12% , dla gminy Pułusk - 12,9% (14,2 % wśród kobiet i 11,8% wśród mężczyzn), dla województwa mazowieckiego – 4,4%, zaś dla kraju – 5,2%. Stopa bezrobocia rejestrowanego na przestrzeni lat 2017-2019 zmniejszyła się o 1,2 p. proc.

Należy zaznaczyć, że stopa bezrobocia rejestrowanego występująca w Gminie Pułtusk zdecydowanie przewyższa stopę bezrobocia odnotowaną w województwie mazowieckim, która wyniosła 4,4% (4,8% wśród kobiet i 4,1% wśród mężczyzn) oraz więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski: 5,2%.

Tabela 30 - Stopa bezrobocia na terenie powiatu pułtuskiego

Wskaźnik bezrobocia	2017	2018	2019
Polska	6,6%	5,8%	5,2%
woj. mazowieckie	5,6%	4,9%	4,4%
Powiat Pułtusk	13,2%	12,5%	12%

Źródło: Dane statystyczne z GUS

W tabeli poniżej zostały przedstawione szczegółowe dane dotyczące liczby bezrobotnych na terenie gminy Pułtusk.

Tabela 31 - Bezrobotni mieszkańcy gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		2017	2018	2019	
		2017	2018	2019	
Bezrobotni zarejestrowani –ogółem, w tym:		1366	1320	1256	
w tym	kobiety	659	672	650	
	mężczyźni	707	648	606	
	osoby do 25 roku życia	199	184	161	
	osoby do 30 roku życia	380	319	234	
	osoby po 50 roku życia	351	339	325	
	osoby niepełnosprawni	38	42	52	
	osoby długotrwale bezrobotni	812	771	721	
	bez kwalifikacji zawodowych	463	466	446	
	osoby z prawem do zasiłku	232	223	233	
	w tym	kobiety	130	139	129
		mężczyźni	102	84	104
	osoby bez prawa do zasiłku	1134	1097	1023	
	w tym	kobiety	529	533	521
		mężczyźni	605	564	502

Źródło: Dane statystyczne Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku

Analizując strukturę bezrobocia na terenie gminy Pułtusk na przestrzeni lat 2017-2019 na podstawie danych zawartych w powyższej tabeli należy zauważyć, że:

- liczba bezrobotnych w latach 2017-2019 spadła o 110 osób, tj. 8,05%, z czego liczba kobiet spadła o 9 osób, a liczba mężczyzn o 101 osób;
- liczba osób z prawem do zasiłku w 2019r. w stosunku do roku 2017 wzrosła o 1 osobę;
- liczba osób bezrobotnych w analizowanych latach w grupie osób do 25 roku życia spadła o 38 osób, tj. 19,10%, w grupie po wyżej 50 roku życia zmniejszyła się o 26 osób, tj. 7,41%;
- w przypadku osób długotrwale pozostających bez pracy spadło o 91 osób, tj. 11,21%;

- liczba bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zmniejszyła się o 17 osób, tj. 3,67%
- osoby bezrobotne z prawem do zasiłku na przestrzeni trzech lat 2017-2019 pozostała na poziomie stałym.

Jak obrazuje poniższa tabela pod względem wykształcenia wśród osób bezrobotnych na terenie gminy Pułtusk w 2019 roku największy udział miała grupa osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (28,26% wszystkich bezrobotnych). Najmniej liczną grupą byli bezrobotni z wykształceniem wyższym, stanowiąc 12,81% wszystkich bezrobotnych. Cechą charakterystyczną pułtuskich bezrobotnych jest ich niskie wykształcenie oraz brak kwalifikacji, które utrudniają znalezienie zatrudnienia. Najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotne posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (355 osób), gimnazjalne i poniżej (306 osób) oraz policealne i zawodowe (246 osób), średnie ogólnokształcące (188 osób). Osoby z wykształceniem wyższym stanowią najmniej liczną grupę osób bezrobotnych (161 osoby). Poziom wykształcenia wpływa również na czas pozostawania bez pracy. Najszybciej znajdują pracę osoby z wykształceniem wyższym. Niskie lub nieadekwatne do potrzeb lokalnego rynku pracy wykształcenie poważnie zmniejsza szanse na zatrudnienie.

Tabela 32 - Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia w Gminie Pułtusk w latach 2017 – 2019

Wykształcenie:	2017	2018	2019
Wyższe	168	173	161
Policealne i średnie zawodowe	257	268	246
Średnie ogólnokształcące	226	197	188
Zasadnicze zawodowe	343	314	355
Gimnazjalne i poniżej	372	368	306

Źródło: Dane statystyczne Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku

Jak wskazują powyższe dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku powiat pułtuski na dzień 31 grudnia 2019 roku jest powiatem o wysokim poziomie bezrobocia (12,00%) zarówno na tle kraju (5,20%), jak i województwa mazowieckiego (4,40%).

W 2019 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusku zarejestrowanych było 1256 osób zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk. W tej liczbie 650 stanowiły kobiety; 1023 to osoby zarejestrowane bez prawa do zasiłku. Dominującą grupą wśród osób bezrobotnych stanowiły osoby długotrwale bezrobotne i bez prawa do zasiłku (zasiłku takiego nie pobierało 81,45% osób bezrobotnych). Osoby pozostające bez zatrudnienia ponad 12 miesięcy stanowiły około 57,40% ogółu bezrobotnych zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk. Zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusku było 1256 osób, w tym 721 to osoby długotrwale bezrobotne. Przedłużający się czas bezrobocia uwypukla bariery, które przyczyniają się do trudności w znalezieniu i utrzymaniu zatrudnienia. Szczególnie dotkliwe jest bezrobocie w przypadku osób powyżej 50 roku życia (325 osób), które często mają za sobą długoletni staż pracy, ale legitymują się niskim wykształceniem i brakiem kwalifikacji, co zwiększa zagrożenie wykluczeniem społecznym. W Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusku osoby powyżej 50 roku życia stanowiły 25,87% ogółu bezrobotnych tj. 1256 osób. Osoby w starszych kategoriach wiekowych po 50 roku życia mogą mieć problemy ze zdobyciem zatrudnienia, z jednej strony ze względu na niewielkie doświadczenie zawodowe szczególnie w przypadku kobiet, które poświęciły się wychowywaniu dzieci,

ale także z uwagi na nieadekwatne kwalifikacje do potrzeb rynku pracy. Dane wskazują również na trudniejszą sytuację kobiet na rynku pracy, w 2019 roku stanowiły one 51,75% wszystkich osób zarejestrowanych jako osoby bezrobotne. Również niepokojącym zjawiskiem jest bezrobocie wśród ludzi młodych - do 25 roku życia (161), stanowiły one około 12,82% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Pułtusku, jak również osoby do 30 roku życia, tj. 18,63%. W szczególnej sytuacji na rynku pracy są bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, tj. 35,50% ogółu bezrobotnych, których aktywizacja wymaga działań ukierunkowanych na zdobycie kwalifikacji oraz doświadczenia na przykład poprzez realizację stażu u pracodawcy. Pozostałą grupę bezrobotnych na rynku pracy zarejestrowanych w PUP, gdzie obserwuje się tendencję wzrostową stanowią osoby z niepełnosprawnościami, które w liczbie 52 osoby stanowią 4,14% bezrobotnych, co świadczy, że nie jest to duża skala w porównaniu do pozostałych grup, jednak niepełnosprawność często idzie w parze z innymi barierami, które znacznie utrudniają ich aktywizację.

Pułtuskiego rynku pracy nie ominęło zjawisko pracy nierejestrowanej: praca „na czarno”, która dla bezrobotnych często jest jedyną możliwością znalezienia zatrudnienia. Bezrobotni we wszystkich kategoriach wiekowych podejmują najczęściej nielegalną pracę w sektorze budowlanym i ogrodniczo – rolnym.

Warto zaznaczyć, że w walce z bezrobociem znaczącą rolę odgrywa Powiatowy Urząd Pracy. Oferta działań adresowanych do bezrobotnych jest szeroka. Obejmuje między innymi: szkolenia i przekwalifikowania, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, jednorazową pomoc na podjęcie działalności gospodarczej.

W 2019 r. Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku, przy współudziale pracodawców oraz przedsiębiorców, objął wsparciem 1227 osób, dysponując pulą środków finansowych wynoszącą 6 405 671,00 zł. W ramach dostępnych funduszy (środki Funduszu Pracy, PFRON, EFS) skierowano na poszczególne formy aktywizacji zawodowej następującą liczbę osób:

- a) szkolenia - 50 osób,
- b) prace interwencyjne - 171 osób,
- c) roboty publiczne - 49 osób,
- d) refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy – 37 osób,
- e) staże - 276 osób, bony na zasiedlenie - 2 osoby,
- g) prace społecznie użyteczne - 311 osób, w tym 27 osób z terenu gminy Pułtusk,
- h) przygotowanie zawodowe dorosłych – 5 osób,
- i) dotacje na podjęcie działalności gospodarczej - 83 osoby.

Ogółem zaktywizowano 984 osoby bezrobotne.

W 2019 r. z usług doradców zawodowych skorzystało 1091 osób bezrobotnych. Poradnictwem zawodowym został objęty każdy uczestnik projektu/programu. Zorganizowano również szkolenie z zakresu umiejętności poszukiwania pracy, które jest jednym z narzędzi poradnictwa zawodowego. Dzięki przeprowadzonym przez doradcę zawodowego zajęciom 10 osób uzupełniło deficyty z zakresu umiejętności poszukiwania pracy.

Powiatowy Urząd Pracy w 2019 roku realizował programy, które miały na celu przede wszystkim wzrost zatrudnienia.

Programy realizowane w 2019 r. przez Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku w ramach pozyskanych dodatkowo, z Rezerwy Ministra, środków krajowych przeznaczonych na realizację zadań na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej:

- „Program aktywizacji zawodowej bezrobotnych zamieszkujących na wsi”;
- Program regionalny „Mazowsze 2019” skierowany dla osób długotrwale bezrobotnych;
- „Program staży w placówkach Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa”;
- „Program aktywizacji zawodowej w regionach wysokiego bezrobocia”;
- Program „Praca dla Młodych”, który wspierał przedsiębiorstwa w dofinansowaniu części kosztów poniesionych na wynagrodzenia pracowników, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne skierowanych bezrobotnych do 30 roku życia.

Projekty realizowane w 2019 r. przez Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach następujących programów:

- Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja i Rozwój (PO WER) pn. „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie pułtuskim (III)” skierowany do osób bezrobotnych w wieku do 30 roku życia;
- Regionalnego Program Operacyjnego Województwa Mazowieckiego (RPO WM) - Aktywizacja osób w wieku 30 lat i więcej pozostających bez pracy w powiecie pułtuskim (III).

Celem tych programów i projektów była aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusku w wyniku, których zaktywizowano ogółem - 1227 osób bezrobotnych i poszukujących pracy.

Działania Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku w zakresie wspierania małych i średnich przedsiębiorstw w 2019 r. polegały przede wszystkim na współpracy z przedsiębiorcami w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, organizacji prac interwencyjnych, prac społecznie użytecznych, robót publicznych, refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy, organizacji stażu, przygotowania zawodowego dorosłych. Przedsiębiorcy, którzy zdecydowali się na zatrudnienie pracownika spośród bezrobotnych mogli ubiegać się o refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. W 2019 r. udzielono wnioskującym wsparcia finansowego - przyznając środki na utworzenie 37 nowych miejsc pracy, w tym 1 miejsce ze środków PFRON.

Od 2016 r. do ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy został wprowadzony nowy instrument polegający na refundacji pracodawcy lub przedsiębiorcy przez okres 12 miesięcy części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenia społeczne skierowanych bezrobotnych do 30 roku życia. Forma ta - używana często pod nazwą Programu „Praca dla młodych” - cieszyła się dużą popularnością w latach ubiegłych. Rok 2019 to kontynuacja zatrudnienia 115 osób bezrobotnych, których udział w aktywizacji rozpoczął się w 2017 r., w ramach tego programu zatrudnienie podjęto łącznie 240 osób bezrobotnych.

Kolejna forma wsparcia to zatrudnienie osób bezrobotnych w ramach prac interwencyjnych. Osoba bezrobotna otrzymuje zatrudnienie, a pracodawca otrzymuje refundację części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne. W 2019 r. Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku

zawarł ogółem 113 umów o zorganizowanie zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych, w wyniku których zatrudnienie podjęto ogółem 171 osób, w tym 55 umów z przedsiębiorcami, na podstawie których zatrudnienie podjęto 64 osoby. Ponadto w 2019 r. zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych kontynuowały 102 osoby bezrobotne, które rozpoczęły udział w aktywizacji w ubiegłym roku.

Staż - to forma pomocy osobom bezrobotnym, przy aktywnej współpracy pracodawcy, pozwalająca na nabywanie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych niezbędnych do podjęcia pracy. Jak co roku, organizacja stażu cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem - zarówno wśród bezrobotnych, jak pracodawców.

W 2019 r. Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku zawarł z pracodawcami ogółem 240 umów o zorganizowanie stażu, w ramach których skierowano 276 osób bezrobotnych, w tym 154 umowy z przedsiębiorcami, na podstawie których aktywizację rozpoczęło 156 osób. Rok ubiegły, to również kontynuacja zdobywania wiedzy i umiejętności przez 21 stażystów, którzy podjęli formę aktywizacji w 2018r.

Przygotowanie zawodowe dorosłych to kolejny instrument aktywizacji zawodowej wspierający lokalnych przedsiębiorców, w formie praktycznej nauki zawodu dorosłych lub przyuczenia do pracy dorosłych, realizowany bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą zakończony egzaminem. W 2019 r. do odbycia 12 miesięcznego programu przygotowania zawodowego dorosłych w formie praktycznej nauki zawodu zostało skierowanych 5 osób bezrobotnych, zaś 5 osób kontynuowało program rozpoczęty w 2018 r.

Dotacje to jedna z bardziej atrakcyjnych form wsparcia przedsiębiorczych osób, które chcą podjąć pracę na własny rachunek, rozpocząć własną działalność gospodarczą, mogli ubiegać się o pomoc finansową w formie jednorazowej przyznanej dotacji. W 2019 r. powstały 83 nowe podmioty gospodarcze, w tym 1 podmiot w ramach środków PFRON.

Powiatowy Urząd Pracy wspierał również pracodawców i jego pracowników w kształceniu ustawicznym w ramach środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego. Dzięki ww. środkom w 2019 r. zostało przeszkolonych łącznie 81 osób, w tym przedsiębiorców i zatrudnionych u przedsiębiorców pracowników – 34 osoby.

Działania Gminy Pułtusk w zakresie walki z bezrobociem obejmują głównie:

- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu gminy i przedsiębiorczości mieszkańców,
- organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych,
- organizowanie prac społecznie-użytecznych.

W ostatnich latach ważnym elementem w aktywizacji zawodowej i społecznej osób długotrwale pozostających bez pracy stały się projekty systemowe współfinansowane ze środków unijnych, realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2014-2020.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku uczestniczył w działaniach aktywizujących osoby długotrwale bezrobotne poprzez realizację Projektu systemowego pn. „Nasze wsparcie-Twój sukces!”, który był realizowany w latach 2017-2019 (Projekt nr RPMA.09.01.00-14-744/16) współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

Głównym celem projektu jest wzrost aktywności społeczno - zawodowej oraz szans na zatrudnienie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, zamieszkałych na terenie powiatu pułtuskiego.

Na realizację tego zadania w 2018 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusk otrzymał środki finansowe w wysokości 722 068,56 zł (w tym: dofinansowanie 665 106,75 zł, środki własne 56 961,81 zł).

W 2018r. w ramach projektu partnerskiego uczestniczyły 44 osoby (37 kobiet i 7 mężczyzn). 24 osoby (22 kobiety i 2 mężczyzn) uczestniczyły w ścieżce reintegracji osób bezrobotnych i biernych zawodowo, 10 osób (9 kobiet i 1 mężczyzna) uczestniczyły w ścieżce dorosłości dla osób do 30 roku życia, 10 osób (6 kobiet i 4 mężczyzn) uczestniczyły w ścieżce reintegracji dla osób w wieku 50+. Wszyscy odbiorcy projektu w trakcie jego realizacji skorzystali z doradztwa zawodowego w związku z koniecznością diagnozy sytuacji problemowej, potencjałów, predyspozycji i potrzeb w celu stworzenia indywidualnej ścieżki reintegracji. Uczestnicy ścieżki reintegracji osób bezrobotnych i biernych zawodowo skorzystali z treningu kompetencji społecznych, treningu pracy, treningu kompetencji życiowych. Uczestnicy zakwalifikowani do ścieżki dorosłości dla osób do 30 roku życia skorzystali z treningu dorosłości i szkolenia komputerowego. Odbiorcy zakwalifikowani do ścieżki reintegracji osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz ścieżki dorosłości dla osób do 30 roku życia odbyli kurs prawa jazdy kat. B, staże zawodowe oraz kursy zawodowe. Osoby zakwalifikowane do ścieżki reintegracji dla osób w wieku 50+ skorzystały z treningu pamięci, indywidualnego wsparcia doradczego i ćwiczeń psychoruchowych oraz warsztatów nowoczesnej technologii.

Realizacja ww. projektu była przedłużona do miesiąca marca 2019 r. Na realizację tego zadania w 2019r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusk otrzymał środki finansowe z budżetu państwa w wysokości 46 630,07 zł.

Klub Integracji Społecznej i Samopomocy, który działa w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk również realizował działania z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej wśród mieszkańców gminy Pułtusk - osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub już wykluczonych społecznie m.in. osób długotrwale bezrobotnych i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Działania w ramach zajęć Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk były realizowane w sposób ciągły i odbywały się w siedzibie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk. Uczestnikami Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk w 2019 roku było 26 osób długotrwale bezrobotnych (17 osób długotrwale bezrobotnych i 9 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności), korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, zagrożone wykluczeniem społecznym, które ze względu na swoją sytuację życiową nie były w stanie własnym staraniem zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych, co ograniczało ich uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Warunkiem uczestnictwa w zajęciach Klubu było zawarcie i realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej.

W 2019 roku pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk podpisali 26 kontraktów socjalnych z osobami bezrobotnymi należącymi do Klubu. Program

Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku był realizowany przez specjalistów: psychologa i doradcę zawodowego.

W ramach realizacji zadań ww. Klubu w 2019 roku 26 uczestników Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy, osób bezrobotnych i osób z orzeczoną niepełnosprawnością, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zostało objętych niżej wymienionymi działaniami:

- 1) spotkania z zakresu poradnictwa psychologicznego z elementami profilaktyki uzależnień były realizowane w wymiarze 34 godzin, w tym 6 godzin - spotkania grupowe warsztatowe (2 spotkania po 3 godziny), 3 godziny - wykład oraz 25 godzin-konsultacje indywidualne;
- 2) spotkania z zakresu doradztwa zawodowego były realizowane w wymiarze 23 godzin, w tym 3 godziny - wykład oraz 20 godzin - konsultacje indywidualne;
- 4) skierowanie do wykonywania prac społecznie użytecznych.

W celu aktywizacji zawodowej, kształtowania poczucia odpowiedzialności i obowiązkowości poprzez regularne wykonywanie powierzonych obowiązków prowadzące do wyrobienia nawyku pracy - skierowano do wykonywania prac społecznie użytecznych na przełomie lat 2017-2019 w wymiarze 40 godzin miesięcznie - 96 osób.

Prace społecznie użyteczne to szczególnie instrument aktywizacji społeczno - zawodowej osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, które nie uzyskują zasiłku dla bezrobotnych oraz korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Prace społecznie użyteczne stanowią pierwszy etap w reintegracji społeczno - zawodowej beneficjentów pomocy społecznej, pozwalają im na przerwanie bezczynności zawodowej i mobilizują do kształtowania pożądanego stosunku pracy. Koordynacja działań w ramach Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy była sprawowana przez dwóch pracowników zaangażowanych do pracy w ww. Klubie: koordynatora KISS oraz specjalistę pracy socjalnej.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych na rzecz osób, rodzin w których występuje problem bezrobocia to w głównej mierze rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na aktywne poszukiwanie zatrudnienia i pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego. Pracownicy socjalni koordynują działania na rzecz osób bezrobotnych, rozwiązują problem bezrobocia systemowo, czyli z uwzględnieniem całej rodziny.

Działania z zakresu pracy socjalnej to również mobilizowanie klientów do poszukiwania zatrudnienia i usamodzielnienia się. W ramach tych działań podstawowym narzędziem staje się kontrakt socjalny zawierany pomiędzy bezrobotnym a pracownikiem socjalnym, określający zasady współpracy oraz cele do których należy zmierzać i uzależniać przyznawanie pomocy finansowej od zaangażowania bezrobotnego w poszukiwaniu pracy.

W wyniku negocjacji kontraktu socjalnego może być proponowana praca (roboty publiczne, prace interwencyjne z puli PUP) dla najbardziej aktywnych podopiecznych.

Celem prowadzenia intensywnej pracy socjalnej jest kształtowanie u bezrobotnego odpowiedzialności za swój los i umiejętności przystosowania się do samodzielnego życia w obecnej rzeczywistości.

W perspektywie do 2026 roku poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia będą zależne od kondycji gospodarki krajowej i europejskiej. Zakłada się, że po okresie obecnej recesji nastąpi poprawa sytuacji ekonomicznej w najbliższych latach, a co za tym idzie zmniejszeniu ulegnie poziom bezrobocia. Tym niemniej szereg osób pozostających obecnie bez pracy

będzie miało utrudniony powrót do pełnej aktywności zawodowej (długotrwale bezrobotni, osoby uzależnione, osoby opuszczające zakłady karne). Wysiłki polityków społecznych winny skoncentrować się w tym okresie na rozwoju form zatrudnienia jakie stwarza ekonomia społeczna - spółdzielczości socjalnej, klubów i centrów integracji społecznej. Rozbudowa tego typu infrastruktury winna przynieść organicznie skutków bezrobocia w grupach szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne.

4.4 Bezdomność

Osobą bezdomną w myśl art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Bezdomność, z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno - ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o znaczeniu i zasięgu globalnym, mającym swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania.

Bezdomność warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- rozpad rodziny - a więc zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełniania przez rodzinę jej podstawowych funkcji,
- eksmisje - prawny nakaz opuszczenia lokalu, spowodowany w większości przypadków zadłużeniem z tytułu opłat czynszowych,
- opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,
- brak stałych dochodów,
- przemoc w rodzinie,
- konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej,
- uzależnienia,
- brak schronienia spowodowany likwidacją hoteli pracowniczych, opuszczeniem całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych, opuszczeniem szpitala psychiatrycznego,
- uchodźstwo.

Warunkiem racjonalnych i skutecznych działań na rzecz rozwiązywania problemów bezdomności, powinno być uwzględnienie następujących zasad:

- gmina powinna mieć opracowany własny program działania na rzecz osób bezdomnych, uwzględniający lokalną specyfikę tego problemu,
- podstawą realizacji takiego programu powinno być konsekwentne stosowanie treści zapisu art. 17 ust.1 pkt. 3 ustawy o pomocy społecznej: „*Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy - udzielenie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym.*” Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych (zgodnie z art. 48 ust. 1 i ust.2

ustawy o pomocy społecznej). W świetle obowiązujących przepisów do udzielenia pomocy osobie bezdomnej zobowiązana jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały (art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej). W przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie oraz w sprawach niecierpiących zwłoki, właściwą miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania, albo na ostatnie miejsce zameldowania tej osoby na pobyt stały jest obowiązana do zwrotu wydatków gminie, która przyznała świadczenie w miejscu pobytu (art. 101 ust. 3,7 ww. ustawy).

Taka profilaktyka bezdomności, tzn. zapobiegania „wchodzenia w bezdomność” wymaga współdziałania odpowiednich samorządowych podmiotów polityki społecznej.

Działania o charakterze profilaktycznym w gminie winny być skierowane między innymi do następujących osób i grup społecznych:

- wychowanków opuszczających całodobowe placówki opiekuńczo- wychowawcze,
- byłych więźniów i osób opuszczających zakłady karne,
- środowisk patologicznych,
- osób i rodzin zagrożonych eksmisją,
- innych zagrożonych bezdomnością.

Do placówek zapewniających schronienie osoby bezdomne, nie posiadające własnego dochodu, kierowane są przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku na podstawie decyzji administracyjnej.

Osoby bezdomne, posiadające dochód własny, są także kierowane do placówki zapewniającej schronienie. Osoba kierowana samodzielnie pokrywa koszt zakwaterowania i wyżywienia oraz koszt standardowego pakietu higieniczno-sanitarnego (6 osób w 2019 r.)

Na terenie gminy Pułtusk brak jest schroniska i noclegowni dla bezdomnych. Osoby bezdomne nieposiadające własnego lokalu mieszkalnego i niezameldowane na pobyt stały, kierowane są do schroniska znajdującego się na terenie sąsiedniej gminy, prowadzonego przez Stowarzyszenie „Serdeczna Dłoń” w Pokrzywnicy (na podstawie zawartej umowy nr PS.421.1.2020 z dnia 30 czerwca 2020r. pomiędzy Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Pułtusku a Stowarzyszeniem „Serdeczna Dłoń”, Dom w Pokrzywnicy na okres do 31.12.2020 roku, zaś od 01.01.2021 roku do 30.06.2021 roku na podstawie zawartej umowy nr PS.421.3.2020 z dnia 31.12.2020r.).

W związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniu COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w 2020 roku Gmina Pułtusk przeznaczyła dla osób bezdomnych 4 pomieszczenia w budynku mieszkalnym zlokalizowanym w Pułtusku przy ul. Traugutta 26.

Tabela 33 - Udzielona pomoc w formie schronienia na podstawie decyzji administracyjnej w latach 2017- 2019r.

Formy pomocy	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w zł	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Schronienie na podstawie decyzji administracyjna w 2017 r.	1	90	1494	1	1
Schronienie na podstawie decyzji administracyjna w 2018 r.	6	568	16624	6	6
Schronienie na podstawie decyzji administracyjna w 2019 r.	6	1027	30810	6	6

Źródło: Sprawozdanie MOPS w latach 2017 – 2019

Tabela 34 - Osoby bezdomne przebywające na terenie gminy Pułtusk, którym udzielono wsparcia

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba rodzin korzystających z pomocy	10	20	18
Liczba osób w rodzinie	10	24	18

Źródło: Sprawozdanie MOPS w latach 2017 – 2019

W analizowanym okresie, tj. 2017-2019 liczba osób dotkniętych problemem bezdomności korzystających z pomocy MOPS na terenie gminy ulegała wahaniom , przy czym ostatecznie na przestrzeni analizowanych lat wzrosła w 2019 roku o 8 osób w stosunku do 2017 roku.

Na terenie gminy Pułtusk w obszarze działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku, osoby bezdomne tak jak inne osoby potrzebujące pomocy otrzymują różnorodne wsparcie nie tylko pieniężne, ale również i niepieniężne w formie szeroko rozumianej pracy socjalnej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku wspiera osoby bezdomne poprzez udzielanie następującej pomocy: zasiłki stałe, udzielanie schronienia, pomocy finansowej na zakup potrzebnej odzieży, żywności, leków i innych artykułów, usług opiekuńczych

w Dziale Wsparcia Środowiskowego takich, jak: opieka higieniczna (kąpiel, pranie odzieży), przekazanie odzieży od darczyńców. Pracownicy socjalni wspierają osoby bezdomne w formie szeroko rozumianej pracy socjalnej, która polega przede wszystkim na udzieleniu wsparcia:

- w uzyskaniu miejsca w schronisku,
- w wyrobieniu dowodu osobistego,
- w poszukiwaniu pracy,
- w podjęciu leczenia odwykowego i terapii,
- w załatwianiu spraw urzędowych,
- w uzyskaniu pomocy medycznej,
- w potwierdzeniu prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Wszelka pomoc udzielana bezdomnym powinna być adekwatna do stwierdzonych potrzeb i możliwości finansowych, zaś prowadzona z nimi praca socjalna winna obejmować pobudzanie aktywności osób korzystających z pomocy społecznej i umożliwić im dostęp do różnych form wsparcia społecznego.

4.5 Niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba

Zmiany społeczne i ekonomiczne, m.in. kryzys gospodarczy, wprowadzanie praw rynku, ograniczanie instytucji państwa opiekuńczego, wzrost kosztów utrzymania, trudna sytuacja na rynku pracy, wzrost bezrobocia, utrudniony dostęp do usług medycznych i rehabilitacji mają wpływ na sytuację osób niepełnosprawnych, które znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji wymagającej wsparcia.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych uchwalona 1 sierpnia 1997 r. określa niepełnosprawnego jako osobę, której obniżona sprawność funkcjonalna (sensoryczna, fizyczna i/lub psychiczna) trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról właściwych dla płci i wieku, zgodnie z normami prawnym i zwyczajowymi.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. określa niepełnosprawność jako „trwałą lub okresową niezdolność do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”.

Przyczyny niepełnosprawności mogą być trojakiemu rodzaju: wady rozwojowe, przewlekłe choroby oraz nagłe wydarzenia- wypadki ,urazy, zatrucia.

Osoby niepełnosprawne dzielimy na dwie podstawowe grupy :

- prawne - związane z posiadaniem przez osobę odpowiedniego, aktualnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność, wydanego przez organ do tego upoważniony,
- biologiczne - oparte na samoocenie danej osoby na temat zdolności do wykonywania podstawowych czynności życiowych

Ustawa ustaliła trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany, lekki.

Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej lub częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Ze względu na swoją skalę, powszechność występowania oraz konsekwencje indywidualne i społeczne, jakie za sobą niesie, niepełnosprawność jest uznawana za jeden z głównych problemów społecznych. Dotyczy ona ludzi w różnym wieku, ograniczając lub uniemożliwiając im korzystanie w pełni z dobrodziejstw życia społecznego oraz z przysługujących każdemu obywatelowi praw. Pozostawienie osób dotkniętych tym problemem oraz ich rodzin samym sobie prowadzi do ich społecznego wykluczenia.

Bieżące informacje dotyczące osób niepełnosprawnych są trudne do dokładnego określenia, gdyż jedynym pełnym badaniem, którego wyniki pozwalają ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz umożliwiają ich charakterystykę, są narodowe spisy powszechne.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony w 2011 r. pokazał, że w powiecie pułtuskim 12,8% ludności stanowią osoby niepełnosprawne.

Powiatowy Zespół Orzekania o Niepełnosprawności w Pułtusk Powiatowy Zespół ds. Orzekania Niepełnosprawności w Pułtusk, wydał w 2019 roku 838 orzeczeń o niepełnosprawności i 120 orzeczeń dla dzieci przed 16 rokiem życia. W stopniu znacznym wydano 266 orzeczeń, w stopniu umiarkowanym - 445 orzeczeń i 127 orzeczeń w stopniu lekkim. Są to dane dotyczące mieszkańców całego powiatu pułtuskiego.

Osoby niepełnosprawne napotykać liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Są to problemy spotykane w życiu codziennym, rodzinie, pracy, urzędach, na ulicy, przybierające postać barier: architektonicznych, psychicznych, materialnych, prawnych czy społecznych. Od stopnia niepełnosprawności zależy, czy osoba niepełnosprawna osiągnie odpowiednie wykształcenie, uzyska zatrudnienie, zapewni sobie materialne warunki życia, dostęp do infrastruktury medycznej i rehabilitacyjnej, do systemu edukacji i kultury.

System opieki nad osobą niepełnosprawną, umożliwić powinien rozpoznanie przyczyn, zdiagnozowanie wszystkich potrzeb, a następnie przeprowadzenie długofalowej terapii zmniejszającej skutki spowodowanej chorobą w celu poprawy sprawności potrzebnej do życia samodzielnego i aktywnego. Oddziaływania te odbywają się w placówkach służby zdrowia, oświaty, pomocy społecznej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusk w obszarze poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych w ramach realizacji zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w 2019 roku udzieliło dofinansowania do następujących zadań:

- 1) dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne, w tym dzieci - 135 osób na kwotę 163 912,00 zł;
- 2) dofinansowanie likwidacji barier :
- architektonicznych i technicznych- 17 osób na kwotę 37 934,00zł;
- 3) uczestnictwo w turnusie rehabilitacyjnym - 46 osób na kwotę 46 305,00 zł;
- 4) sprzęt rehabilitacyjny, w tym dla dzieci - 8 osób na kwotę 14 605,00 zł.

Dbając o poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnością Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusk realizowało w 2019 roku programy i projekty na rzecz osób niepełnosprawnych:

1. *Pilotażowy program „Aktywny Samorząd”* - celem programu było wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym oraz w dostępie do edukacji. Program finansowany był ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
2. *„Program wyrównywania różnic między regionami III”*, finansowany ze środków PFRON;
3. *„Zajęcia klubowe WTZ”*
4. *„Powiatowy Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie pułtuskim na lata 2015-2022”*.

Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusk realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, których źródłem finansowania są środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazywane według algorytmu samorządom. Celem rehabilitacji zawodowej jest ograniczanie bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością bezrobotnych i poszukujących pracy.

W myśl ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w stosunku do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusk jako osoby bezrobotne mogą zostać zastosowane te formy wsparcia, co do osób bezrobotnych nie posiadających orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, np. jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, staż, przygotowanie zawodowe dorosłych, szkolenia, prace społecznie użyteczne, prace interwencyjne, roboty publiczne, skierowanie do pracy na wyposażone lub doposażone stanowisko pracy. Ponadto, osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusk jako bezrobotne posiadające stopień niepełnosprawności lub poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu posiadające aktualne orzeczenie stwierdzające stopień niepełnosprawności, mogą skorzystać ze środków Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych. W ramach powyższego źródła finansowania mogą zostać zastosowane następujące formy wsparcia: zorganizowanie stażu, skierowanie na szkolenie, przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej, albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, skierowanie do pracy na wyposażone stanowisko pracy.

Z danych statystycznych **Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk** wynika, że liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusk

wzrosła o 14 osób tj. 26,92% w stosunku do roku bazowego – 2017, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35 - Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych zamieszkujących na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusk	38	42	52

Źródło: Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk

Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusk wspieraniem w ramach realizacji zadań z zakresu aktywizacji osób niepełnosprawnych, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2019 zostało objętych 81 osób niepełnosprawnych poprzez udział:

- w stażach - 3 osoby finansowane ze środków (Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych), 6 osób finansowane z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk;
- podjęcie działalności gospodarczej - 1 osoba finansowana ze środków z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych - 2 osoby finansowane z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk;
- poradnictwo zawodowe - 29 osób;
- pośrednictwo pracy - 23 osoby;
- refundacja kosztów wyposażenia, wyposażenia stanowiska pracy - 1 osoba finansowana ze środków z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych -1 osoba finansowana z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk;
- roboty publiczne - 3 osoby finansowane z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk;
- prace interwencyjne - 9 osób finansowane z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk,
- szkolenia - 3 osoby finansowane z innego źródła w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusk.

Na terenie gminy Pułtusk proces kształcenia dzieci niepełnosprawnych realizują:

- **Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtusk**, który jest jedyną w powiecie placówką dydaktyczno - opiekuńczo - wychowawczą organizującą kształcenie dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W strukturze organizacyjnej Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Pułtusk funkcjonują:

1) Publiczna Szkoła Podstawowa Specjalna (67 uczniów), w tym:

- 2 oddziały dla uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną (22 uczniów);
- 8 oddziałów dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (45 uczniów);

2) Publiczna Szkoła Specjalna Przynosząca do Pracy - 9 oddziałów klasowych (63 uczniów).

Głównym zadaniem Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Pułtusku jest przygotowanie uczniów, w miarę ich możliwości do samodzielnego udziału w życiu społecznym w integracji ze środowiskiem. Ośrodek realizuje cele edukacyjne, wychowawcze i profilaktyczne.

- **Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku** w którym w 2019 roku funkcjonowało 9 klas integracyjnych, w tym uczniów ogółem w tych klasach - 217 oraz 16 uczniów z orzeczeniami o niepełnosprawności i potrzebie kształcenia specjalnego w tych klasach.

- **Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki w Pułtusku**, w której w 2019 roku funkcjonowało 7 klas integracyjnych dla 127 uczniów, w tym 33 uczniów z orzeczeniami o niepełnosprawności i potrzebie kształcenia specjalnego w tych klasach.

- **Przedszkole Miejskie Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku**, w którym w 2019 roku funkcjonowały 2 grupy integracyjne, ogólna liczba dzieci w grupach od stycznia do czerwca 2019r. - 35 dzieci, w tym 6 dzieci z ustalonym orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, a od września do grudnia 2019r. - 31 dzieci, w tym 6 dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Integracja w powyższych placówkach daje dzieciom niepełnosprawnym szansę na kontakt z rówieśnikami oraz współdziałanie w społeczności klasowej i szkolnej. Pobudza wiarę w ich własne możliwości, motywuje do przewyższania trudności, umożliwia rozszerzenie wiedzy i zainteresowań. Integracyjny system kształcenia zakłada pełne uczestnictwo wszystkich dzieci w procesie uczenia się i uspołeczniania. W zespołach klasowych razem z dziećmi zdrowymi uczą się dzieci z różnymi dysfunkcjami rozwojowymi, o różnych możliwościach intelektualnych, emocjonalnych i ruchowych, określane jako dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Na terenie gminy Pułtusk funkcjonuje **Środowiskowy Dom Samopomocy** o zasięgu powiatowym, który jest domem typu A i B świadczącym usługi dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób upośledzonych umysłowo.

W 2019 roku świadczył pomoc usługową osobom z terenu gminy Pułtusk dla 28 osób upośledzonych umysłowo i 10 osób przewlekle psychicznie chorych poprzez różnego rodzaju treningi prawidłowego funkcjonowania w życiu codziennym, m.in. trening higieniczny oraz dbałości o wygląd zewnętrzny, trening porządkowy, trening umiejętności praktycznych, trening kulinarny, budżetowy, orientacyjny, umiejętności spędzania czasu wolnego, umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów.

Codziennie realizowane były: terapie - komputerowa, majsterkowo - ogrodnicza, kulturalno-oświatowa, plastyczno - krawiecka, kulinarna, ruchowa oraz poradnictwo psychologiczne. W 2019r. świadczona była usługa dowozu uczestników na zajęcia i odwozu do domu. Uczestnikom udzielane było wsparcie w zakresie konsultacji lekarskich,

poprzez dowóz uczestnika do przychodni na wizyty kontrolne, ćwiczenia, rehabilitacyjne oraz udzielanie informacji do jakiego specjalisty powinni się udać.

W ramach terapii kulturalno – oświatowej organizowane były spotkania okolicznościowe, co umożliwiało integrację osób niepełnosprawnych intelektualnie ze społecznością lokalną. Sala terapii ruchem została wyposażona w odpowiedni sprzęt rehabilitacyjny oraz sprzęty do masażu. Podczas zajęć usprawniana jest równowaga, koordynacja wzrokowo-ruchowa, koordynacja i planowanie ruchu.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w swoich zadaniach statutowych obejmuje pomocą również osoby z niepełnosprawnościami. Rodziny, w których co najmniej jedna osoba dotknięta jest niepełnosprawnością częściej narażone są na ubóstwo i niewydolność opiekuńczo – wychowawczą. Problem niepełnosprawności bliskiej osoby dotyka zazwyczaj całej rodziny we wszystkich sferach jej życia. Niepełnosprawność członka rodziny może prowadzić do pogorszenia kondycji finansowej rodziny bez względu na jej przynależność społeczno-zawodową Sytuacja taka spowodowana jest dużymi wydatkami na leczenie i rehabilitację oraz inne świadczenia będące udziałem rodziny.

Niepełnosprawność jest jedną z najczęściej występujących przesłanek na terenie gminy Pułtusk, z powodu której udzielana jest pomoc przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Osoby niepełnosprawne stanowią zróżnicowaną grupę, jeśli chodzi o stopień i rodzaj niepełnosprawności, co powoduje konieczność indywidualizowania i różnicowania pomocy adresowanej do tych osób. Formy pomocy udzielane osobom niepełnosprawnym, świadczone w ramach pomocy społecznej, to m.in.:

- pomoc finansowa (zasiłki stałe, okresowe, celowe),
- pomoc rzeczowa w formie bezpłatnych posiłków z wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023,
- ponadto pracownicy socjalni w ramach prowadzonej pracy socjalnej udzielają osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom informacji o przysługujących im formach pomocy, gdzie mogą uzyskać pomoc specjalistyczną w zakresie zdrowia, pomoc prawną lub jakąkolwiek inną niezbędną w codziennym życiu i innych obszarach aktywności osoby niepełnosprawnej, współpracują także z instytucjami zewnętrznymi w celu udzielenia tym osobom kompleksowego wsparcia.

Tabela 36 - Rodziny korzystające z pomocy MOPS w latach 2017-2019 z tytułu niepełnosprawności.

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba rodzin korzystających z pomocy	244	232	225
Liczba osób w rodzinach	440	399	381

Źródło: Opracowanie własne MOPS w Pułtusku

Osobom spełniającym kryterium dochodowe zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku wypłacał w 2019 roku świadczenia pieniężne:

- zasiłki stałe dla 148 osób na kwotę 794 884,00 zł;
- opłacał składki na ubezpieczenie zdrowotne - za 122 świadczeniobiorców zasiłku stałego na kwotę 60 597,000 zł;
- zasiłki okresowe z powodu długotrwałej choroby dla 28 rodzin na kwotę 28 281,00 zł;
- zasiłki okresowe z powodu niepełnosprawności dla 15 rodzin na kwotę 15 624,00 zł.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku udzielał pomocy w formie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania 17 osobom z orzeczoną niepełnosprawnością w miejscu zamieszkania, w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dwoje niepełnosprawnych dzieci z autyzmem korzystało z tej formy wsparcia.

Skala problemów niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby w statystykach pomocy społecznej maleje, jednak są to poważne czynniki mogące powodować ubóstwo rodzin nimi dotkniętych. Istotnym problemem dla osób borykających się z niepełnosprawnością są restrykcyjne kryteria dochodowe, które decydują o tym, czy osoba niepełnosprawna otrzyma odpowiednią pomoc finansową. Niepełnosprawność i problemy zdrowotne w rodzinie nadwyrężają domowy budżet, a oferta publicznej i prywatnej służby zdrowia oraz innych podmiotów w zakresie leczenia, terapii i rehabilitacji jest niewystarczająca, co przyczynia się do korzystania z kosztownych usług świadczonych przez prywatne podmioty.

Dla rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne Sekcja do spraw świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku udzieliła pomocy finansowej wypłacając w 2019 roku:

- 1311 dodatków do zasiłku rodzinnego na kształcenie i rehabilitację dziecka niepełnosprawnego na kwotę 135 086,03 zł;
- 7 893 zasiłków pielęgnacyjnych na kwotę 1 495 121,00 zł;

Rodzicom z tytułu rezygnacji z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym wypłacano w 2019 roku:

- 1120 świadczeń pielęgnacyjnych na kwotę 1 765 036,00 zł;
- 138 dla opiekuna na kwotę 111 174,00 zł;
- 419 specjalne zasiłki opiekuńcze dla osób sprawujących stałą opiekę nad osobą niepełnosprawną na kwotę 225 740,00 zł.

Za osoby otrzymujące świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze i zasiłki dla opiekunów Sekcja do spraw świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku opłacała składki na ubezpieczenie emerytalno - rentowe 1139 składek w kwocie 379 055,00 zł oraz 1 964 składek na ubezpieczenia zdrowotne w kwocie 120 032,00 zł.

Najczęstszymi problemami, z jakimi spotykają się w codziennej egzystencji osoby niepełnosprawne to:

- utrudniony dostęp do leczenia i bezpłatnej rehabilitacji;
- utrudnienia architektoniczne i komunikacyjne;
- pogarszanie się sytuacji ekonomicznej;
- bariery psychologiczne;

- izolacja społeczna;
- brak zakładów pracy, które zatrudniają osoby niepełnosprawne.

Osoby niepełnosprawne są bardzo zróżnicowaną grupą, konieczna jest zatem polityka, która będzie respektować tę różnorodność. Szczególnej uwagi wymagają osoby o złożonych, wielorakich potrzebach uzależniających je od pomocy innych oraz ich rodziny. Niepełnosprawni są często gorzej wykształceni, co zdecydowanie utrudnia im funkcjonowanie na rynku pracy. Rodziny posiadające niepełnosprawne dzieci wymagają szczególnej uwagi jeżeli chodzi o ich edukację i aktywny udział w społeczeństwie. Sporych wysiłków wymaga rehabilitacja społeczna i zawodowa osób chorych psychicznie, których systematycznie przybywa, oraz budowa dla tej grupy osób systemu wsparcia. Warto także podkreślić, że niepełnosprawność w rodzinie nie tylko wpływa na sytuację finansową, ale także na inne sfery życia rodziny. Częstymi problemami, które pojawiają się są: wyczerpanie, wypalenie, depresja, kryzysy małżeńskie (odchodzenie partnerów, z reguły mężczyzn od rodziny). Niepełnosprawność nadal stanowi istotną barierę, m.in.: podejmowaniu zatrudnienia czy aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym.

Przy wielości podmiotów oferujących osobom niepełnosprawnym rehabilitację społeczną, zdrowotną i zawodową zachodzi potrzeba zwiększenia koordynacji działań zarówno instytucji samorządowych, jak i pozarządowych.

Przy zakładanej do 2026 roku wzrastającej liczbie osób niepełnosprawnych należy zadbać o indywidualizację rozwoju dla osób pozostających w wieku aktywności zawodowej i zindywidualizowaną rehabilitację i opiekę dla niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym. Wzrastająca systematycznie liczba osób niepełnosprawnych wymaga dostosowania Gminy Pułtusk do potrzeb tej grupy społecznej, co oznacza systematyczne diagnozowanie potrzeb tej grupy oraz inwentaryzację istniejących barier nie tylko architektonicznych ale także mentalnych.

4.6 Seniorzy

Proces starzenia się ludności wynika głównie z wydłużania średniej długości trwania życia i niekorzystnego ruchu naturalnego (proporcji urodzeń i zgonów). Wydłużanie się ludzkiego życia następuje w wyniku zmian społeczno – ekonomicznych, coraz szybszego postępu techniczno – informatycznego, wzrostu stopy życiowej ludności, rozwoju i osiągnięć medycyny, większej skuteczności profilaktyki i medycyny „naprawczej” przyczyniają się do wydłużania życia ludzkiego.

Zgodnie z obowiązującą klasyfikacją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) starość rozpoczyna się od 60 roku życia.

Okres ten dzieli się na podokresy:

- od 60 do 75 roku życia to okres wiek podeszły (tzw. wczesnej starości),
- od 75 do 90 roku życia to wiek starczy (tzw. późna starość),
- 90 rok życia i powyżej to wiek sędziwy (tzw. długowieczność).

Starość ma wymiar:

- biologiczny- charakteryzujący się obniżeniem sprawności fizycznej, utraty zdrowia,
- psychologiczny – charakteryzujący się zmianą osobowości człowieka, pogorszeniem pamięci, trudnościami w koncentracji i uczeniu się,
- społeczny - charakteryzujący się trudnościami w przystosowaniu się do pełnienia nowych ról

społecznych, osamotnieniem i izolacją społeczną.

W powszechnej opinii starość postrzegana jest jako okres izolacji i samotności, niespełnionej potrzeby bliskości, niedołęstwa, poczucia nieprzydatności i beznadziejności w oczekiwaniu na śmierć. W sytuacji kiedy choroby i zniedołężnienie utrudniają osobom starszym samodzielne funkcjonowanie, to seniorzy w pierwszej kolejności oczekują pomocy od rodziny. Zmieniająca się jednak struktura i funkcja współczesnej rodziny nie sprzyja kształtowaniu warunków do godziwej starości. Młodsze pokolenie często zmienia pracę, coraz częściej podejmuje ją za granicą, zmienia miejsce zamieszkania. Starzejący się rodzice, czy też dziadkowie pozostają wówczas pozbawieni opieki, pozostawieni samym sobie.

Przeobrażenia te są istotne dla lokalnej polityki społecznej. Rosnąca liczba osób starszych rodzi potrzebę jak najdłuższego zachowania samodzielności, edukowania do starości, zagospodarowania czasu wolnego, tworzenia takich form aktywności, które pozwolą seniorom na utrzymanie dobrej kondycji psychofizycznej, rozbudowy pomocy środowiskowej.

Pogłębiający się w ostatnich latach proces szybkiego starzenia się społeczeństwa, staje się jednym z najważniejszych wyzwań dla polityki społecznej nie tylko dla administracji rządowej ale i samorządowej. Współczesne społeczeństwo charakteryzuje się dynamicznymi zmianami w strukturze demograficznej. Udział osób starszych w populacji spowodowany jest przez niski wskaźnik dzietności oraz wydłużającą się długość życia.

Proces starzenia się populacji charakteryzuje się kilkoma istotnymi cechami:

- wysokim odsetkiem osób starszych prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe, tzw. singularyzacja starości,
- osamotnieniem, które zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego, np. w przypadku ograniczonej samodzielności,
- feminizacji starzenia się, której wyrazem jest nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn,
- zjawisko masowej długowieczności.

Bardzo ważne zatem jest wyjście naprzeciw seniorom, podjęcie wszelkich kroków i działań zmierzających w kierunku polepszenia ich życia i funkcjonowania.

Średnia długość życia określona przez GUS w 2019 r. wynosiła dla mężczyzn – 74,1 lat i dla kobiet – 81,8 lat. Według prognozy demograficznej GUS do 2050 r. przeciętne trwanie życia wzrośnie o około 9 lat dla mężczyzn i 6 lat dla kobiet. Konsekwencją tego jest szybszy wzrost liczby ludzi w podeszłym wieku niż liczby osób nowo narodzonych, a co za tym idzie konieczność zwrócenia uwagi na zapewnienie realizacji potrzeb tej grupy społeczności. Oprócz podstawowych potrzeb osób starszych związanych z zabezpieczeniem bytu i dostępu do opieki zdrowotnej szczególnego znaczenia nabierają potrzeby wyższego rzędu. Można do nich zaliczyć potrzebę: poczucia własnej wartości, szacunku, przydatności, bycia użytecznym. Ich realizacja może zostać zapewniona w szczególności poprzez umożliwienie osobom starszym jak najszerszego dostępu do kultury, wypoczynku, edukacji, organizacji pozarządowych. Wykorzystanie aktywności osób starszych może nie tylko wpływać na utrzymanie ich w dobrej kondycji psycho – fizycznej, odsuwanie perspektywy umieszczenia w placówce opiekuńczej i zapobieganie osamotnieniu, ale także służyć przekazywaniu bogatego doświadczenia młodszym pokoleniom i tym samym budowaniu odpowiednich więzi międzypokoleniowych.

Zapewnienie odpowiedniego poziomu świadczeń z tytułu zabezpieczenia społecznego oraz świadczeń z zakresu ochrony zdrowia pozostaje poza kompetencjami samorządu gminy i wymaga odpowiednich ogólnokrajowych strategii działania. Gmina w niniejszym obszarze może wspierać tę grupę społeczną głównie poprzez system pomocy społecznej i udzielane w jego ramach świadczenia finansowe i pozafinansowe oraz wprowadzane programy osłonowe. Zdecydowanie większe dla gminy możliwości powstają w zakresie zapewnienia aktywności społecznej osób starszych, w szczególności przy wykorzystaniu potencjału podmiotów III sektora.

Zgodnie z danymi z BDL GUS w Gminie Pułtusk na koniec grudnia 2019 r. mieszkało 8486 osób starszych z czego kobiety stanowiły 59,98%. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2019 roku wyniósł 24,9%, zaś odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wyniósł 16,8%.

Tabela 37 - Osoby starsze na terenie gminy Pułtusk w 2019 roku

Grupa wiekowa	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
60-64 lata	1777	970	807
65-69 lat	1587	896	691
70 i więcej	2561	1612	949
70-74 lata	1089	609	480
75-79 lat	584	366	218
80-84 lata	459	317	142
85 i więcej	429	320	109
ogółem	8486	5090	3396

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, WWW.dbl.stat.gov.pl

Ludzie starsi objęci systemem pomocy społecznej w Gminie Pułtusk korzystają z różnych form wsparcia, w tym m. in.:

- usług opiekuńczych,
- pomocy materialnej,
- pomocy rzeczowej,
- pracy socjalnej,
- pobytu w Dziennym Domu „Senior - WIGOR” w Pułtusku,
- pobytu w domach pomocy społecznej.

Ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2019 roku skorzystało 89 emerytów i rencistów, w tym osób w rodzinach 152, co stanowiło 15,21 % w stosunku do rodzin objętych pomocą społeczną.

Jedną z podstawowych form opieki nad osobami starszymi jest świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. Usługi świadczone w miejscu zamieszkania oprócz czynności pielęgnacyjno – opiekuńczych obejmują również czynności polegające na zaspokojeniu codziennych czynności życiowych tj. przygotowanie posiłków, zakupy, mycie okien, palenie w piecu, utrzymanie w porządku i czystości

pomieszczeń, pranie, itp. Miejski Ośrodek Pomocy w Pułtusku przyznając usługi opiekuńcze ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia. Świadczeniobiorca z tytułu korzystania z usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych ponosi odpłatność w zależności od posiadanego dochodu. Odpłatność za świadczone usługi opiekuńcze i specjalistyczne z wyłączeniem usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi reguluje Uchwała Nr XXVIII/264/2020 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 28 maja 2020r., która określiła szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również trybu ich pobierania.

Pomocą w formie usług opiekuńczych w wieku poprodukcyjnym w miejscu zamieszkania objęto: w 2017 r. – 28 osób, w 2018 r. – 25 osób, zaś w 2019 r. – 34 osoby. Na realizację usług opiekuńczych w 2019 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskał dodatkowe środki finansowe w ramach resortowego Programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Opieka 75+”, którym zostało ujęte 3 osoby oraz programu „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych” – edycja 2019 w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, którym zostało objętych 7 osób.

Osobie wymagającej całodobowo opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

W 2019 roku w domach pomocy społecznej z terenu gminy Pułtusk przebywało 19 osób, w tym 11 osób w wieku poprodukcyjnym, wymagających całodobowej opieki i pielęgnacji przebywało w domach pomocy społecznej. Z uwagi na postępujące starzenie się społeczeństwa, należy prognozować, że w najbliższych latach coraz więcej osób będzie wymagało tego typu wsparcia.

Starość jest trudnym okresem w życiu człowieka, do którego musi zostać odpowiednio przygotowany. Podstawowe problemy, jakie stoją przed starzejącym się człowiekiem mają związek z codziennymi czynnościami. Obejmują konieczność zmiany dotychczasowych zachowań i nauczenia się nowych czynności lub nowych sposobów ich wykonywania. Wydłużające się lata życia nie zawsze oznaczają ograniczenia w codziennym funkcjonowaniu. Obserwuje się bowiem wiele osób, które weszły w wiek uznany za starość, a mimo to zachowują sprawność fizyczną, umysłową i przez wiele lat uczestniczą w różnych formach aktywności społecznej, sąsiedzkiej, towarzyskiej.

Znamienną rolę w procesie aktywności społecznej na terenie gminy Pułtusk odgrywają Dzienny Dom „Senior WIGOR” w Pułtusku, grupa samopomocowa „Klub Srebrnego Wieku”, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – oddział w Pułtusku.

Siedziba Dziennego Domu „Senior - WIGOR” mieści się w Pułtusku, ul. Zaufek 1 i posiada infrastrukturę dostosowaną do użytku Seniorów, osób niepełnosprawnych. Pomieszczenia posiadają niezbędne wyposażenie, sala do przeprowadzania zabiegów fizjoterapeutycznych oraz sala klubowa są wyposażone w odpowiedni sprzęt. Posiadana nieruchomość spełnia standardy warunków lokalowych pozbawionych barier funkcjonalnych zgodnie z Programem Wieloletnim „Senior +” na lata 2015 - 2020.

Celem Dziennego Domu „Senior - WIGOR” prowadzonego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku jest zapewnienie wsparcia seniorom oraz kompensowanie skutków samotności i niepełnosprawności. Swoim działaniem Dom dąży do przeciwdziałania izolacji i marginalizacji osób starszych, utrzymania dobrej formy fizycznej, psychicznej, psychofizycznej i intelektualnej seniorów, rozwijania potencjału uczestników Dziennego Domu. W okresie od stycznia do grudnia 2019 roku przyjęto 31 osób (19 kobiet i 12 mężczyzn), to łączna liczba beneficjentów z terenu gminy Pułtusk objętych Programem Wieloletnim „Senior+”. Z pobytu w placówce odpłatnie skorzystało 30 uczestników, zaś 1 osoba posiadała nieodpłatne skierowanie. Wśród uczestników było 25 osób niepełnosprawnych (8 osób z orzeczoną znacznym stopniem niepełnosprawności, 14 osób z orzeczoną umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 3 osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności). 28 osób samotnie prowadziły gospodarstwo domowe, 3 osoby prowadziły gospodarstwo domowe w rodzinie. 5 osób (3 kobiety i 2 mężczyzn) było w przedziale wiekowym od 60 - 69 lat, 12 osób (9 kobiet i 3 mężczyzn) w przedziale wiekowym 70 - 79 lat, 12 osób (7 kobiet i 5 mężczyzn) w przedziale wiekowym 80 - 89 lat, 2 osoby (1 kobieta i 1 mężczyzna) w wieku powyżej 90 lat.

Za pobyt w Dziennym Domu „Senior - WIGOR” (zgodnie z Uchwałą Nr L404/2017 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 listopada 2017 roku w sprawie szczegółowych zasad ponoszenia odpłatności w Dziennym Domu „Senior - WIGOR w Pułtusku oraz zgodnie z Zarządzeniem Nr 398/2018 z dnia 2 marca 2018r. Burmistrza Miasta Pułtusk w sprawie ustalenia średniego miesięcznego kosztu pobytu w Dziennym Domu „Senior - WIGOR”, w Pułtusku prowadzonym przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku obowiązującym od 1 kwietnia 2018r. do 31 marca 2019r. i Zarządzeniem Nr 46/2019 Burmistrza Miasta Pułtusk z dnia 11 marca 2019r. obowiązującym w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 31 marca 2020 r.) Seniorzy wnosili opłatę. Wysokość opłaty uzależniona była od sytuacji dochodowej osoby kierowanej, opłata obejmowała korzystanie z miejsca pobytu wraz z wyżywieniem oraz usługi świadczone przez Dom.

Uczestnicy kierowani byli na pobyt dzienny do placówki na podstawie decyzji administracyjnej, uwzględniającej zasady ponoszenia odpłatności, wydanej przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku lub osobę upoważnioną, o wcześniejszym przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego przez specjalistę pracy socjalnej.

W 2019 roku Seniorzy, uczestnicy Dziennego Domu „Senior - WIGOR” w Pułtusku korzystali, podczas pobytu w Domu, z oferowanych usług w zakresie :

1. usługowej oferty prozdrowotnej:
  - a. organizacja zajęć fizjoterapeutycznych i kinezyterapii,
  - b. organizacja wykładów i pogadań,
  - c. zapewnienie pomocy psychologicznej,
2. usługi edukacyjnej:
  - a. organizacja wykładów i pogadań,
  - b. organizacja zajęć klubowych,
3. usługi kulturalne:
  - a. organizacja wyjść kulturalnych,
4. usługi rekreacyjne:

- a. organizacja terapii zajęciowej,
- b. organizowanie spacerów i wycieczek,
- c. organizowanie spotkań integracyjnych,
- d. organizacja wspólnych zajęć z dziećmi i młodzieżą w ramach wymiany międzypokoleniowej,

5. usługi socjalne:

- a. zapewnienie jednego ciepłego posiłku,
- b. pomoc w formie pracy socjalnej,
- c. transport uczestników.

Grupa Samopomocowa - „Klub Srebrnego Wieku” działająca przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Pułtusku w 2019 roku liczyła **184 członków**. Celem grupy było przede wszystkim kształtowanie właściwych postaw społecznych oraz przełamanie izolacji społecznej u osób starych, samotnych, niepełnosprawnych. Grupa spośród swoich członków wyłoniła dwoje liderów, którzy zbierali informacje dotyczące zapotrzebowania na działania, które chcą podejmować seniorzy. Członkowie „Klubu Srebrnego Wieku” mieli szansę na wymianę doświadczeń, rozwijanie umiejętności współżycia w grupie, rozwijanie swoich umiejętności i zainteresowań oraz znajdując oparcie w radzeniu sobie z własnymi problemami. Wszystkie spotkania i podejmowane działania miały na celu wyeliminowanie wśród seniorów negatywnych emocji, takich jak: rozczarowanie, smutek, rozgoryczenie, złość, frustrację. Seniorzy zrzeszeni w grupie samopomocowej „Klubu Srebrnego Wieku”, mimo swojego wieku, samotności, chorób i dolegliwości, prowadzili w Klubie bardzo aktywny tryb życia. Wielką pasją seniorów jest śpiew, taniec, wyjazdy. Dbając o rozwój zdrowia i dobrą kondycję fizyczną 33 Klubowiczów wzięło udział w turnusie rehabilitacyjnym w Kołobrzegu, wyjeżdżali na wycieczki do: Kadzidła Lichenia i Częstochowy. Brali też udział w wystawach organizowanych przez Galerię „Cztery Strony Świata” oraz Dom Polonii w Pułtusku oraz zorganizowali wystawę z okazji 100 rocznicy Odzyskania Niepodległości. W roku 2019 odbyło się 8 spotkań integracyjnych przy muzyce, w których uczestniczyło około 150 Klubowiczów.

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Pułtusku został powołany z inicjatywy Rektora Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku i Starosty Pułtuskiego, który liczy około 130 słuchaczy. Oferuje ludziom starszym, głównie emerytom i rencistom, dalszy rozwój swojego intelektu poprzez uczestnictwo w uniwersyteckich wykładach, dyskusji na ciekawe aktualne tematy. Uczestnictwo słuchaczy UTW w zajęciach oprócz wiedzy i umiejętności pomaga w dostosowaniu się do zmienionego przejścia na emeryturę lub rentę życia, poprzez mądre zagospodarowanie wolnego czasu, pielęgnowanie i rozwój kontaktów towarzyskich. Spotkania odbywają się raz w miesiącu. Ważne są działania Uniwersytetu Trzeciego Wieku wspierające więzi międzypokoleniowe i poczucie odpowiedzialności młodszych pokoleń za osoby starsze z otoczenia rodzinnego i sąsiedzkiego.

Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Oddziału Rejonowego w Pułtusku, ul.13 Pułku Piechoty 4 zrzesza 326 członków. W 2019 roku organizowane były uroczystości związkowe, spotkania integracyjne. Dla Seniorów wydawane były zaświadczenia na ulgowe przejazdy środkami PKP.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku realizuje od marca 2017 roku **lokalny program osłonowy „Koperta życia”** przyjęty Uchwałą nr XXXVI/293/2017 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 8 lutego 2017r., którego głównym założeniem jest udzielenie pomocy osobom 70+ w przypadku konieczności wezwania ratowników medycznych lub lekarza w trakcie wizyty domowej lub przez inne służby ratownictwa w warunkach bezpośredniego zagrożenia. „Koperta życia” to pakiet składający się m. in. z karty informacyjnej, która jest źródłem informacji dla ratowników medycznych lub innych służb ratowniczych, zawierającej informacje o stanie zdrowia osoby, przyjmowanych lekach oraz kontaktach do najbliższych.

W okresie od 2017 r. przez pracowników socjalnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku zostało wydanych 37 „Kopert życia”.

W perspektywie do 2026 roku liczba osób w wieku senioralnym będzie systematycznie wzrastała. Istnieje więc pilna potrzeba rozwiązywania problemów ludzi, dla których upływ lat i utrata sprawności stają się jedną z podstawowych barier w codziennym, godnym życiu. Niwelowanie tych barier może dokonać się poprzez właściwie zaplanowaną i profesjonalnie realizowaną opiekę z zewnątrz, skierowaną i na pomoc seniorom i na pomoc ich rodzinom, głównie w środowisku ich zamieszkania.

Chcąc sprostać powyższym problemom Seniorów należy podejmować działania zarówno w obszarze opieki jak i aktywizacji osób w wieku senioralnym. W zakresie opieki decydujące o możliwości jak najdłuższego przebywania w dotychczasowym środowisku są rozwinięte usługi opiekuńcze, sieć ośrodków wsparcia dziennego oraz dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura ochrony zdrowia (poradnie geriatryczne, rehabilitacyjne, oddziały szpitalne geriatryczne, psychiatryczne, internistyczne). Osoba, która - z powodu stanu zdrowia, nie może przebywać w miejscu zamieszkania winna trafić do placówki całodobowej dostosowanej do jej indywidualnych potrzeb. Mając na uwadze wzrost liczby osób starszych w najbliższych latach należy zadbać o rozwój liczby miejsc całodobowego pobytu w tym sieć placówek rodzinnych, stwarzających osobom starszym najdogodniejsze warunki do pobytu. W obszarze aktywizacji należy zadbać o wyrównanie dostępu do usług społecznych, np. klubów, placówek edukacyjnych, kulturalnych i rekreacyjno sportowych. Uwaga lokalnych polityków społecznych winna koncentrować się nie tylko na pomocy dla samych seniorów, ale także ich rodzin. Rozwijające się wraz z wydłużającym się życiem choroby otępienne np. choroba Alzheimera, będą skutecznie ograniczały wydolność opiekuńczą rodzin.

W dobie cyfryzacji zauważalne jest również zjawisko wykluczenia cyfrowego wśród emerytów i rencistów, którzy nie posiadają wiedzy i umiejętności oraz dostępu do technologii cyfrowych. Dlatego też w zakresie wykluczenia cyfrowego osób starszych kluczowym rozwiązaniem jest konieczne stymulowanie potrzeb i propagowanie rozwijania kompetencji korzystania z Internetu, które przyczyniłoby się do zmniejszenia wykluczenia społecznego.

4.7 Zagrożenia współczesnej rodziny

Rodzina jest podstawową komórką społeczną oraz naturalnym środowiskiem rozwoju wszystkich jej członków. Jest ona pierwotnym i najważniejszym środowiskiem, w którym kształtują się postawy, zachowania oraz osobowość dziecka. Rodzina stanowi dla dziecka najlepsze naturalne środowisko, w którym otoczone jest opieką i ma możliwość rozwijania swoich umiejętności i zaspokajania podstawowych potrzeb. Dobrze funkcjonująca rodzina powinna stanowić źródło miłości i akceptacji, dawać poczucie bezpieczeństwa poprzez spójność wewnętrzną i obecność osób, na które można liczyć.

Wśród najważniejszych funkcji pełnionych przez rodzinę należy wskazać funkcję:

- prokreacyjną;
- opiekuńczo-wychowawczą;
- socjalizacyjną,
- materialno-ekonomiczną;
- kulturotwórczą;
- emocjonalno-ekspresyjną;
- wzorcotwórczą.

Prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny może zagrażać szereg czynników, wśród których istotną rolę odgrywają dysfunkcje społeczne. Ich oddziaływanie czyni daną rodzinę dysfunkcyjną, czyli taką, która nie potrafi sprostać swoim obowiązkom względem dzieci i innych członków rodziny oraz należycie rozwiązywać swoich problemów i sytuacji kryzysowych.

Współczesna cywilizacja stwarza w miarę swoich postępów coraz większe zagrożenie dla rodziny, zakłócając jej funkcjonowanie i osłabiając podstawy jej egzystencji. Postępujące tempo życia, dokonujące się zmiany, postęp, notoryczny brak czasu, nerwowość, niedostrzeganie perspektyw na jutro przyczyniają się do pogłębiania wielu negatywnych zjawisk, takich jak: bezrobocie, uzależnienia, przestępczość, które są niejednokrotnie przyczynami rozpadu rodziny i niedostosowania społecznego dzieci.

Jeżeli w rodzinie pojawiają się powyższe dysfunkcje, odpowiednie instytucje i służby zobligowane są do wspierania i wspomagania rodziny zamiast zastępowania i wyręczania rodziny w wypełnianiu jej roli. Należy podjąć określone działania, które polegają przede wszystkim na przywróceniu rodzinie prawidłowego funkcjonowania. Udzielona pomoc rodzinie przez podmioty wsparcia społecznego powinna być kompleksowa i dawać jak największe prawdopodobieństwo rozwiązania problemów rodzin dysfunkcyjnych. W tych działaniach należy uwzględnić oprócz wsparcia finansowego również pomoc psychologów, pedagogów szkolnych, asystentów rodziny, policji, by rozwijać umiejętności opiekuńczo-wychowawcze rodzin oraz zaistniałe trudne sytuacje rodzinne.

Gmina ma za zadanie organizować podstawową pracę z rodziną, między innymi poprzez wykorzystanie specjalisty – asystenta rodziny, którego zadaniem jest skoncentrowanie się na tak zwanym praktycznym wymiarze pracy z rodziną, polegającym na bezpośrednim wsparciu w zakresie wychowywania oraz pomocy w rozwiązywaniu jej problemów.

Bez względu na posiadany dochód, rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny, w ramach pomocy społecznej, powinna być udzielona pomoc mająca na celu poprawę jej funkcjonowania w środowisku społecznym, rozwinięcia lub wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej. Pomoc ta powinna być świadczona, przede wszystkim w postaci pracy socjalnej wykorzystującej właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności rodziny, jej prawa do samostanowienia jak również po przez:

- poradnictwo rodzinne obejmujące problemy funkcjonowania rodziny,
- terapię rodzinną rozumianą jako działania psychologiczne, socjologiczne i pedagogiczne, mającą na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań,
- poradnictwo prawne oraz poradnictwo psychologiczne realizowane przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii.

Rodzinom będącym w stanie kryzysu (również bez względu na posiadany przez nie dochód), celem przywrócenia równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobiegnięciu przejścia reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej ustawa o pomocy społecznej przewiduje udzielenie pomocy w postaci interwencji kryzysowej, tj.: zespołu interdyscyplinarnych działań polegających na przywróceniu równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego.

Gmina wspiera rodzinę przede wszystkim poprzez korzystne dla jej rozwoju rozwiązania uniwersalne, realizowane w różnych obszarach polityki społecznej: edukacji, kulturze, promocji i ochronie zdrowia. Natomiast do rodzin zaniedbanych, zagrożonych marginalizacją lub już wykluczonych społecznie, mają być adresowane kompleksowe, długofalowe programy reintegracyjne. Przyjmujemy zasadę szybkiego reagowania na depryzację potrzeb rodziny po to, by zapobiec nawarstwianiu się problemów, które prowadzi do rozpadu więzi i struktury rodzinnej.

Zgodnie z zasadą subsydialności rodziny są zobowiązane do tego, aby aktywnie uczestniczyć w pracy nad rozwiązywanie jej problemów, zaś administracja publiczna do tego, aby zapewniać udział społeczności i organizacjom pozarządowym w rozwiązywaniu problemów społecznych. Szczególnie wspierane winny być działania i programy prowadzone z inicjatywy środowisk lokalnych i organizacji pozarządowych.

Priorytetem polityki rodzinnej jest to, aby dziecko wychowywało się w rodzinie biologicznego pochodzenia, która powinna mieć wszechstronną pomoc ze strony służb społecznych. Dopiero po wyczerpaniu wszelkich form pomocy, gdy rodzina stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i rozwoju dziecka, dziecko powinno trafić do rodzinnej opieki zastępczej lub rodziny adopcyjnej. Pobyt w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej jest rozwiązaniem stosowanym jedynie w wypadku niepowodzenia innych form pomocy.

Polityka społeczna zajmuje się dziećmi jako grupą wymagającą szczególnej troski i ochrony. Działalność wielu instytucji i podmiotów skupia się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do edukacji, służby zdrowia, wypoczynku.

Warunki funkcjonowania rodzin na terenie gminy Pułtusk, proces wychowania młodego pokolenia oraz status materialny rodzin są szczególnie ważnym zagadnieniem w lokalnej polityce społecznej. Przejawia się to w działaniach władz Gminy, działaniach MOPS, szkół, przedszkoli oraz innych podmiotów lokalnych odpowiedzialnych za wspieranie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji społecznych. Według danych MOPS w Pułtusk wsparciem obejmowano liczną grupę rodzin wychowujących dzieci. Szczegółowe wartości liczbowe dotyczące rodzin objętych wsparciem w latach 2017-2019 przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 38 - Typy rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		2017		2018		2019	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Rodziny ogółem		633	1443	614	1358	585	1302
w tym: rodziny z dziećmi ogółem		246	956	229	905	201	833
% w stosunku do rodzin ogółem		38,86 %	66,25%	37,29%	66,64%	34,36%	63,98%
o liczbie dzieci	1	88	242	81	225	57	162
	2	87	328	79	306	73	279
	3	42	206	47	236	45	229
	4	21	120	13	75	20	121
	5	7	51	9	63	6	42
	6	1	9	0	0	0	0
	7 i więcej	0	0	0	0	0	0
Rodziny niepełne ogółem		94	295	86	278	65	212
% w stosunku do rodzin ogółem		14,85%	20,44%	14,01%	20,47%	11,11%	16,28%
o liczbie dzieci	1	42	93	44	104	27	66
	2	34	113	24	80	27	88
	3	10	42	11	53	6	29
	4 i więcej	8	47	7	41	5	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pokazane w zestawieniu wartości wskazują na spadek liczby rodzin pozostających w obszarze wsparcia systemu pomocy społecznej. W 2019 roku objęto wsparciem 585 rodzin, w tym 1302 osoby w rodzinie. Rodziny z dziećmi stanowiły 34,36% ogółu – ze wsparcia skorzystały 201 takich rodzin, w których było 833 osoby w rodzinie. Pomimo tendencji spadkowej, liczba rodzin z dziećmi stanowi znaczący procent ogółu rodzin objętych wsparciem systemu pomocy społecznej.

Wśród rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w Gminie Pułtusk w analizowanych latach 2017-2019 najliczniej występują rodziny z dwojgiem dzieci, w drugiej kolejności rodziny z jednym dzieckiem, następnie rodziny z trojgiem i więcej dzieci.

Wśród rodzin znajdujących się w badanym obszarze pozostają też rodziny wielodzietne, liczące troje i więcej dzieci. Liczebność tych rodzin w systemie wsparcia zmienia się w przeciągu każdego roku, co przedstawia powyższa tabela i wykazuje raczej podobny poziom, co oznacza, że sytuacja rodzin wielodzietnych jest raczej stabilna, ale też pozostaje pod szczególną opieką działających na jej rzecz podmiotów. Wśród rodzin wielodzietnych dominują rodziny z trojgiem dzieci, następnie z czworgiem, pięciorgiem dzieci.

Podobnie przedstawia się struktura rodzin niepełnych, w których dziecko lub dzieci wychowywane są przez jednego rodzica bądź opiekuna. W 2019 roku rodziny niepełne stanowiły 11,11 % ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej tj. 585 rodzin, zaś 32,34% stanowiły niepełne w stosunku do rodzin z dziećmi. Problemy rodzin niepełnych, podobnie jak wielodzietnych, dotyczą zarówno sfery niedostatku, zaniedbań opiekuńczych powiązanych z niewydolnością wychowawczą rodziców, ale też schorzeniami, niepełnosprawnością i innymi problemami utrudniającymi prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, jako dysfunkcja, może być podstawą do udzielenia rodzinie pomocy. Pojawia się ona w środowiskach wieloprotymowych, doświadczających ubóstwa materialnego, bezrobocia, złych warunków mieszkaniowych i innych dysfunkcji, tj.: uzależnienie od środków psychoaktywnych, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych wyrażające się m. in. niedojrzałość emocjonalna, problemy we współżyciu z ludźmi, konflikty i trudności adaptacyjne, niezaradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, upośledzenie umysłowe jednego lub obojga rodziców, śmierć jednego lub obojga rodziców, problemy wychowawcze w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniające się w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież panujących obyczajów, wartości i norm, ucieczki z domów. Jednym z powodów jest niski poziom wykształcenia rodziców, bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, brak planów życiowych, a także niechęć wobec instytucji oferujących pomoc i wsparcie.

W poniższej tabeli przedstawione zostały dane dotyczące liczby rodzin i osób w rodzinach, które korzystały z pomocy społecznej w wyniku bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na terenie gminy Pułtusk na przestrzeni badanego okresu, tj. 2017-2019 zmniejszyła się o 28,79% i w 2019 roku wyniosła ona 94 rodziny, a liczba osób w tych rodzinach zmniejszyła się o 29,23%.

Liczba rodzin otrzymująca pomoc z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności na przestrzeni lat 2017-2019 zmniejszyła się o 4 rodziny tj. 6,90%

Tabela 39 - Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa w latach 2017-2019

Wyszczególnienie		2017		2018		2019	
		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego							
Rodziny ogółem		132	455	109	374	94	322
w tym	rodziny niepełne	95	289	80	257	61	182
	rodziny wielodzietne	32	175	21	119	22	126
Potrzeba ochrony macierzyństwa							
Rodziny ogółem		70	354	72	350	63	328
w tym	wielodzietność	58	315	58	308	54	294

Źródło: Opracowania własne na podstawie danych MOPS

Problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczych-wychowawczych rodziców są często przyczyną zaburzeń rozwojowych dzieci, sprzyjają tworzeniu się nieformalnych grup rówieśniczych, naruszaniu powszechnie obowiązujących norm i wartości, a nawet wchodzeniu w konflikty z prawem. Liczebność rodzin niezaradnych, wychowujących dzieci na terenie gminy Pułtusk wykazuje tendencję spadkową, co jest zasługą licznych działań interwencyjnych podejmowanych przez pracowników socjalnych, asystentów rodzin, pedagogów szkolnych, kuratorów społecznych i innych służb działających na rzecz wzmocnienia rodziny. Znaczenie roli i funkcji rodziny dla prawidłowego wychowania przyszłych pokoleń czyni zasadnym podejmowanie dalszych zadań związanych z promowaniem prawidłowych postaw rodzicielskich i utrwalaniem właściwych postaw wychowawczych.

Rodziny niewydolne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych objęte są systemem wsparcia w formie świadczeń wspomagających, zabezpieczających podstawowe potrzeby bytowe realizowanych przez MOPS w Pułtusku (zasiłki celowe, okresowe, posiłki). Udzielane są im również zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, świadczenia alimentacyjne.

Jednym z zadań ustawowych dla gmin w świetle ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest wprowadzenie asystenta rodziny do bezpośredniej pracy z rodziną. Pomoc asystenta przysługuje rodzinom z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Od 2012 roku w Gminie Pułtusk problemem bezradności w rodzinach zajmuje się asystent rodziny, którego rolą jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Rolą asystenta rodziny jest wspieranie rodziny w pokonywaniu ich trudności życiowych i barier, pomocy w uzyskaniu poprawy sytuacji w różnych obszarach funkcjonowania społecznego, wdrażanie prawidłowych postaw życiowych, rodzicielskich wszystkich członków rodziny, odbudowania więzi i relacji rodzinnych. Asystent rodziny zajmuje się niezależnie od pracownika socjalnego, wyłącznie pomocą i pracą z rodziną. W swojej pracy asystent rodziny koncentruje

się na wzmocnieniu rodziny, pomocy w przełamaniu oporu i pobudzaniu aktywności wszystkich członków rodziny w dążeniu do poprawy sytuacji życiowej rodziny, prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, radzenia z sytuacjami dnia codziennego rodziców lub opiekunów dzieci i właściwego wypełniania funkcji opiekuńczo – wychowawczych przy wykorzystaniu zasobów własnych rodzin i wsparcia środowiska lokalnego.

Wsparcie w postaci obecności asystenta rodziny ma doprowadzić do osiągnięcia stabilizacji życiowej rodziny aby dzieci uniknęły umieszczenia w placówkach opiekuńczych i rodzinach zastępczych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku, w 2019 roku w ramach umowy o pracę zatrudnił dwóch asystentów rodziny. Asystenci rodziny pracowali z 22 rodzinami, w których przebywało 43 dzieci. Liczbę rodzin oraz liczbę dzieci objętych asystenturą rodziny w latach 2017-2019 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 40 - Liczba rodzin i dzieci objętych asystenturą rodziny w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba rodzin objętych asystenturą rodziny	22	25	22
Liczba dzieci objętych asystenturą	47	47	43

Źródło: Opracowanie własne MOPS w Pułtusku

Problemy opiekuńczo-wychowawcze wielokrotnie są przyczynami umieszczania dzieci i młodzieży w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej najczęściej następuje w wyniku niekorzystnych warunków opiekuńczo-wychowawczych, na które składa się uzależnienie, przestępczość, przemoc, zaniedbywanie i niezaradność życiowa rodziców. Sąd postanawia o ustanowieniu nad dzieckiem opieki zastępczej i umieszczeniu jego poza rodziną biologiczną. Rodzinną formą pieczy jest rodzina zastępcza, natomiast instytucjonalną są placówki opiekuńczo-wychowawcze. Dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej zapewnia się pieczę zastępczą, którą organizuje powiat. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku zajmuje się koordynowaniem rodzinnej pieczy zastępczej.

Gmina współfinansuje pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, gmina ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w pierwszym roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej;
- 30 % wydatków na opiekę i wychowanie – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 50 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka pieczy zastępczej.

Z przedstawionych poniżej danych wynika, że liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie gminy Pułtusk na przełomie analizowanych lat 2017-

2019 ma tendencję rosnącą, co wpływa znacząco na zwiększenie wydatków gminy Pułtusk za pobyt dzieci w pieczy zastępczej.

Tabela 41 - Dzieci w pieczy zastępczej w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017 r.	2018 r.	2019 r.
Liczba dzieci przebywających z terenu gminy Pułtusk w rodzinach zastępczych	29	42	47
wydatkowana kwota ze środków gminy Pułtusk	66 971,09 zł	111 277,00 zł	212 935,28 zł

Źródło: Opracowanie własne MOPS w Pułtusku

W ramach systemu wspierania rodziny na terenie gminy Pułtusk funkcjonuje placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczej **światlica „Słonecznikowa Brać”** działająca przy ul. 13 Pułku Piechoty 1 w Pułtusku.

Celem światlicy jest zapewnienie kompleksowej pomocy dzieciom i młodzieży pochodzącej z rodzin dysfunkcyjnych, wspieranie prawidłowego rozwoju emocjonalnego dziecka, kształtowanie pozytywnych postaw i wartości oraz umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie. W zajęciach światlicowych w 2018 roku uczestniczyło 22 dzieci, zaś w 2019 roku - 35.

W sprawie podjęcia działań zmierzających do polepszenia warunków życiowych rodzin wielodzietnych Gmina Pułtusk realizuje „Program Rodzina 3+” zgodnie z Uchwałą Nr XXX/247/2016 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 września 2016 roku.

Program skierowany jest do rodzin wielodzietnych, w tym rodzin zastępczych, zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk, mających na utrzymaniu troje i więcej dzieci w wieku do ukończenia 18 roku życia, a w przypadku dziecka uczącego się lub studiującego do ukończenia 25 roku życia.

Celem programu jest umacnianie rodziny oraz wspieranie realizacji funkcji rodziny wielodzietnej, poprawę warunków materialnych i wzmocnienie kondycji rodziny wielodzietnej oraz promocji modelu rodziny wielodzietnej i kształtowania jej pozytywnego wizerunku.

Instrumentami umożliwiającymi zrealizowanie powyższych celów jest:

- 50% zniżki na bilety do kina, na zajęcia w MCKiS, na opłaty za korzystanie z krytej pływalni;
- jednorazowe bilety komunikacji miejskiej za złotówkę;
- bezpłatne usługi ksero materiałów edukacyjnych w czytelni Pułtuskiej Biblioteki Publicznej im. Joachima Lelewela i jej filiach;
- 20% zniżki na opłaty za korzystanie z opieki w żłobkach prowadzonych przez Gminę Pułtusk oraz na opłaty za świadczenia przedszkoli publicznych w zakresie przekraczającym podstawę programową;
- 50% refundacji biletów miesięcznych na dojazd uczniów z terenu gminy Pułtusk do szkół ponadgimnazjalnych położonych w Pułtusku;
- 100% refundacji opłat za szczepienia przeciw grypie.

Potwierdzeniem uprawnień do korzystania z ulg i zniżek jest posiadanie „Karty Rodzina 3+”. Liczba rodzin korzystających z Programu na terenie gminy Pułtusk w 2019 roku to 104 rodziny, natomiast liczba wydanych Kart Rodziny „3+” to 527.

Zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o **Karcie Dużej Rodziny**, Gmina Pułtusk realizuje zadanie związane z jej obsługą. Jest to szczególna forma pomocy, która uprawnia niezależnie od dochodu do zniżek dla rodzin wielodzietnych, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają na utrzymaniu co najmniej troje dzieci:

- w wieku do 18. roku życia,
- w wieku do 25. roku życia w przypadku, gdy dziecko się uczy,
- bez ograniczeń wiekowych – w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Od 1 stycznia 2019 r. prawo do posiadania Karty Dużej Rodziny przysługuje również wszystkim rodzicom oraz małżonkom rodziców, którzy mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci.

Rodziny posiadające Karty Dużej Rodziny mają możliwość korzystania z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej na terenie całego kraju.

W 2019 roku liczba rodzin korzystających z Programu na terenie gminy Pułtusk to 508 rodzin, natomiast liczba wydanych Kart Dużej Rodziny to 573.

Formą podstawową organizacji systemu wsparcia rodzin przez władze samorządowe szczebla gminnego jest opracowania i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny będącym dokumentem o charakterze obligatoryjnym w myśl ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Konsekwencją powyższego zapisu było opracowanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny i Opieki nad Dzieckiem na lata 2018-2020, przyjętego uchwałą nr LVII/444/2018 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 22 marca 2018 roku, którego celem było wspieranie rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze i przywrócenia zdolności do prawidłowego pełnienia ról społecznych poprzez zintegrowane i spójne działanie na rzecz dziecka i rodziny. Działania mają służyć przywróceniu lub uzyskaniu umiejętności prawidłowego wypełniania funkcji rodzicielskich u osób wykazujących przejawy bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Mając na uwadze aktualne tendencje społeczne należy założyć, że do 2026 roku nadal problemem społecznym będzie rozpad rodzin i opieka na dzieckiem pozbawionym opieki. Kryzys rodziny przekładający się na upośledzenie jej funkcji wychowawczych winien zaktywizować system pomocy społecznej do aktywności szczególnie w rozwoju pracy socjalnej oraz asystentury rodzin. Wzmacnianie rodziny, wraz z rozwojem atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego adresowanych do dzieci i młodzieży, winno przełożyć się na ograniczenie negatywnych zjawisk, tj.: sięganie po substancje uzależniające (alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy), uzależnienie od sieci Internet, przestępczość, wandalizm i chuligaństwo. W związku z powyższym instytucje samorządu lokalnego muszą współpracować i wykazać aktywność w zakresie wspierania rodziny poprzez:

- przychodzenie z pomocą rodzinom przeżywającym trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i przywrócenia im zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji rodzicielskich,

- ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego rodzin z różnego rodzaju dysfunkcjami i uzależnieniami,
- podjęcie działań w kierunku powrotu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej,
- podniesie świadomości społeczeństwa o dostępnych formach wsparcia rodzin przeżywających trudności lub nimi zagrożonych.

4.8 Uzależnienia (od alkoholu i substancji psychoaktywnych) i przemoc w rodzinie

Uzależnienie to odczuwalny przymus zażywania określonych środków, które mogą powodować skutki niebezpieczne dla zdrowia lub życia.

Przyczyny uzależnień mogą być:

- psychospołeczne – zaburzone oddziaływanie środowiska rodzinnego i szkolno-wychowawczego, czego przyczyną są różnorodne niepowodzenia w życiu, w sferze zawodowej lub osobistej, co w konsekwencji może doprowadzić do wycofania się jednostki w świat iluzji;
- biopsychiczne – zaburzenia emocjonalne i związana z nimi podatność na uzależnienia, zaburzony rozwój osobowości, nadpobudliwość psychiczna,
- kulturowe – potrzeba odmienienia sukcesu, zbyt mała ilość rozrywek, brak atrakcyjnych zajęć, brak celów i perspektyw, ogólna dostępność środków odurzających, sprzeciw wobec obowiązujących i społecznie akceptowanych systemów norm i wartości.

Do najczęściej występujących uzależnień zaliczamy alkoholizm i narkomanię. Problemy wynikające ze spożywania alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z poważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, jak również ogólny stan zdrowia populacji, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym. Można również zaobserwować, że wzrasta liczba dzieci i młodzieży, które sięgają po używki.

Według najnowszej klasyfikacji zespół uzależnienia od alkoholu jest chorobą chroniczną i postępującą, która zaczyna się i rozwija bez świadomości osoby zainteresowanej, polega na niekontrolowanym piciu napojów alkoholowych i może doprowadzić do problemów materialnych, zdrowotnych, co w konsekwencji może doprowadzić do śmierci. Powoduje również zaburzenie relacji między członkami rodziny, bywa często przyczyną agresji, stosowania przemocy wobec członków rodziny, stosowania niewłaściwych metod wychowawczych wobec dzieci. W rodzinach długotrwale nadużywających alkoholu wzorzec picia powielają dzieci. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt wzrastania liczby osób uzależnionych i obniżania się wieku osób sięgających po alkohol. Nie ma żadnego gwarantowanego sposobu na to, aby osoba uzależniona od alkoholu porzuciła nałóg i stała się trzeźwą osobą. W 2019 roku kontynuowano profilaktyczną działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie wspomaganie młodzieży w utrzymywaniu abstynencji, wdrażano programy profilaktyczne preferujące postawy i umiejętności służące

zdrowemu i trzeźwemu życiu, organizowano zajęcia w czasie wolnym dla dzieci i młodzieży z elementami profilaktyki.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych należy do zadań własnych gminy.

Zadania w zakresie zmniejszania lub wyeliminowania występowania negatywnych zjawisk będących skutkami uzależnień od alkoholu oraz ograniczania zaburzeń życia rodzinnego i społecznego w rodzinie określa uchwalany corocznie przez Radę Miejską, Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Aktualnie obowiązującym GPPiRPA jest uchwalony uchwałą nr XXXVI/332/2020 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 grudnia 2020 roku. Jest to podstawowy dokument, który określa zakres i formę realizacji działań związanych z przeciwdziałaniem alkoholizmowi na terenie gminy Pułtusk.

Głównym celem Programu jest ograniczenie spożywania alkoholu oraz szkód zdrowotnych i społecznych z tym związanych.

Cele szczegółowe programu:

- 1) ograniczenie szkód zdrowotnych wynikających z picia szkodliwego i uzależnienia od alkoholu, w tym zmniejszenie odsetka osób spożywających alkohol ryzykownie i szkodliwie;
- 2) zmniejszenie dostępności napojów alkoholowych, w szczególności dla osób niepełnoletnich i nietrzeźwych;
- 3) pogłębienie umiejętności wychowawczych rodziców w zakresie wyznaczania granic i egzekwowania zasad konsumpcji napojów alkoholowych;
- 4) zwiększenie kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą w zakresie skutecznych oddziaływań profilaktycznych, wpływających na kształtowanie ich świadomości, postaw i zachowań prozdrowotnych;
- 5) zwiększenie zgłaszalności do leczenia osób uzależnionych oraz spożywających alkohol ryzykownie i szkodliwie przez personel medyczny podstawowej opieki medycznej;
- 6) zwiększenie świadomości osób dorosłych w zakresie szkód wynikających z picia alkoholu, w szczególności przez dzieci i młodzież;
- 7) opóźnienie wieku inicjacji alkoholowej wśród uczniów szkół podstawowych.

W ramach programu Gmina Pułtusk realizowała kampanie społeczne:

- Zachowaj Trzeźwy Umysł – propagowanie nowoczesnej profilaktyki uzależnień wśród dzieci i młodzieży;
- Postaw na Rodzinę – kampania promująca pozytywny wizerunek rodziny;
- Stop dopalaczom;
- Reaguj na przemoc – kampania o przemoc domowej.

Prowadzeniem działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu, w szczególności poprzez zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej zajmuje się Gminna Komisja do spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku.

Tabela 42 - Dane liczbowe dotyczące diagnozy problemów alkoholowych na terenie miasta i gminy Pułtusk na przestrzeni lat 2017-2019

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	miasto	gmina	miasto	gmina	miasto	gmina
Osoby uzależnione od alkoholu	305	77	310	155	387	194
Osoby dorosłe nadużywające alkoholu	916	230	930	234	1162	292
Osoby dorosłe współuzależnione	611	153	620	156	618	155
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	592	140	589	148	586	147

Źródło: Dane liczbowe z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku

W realizacji zadań Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminna Komisja Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku pogłębiła współpracę z jednostkami organizacyjnymi Gminy Pułtusk, tj. placówkami oświatowymi, Miejskim Ośrodkiem Sportu i Rekreacji w Pułtusku poprzez ich wspieranie finansowe i merytoryczne w zakresie realizacji programów profilaktycznych i promocji zdrowego stylu życia w ramach otwartego konkursu wniosków, a także z organizacjami pozarządowymi w ramach otwartego konkursu ofert.

Na przełomie września i października 2020 roku została przeprowadzona lokalna diagnoza problemów społecznych Gminy Pułtusk przez wyspecjalizowaną instytucję – Oficynę Profilaktyczną w Krakowie.

W badaniach diagnozujących problemy udział wzięło 581 respondentów, w tym dzieci i młodzież szkolna - 414 osób, dorosłych mieszkańców gminy 152 osoby, sprzedawców alkoholi 15 osób. Celem przeprowadzonych badań było poznanie opinii i postaw respondentów na temat wybranych problemów społecznych, występujących na terenie gminy Pułtusk, takich jak: problem alkoholowy, problem narkotykowy, nikotynizm, problem przemocy domowej, rówieśniczej, uzależnień behawioralnych oraz profilaktyki.

Z analizy badań ankietowych przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców Gminy Pułtusk problem alkoholowy w ich ocenie występuje w znacznym natężeniu, spożywanie alkoholu zadeklarowało większość respondentów - 79% . Wśród nich, blisko co 3 osoba sięga po niego w sposób okazjonalny, czyli kilka razy w roku – 28%. Z częstotliwością wskazującą na picie ryzykowne czy też szkodliwe (kilka razy w tygodniu lub częściej) po alkohol sięga 11% badanych mieszkańców Gminy, w tym 3% stanowią osoby pijące go codziennie. Badania także wykazały występujące na terenie gminy problem wykonywania obowiązków służbowych pod wpływem alkoholu – 29%, przy czym 3% zadeklarowało, iż sytuacja taka miała miejsce często. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że do kierowania pojazdem pod wpływem alkoholu przyznało się 21% respondentów, wśród których 5% zadeklarowało, że taka sytuacja miała miejsce więcej niż jeden raz. Niepokojące jest to, że ponad połowa ankietowanych była świadkiem sytuacji prowadzenia pojazdu przez osobę znajdującą się pod wpływem alkoholu 55%. 11% respondentów nie ma także wiedzy nt. szkodliwości picia alkoholu w ciąży na rozwój dziecka, natomiast aż 7% sądzi, że nie ma żadnego wpływu

Zebrany materiał badawczy wśród uczniów wykazał, że kontakt z alkoholem miała prawie połowa uczniów, tj. 46%. W grupie osób, które zadeklarowały sięgnięcie po alkohol

większość stanowią uczniowie, którzy spożyli go kilkakrotnie - 18% oraz jednokrotnie – 14% 3% badanych pije alkohol regularnie, zaś 54% uczniów nigdy nie sięgnęło po alkohol. Pierwszą inicjację alkoholową ma za sobą – 43% uczniów w wieku 14-16 lat, 29% w wieku 11-13 lat, mniej niż 10 lat wskazało 12% badanych uczniów.

Wśród ankietowanych 84% nie miało przykrych doświadczeń z jego spożywaniem, zaś 6% uczniów wykazało na problemy w rodzinie, 4% doświadczyło pogorszenia relacji koleżeńskich, kłótnie, bójki lub uszkodzenie ciała. 3% badanych miało problemy w szkole oraz finansowe, a 2% wskazało na problemy z Policją. Należy zwrócić uwagę na fakt, że część uczniów nie ma świadomości nt. szkodliwości alkoholu i uznaje alkohol za łatwo dostępny.

W ramach przeprowadzonej powyższej diagnozy problemów społecznych w 2020 roku na terenie gminy Pułtusk w obszarze problemu alkoholowego i przemocy domowej zalecono m.in. następujące działania:

- przeprowadzenie kampanii informacyjnej dotyczącej negatywnych skutków zdrowotnych, społecznych i prawnych wynikających z nadużywania alkoholu, a także mechanizmów uzależnień (ulotki, broszury, bilbordy),
- inicjowanie współpracy pomiędzy instytucjami oraz organizacjami działającymi w obszarze uzależnień,
- organizowanie szkoleń i kursów mających na celu podnoszenie kompetencji zatrudnionej kadry oraz zaangażowanie tych podmiotów w prowadzenie kampanii społecznych,
- wspieranie istniejących miejsc wsparcia środowiskowego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym,
- przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat konsekwencji prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu oraz podejmowanie działań mających na celu zmianę przekonań i postaw uczestników ruchu drogowego poprzez wzmacnianie postawy braku tolerancji dla spożywania alkoholu wśród osób kierujących pojazdami;
- prowadzenie punktu informacyjno - konsultacyjnego dla osób i rodzin z problemem przemocy domowej,
- zorganizowanie warsztatów, których celem będzie zapobieganie i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez ukazanie sposobów komunikowania się z osobą stosującą przemoc,
- zwiększenie świadomości mieszkańców na temat dostępnych miejsc pomocy dla osób doznających przemocy,
- włączenie się w ogólnopolskie akcje/kampanie społeczne mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- przeprowadzenie programów rekomendowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA), m.in.: „Spójrz Inaczej”, „Unplugged”, „Archipelag Skarbów”
- ograniczenie możliwości zakupu i spożywania napojów alkoholowych przez osoby niepełnoletnie poprzez szkolenia sprzedawców napojów alkoholowych w zakresie zasad odpowiedzialnej sprzedaży alkoholi oraz konsekwencji prawnych, moralnych i społecznych z tytułu łamania zakazów ustawowych.

- organizowanie warsztatów dla uczniów w zakresie szkód zdrowotnych wynikających z używania napojów alkoholowych oraz asertywnej odmowy ich przyjmowania, które konstruktywnie wpłyną na postawy młodych ludzi wobec używek,
- przeprowadzenie warsztatów i programów profilaktycznych w zakresie alternatywnych wobec alkoholu form aktywności i spędzania czasu wolnego,
- realizowanie programów profilaktycznych podnoszących umiejętności wychowawcze rodziców, nauczycieli, pedagogów szkolnych oraz osób pracujących w świetlicach,
- rozpowszechnianie wśród uczniów informacji nt. form pomocy w przypadku posiadania w rodzinie osoby uzależnionej,
- przeprowadzenie zajęć psychoedukacyjnych takich jak doskonalenie umiejętności radzenia sobie ze stresem, wzmacniania poczucia własnej wartości, rozwijanie umiejętności asertywnego zachowania się,
- rozwój placówek wsparcia dziennego,
- zorganizowanie badania „Tajemniczy klient” w celu uzyskania pewności, czy sprzedawcy napojów wysokoprocentowych nie sprzedają alkoholu osobom niepełnoletnim.

Poniższa tabela obrazuje dane dotyczące wsparcia osobom uzależnionym i ich rodzinom w latach 2017-2019 na terenie gminy Pułtusk.

Tabela 43 - Liczba osób i rodzin, który przyznano pomoc z powodu uzależnienia na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczb a rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Liczba udzielonych porad specjalistycznych (prawne, psychologiczne, rodzinne)	48	123	81	260	113	226
Liczba udzielonych porad przez terapeutów uzależnień	84		76		44	
Liczba osób zgłoszonych na Komisję	65		40		58	
Liczba osób, które zgłosiły się na wezwanie	51		25		35	
Liczba osób, które podjęły leczenie dobrowolnie	21		5		11	
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	30		30		24	

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Liczba osób korzystających z różnych form terapii	425	346	335
Liczba dzieci korzystających z programów profilaktycznych w szkołach	867	935	4732
Liczba dzieci korzystających z różnych form wypoczynku	130	105	120
Liczba rodzin, którym GKRPA udzieliło pomocy	37	31	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GKRPA w Pułtusku

W ramach ograniczenia dostępności alkoholu na terenie gminy Pułtusk podjęto uchwałę nr LIXI/480/2018 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 14 czerwca 2018r. w sprawie ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie Miasta i Gminy Pułtusk. W efekcie tych działań dokonano zmniejszenia liczby zezwoleń na sprzedaż alkoholi w stosunku do poprzedniego limitu punktów sprzedaży tych napojów. Dodatkowo zwiększono minimalną odległość punktu sprzedaży alkoholi od obiektów i miejsc chronionych.

Ważną rolę w procesie przeciwdziałania uzależnieniom odgrywają na terenie gminy Pułtusk funkcjonujące poradnie: Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia AL - MED i Poradnia Psycho – Med. i Interdyscyplinarny Punkt Konsultacyjno- Informacyjny dla Ofiar Przemocy Domowej.

W 2019 roku Poradnia AL - MED w Pułtusku w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w Pułtusku objęła terapią łącznie 215 osób, program podstawowy ukończyło - 10 osób, zaś w 2020 roku objęto terapią 246 osób uzależnionych i udzielono świadczenia 92 osobom współuzależnionym. Z powodu zawieszenia spotkań grupowych ze względu na stan epidemii brak jest możliwości podania ilości osób, które ukończyły program podstawowy.

Liczba pacjentów odwykowych zarejestrowanych w Poradni Psycho - MED w roku 2019 wynosiła 56 osób, program podstawowy ukończyło - 25 osób, zaś liczba interwencji szpitala wobec osób w stanie upojenia alkoholowego wynosiła 218 osób hospitalizowanych, 297 osób przetrzymanych do wytrzeźwienia, 195 osób zatrzymanych przez Policję w celu przeprowadzenia badań. W 2020 roku objęto terapią 34 osoby uzależnione i 34 osoby współuzależnione.

W ramach działań w zakresie wspierania abstynencji, trzeźwienia i zdrowego stylu życia osób uzależnionych i ich rodzin w 2019 roku Pułtuskie Stowarzyszenie Trzeźwości „Świt” realizowało program „Nie boimy się być razem-nauka trzeźwego stylu życia”. Adresatami programu było 800 osób (abstynenci i ich rodziny).

W Interdyscyplinarnym Punkcie Konsultacyjno - Informacyjnym dla Ofiar Przemocy Domowej w Pułtusku w 2019 roku udzielono porad psychologicznych – 52 (dla 22 osób, 81 rodzin), prawnych - 104 (dla 145 osób, 91 rodzin), oraz specjalisty profilaktyki do spraw uzależnień - 34 osoby, udzielonych konsultacji - 125.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w zakresie problemów związanych z uzależnieniami świadczy beneficjentom pomoc finansową i niepieniężną dla osób uzależnionych i współuzależnionych, w miarę możliwości zapewnia pracę socjalną, poradnictwo indywidualne oraz informuje o możliwości skorzystania z poradnictwa specjalistycznego i terapii.

Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy społecznej w Pułtusku w 2019 roku alkoholizm stanowił piąty w kolejności powód otrzymywania przez mieszkańców pomocy społecznej. Z tego tytułu wsparcie otrzymało 42 rodziny, w których funkcjonowało 69 osób w rodzinach. W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 15 osób, natomiast w odniesieniu do 2018 roku o 8 rodzin.

Tabela 44 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu alkoholizmu w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Alkoholizm			
Liczba rodzin ogółem	57	50	42
Liczba osób w rodzinach	84	64	69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z MOPS w Pułtusku

W 2019 roku wysokość środków finansowych wydatkowanych w Gminie Pułtusk na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych wydatkowano kwotę w wysokości 556 219, 00 zł i była większa niż w latach 2017-2018 (513 750,00 w 2017 r., 533 371,00 zł w 2018 r.).

Kolejnym problemem społecznym związanym z kwestią zdrowia jest **narkomania**. Według ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, narkomania to: *„stałe lub okresowe używania w celach niemedycznych środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich”*⁷

Uzależnieniu narkotycznemu sprzyja szereg czynników:

1. czynniki społeczne – narkomania występuje najczęściej z jednej strony w grupach społecznie zaniedbanych, z drugiej zaś w środowiskach zamożnej młodzieży;
2. czynniki psychologiczne, do których przede wszystkim zaliczamy: niedojrzałość emocjonalną, depryzację poczucia bezpieczeństwa, lęk, niską odporność na frustrację, labilność emocjonalną, oczekiwanie natychmiastowej gratyfikacji działania, nieumiejętność adekwatnego odreagowania na stany działania;
3. czynniki biologiczne o uwarunkowaniach genetycznych wyjaśniających przyczyny uzależnień, co oznacza, że istnieją jednostki charakteryzujące się większą podatnością genetyczną na alkohol i narkotyki. Uzależnienie od narkotyku jest wynikiem interakcji między warunkami środowiskowymi, cechami osobowości oraz predyspozycją biologiczną.

Zjawisko narkomanii należy do najpoważniejszych zagrożeń dla osób w każdym wieku, a zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. Dokonujące się zmiany społeczno-ekonomiczne

⁷ Ustawa z dnia 9 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2019r., poz. 852 z późn. zm.)

sprzyjają rozpowszechnianiu się mody na używanie środków psychoaktywnych. Problem ten staje się dzisiaj coraz bardziej powszechny w szkołach, dyskotekach i innych miejscach, w których można w sposób łatwy i anonimowy sprzedać czy zażyć narkotyków. Dużym niebezpieczeństwem dla młodzieży jest pojawienie się na rynku, tzw. „dopalaczy”, ponieważ nie jest znany ich skład chemiczny, co może grozić ciężkimi skutkami zdrowotnymi, mogą być też wstępem do sięgnięcia po narkotyki. Dzieci i młodzież nie mają świadomości niebezpieczeństw, jakie niesie za sobą używanie substancji psychoaktywnych. Młodzi ludzie uważają, iż sporadyczne palenie papierosów, picie alkoholu czy nawet zażywanie narkotyków nie jest groźne, nie niesie za sobą żadnego niebezpieczeństwa. Nie zdają sobie sprawy na czym polegają i jak działają mechanizmy uzależnień.

Diagnoza problemów narkotykowych na terenie gminy Pułtusk opiera się na tendencjach występujących w całym kraju. Problem narkotykowy dotyczy również Gminy Pułtusk, chociaż jego nasilenie nie jest dokładnie znane, gdyż nie istnieje statystyka, która obejmowałaby tylko mieszkańców Gminy Pułtusk.

Zebrany materiał badawczy wynikający z raportu pt.: „Diagnoza problemów społecznych w na terenie Gminy Pułtusk” w 2020 roku wykazał, iż problem zażywania substancji psychoaktywnych wśród dorosłych mieszkańców Gminy Pułtusk występuje w umiarkowanym natężeniu. Do sięgnięcia po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne przyznało się 26% respondentów, wśród których aż 17% używało je więcej niż jednokrotnie. Problem nadmiernego zażywania substancji psychoaktywnych może dotyczyć 2% dorosłych mieszkańców, którzy zadeklarowali sięganie po narkotyki codziennie. Wyniki badania ankietowego pokazały, iż najpowszechniejszą wśród respondentów substancją psychoaktywną jest marihuana – sięgnęło po nią większość osób (38% spośród tych, którzy używają narkotyków lub dopalaczy). Mieszkańcy Gminy Pułtusk w dalszej kolejności sięgali również po mefedron oraz kokainę.

Ważnym wnioskiem z badania jest fakt, że zdecydowana grupa mieszkańców zdaje sobie sprawę ze szkodliwości narkotyków lub dopalaczy dla zdrowia – około 90%.

Analiza wyników wśród uczniów przeprowadzona pod kątem środków psychoaktywnych pozwala stwierdzić, że problem ten wśród młodzieży występuje w małym stopniu – 5% (tylko 1% badanych uczniów zażywa narkotyki bądź dopalacze codziennie). Najpopularniejsza wśród uczniów okazała się marihuana lub haszysz – 72%, na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia znalazły się leki w celu odurzenia – 44%, grzyby halucynogenne – 33%. Zdecydowana większość uczniów ma świadomość na temat szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia (dopalacze – 84%, narkotyki – 80%).

W rekomendowanych działaniach profilaktycznych związanych z występującym problemem narkotykowym na terenie gminy Pułtusk zalecono przeprowadzanie działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym, dotyczącym konsekwencji zdrowotnych, społecznych i prawnych zażywania narkotyków i dopalaczy. Działania powinny być o szerokim zasięgu, realizowane poprzez kampanie informacyjno-edukacyjne przy użyciu ulotek, plakatów i artykułów umieszczanych w lokalnej prasie, mediach oraz miejscach publicznych oraz rozpowszechnianie ulotek w miejscach publicznych, tj.: kościoł, szpitale, przychodnie na temat możliwych form pomocy w przypadku doświadczania problemów z nadużywaniem lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych. Wskazane jest: zapewnienie współpracy różnych instytucji i ośrodków zajmujących się profilaktyką

i leczeniem w środowisku lokalnym, przeprowadzenie szkoleń/warsztatów dla rodziców na temat reagowania w przypadku zażywania przez dzieci środków psychoaktywnych oraz jak rozmawiać z dzieckiem w przypadku podejmowania przez dzieci zachowań ryzykownych, organizowanie szkoleń dla nauczycieli na realizatorów programów profilaktycznych oraz podjęcie obserwacji w celu identyfikacji uczniów zażywających środki psychoaktywne.

Podstawą prawną działań związanych z profilaktyką rozwiązywania problemów wynikających z używania narkotyków, innych używek i środków odurzających w Gminie Pułtusk jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii. Przeciwdziałanie narkomanii realizuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej. Dokumentem na podstawie, którego realizuje się działania w zakresie profilaktyki rozwiązywania problemów związanych z narkomanią na szczeblu lokalnym był Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 przyjęty Uchwałą Nr XXXIII/278/2016 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 grudnia 2016 roku oraz Uchwałą Nr VI/42/2019 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 25 stycznia 2019 roku zmieniającą uchwałę w sprawie przyjęcia GPPN na lata 2017-2020.

Uchwałą Nr XXXVI/333/2020 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 29 grudnia 2020 roku przyjęto do realizacji Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2021.

Celem programu jest ograniczenie zażywania substancji psychoaktywnych, które wpłynie na zmniejszenie problemów społecznych i zdrowotnych z tym związanych.

Powyższy cel będzie realizowany w rozbiciu na cele operacyjne w obszarach:

- profilaktyki uniwersalnej i selektywnej;
- ograniczania szkód zdrowotnych poprzez kierowanie na leczenie i rehabilitację;
- badania i monitoring zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych.

Zadania zrealizowane w ramach programu to:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem;
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii pomocy psychospołecznej i prawnej;
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, zajęć sportowych – rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych;
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwijaniu problemów narkomanii;
- pomoc społeczna osobom uzależnionych i rodzinom osób uzależnionych, dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

W ramach programu Gmina Pułtusk uczestniczyła w kampanii „Zachowaj trzeźwy umysł” oraz „Postaw na Rodzinę”. Kampanie wpisują się w strategię profilaktyki poprzez dostarczanie informacji o konsekwencjach zdrowotnych i społecznych ich zażywania.

W siedzibie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku funkcjonuje Interdyscyplinarny Punkt Konsultacyjno - Informacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, gdzie dyżur pełni psycholog, prawnik, specjalista do spraw profilaktyki uzależnień.

Specjaliści służą pomocą osobom/rodzinom:

- uzależnionym i współuzależnionym,
- doświadczającym przemocy domowej,
- znajdującym się w sytuacji kryzysowej (kryzysy małżeńskie, konflikty rodzinne),
- mającym trudności w kontrolowaniu własnych emocji,
- uwikłanym w kryzysy psychospołeczne (kłopoty finansowe, bezrobocie, bezdomność),
- przeżywającym silny stres, które doświadczyły traumy.

W ramach zapewnienia dostępu do poradnictwa i różnych form pomocy dla osób uzależnionych od narkotyków i substancji psychoaktywnych w 2019 roku specjalista ds. profilaktyki uzależnień udzielił konsultacji 64 członkom rodzin osób eksperymentujących z narkotykami bądź ich nadużywających, zaś w 2020 roku udzielono 23 członkom rodzin konsultacji przez specjalistę ds. profilaktyki uzależnień.

Skala problemowa na terenie gminy Pułtusk wynikająca z uzależnienia od narkotyków jest trudna do ustalenia. W ocenie pracowników socjalnych wiele rodzin nie informuje o występowaniu ww. problemu, gdyż jest to problem drażliwy i stygmatyzowany przez społeczeństwo. Problem ten jest trudny do zdiagnozowania, a społeczność lokalna nadal wymaga uświadomienia, co do jego wagi i możliwości uzyskania pomocy. Bazując na uzyskanych wynikach z lokalnej diagnozy zażywania środków psychoaktywnych na terenie gminy Pułtusk można stwierdzić, że problem związanych z zażywaniem narkotyków, dopalaczy i innych substancji istnieje. Wśród uczniów problemu praktycznie nie ma, zaś problem jest widoczny wśród dorosłych i może stanowić sygnał do podjęcia działań w celu przeciwdziałania temu zjawisku.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w latach 2017-2019 udzielił pomocy wsparcia finansowego z powodu uzależnienia od narkomanii i substancji psychoaktywnych przez co najmniej 1 członka rodziny, co obrazuje poniższa tabela .

Tabela 45 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu uzależnienia od narkomanii w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Narkomania			
Liczba rodzin ogółem	4	2	1
Liczba osób w rodzinach	7	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z MOPS w Pułtusku

W 2019 roku wysokość środków finansowych wydatkowanych w Gminie Pułtusk na realizację Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2019 wynosiła 50 000,00 zł i była większa niż w latach 2017-2018 (40 964,00 zł w 2017 r., 38 016,00zł w 2018 r.).

Według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynika, że około 80% rodzin, w których występuje uzależnienie jest stosowana przemoc partnera (męża) wobec partnerki (żony).

Tabela 46 - Dane dotyczące sprawców przemocy w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu ogółem	71	47	54
- kobiety	7	2	1
- mężczyźni	64	45	53
- nieletni	0	0	0
W tym: przewieziono do izb wytrzeźwień	0	0	0
- kobiety	0	0	0
- mężczyźni	0	0	0
- nieletni	0	0	0
W tym: przewiezieni do policyjnych pomieszczeń dla zatrzymanych do wytrzeźwienia	69	39	56
- kobiety	6	2	2
- mężczyźni	63	37	54
- nieletni	0	0	0

Źródło: Dane Komenda Powiatowa Policji w Pułtusk

Definicja przemocy w rodzinie została określona w art. 2 pkt 2 ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku w następującym brzmieniu: „przemoc w rodzinie należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1 (członków rodziny), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.⁸

Właściwe zdiagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie jest bardzo trudne. Przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym nie łatwo się rozmawia, a który jeszcze trudniej jest zbadać. Istniejące statystyki pozwalają oszacować jedynie jego przybliżone rozmiary. Oficjalne statystyki nie obejmują niezgłaszanych przypadków przemocy,

⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

a problematyka przemocy jest traktowana jako sprawa wstydliva, drażliwa, skrywana w czterech ścianach domu, stąd proces badawczy napotyka na liczne bariery metodologiczne.

O przemocy mówimy wówczas, gdy spełnione są cztery warunki:

1. Intencjonalność – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.
2. Nierównowaga sił – w relacji jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza, zaś sprawca silniejszy.
3. Naruszanie praw i dóbr osobistych – jedna osoba daje sobie prawo, by drugą osobę obrazić, uderzyć, skrzytykować, zabrać coś lub nie dać. Traktuje daną osobę jak przedmiot, nie liczy się z jej potrzebami, protestami i uczuciami.
4. Powodowanie cierpienia i bólu – sprawca naraża zdrowie ofiary na poważne szkody. Niekiedy zagraża jej życiu. Doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony. Szkody mogą być wymierne lub nie, widoczne lub niedostrzegalne, natychmiastowe czy odroczone w czasie. Jeżeli te cztery warunki zostaną spełnione, wówczas bez wątpienia możemy mówić, że w danej relacji występuje zjawisko przemocy.

Przemoc w rodzinie rzadko jest incydem jednorazowym. Zazwyczaj ma ona charakter długotrwały i cykliczny. Ofiarami przemocy są zazwyczaj kobiety, dzieci, osoby starsze, rzadziej mężczyźni. Czynniki wpływającymi na kumulowanie się agresji w zachowaniu sprawców długotrwałej przemocy są m.in.: zła sytuacja mieszkaniowa, ciągłe kłopoty finansowe, problemy zdrowotne, niska pozycja społeczna, ciągłe niepowodzenia w przewyciężaniu trudności życiowych, niemożność prawidłowego odreagowania swoich emocji, zaburzenia osobowościowe i charakterologiczne, uzależnienia występujące w rodzinie.

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy:

1. Przemoc fizyczna – wszelkiego rodzaju działania bezpośrednio z użyciem siły, których rezultatem jest nieprzypadkowe zranienie, np. popychanie, obezwładnianie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką, pięścią lub przedmiotami, użycie broni.
2. Przemoc psychiczna – to zachowanie, którego celem jest umniejszanie poczucia własnej wartości ofiary, wzbudzanie w niej lęku, strachu oraz szantażu.
3. Przemoc seksualna –wymuszanie różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy np. nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, seksu z osobami trzecimi, sadystycznych form współżycia, a także krytykowanie zachowań seksualnych.
4. Przemoc ekonomiczna – to każde zachowanie, którego celem jest ekonomiczne uzależnienie ofiary od sprawcy. np. poprzez odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy, niezaspokajanie podstawowych potrzeb rodziny, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka.
5. Zaniedbanie – ciągłe niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych np. brak opieki i uniemożliwianie zaspokajania podstawowych potrzeb fizjologicznych (związanych ze snem, jedzeniem, higieną).

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z art. 6 ust.2, pkt.1 zobowiązuje gminę do „tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Pomoc osobom i rodzinom doświadczającym przemocy domowej wykonywana jest w Gminie Pułtusk poprzez realizację zapisów Uchwały Nr XLII/324/2014 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 31 stycznia 2014 roku w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 - 2020” i Uchwały Nr XLVIII/512/2010 Rady Miejskiej w Pułtusku z dnia 5 listopada 2010 roku w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania.

Opracowanie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie ma na celu wypracowanie sprawnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie, zwiększenie dostępności pomocy oraz zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie.

Program adresowany jest do osób dotkniętych przemocą z terenu gminy Pułtusk, w tym: dzieci, współmałżonkowie lub partnerzy pozostający w związkach nieformalnych, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby, które stosują przemoc, świadkowie przemocy w rodzinie, służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Diagnoza i monitoring zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Pułtusk prowadzona jest na bieżąco. Dążąc do zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie, Zarządzeniem Nr 39/2011 Burmistrza Miasta Pułtusk z dnia 11 kwietnia 2011 roku powołano **Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie**.

Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego, zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jest koordynowanie integrowanie działań podmiotów tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorów sądowych i prokuratorów oraz innych podmiotów działających na obszarze danej gminy w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w szczególności poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ideą Zespołu Interdyscyplinarnego jest wdrożenie przepływu informacji oraz reagowanie na diagnozowane problemy społeczne, w tym w szczególności przejawy bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych, przemocy domowej, demoralizacji nieletnich, zaniedbywania obowiązków rodzicielskich, a także zintegrowanie działań środowisk odpowiedzialnych za pomoc dziecku i rodzinie.

W 2019 roku członkowie **Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie** systematycznie brali udział w posiedzeniach,

na których omawiano realizację procedury „Niebieskiej Karty” na terenie gminy Pułtusk oraz realizację Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2014 - 2020. Odbyły się cztery posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie realizowane są spotkania grup roboczych, które opracowują i realizują plan pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, monitorują sytuację rodzin, w których dochodziło przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy, dokumentują działania podejmowane wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań. W związku z wpływającymi do Zespołu Interdyscyplinarnego sprawami odbyło się 223 spotkań grup roboczych. W ramach posiedzeń 47 grup roboczych zostało sporządzonych 43 – „Niebieskich Kart” - C z osobą co do, której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i 33 „Niebieskich Kart”- D z osobą wobec, której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie.

Zespół Interdyscyplinarny działa w oparciu o procedurę „**Niebieskiej Karty**”. Jest to procedura polegająca na rozpoznaniu zaburzeń życia rodzinnego wywołanych nadużywaniem alkoholu i stosowaniem przemocy, ułożeniem planu pomocy oraz podjęciem działań interwencyjnych. Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” następuje poprzez wypełnienie formularza część A przez zespół osób będących przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (MOPS), gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem istnienia przemocy w rodzinie.

W 2019 roku do Przewodniczącego Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęły 72 – formularzy Niebieskich Kart - A, sporządzonych przez przedstawicieli podmiotów wszczynających procedurę, tj.: Policję - 68, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - 1, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku - 3.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku zapewniał obsługę organizacyjno - administracyjną Zespołu Interdyscyplinarnego i przechowywał dokumentację potwierdzającą zgłoszenie problemu do rozpatrzenia oraz plany działań grup roboczych.

W okresie sprawozdawczym zakończonych zostało 61 spraw w ramach procedury „Niebieska Karta” , w tym 39 z powodu braku zasadności podejmowania dalszych działań oraz 22, gdzie zaistniało uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu stosowania przemocy w rodzinie, a także po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.

Poniższe zestawienia obrazują zarejestrowane działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Komendy Powiatowej Policji w Pułtusku i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku w sytuacjach stwierdzonej przemocy w rodzinie w latach 2017 – 2019.

Tabela 47 - Liczba założonych „Niebieskich Kart” na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	98	68	107

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Ogólna liczba ofiar przemocy		114	74	124
liczba ofiar	kobiet	83	58	94
	mężczyzn	17	8	13
	małoletnich	14	8	17
Ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc		98	68	109
liczba ofiar	kobiet	13	2	9
	mężczyzn	84	66	100
	małoletnich	1	0	0
Ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu		71	47	54
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu	kobiet	7	2	1
	mężczyzn	64	45	53
	małoletnich	0	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w nie zagrażającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza)		0	0	0

Źródło: Dane Komenda Powiatowa Policji w Pułtusk

Jak wynika z powyższych danych na przełomie lat 2017-2019 zaobserwowano wzrost liczby postępowań z użyciem „Niebieskiej Karty”.

Tabela 48 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu przemocy w rodzinie w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Przemoc w rodzinie			
Liczba rodzin ogółem	0	0	1
Liczba osób w rodzinach	0	0	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z MOPS w Pułtusk

Na przestrzeni analizowanych lat w 2019 roku objęto 1 rodzinę pomocą w formie świadczeń pieniężnych z powodu przemocy w rodzinie. Wynika z tego, że przyjęte statystyki niestety nie oddają rzeczywistej skali problemu. Przemoc w rodzinie nazywa się problemem tzw. czterech ścian.

Rodziny doświadczające przemocy mają możliwość korzystania z pomocy specjalistów w **Interdyscyplinarnym Punkcie Konsultacyjno - Informacyjnym dla Ofiar Przemocy Domowej** funkcjonującego w siedzibie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusk, którego celem jest zwiększenie dostępności pomocy ofiarom przemocy domowej,

skuteczności działań interwencyjnych wobec sprawców przemocy domowej oraz zintegrowanie działań poszczególnych instytucji gminnych na rzecz ochrony i pomocy ofiarom przemocy domowej.

W 2019 roku z profesjonalnej pomocy lub wsparcia ekspertów: prawnika i psychologa skorzystało 113 rodzin o liczbie osób 226 w tych rodzinach.

Najczęściej zgłaszane problemy podczas pełnionych dyżurów psychologa i prawnika dotyczyły przemocy psychicznej i fizycznej w rodzinach, alkoholizmu jednego z członków rodziny, warunków mieszkaniowych, spraw rozwodowych i alimentacyjnych.

Pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku w toku wykonywanych czynności służbowych prowadzą monitoring sytuacji rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty, świadczą na rzecz rodzin doznających przemocy domowej systematyczną pracę socjalną, opierającą się na wszelkiego rodzaju poradnictwie, m.in.: prawnym, ekonomicznym, psychologicznym, pedagogicznym, a także na podejmowaniu różnych interwencji w celu załatwienia trudnych spraw rodzinnych, takich jak: kierowanie sprawców przemocy, uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe.

Zjawisko przemocy w rodzinie, występujące na terenie gminy Pułtusk, wg Komendy Powiatowej Policji w Pułtusku oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ma głównie związek z nadużywaniem alkoholu.

Tabela 49 - Liczba interwencji domowych, w tym dotyczących przemocy w rodzinie w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba interwencji domowych ogółem	325	255	293
W tym dotyczących przemocy w rodzinie	62	67	60

Źródło: Dane liczbowe Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku

W problemie przemocy domowej należy położyć nacisk na edukację, która powinna być skierowana nie tylko do służb przeciwdziałających zjawisku przemocy, ale także do lokalnej społeczności, ze szczególnym nastawieniem na rozpoznanie, ujawnianie zjawiska przemocy domowej oraz promowanie instytucji i organów zajmujących się zawodowo zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Rekomenduje się tworzenia grup wsparcia dla osób zagrożonych i doświadczających przemocy w rodzinie, gdzie osoby te mogłyby dzielić się doświadczeniem i wsparciem emocjonalnym oraz pogłębiać wiedzę na temat mechanizmów przemocy domowej, czy dzielić się z innymi własnymi umiejętnościami radzenia sobie ze zjawiskiem przemocy domowej.

W perspektywie 2026 roku, o ile sama skala uzależnień może nie ulegać specjalnym zmianom, o tyle dzięki działalności informacyjnej i promocyjnej realizowanej przez samorząd lokalny i projekty ogólnokrajowe, należy założyć wzrost świadomości mieszkańców Gminy Pułtusk w zakresie uzależnień. Obniżający się natomiast wiek inicjacji alkoholowej wśród dzieci i młodzieży sprawia, że grupa ta winna być objęta szczególnym oddziaływaniem profilaktycznym i leczniczym. Sytuacja ta może skutkować zwiększonym zapotrzebowaniem na infrastrukturę leczniczą i odwykową. W kontekście ww. działań ważne na najbliższe lata są nie tylko programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem zażywania alkoholu,

ale także narkotyków, a w sytuacji obniżenia wieku inicjacji seksualnej także profilaktyka HIV/AIDS.

5. DIAGNOZA GŁÓWNYCH PROBLEMÓW GMINY PUŁTUSK W UJĘCIU ANKIETOWYM

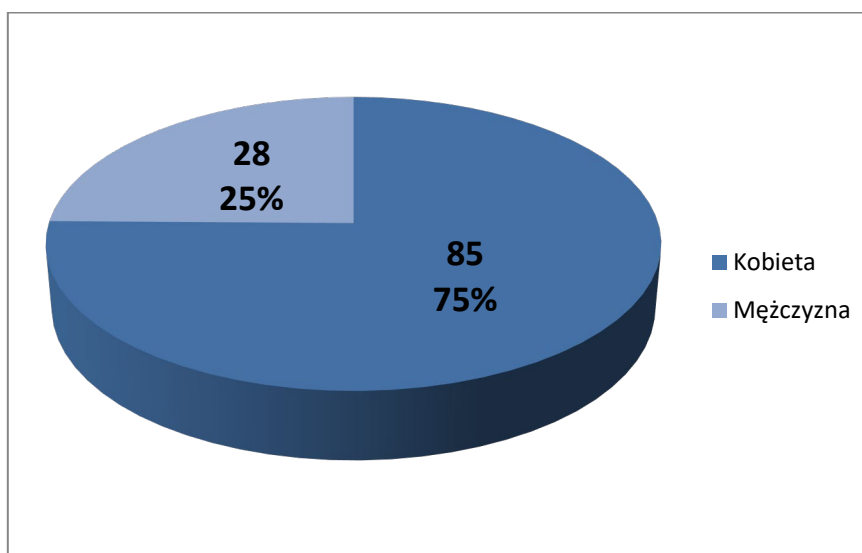
Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego. Podstawowym narzędziem badawczym, identyfikującym problemy społeczne jest kwestionariusz ankiety wypełniany przez mieszkańców Gminy Pułtusk.

Badania ankietowe prowadzone w ramach diagnozy sytuacji społecznej w Gminie Pułtusk służą identyfikacji, określeniu przyczyn i skali występujących na jej terenie problemów społecznych oraz wskazaniu działań, jakie należałoby podjąć w celu zmniejszenia ich natężenia oraz zminimalizowania ich skutków.

W tym celu został opracowany druk ankiety anonimowej. Jednakże z powodu panującej pandemii COVID-19, badanie ankietowe prowadzono w większości drogą elektroniczną. Na potrzeby procesu tworzenia Strategii we wrześniu 2020r. przeprowadzone zostało badanie ankietowe wśród mieszkańców Gminy Pułtusk. Formularz ankiety został zamieszczony na stronie internetowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku oraz na stronie Urzędu Miejskiego w Pułtusku, który składał się z 18 pytań, w których znajdowały się pytania jednokrotnego, wielokrotnego wyboru oraz dwa pytania otwarte. Pytania dotyczyły poznania opinii mieszkańców na temat warunków życia w Gminie Pułtusk oraz opinii dotyczących najważniejszych problemów społecznych, określenie potrzeb i wyznaczenie kierunków działań samorządu Gminy Pułtusk w sferze społecznej.

Ankiety wypełniło 113 osób. Większość respondentów stanowiły kobiety, których udział w ogólnej liczbie badanych wyniósł 75 %, zaś udział mężczyzn 25%.

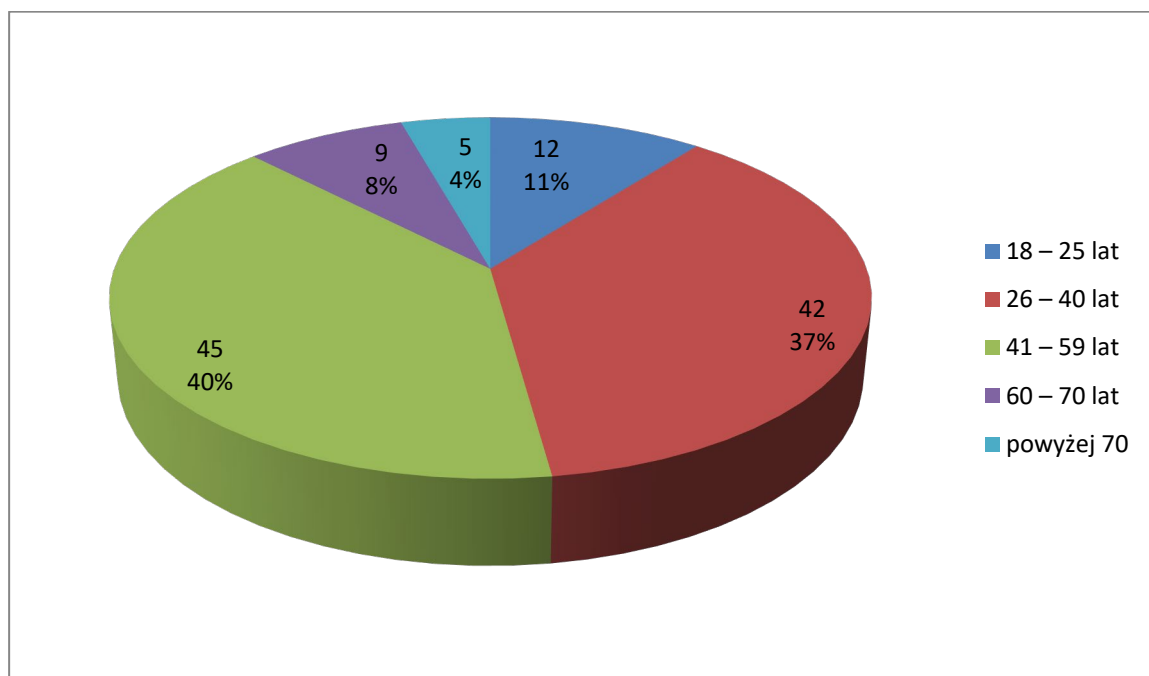
Wykres 12 - Ankietowani według płci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Największy odsetek ankietowanych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 41-59 lat (40%), kolejną grupą były osoby powyżej 26-40 lat (37%), osoby w przedziale wiekowym 18-25 lat (11%), a następnie osoby w przedziale wiekowym 60-70 lat (8%) oraz w wieku powyżej 70 lat (4%).

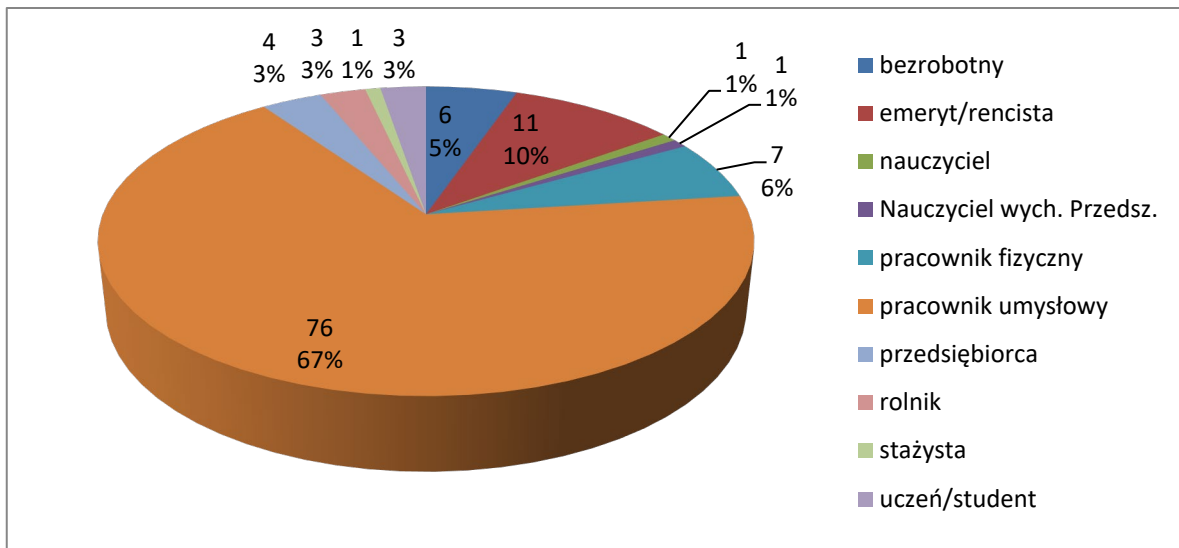
Wykres 13 - Ankietowani według wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Największy odsetek ankietowanych to pracownicy umysłowi 67%, emeryci i renciści to 10%, pracownicy fizyczni stanowią 6%, zaś osoby niepracujące - bezrobotni 5%, przedsiębiorcy 4%. Mniej liczną grupę stanowiły uczniowie i studenci 3%, rolnicy 3% oraz stażysta -5%.

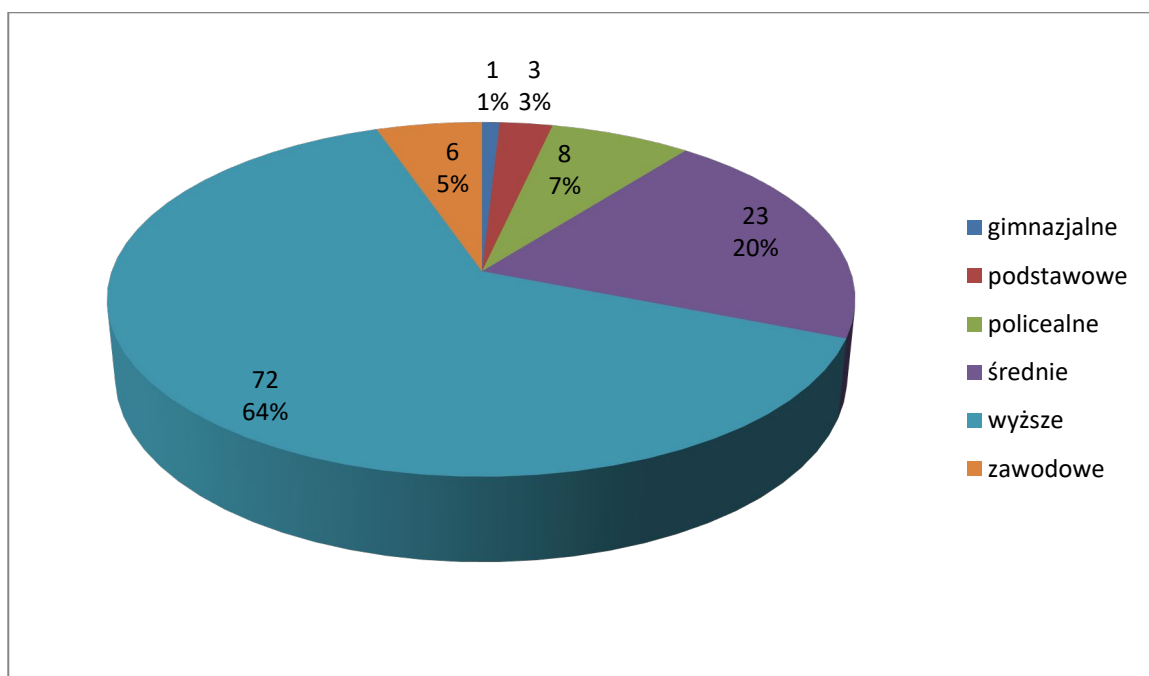
Wykres 14 - Ankietowani według statusu zawodowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Największą część badanych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym 64%, następnie osoby z wykształceniem średnim 20%, policealnym 7%, policealnym 7%, zawodowym 5 %, podstawowym 3% oraz gimnazjalnym 1%.

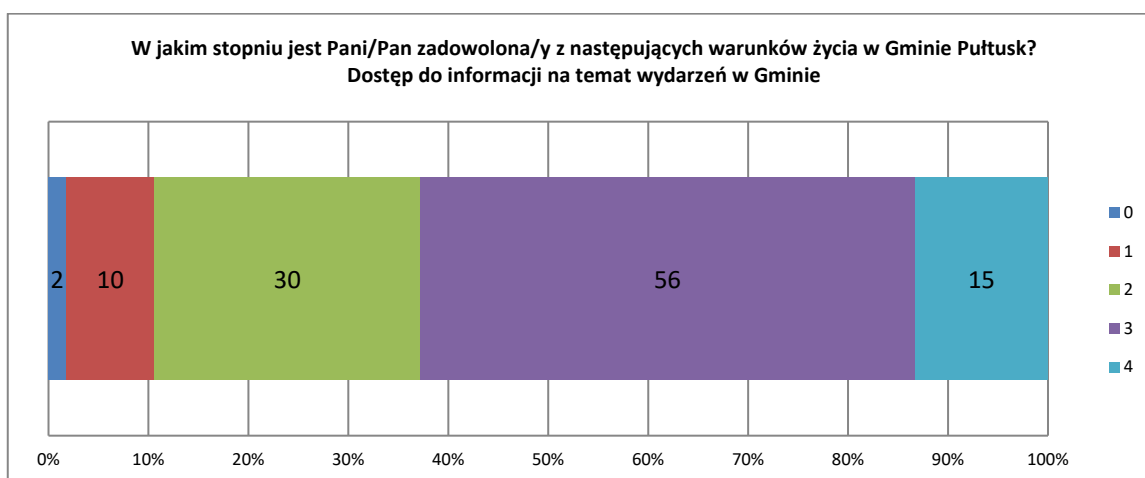
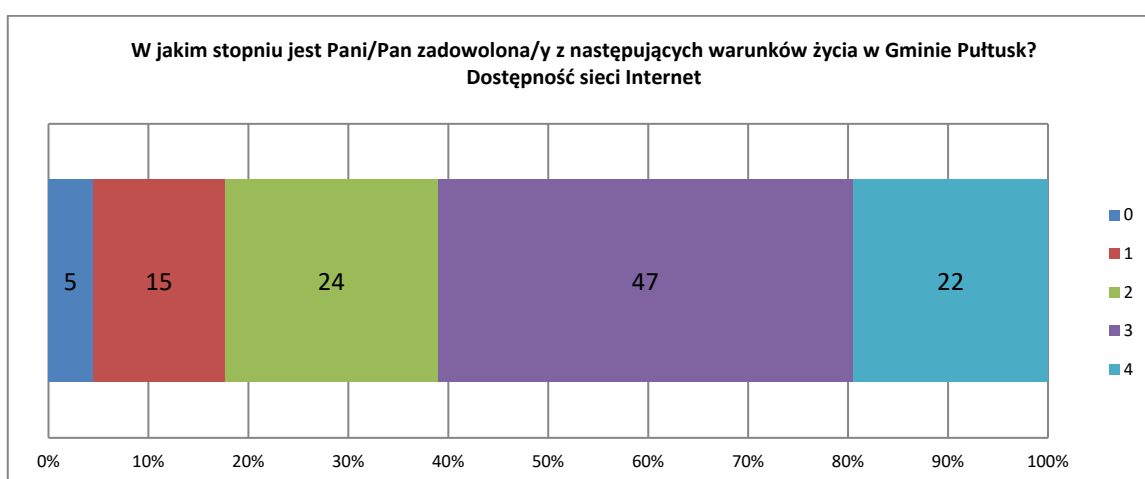
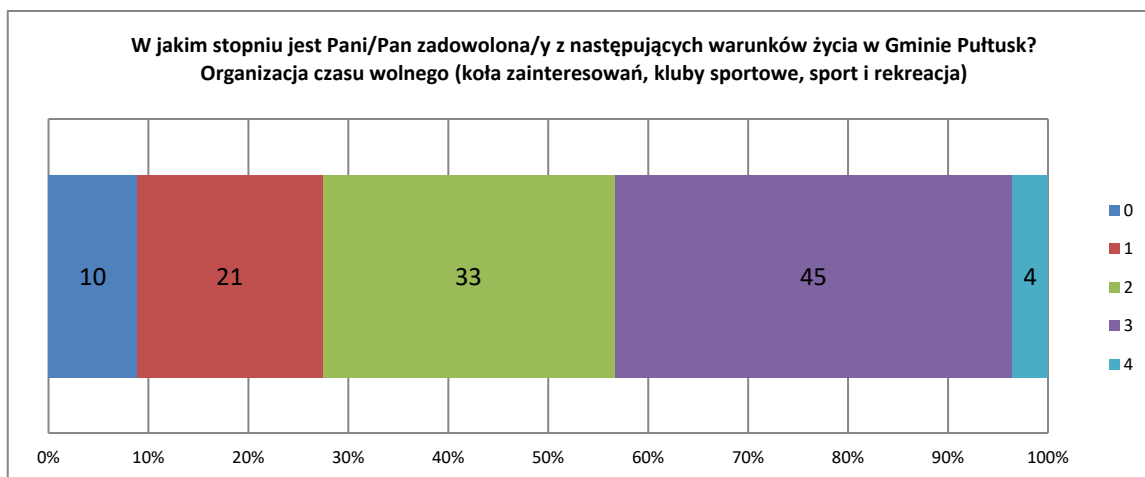
Wykres 15 - Ankietowani według poziomu wykształcenia

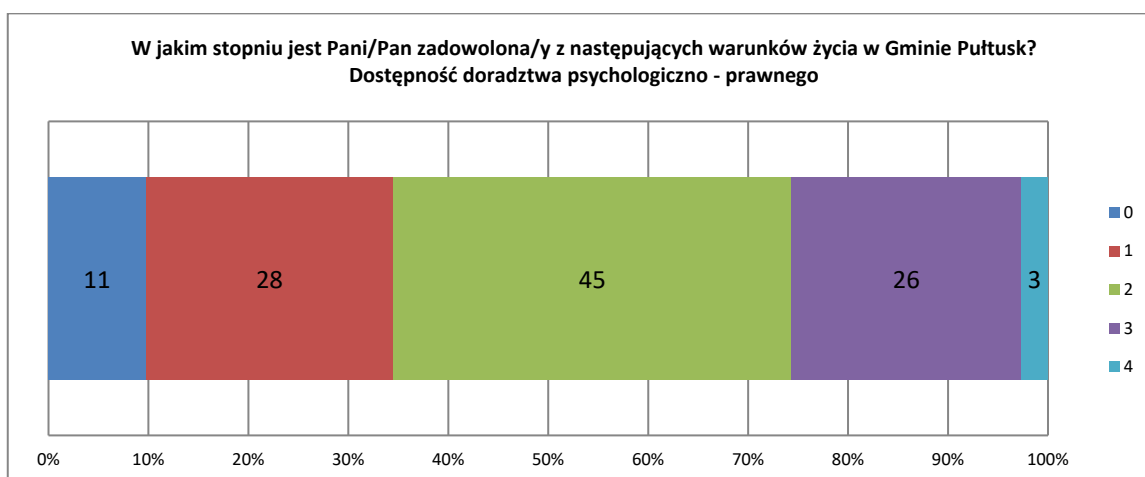
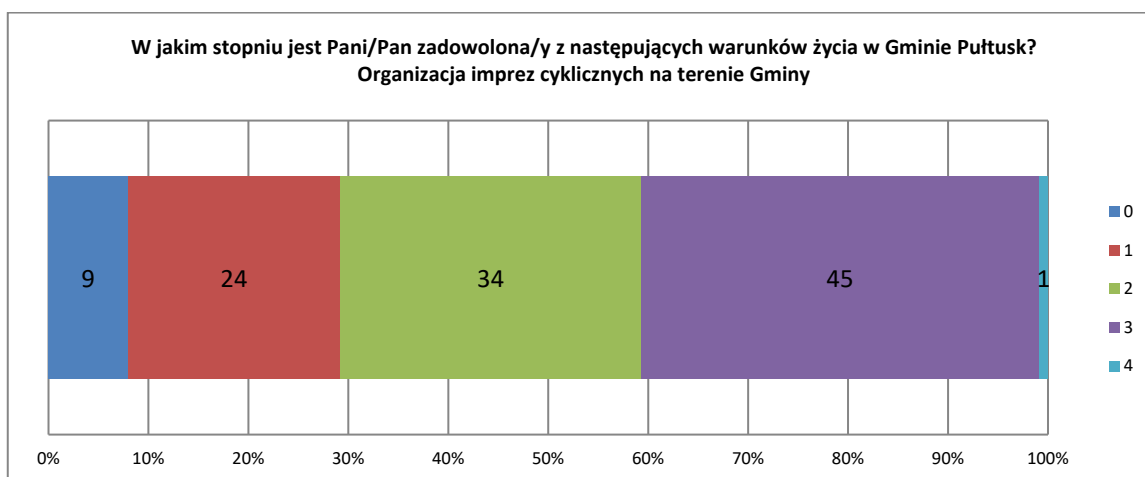
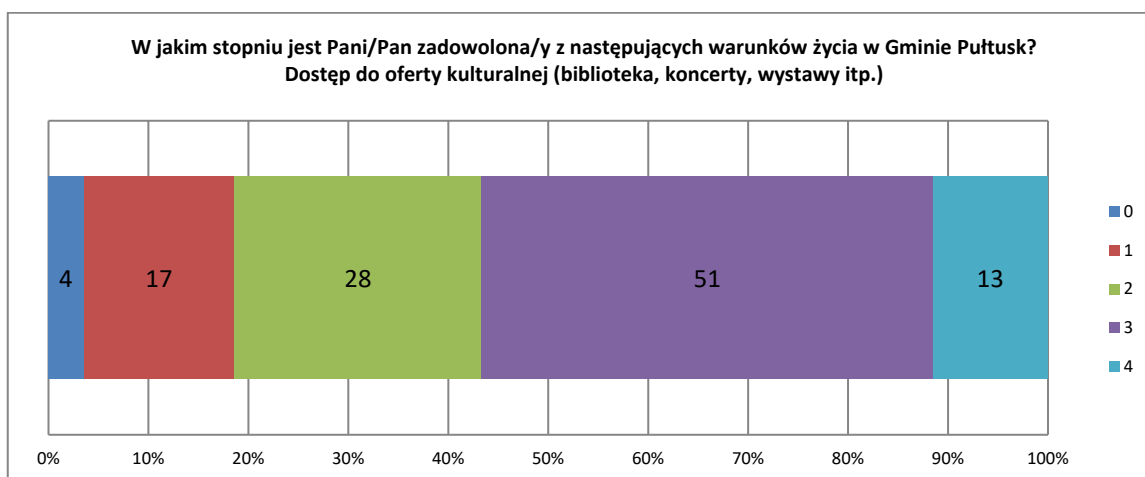
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Oprócz danych metryczkowych, w pierwszym pytaniu ankiet respondenci zostali poproszeni o ocenę warunków życia w Gminie Pułtusk. Uzyskane odpowiedzi przedstawiają poniższe wykresy.

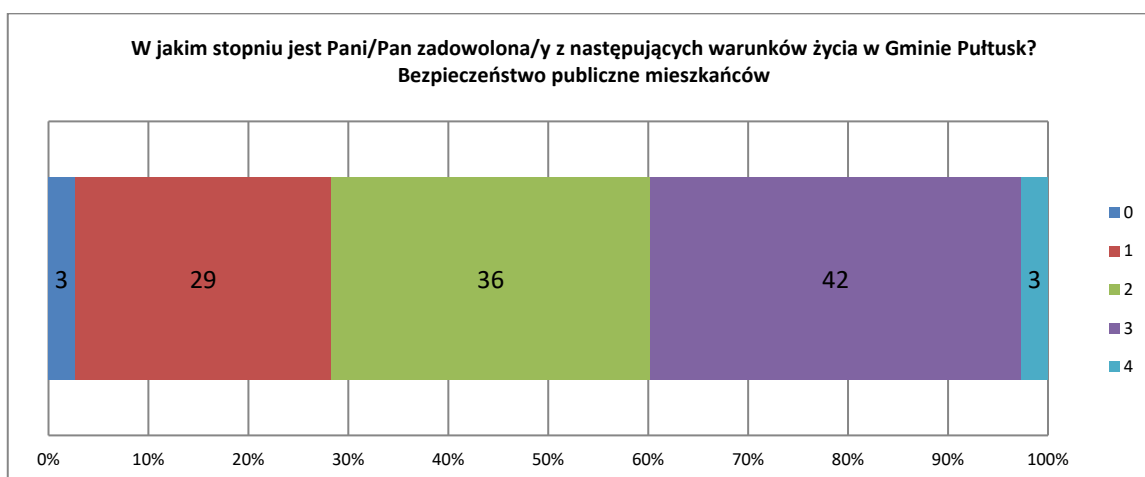
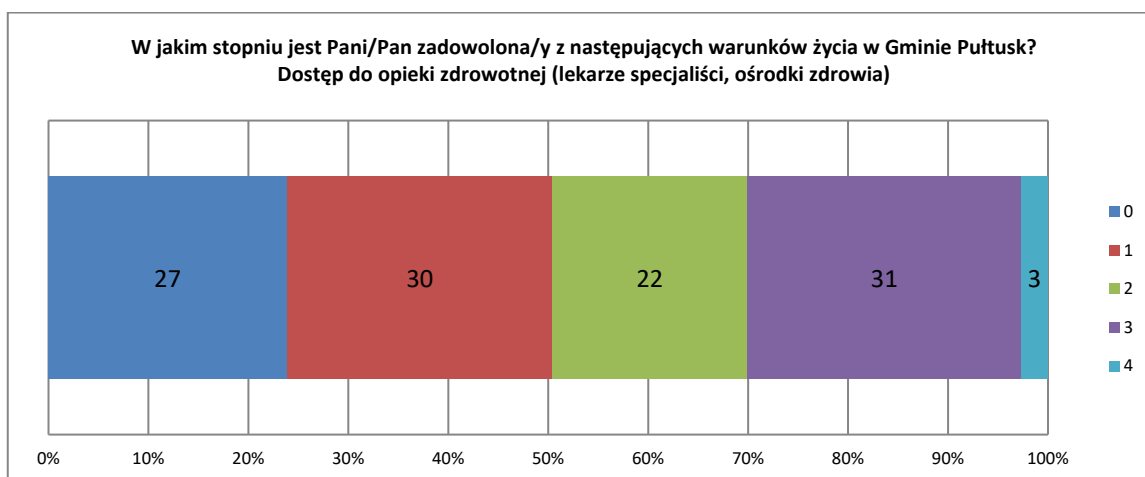
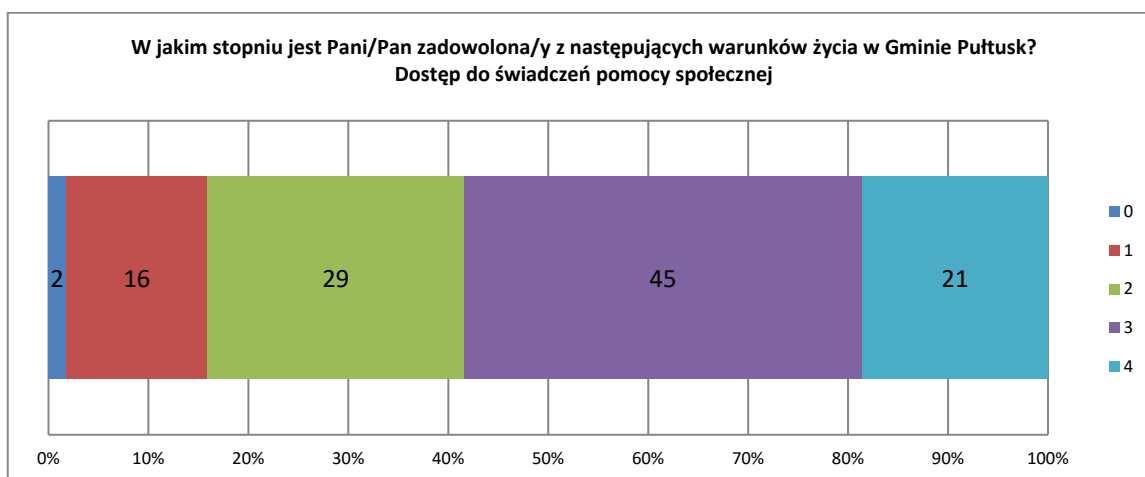
Wykres 16 - Ocena aktualnych warunków życia mieszkańców gminy

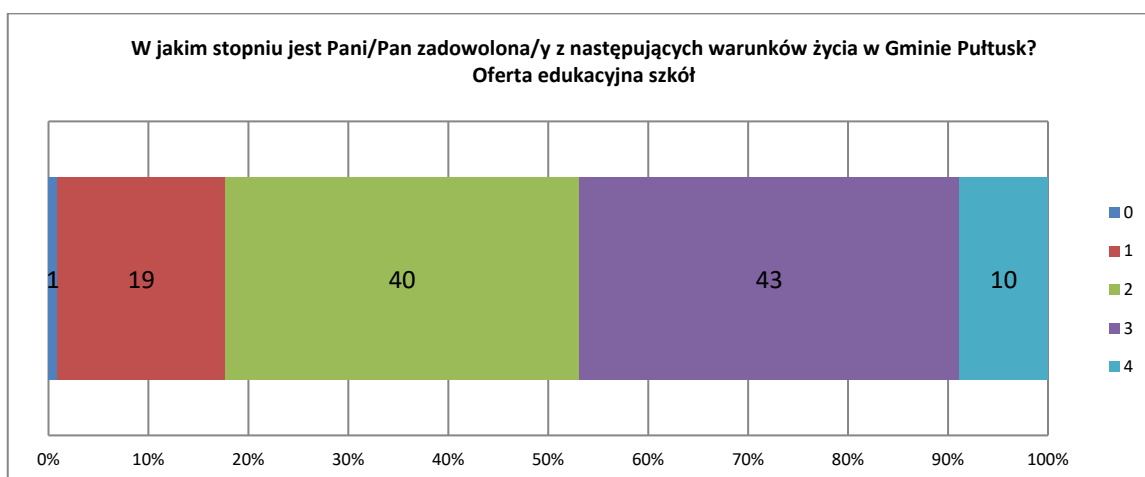
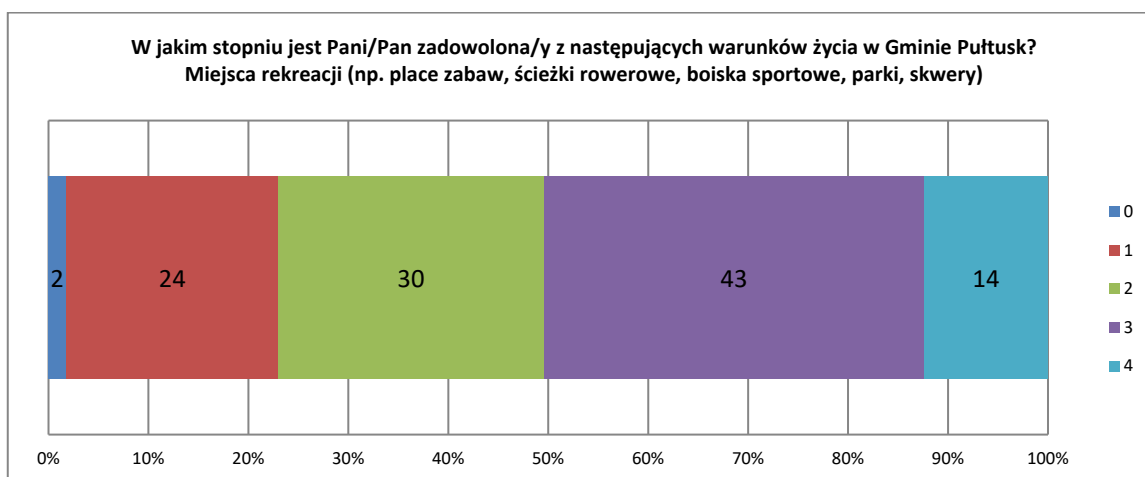
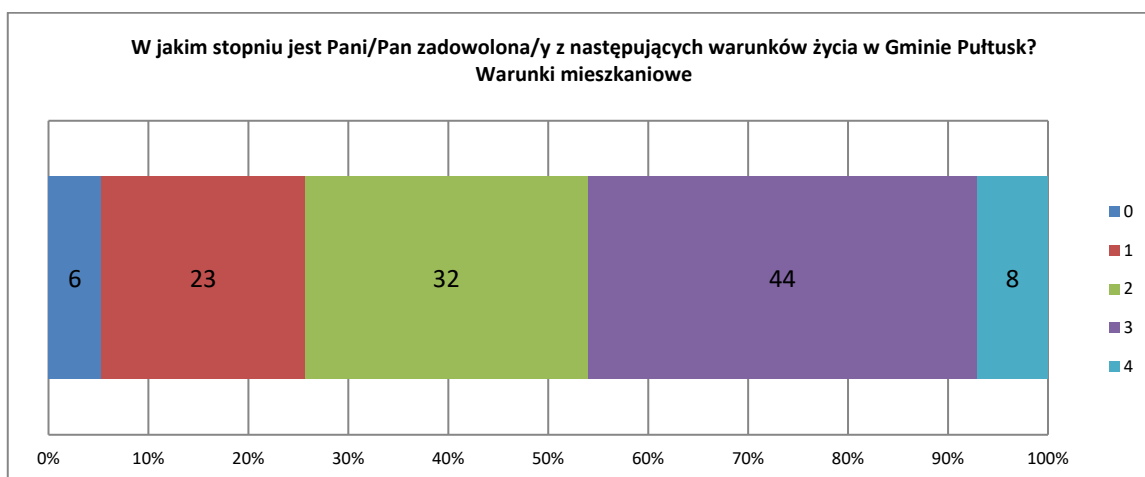

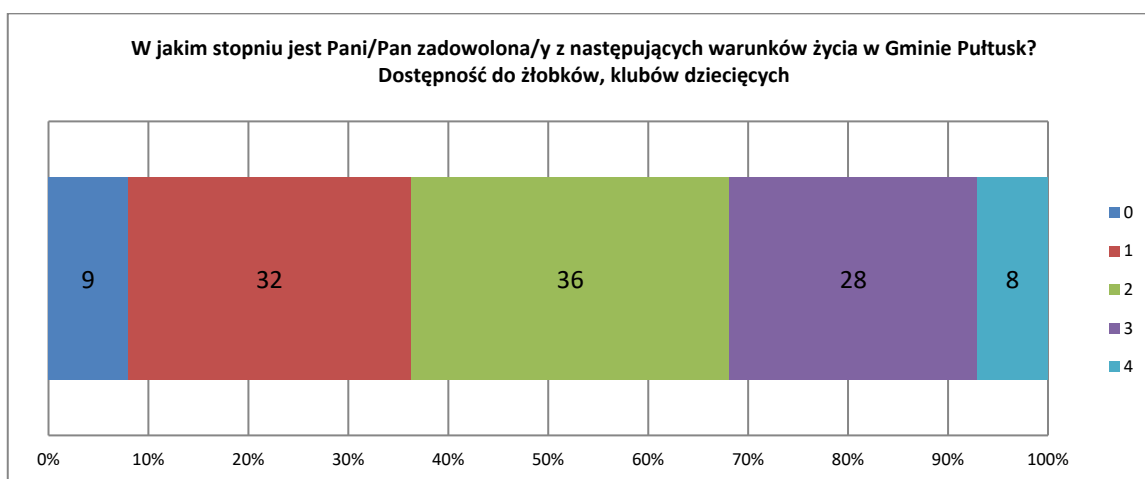
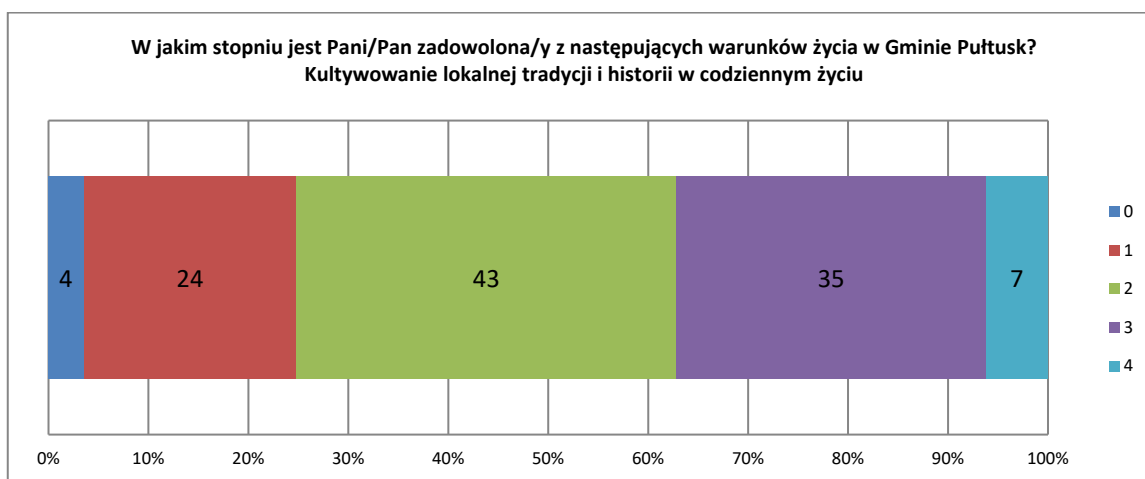
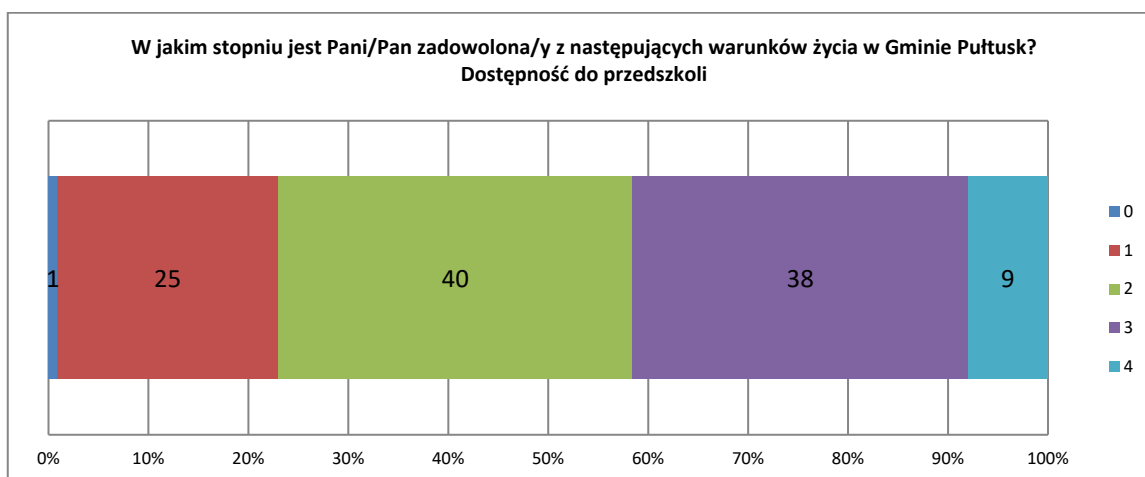
Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

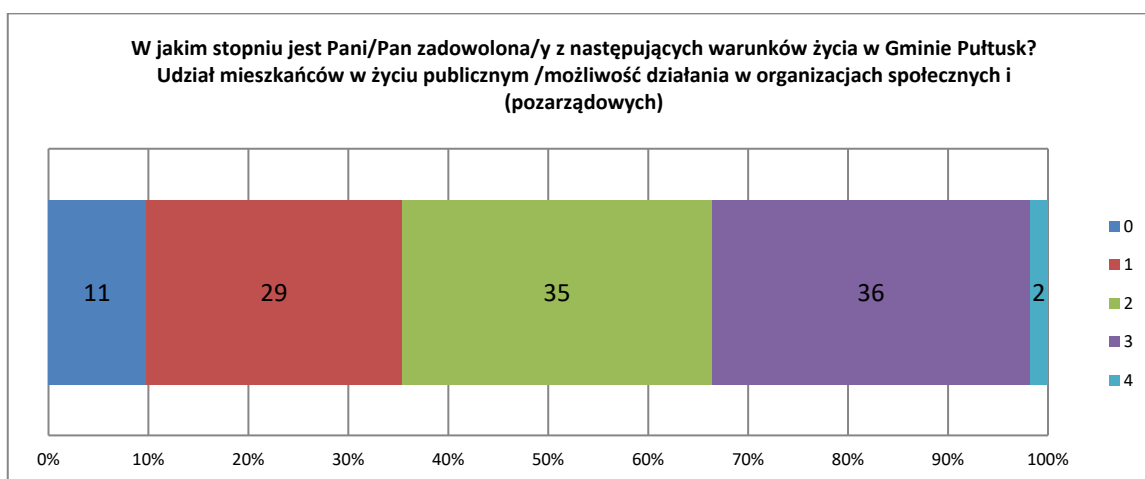
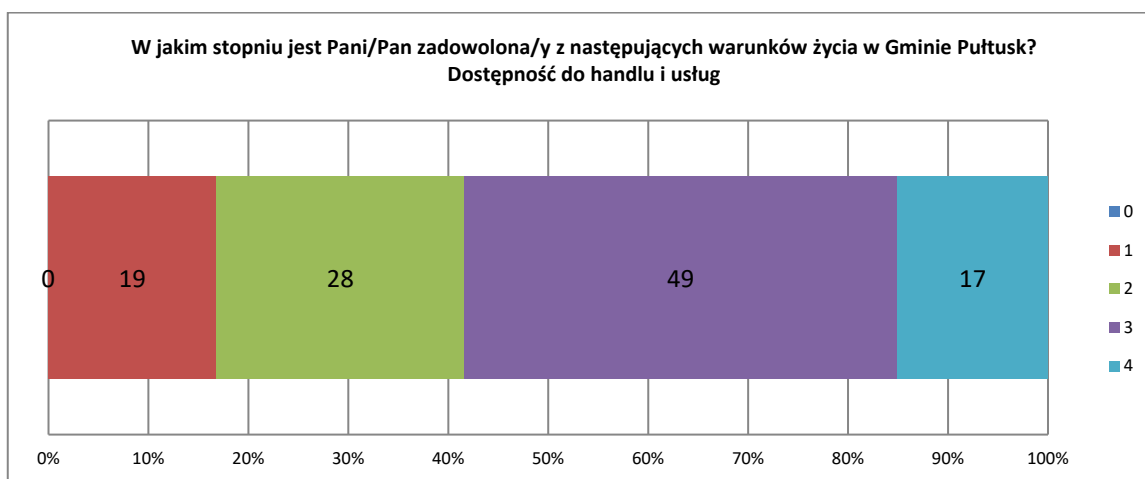
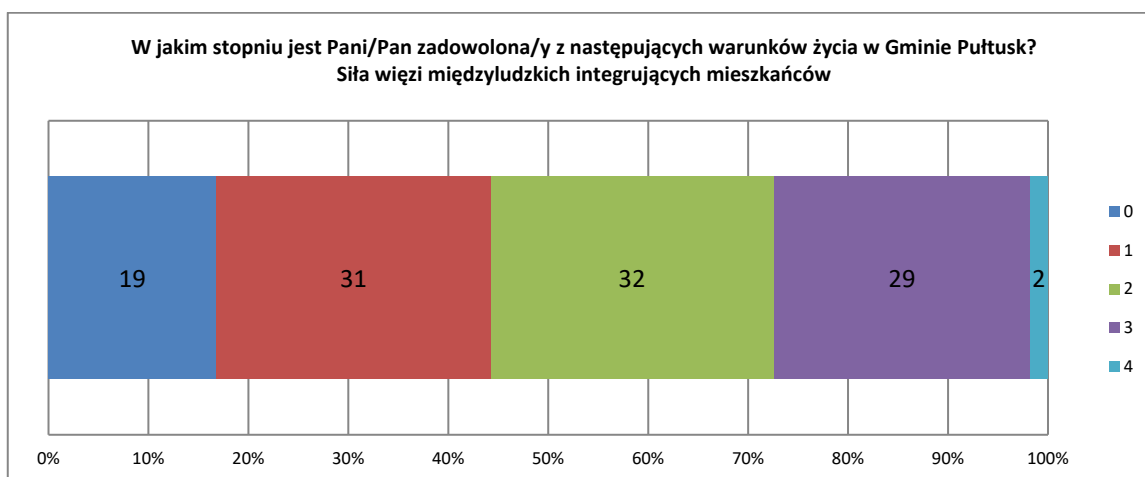

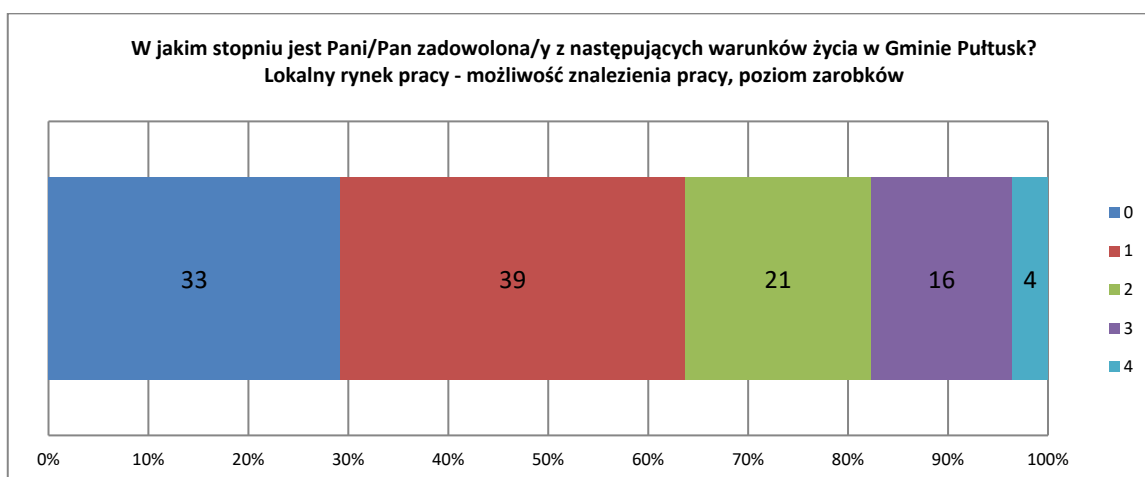
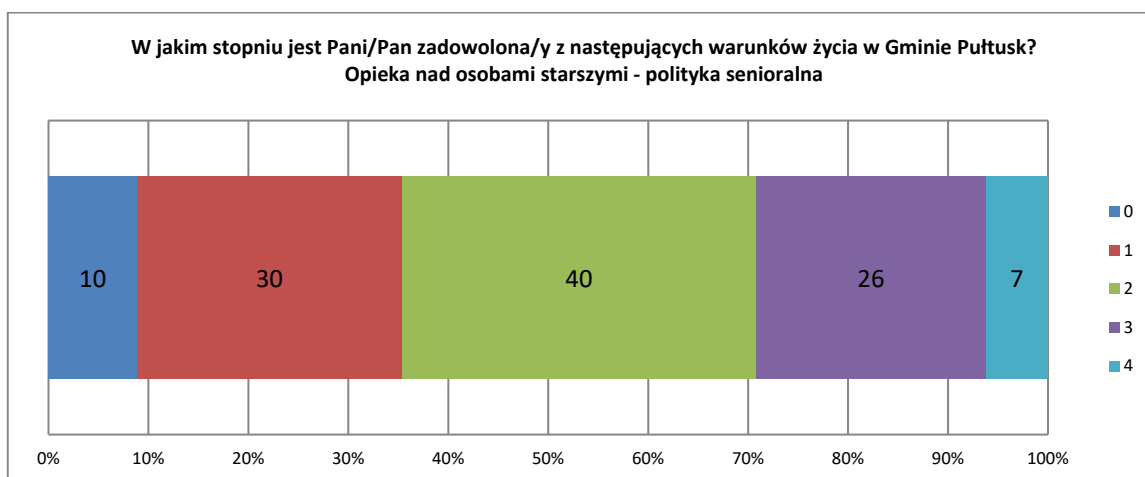
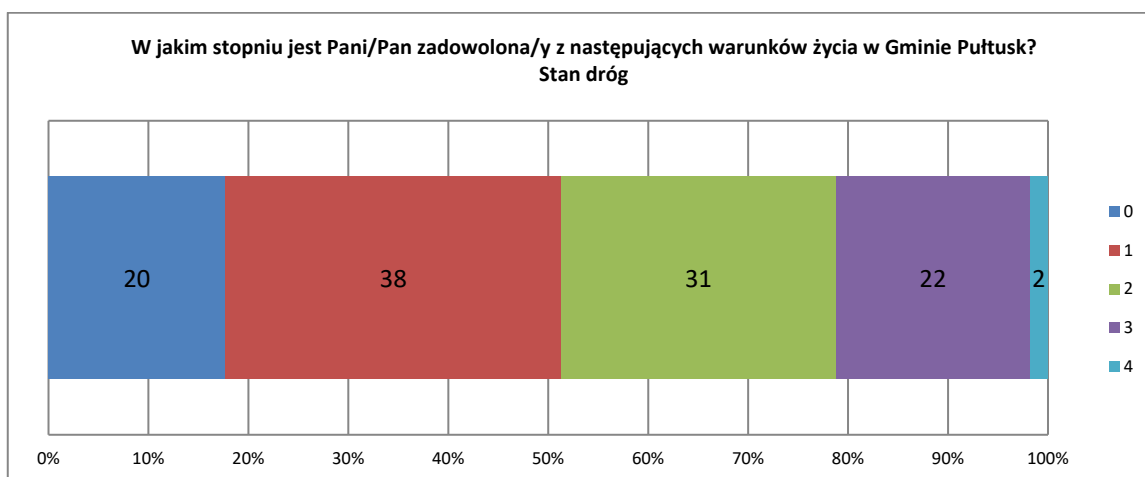

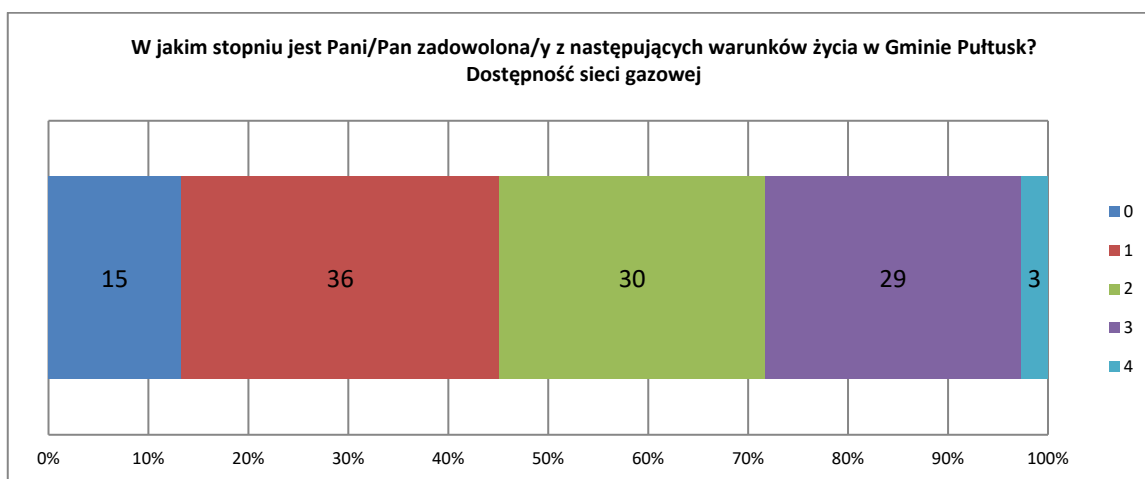

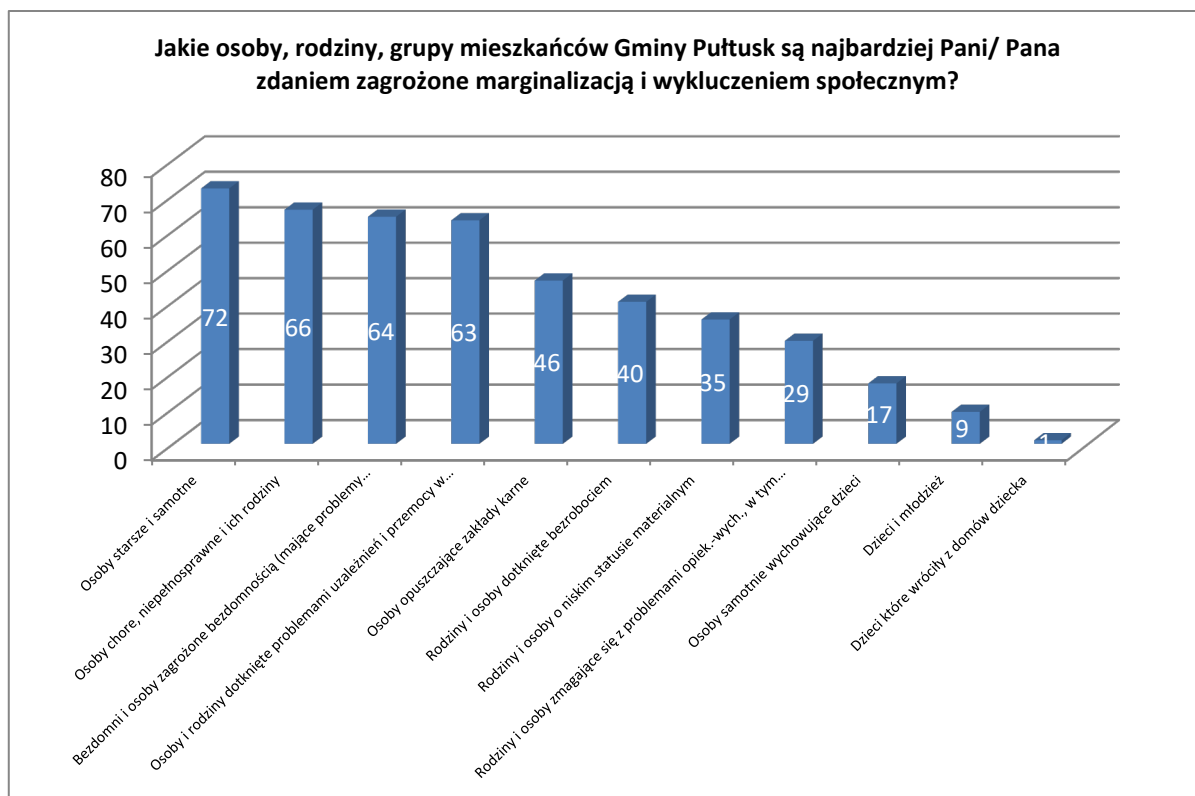
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Analizując warunki życia w Gminie Pułtusk, ankietowani najwyżej ocenili dostęp do oferty kulturalnej (biblioteka, koncerty, wystawy itp.) – w sumie 67% zadowolonych i bardzo zadowolonych, dostęp do informacji na temat wydarzeń w gminie (łącznie 63% zadowolonych i bardzo zadowolonych), dostępność sieci Internet (łącznie 61% zadowolonych i bardzo zadowolonych), do świadczeń pomocy społecznej (łącznie 59% zadowolonych i bardzo zadowolonych), dostępność do handlu i usług (w sumie 58% zadowolonych i bardzo zadowolonych), miejsca rekreacji (np. place zabaw, ścieżki rowerowe, boiska sportowe, parki skwery) – łącznie 50% zadowolonych i bardzo zadowolonych), oferta edukacyjna szkół (47% zadowolonych i bardzo zadowolonych), warunki mieszkaniowe (46% zadowolonych i bardzo zadowolonych), organizacja czasu wolnego (koła zainteresowań, klubu sportowe, sport i rekreacja) - łącznie 44% zadowolonych i bardzo zadowolonych, dostępność do przedszkoli (łącznie 42% zadowolonych i bardzo zadowolonych), organizacja imprez cyklicznych na terenie gminy Pułtusk (w sumie 41% zadowolonych i bardzo zadowolonych), bezpieczeństwo publiczne mieszkańców (łącznie 40% zadowolonych i bardzo zadowolonych), kultywowanie tradycji i historii w codziennym życiu (w sumie 37% zadowolonych i bardzo zadowolonych).

Najniżej ankietowani ocenili lokalny rynek pracy – możliwość znalezienia pracy, poziom zarobków (łącznie 64% bardzo niezadowolonych i niezadowolonych), stan dróg (łącznie 52% bardzo niezadowolonych i niezadowolonych) i dostęp do opieki zdrowotnej (łącznie 51% bardzo niezadowolonych i niezadowolonych), dostępność do sieci gazowej (łącznie 45% bardzo niezadowolonych i niezadowolonych), zaś dostępność do żłobków, klubów dziecięcych, siła więzi międzyludzkich integrujących mieszkańców, udział mieszkańców w życiu publicznym (możliwość w działaniach w organizacjach społecznych i pozarządowych) oraz opieka nad osobami starszymi – polityka senioralna – respondenci wskazali na tym samym poziomie, tj. łącznie 36% bardzo niezadowolonych i niezadowolonych).

W kolejnym pytaniu zapytano badanych jakie osoby, rodziny, grupy mieszkańców są zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 17 - Grupy zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym na terenie gminy Pułusk.

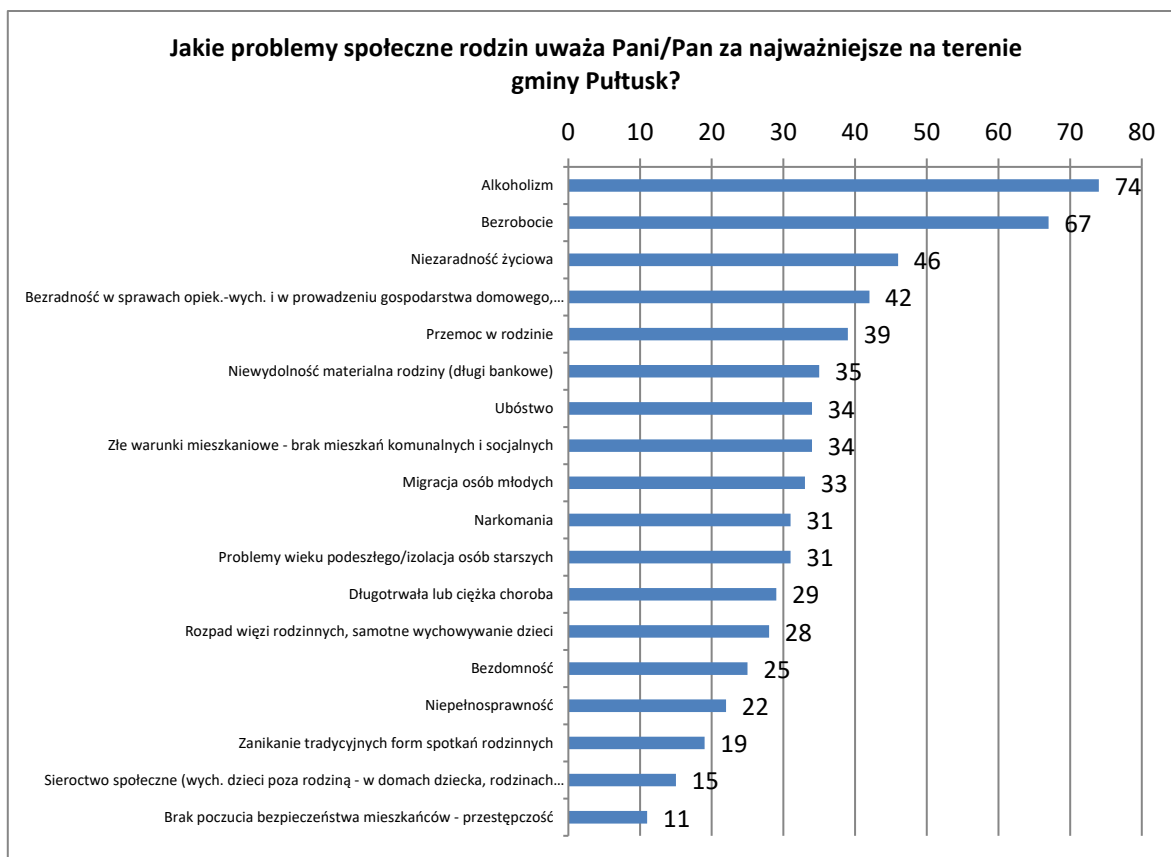

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Najwięcej badanych stwierdziło, że najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym są osoby starsze i samotne – 72 wskazania, osoby chore, niepełnosprawne i ich rodziny – 66 wskazań, bezdomni i osoby zagrożone bezdomnością mające problemy mieszkaniowe – 64 wskazania, osoby opuszczające zakłady karne – 46 wskazań, rodziny i osoby o niskim statusie materialnym – 35 wskazań, rodziny i osoby zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, w tym rodziny wielodzietne i niepełne – 29 wskazań, osoby samotnie wychowujące dzieci – 17 wskazań, dzieci i młodzież - 9 wskazań, zaś dzieci, które wróciły z domów dziecka – 1 wskazanie.

Odpowiadając na następane pytanie, ankietowani identyfikowali jakie problemy społeczne najczęściej dotyczą mieszkańców gminy. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 18 - Najważniejsze problemy społeczne na terenie gminy Pułtusk

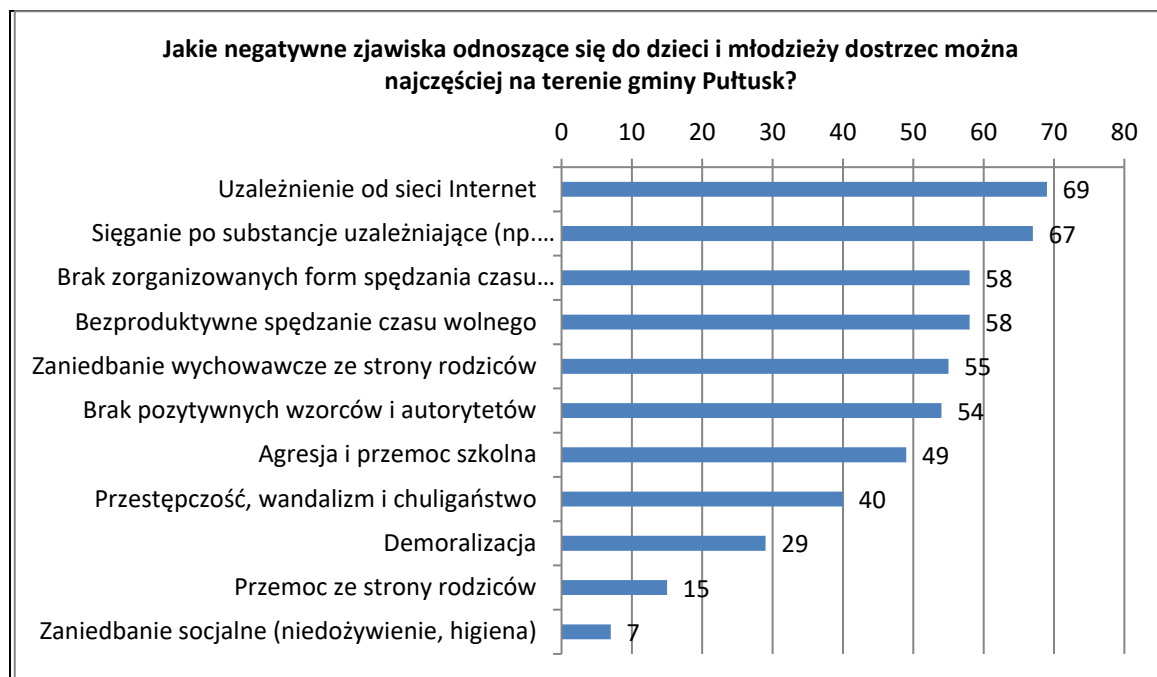
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Za problemy, które najczęściej dotyczą mieszkańców Gminy Pułtusk, respondenci uznali: alkoholizm – 74 wskazania (65,49%), bezrobocie – 67 wskazań (59,29%), niezaradność życiową – 46 wskazania (40,71%), bezradność w sprawach opiekuńczo -wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zaniedbanie dzieci - 42 wskazania (37,17%), przemoc w rodzinie – 39 wskazań (34,51%), niewydolność materialna rodziny (długi bankowe) – 35 wskazań (22,12%), ubóstwo – 34 wskazania (30,08%), złe warunki mieszkaniowe - brak mieszkań komunalnych i socjalnych – 34 wskazania (30,08%), migracja osób młodych – 33 wskazania (29,20%), narkomania i problemy wieku podeszłego/izolacja osób starszych były na tym samym poziomie, tj. 31 wskazań (27,43%), długotrwała lub ciężka choroba 29 wskazań (25,66%), rozpad więzi rodzinnych, samotne wychowywanie dzieci 28 wskazań (24,78%), bezdomność – 25 wskazań (22,12%), niepełnosprawność – 22 wskazania (19,47%), zanikanie tradycyjnych form spotkań rodzinnych – 19 wskazań (16,81%), sieroctwo społeczne (wychowywanie dzieci poza rodziną - w domach dziecka, rodzinach zastępczych) – 15 wskazań (13,27%), brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców - przestępczość – 11 wskazań (9,73%). Inne problemy wskazane przez respondentów to: słaby dostęp ogólnie do opieki medycznej specjalistycznej w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia (np. dermatologa, kardiologa, nefrologa, ginekologa, do badań np. tomografu czy badań USG); bardzo słaby dostęp do darmowej opieki psychologicznej, psychiatrycznej i terapeutycznej, praca „na czarno”, wykorzystywanie systemu pomocy społecznej.

Na pytanie dotyczące negatywnych zjawisk, na jakie najbardziej narażone są dzieci i młodzież z Gminy Pułtusk przedstawia poniższy wykres.

Wykres 19 - Najczęściej dostrzegane negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży

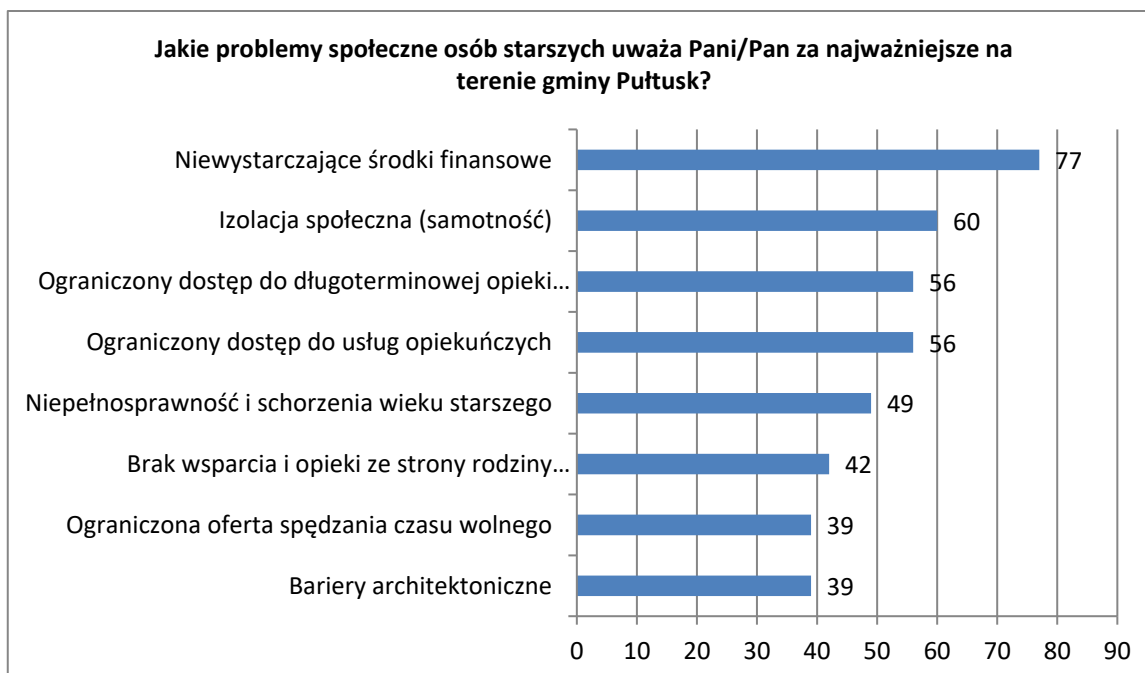

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Wśród dzieci i młodzieży najczęściej dostrzeganym problemem według respondentów jest: uzależnienie od sieci Internet – 69 wskazań (61,06%), sięganie po substancje uzależniające (np. alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy) – 67 wskazań (59,29%). Dużo respondentów zauważyło, że na terenie gminy brak jest zorganizowanych form spędzania czasu wolnego oraz bezproduktywne spędzanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież – 58 wskazań (51,33%). Pozostałymi dostrzeganymi problemami są: zaniedbanie wychowawcze ze strony rodziców – 55 wskazań (48,67%), brak pozytywnych wzorców i autorytetów – 54 wskazania (47,79%), agresja i przemoc szkolna – 49 wskazań (43,36%), przystępczość, wandalizm i chuligaństwo – 40 wskazań (35,40%), demoralizacja – 29 wskazań (25,66%). Natomiast najrzadszymi wymienionymi wskazaniami były: przemoc ze strony rodziców – 15 wskazań (13,27%), zaniedbanie socjalne (niedożywienie, higiena) – 7 wskazań (7,91%). Ankietowani wskazali również inne negatywne zjawiska społeczne odnoszące się do dzieci i młodzieży, do których zaliczyli: nadopiekuńczość, brak granic, wymagań, zasad, niewystarczająca opieka psychologiczna i psychiatryczna oraz logopedyczna czy terapeutyczna (za mało specjalistów w opiece bezpłatnej).

Kolejna kwestia dotyczyła problemów, z jakimi najczęściej zmagają się osoby starsze w gminie. Udzielone przez badanych odpowiedzi prezentuje poniższy wykres.

Wykres 20 - Problemy najczęściej dotykające osoby starsze na gminy Pułtusk.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

W opinii osób ankietowanych, problemami, które najczęściej dotykają seniorów w gminie są: niewystarczające środki finansowe – 77 wskazań (68,14%), izolacja społeczna (samotność) – 60 wskazań (53,10%), ograniczony dostęp do długoterminowej opieki medycznej i ograniczony dostęp do usług opiekuńczych – 56 wskazań (49,56%), niepełnosprawność i schorzenia wieku starszego – 49 wskazań (43,36%), brak wsparcia i opieki ze strony rodziny (odrzućenie rodziny) – 42 wskazania (37,17%) oraz ograniczona oferta spędzania czasu wolnego i bariery architektoniczne – 39 wskazań (34,51%). Inne odpowiedzi wskazane przez respondentów to: brak wsparcia ze strony środowiska lokalnego, długi okres oczekiwania na umieszczenie w Domu Pomocy Społecznej i Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym.

W odpowiedzi na kolejne pytania ankietowani identyfikowali problemy, których najczęściej doświadczają osoby niepełnosprawne w gminie. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 21 - Problemy społeczne dotykające osoby niepełnosprawne na terenie gminy Pułtusk

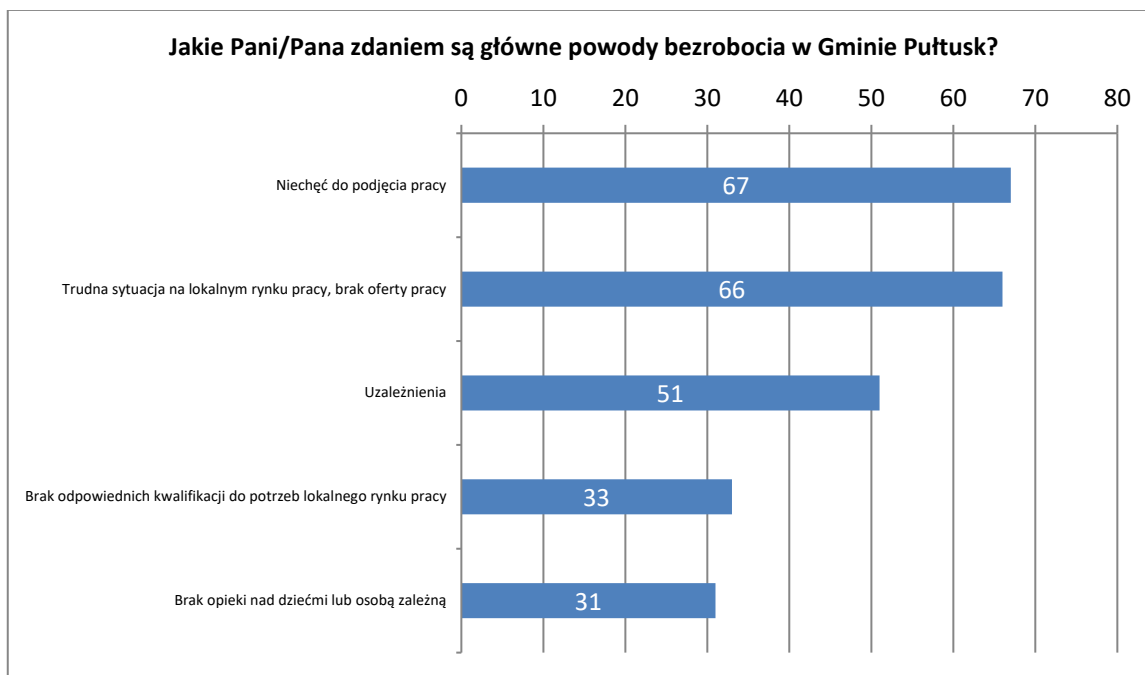
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Zdaniem największej liczby ankietowanych najczęstszym problemem społecznym, na który napotyka się w swoim życiu codziennym osoby niepełnosprawne, są bariery architektoniczne – 54 wskazania (47,79%), brak miejsc pracy dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością (bezrobocie) – 53 wskazania (46,90%). Zauważono również problemy z zakresu utrudnionego dostępu do usług opiekuńczych – 48 wskazań (42,48%). Respondenci wskazali w znacznej mierze na takie odpowiedzi jak: deficyt zakładów pracy chronionej, izolacja społeczna, samotność, utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu, ubóstwo i bieda, problemy psychologiczne i zdrowotne. Z pozostałych problemów wymieniono m.in.: brak ofert spędzania czasu wolnego i izolację rodzinną (odrzuconie). Inne odpowiedzi ankietowanych: brak bezpłatnego punktu wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego, brak poradnictwa zawodowego i miejsc pracy na otwartym rynku, brak organizacji różnych form terapii warsztatowej, szczególnie dla dorosłych niepełnosprawnych, słaba informacja prawna i obsługa osób niepełnosprawnych w PCPR i MOPS, brak spotkań integracyjnych, brak edukacji społecznej w zakresie komunikacji z osobami niepełnosprawnymi, brak dostępności do opieki psychologicznej i psychiatrycznej finansowanej z Narodowego Funduszu Zdrowia, bariery architektoniczne – windy.

W związku z powyższym niezbędne jest prowadzenie na terenie gminy Pułtusk działań w zakresie niwelacji barier architektonicznych, z jakimi na co dzień spotykają się osoby z niepełnosprawnościami oraz większa opieka i wsparcie (terapię zajęciowe, działania integracyjne, transport dla osób niepełnosprawnych, działania informacyjne o problemach osób z niepełnosprawnością) oraz zwiększenie liczby poradni specjalistycznych (rehabilitacyjnych) dla osób niepełnosprawnych.

W kolejnych pytaniach poproszono badanych o opinię na temat poziomu bezrobocia w Gminie Pułtusk. Uzyskane odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

Wykres 22 - Główne powody bezrobocia w Gminie Pułtusk

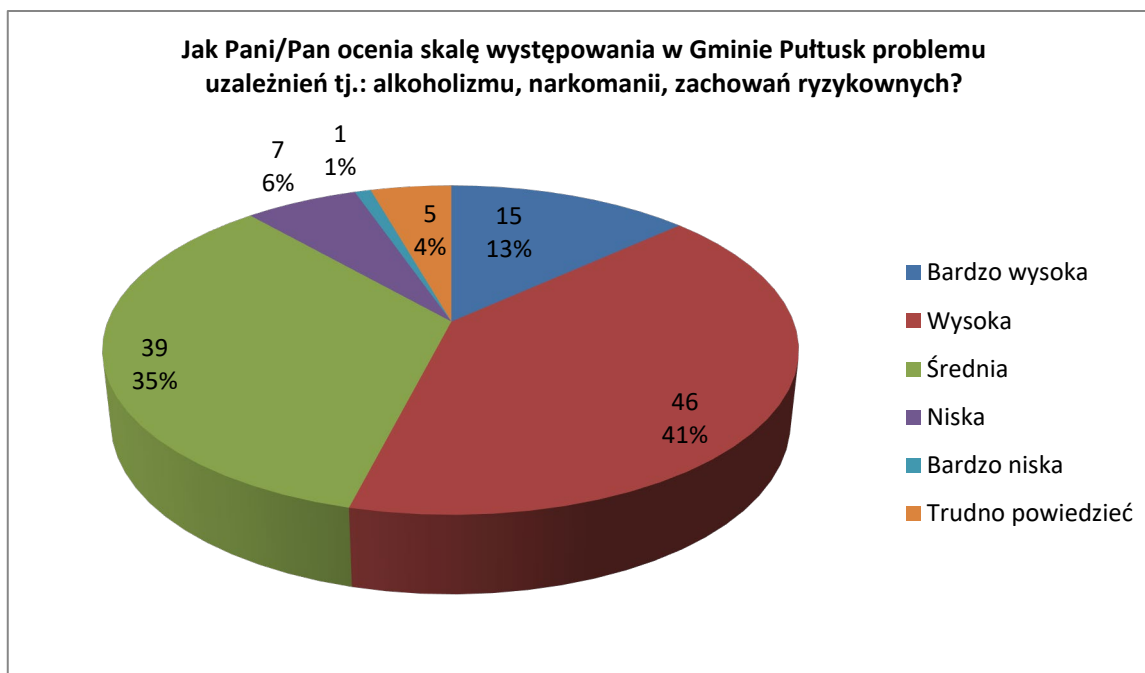
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Zdecydowana większość ankietowanych stwierdziło, że powodem bezrobocia w Gminie Pułtusk jest m.in.: niechęć do podjęcia pracy przez osoby długotrwale bezrobotne – 67 wskazań (59,29%), spowodowana również korzystaniem ze świadczeń pomocy społecznej i otrzymywaniem świadczenia 500 Plus, trudna sytuacja na lokalnym rynku pracy (brak ofert pracy) – 66 wskazań (58,41%), uzależnienia – 51 wskazań (45,13%), brak odpowiednich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy – 33 wskazania (29,20%) oraz brak opieki nad dziećmi lub osobą zależną – 31 wskazań (27,43%).

Inne odpowiedzi respondentów: brak profilowania edukacji zawodowej do potrzeb lokalnego lub regionalnego rynku pracy, niskie stawki płacowe u pracodawców, brak środków na pierwszy miesiąc dojeżdżania do pracy, brak dobrze zorganizowanej komunikacji - nie zawsze jest jak dojechać do pracy poza miejscem zamieszkania, komunikacja miejska jeżdżąca nie wszędzie i o dziwnych godzinach, niskie wynagrodzenie, brak ofert pracy dla matek samotnie wychowujących dzieci (praca do godziny 16.00), pewności otrzymywania świadczeń 500+, niewłaściwie wykorzystywanie świadczenia wychowawczego 500+, niewystarczające działania władz lokalnych promujących miasto i działalności gospodarcze.

W kolejnych pytaniach została podjęta kwestia uzależnień – poproszono badanych o opinię na temat skali tego problemu w Gminie Pułtusk oraz wskazanie przyczyny występowania uzależnień. Odpowiedzi w tym zakresie prezentują poniższe wykresy:

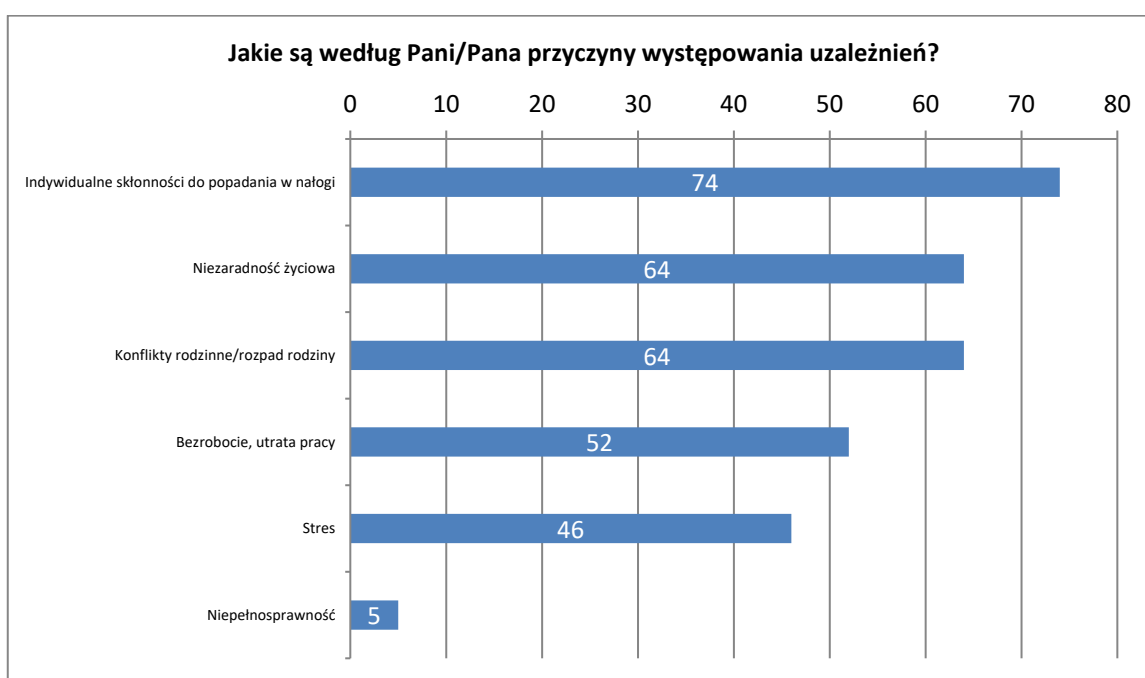
Wykres 23 - Skala występowania problemu uzależnień w Gminie Pułtusk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Największa część respondentów, tj. 41% wskazała, że skala problemu uzależnień występujących w Gminie jest wysoka, zaś 13% uważa, że poziom uzależnienia jest bardzo wysoki, zaś 35% wskazało, że skala uzależnień jest średnia, a łącznie 7% badanych uznało, że skala tego problemu jest niska lub bardzo niska.

Wykres 24 - Przyczyny występowania uzależnień

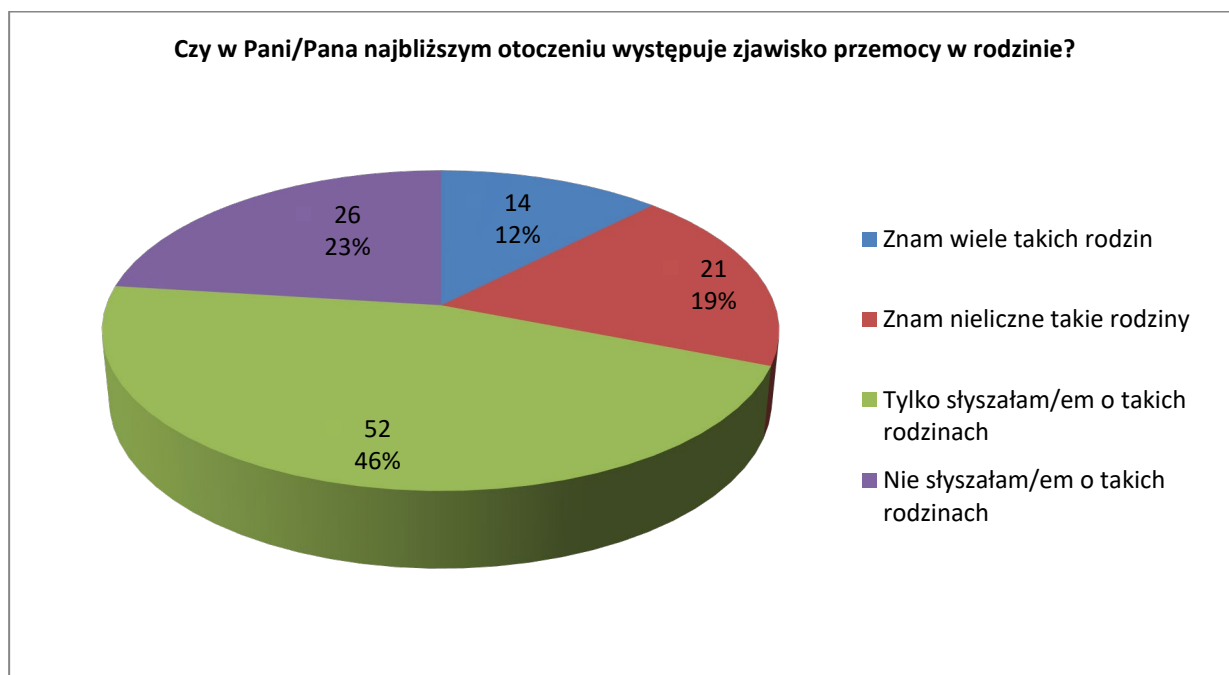
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

W opinii badanych głównymi przyczynami występowania uzależnień są: indywidualne skłonności do poopadania w nałogi – 65,49%, oraz konflikty rodzinne/rozpad rodziny i niezaradność życiowa - 56,64%, w dalszej kolejności respondenci wskazali bezrobocie (utrata pracy) - 46,02%, stres - 40,71%, niepełnosprawność - 4,43%.

Inne (odpowiedzi wpisane przez respondentów): niewystarczająca edukacja nt. uzależnień oraz niska świadomość rodziców o zagrożeniach, jakie niosą skutki uzależnienia, brak zainteresowania ze strony rodziców, depresje, przebywanie w środowiskach patologicznych.

W ankiecie znalazły się również pytania pozwalające poznać opinię respondentów na temat występowania zjawiska przemocy w rodzinie, wskazania przyczyn przemocy domowej oraz poproszono o przedstawienie działań, które byłyby najskuteczniejsze w walce z tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

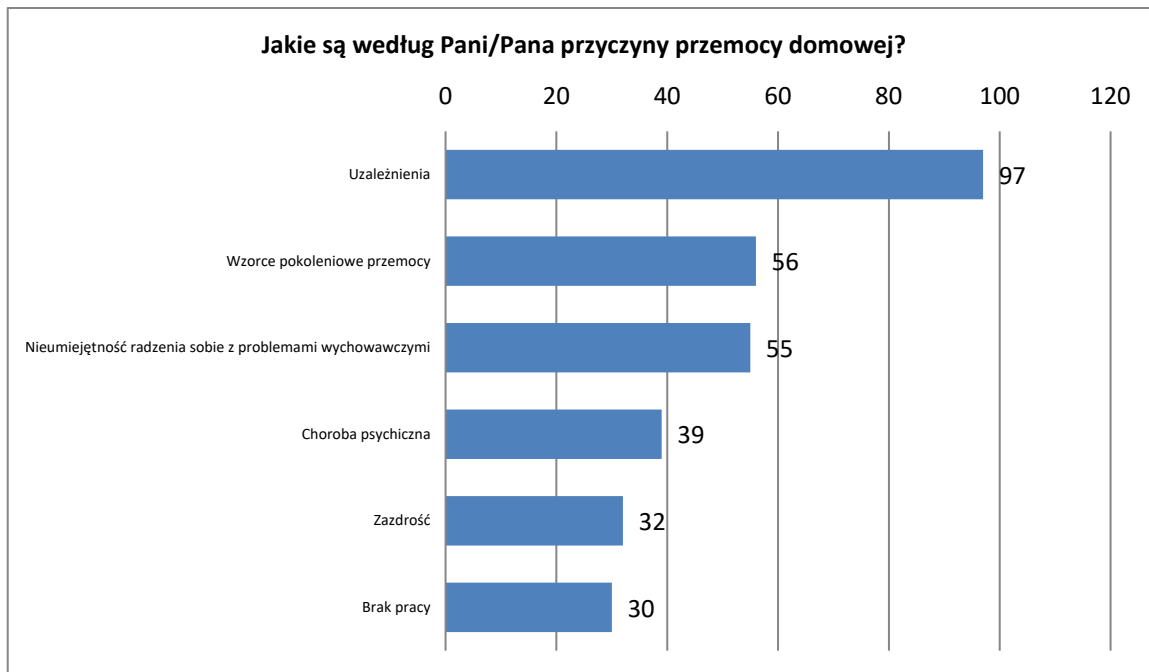
Wykres 25 - Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w Gminie Pułtusk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

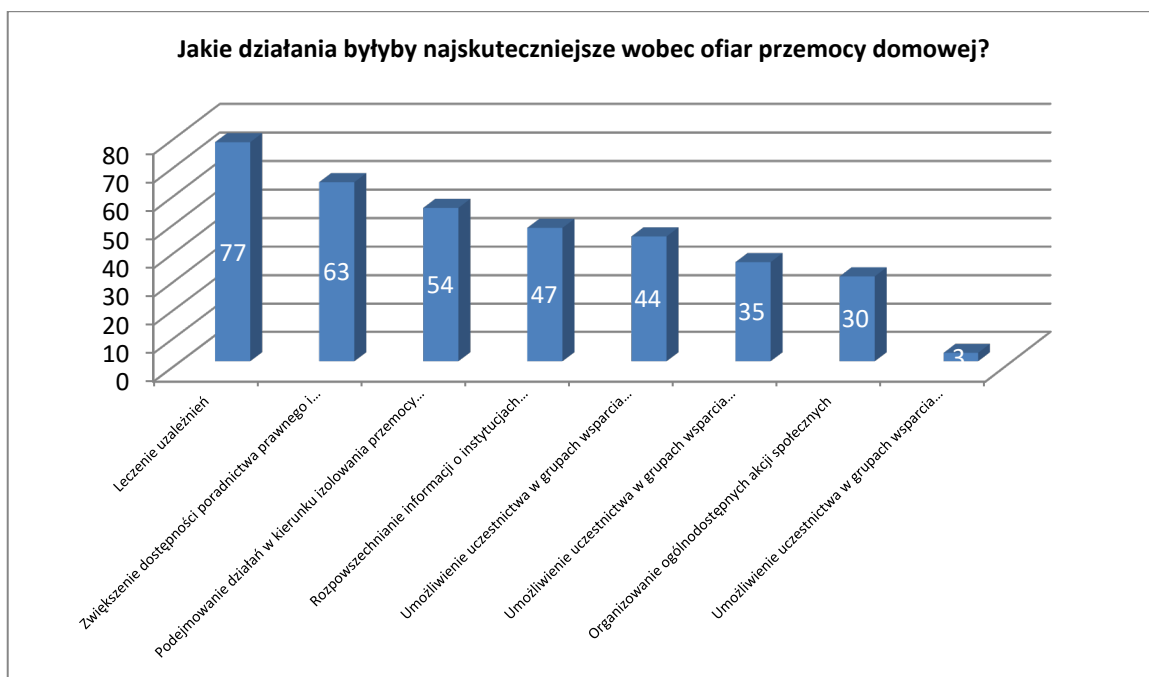
Większość badanych (łącznie 77%) stwierdziła, że zna przypadki przemocy w rodzinie w Gminie Pułtusk lub o nich słyszała. Odmiennego zdania było w sumie 23% ankietowanych.

Wykres 26 - Przyczyny przemocy domowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Wykres 27 - Działania w zakresie ofiar przemocy domowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Ankietowani wśród 6 wymienionych przyczyn przemocy domowej najczęściej wskazywali uzależnienia (85,84%). Równie często typowali odpowiedzi: wzorce pokoleniowe przemocy (49,56%), nieumiejętność radzenia sobie z problemami wychowawczymi (48,67%),

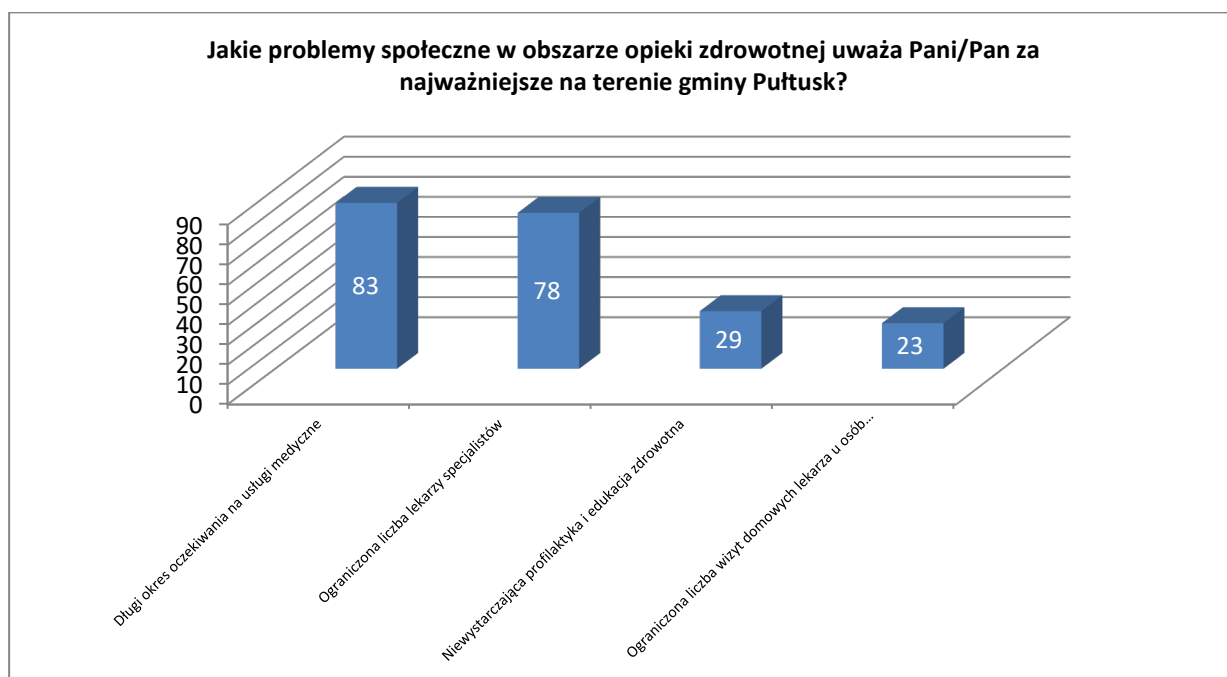
choroba psychiczna (34,51%), zazdrość (28,32%) oraz brak pracy (26,55%). Respondenci udzielili również inne odpowiedzi, tj.: problemy finansowe, niedostosowanie społeczne, brak zdecydowanych reakcji instytucji pomocowych (Policja, Sąd w karaniu agresorów, MOPS, PCPR) oraz przyzwolenie społeczne na takie zachowania przemocowe jak: brak reakcji w najbliższych środowiskach), nieumiejętność radzenia sobie z własnymi emocjami.

Zdaniem respondentów, by skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie, należy przede wszystkim: podejmować działania w kierunku leczenia uzależnień - 68,14%, zwiększyć dostępność poradnictwa prawnego i psychologicznego – 55,75%, podejmować działania w kierunku izolowania przemocy, osób stosujących przemoc – 47,79%, rozpowszechnianie informacji o instytucjach udzielających pomocy – 41,59%, umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia osobom doświadczającym przemoc – 38,94%, umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia osobom stosującym przemoc – 33,63% oraz respondenci wskazali, by organizować ogólnodostępne akcje społeczne – 26,55%.

Inne odpowiedzi: podejmowanie częściej interwencji, obowiązkowe zakładanie Niebieskiej Karty przy pierwszym wezwaniu Policji (konieczna zmiana ustawowa w prawie), większy dozór kuratorów sądowych lub rodzinnych oraz Policji, skuteczniejsze wykorzystywanie dostępnych środków karnych za takie działania, przymusowe leczenie sprawcy przemocy, konsultacje on-line ze specjalistami.

Następnie zapytano badanych o opinię w zakresie wskazania najważniejszych problemów społecznych w obszarze opieki zdrowotnej występujących na terenie gminy Pułtusk. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28 - Problemy społeczne w obszarze opieki zdrowotnej na terenie gminy Pułtusk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Ankietowani wskazali, że największym problemem w obszarze opieki zdrowotnej jest: długi okres oczekiwania na usługi medyczne – 73,45% i ograniczona liczba lekarzy

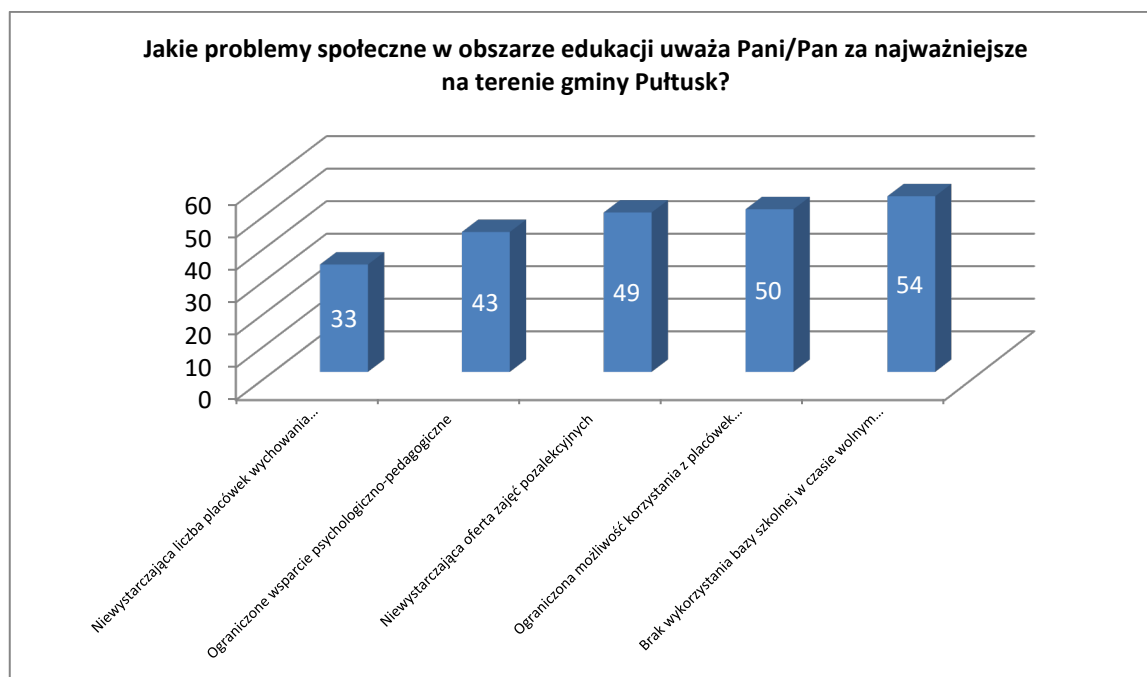

specjalistów – 69,03%. Ankietowani zwrócili również uwagę na niewystarczającą profilaktykę i edukację zdrowotną - 25,66% oraz ograniczoną liczbę wizyt domowych lekarza u osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych - 20,35%.

Inne odwiedzi respondentów: konieczność wprowadzenia opieki psychologicznej dla nauczycieli, Policji, lekarzy i pielęgniarek oraz innych zawodów społecznych, brak niektórych usług medycznych, bardzo słaba profilaktyka - lekarze nie chcą kierować na badania ogólne, ani specjalistyczne, nie przeprowadzane są wywiady medyczne przez lekarzy na temat chorób w rodzinie i predyspozycji jednostek do niektórych schorzeń, bardzo słaba dostępność usług medycznych dla osób niepełnosprawnych, brak dostępności usług lekarskich.

Ocenie ankietowanych poddano również jakie problemy społeczne w obszarze edukacji uważane są za najważniejsze na terenie gminy Pułtusk. Poniższy wykres obrazuje odpowiedzi.

Wykres 29 - Problemy społeczne w obszarze edukacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

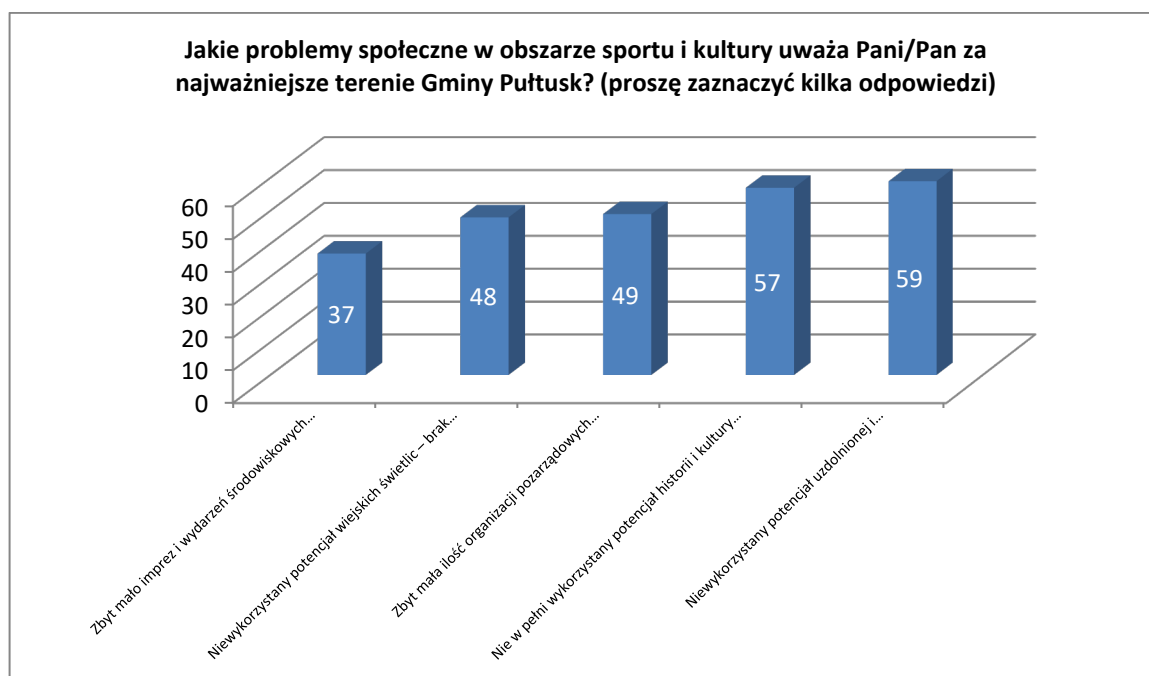
Największa grupa respondentów - 47,79% uważa, że na terenie gminy Pułtusk brak jest wykorzystania bazy szkolnej w czasie wolnym od nauki. 44,25% ankietowanych wskazuje na ograniczoną możliwość korzystania z placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3. Niewiele mniej, tj. 43,36% uważa, że oferta zajęć pozalekcyjnych jest niewystarczająca. Ankietowani - 38,05% zwrócili również uwagę na ograniczone wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w placówkach oświatowych, jak również na niewystarczającą liczbę placówek wychowania przedszkolnego - 29,20% opinii.

Inne odpowiedzi: zły system szkolny, brak dobrej organizacji w szkole, nadmiar kontroli, sprawozdawczości, mało konkretnego wsparcia ze strony Kuratorium - ale to nie jest

problem tylko Pułtusk, zła kondycja całej edukacji po „reformie”, niski poziom nauczania w szkołach na rzecz korepetycji, brak środków na odnowienie placówek publicznych, które są najczęściej wybierane przez rodziców.

Kolejne pytanie dotyczyło wskazania przez respondentów najważniejszych problemów społecznych w obszarze sportu i kultury. Poniższy wykres przedstawia uzyskane odpowiedzi respondentów.

Wykres 30 - Problemy społeczne w obszarze sportu i kultury

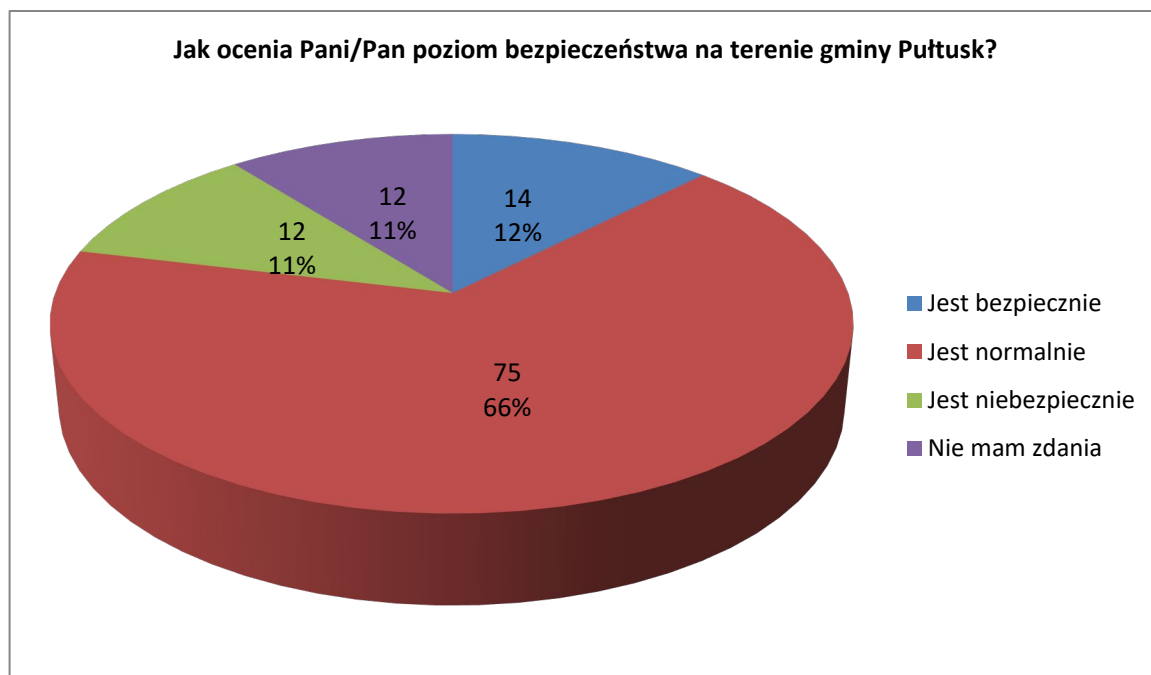
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Powyższe wyniki wskazują, iż większość ankietowanych - 52,21% uważa, że w Gminie Pułtusk można zaobserwować niewykorzystany potencjał uzdolnionej i utalentowanej młodzieży, nie w pełni wykorzystany potencjał historii i kultury regionu - 50,44 %, zbyt mała ilość organizacji pozarządowych inspirujących działalność kulturalną i sportową - 43,36%, 42,48% ankietowanych uważa również, iż niewykorzystany jest potencjał wiejskich świetlic – brak systematycznych działań oraz 32,74% badanych stwierdziło, że jest zbyt mało imprez i wydarzeń środowiskowych na terenie gminy.

Inne odpowiedzi w tym obszarze to: brak zawodów sportowych organizowanych między szkołami, nie wykorzystany potencjał piłkarski w naszym mieście, brak kina plenerowego latem, brak imprez kulturalnych dla młodzieży (np.: dyskoteki), brak miejskich kół zainteresowań.

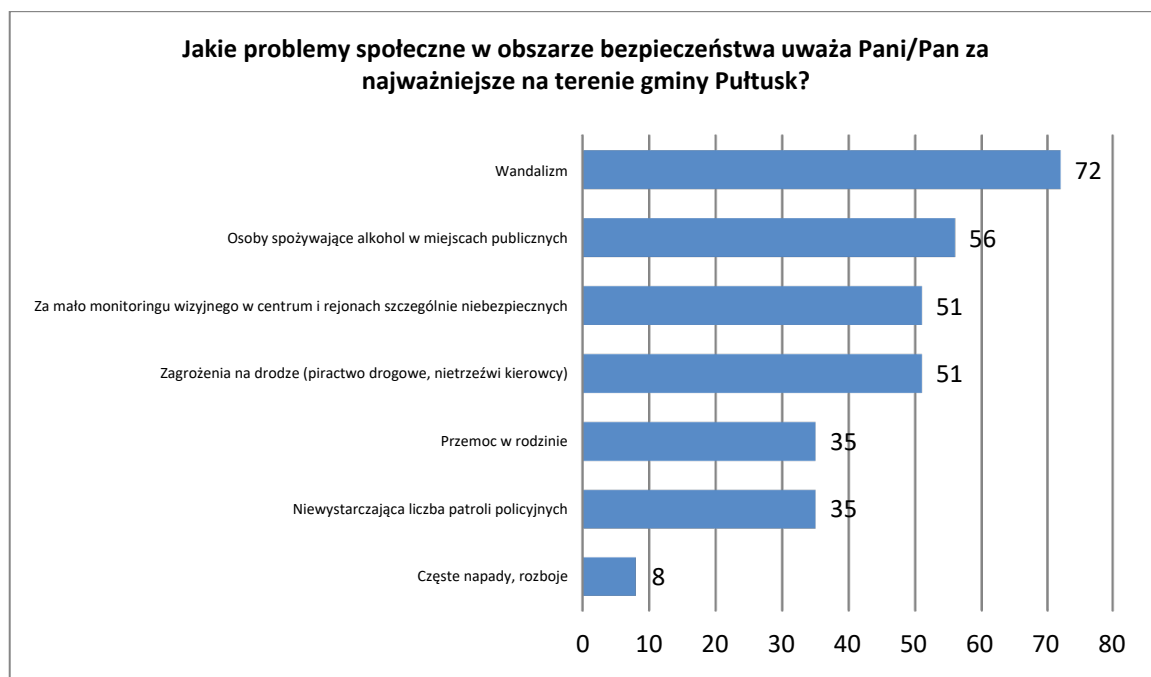
W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające poznać opinię badanych na temat poziomu bezpieczeństwa i problemów społecznych występujących w tym obszarze na terenie gminy Pułtusk. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Wykres 31 - Poziom bezpieczeństwa na terenie gminy Pułtusk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Wykres 32 - Problemy społeczne występujące w obszarze bezpieczeństwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankietyzacji

Zdecydowana większość ankietowanych łącznie 78% stwierdziła, że czuje się bezpiecznie i normalnie. Odmiennego zdania było w sumie 11% badanych, zaś 11% nie miało zdania na ten temat.

Wśród problemów społecznych w obszarze bezpieczeństwa respondenci najczęściej wskazywali: wandalizm -63,72%, osoby spożywające alkohol w miejscach publicznych - 49,56%, za mało monitoringu wizyjnego w centrum i rejonach szczególnie niebezpiecznych oraz zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy) – 45,13%. Wskazano również, iż problemem w obszarze bezpieczeństwa na terenie gminy Pułtusk jest występująca przemoc w rodzinie i niewystarczająca liczba patroli policyjnych - 30,97%. Ankietowani uznali, iż najmniejszym problemem na terenie gminy są częste napady i rozboje - 7,08%.

Inne odpowiedzi (wpisane przez respondentów) w obszarze bezpieczeństwa, które udzielili badani to: niewystarczająca liczba miejsc parkingowych - auta parkowane w miejscach niedozwolonych tworzą sytuacje niebezpieczne, specyficzne traktowanie młodych osób przez funkcjonariuszy, włamania i kradzieże.

Kolejną częścią ankiety były wymienione poniżej działania, służące rozwiązywaniu problemów społecznych na terenie gminy Pułtusk. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę, używając skali od 1 do 10, na ile ważne są poszczególne działania przez wpisanie jednej cyfry ze skali w kolumnie po prawej stronie za każdym działaniem. Po uśrednieniu wyników, oceny respondentów przedstawiają się następująco:

Tabela 50 - Działania przyczyniające się do poprawy rozwiązania problemów społecznych na terenie gminy Pułtusk

Działania	Uśredniony wynik
Zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (kardiolog, neurolog, diabetolog, onkolog)	9,18
Działania prowadzące do poprawy sytuacji na rynku pracy osób młodych w tym absolwentów szkół poprzez organizowanie kursów i szkoleń pod kątem dostosowania ich do potrzeb na rynku pracy	8,96
Modernizacja dróg	8,94
Ograniczenie bezrobocia i jego skutków, działania wspierające w tworzeniu miejsc pracy	8,87
Zapewnienie dostępu do pedagoga, logopedy i opieki medycznej w szkołach i przedszkolach	8,86
Skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym	8,82
Profilaktyka uzależnień skierowana do dzieci, młodzieży	8,76
Walka z uzależnieniami (narkomania, alkoholizm, inne środki psychoaktywne)	8,73
Budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia	8,71
Usługi opiekuńcze dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych	8,64
Poprawa infrastruktury (drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej, innej)	8,6
Rozwój i promocja turystyki (w tym rozbudowa bazy agroturystycznej, małej gastronomii, wytyczenie ścieżek rowerowych)	8,59

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Działania zmierzające do poprawy estetyki Gminy	8,48
Budowa mieszkań komunalnych i socjalnych	8,37
Rozwijanie modelu wsparcia dla rodzin przeżywających kryzys i problemy opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi poprzez upowszechnienie pomocy asystenta rodziny, rodzin wspierających itp.	8,35
Założenie grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	8,19
Szkolenia umożliwiające podniesienie lub zmianę kwalifikacji zawodowych długotrwale bezrobotnych (zwłaszcza w wieku 50+)	8,04
Poprawa komunikacji autobusowej	8,03
Wsparcie pracodawców oraz przedsiębiorczości (doradztwo, szkolenia, system zachęt)	8,03
Potrzeba pedagogizacji rodziców i dzieci	7,99
Uruchomienie nowej placówki dla dzieci do 3 lat (żłobek)	7,98
Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych (likwidacja barier architektonicznych w instytucjach publicznych, ułatwienia transportowe)	7,96
Aktywizacja społeczna ludzi starszych – wspieranie działalności Dziennego Domu „Senior-WIGOR”, organizacja Klubu Seniora, Dziennych Domów Pomocy i itp.	7,88
Propagowanie idei wolontariatu i tworzenia warunków do jego działania	7,82
Podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie)	7,81
Wsparcie inicjatyw obywatelskich (fundacji i stowarzyszeń prowadzących działalność niezarobkową)	7,69
Promowanie i wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnia socjalna, przedsiębiorstwa społeczne)	7,51
Organizacja imprez integracyjnych mających na celu aktywizację mieszkańców (np. pikniki rodzinne itp.)	7,46
Założenie grupy wsparcia dla osób niepełnosprawnych	7,36
Pomoc sąsiedzka	7,28
Finansowanie płatnych szczepionek dla dzieci	7,28
Zwiększenie pomocy bezpośredniej osobom najuboższym (finansowej, rzeczowej, usługowej)	7,19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych ankiet

Powyższa tabela ilustruje jak wysoki priorytet przyznali ankietowani konkretnym działaniom, mającym na celu rozwiązanie różnych problemów społecznych (skala od 1 do 10, ocena średnia grupy).

Najwyższe oceny uzyskały:

1. Zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (kardiolog, neurolog, diabetolog, onkolog);
2. Działania prowadzące do poprawy sytuacji na rynku pracy osób młodych w tym absolwentów szkół poprzez organizowanie kursów i szkoleń pod kątem dostosowania ich do potrzeb na rynku pracy;
3. Modernizacja dróg;
4. Ograniczenie bezrobocia i jego skutków, działania wspierające w tworzeniu miejsc pracy;

5. Zapewnienie dostępu do pedagoga, logopedy i opieki medycznej w szkołach i przedszkolach;
6. Skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym;
7. Profilaktyka uzależnień skierowana do dzieci, młodzieży;
8. Walka z uzależnieniami (narkomania, alkoholizm, inne środki psychoaktywne);
9. Budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia;
10. Usługi opiekuńcze dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych;
11. Poprawa infrastruktury (drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej, innej).
Za działania o najniższym priorytecie zostały uznane:
  1. Zwiększenie pomocy bezpośredniej osobom najuboższym (finansowej, rzeczowej, usługowej);
  2. Finansowanie płatnych szczepionek dla dzieci;
  3. Pomoc sąsiedzka;
  4. Założenie grupy wsparcia dla osób niepełnosprawnych.

W ostatnich dwóch pytaniach otwartych o treści:

Jeśli według Pani/Pana pominęliśmy w ankiecie jakiś ważny problem, to proszę go opisać
(odpowiedzi wpisane przez respondentów):

- brak transportu do przewozu uczestników Dziennego Domu „Senior-WIGOR” w Pułtusku z placówki i do placówki,
- brak lokali do działalności rozwoju emerytów i rencistów i klubu seniorów,
- brak Rady Seniorów na terenie gminy,
- brak ściągłości od dłużników mieszkaniowych,
- brak egzekwowania przez władze samorządowe przepisów dotyczących prawidłowego wyprowadzania zwierząt i sprzątnięcia odchodów po nich,
- brak dostępu mieszkańców do bezpłatnych porad prawnych,
- brak oświetlenia na wałach przeciwpowodziowych,
- brak działań w celu uwypuklenia walorów historycznych, turystycznych w Pułtusku,
- zaniedbane pułtuskie kanały wraz z infrastrukturą,
- niewykorzystany teren od Rodzinnych Ogrodów Działkowych, ul. Rybitew do wału przeciwpowodziowego,
- brak infrastruktury turystycznej,
- brak lokali do rozwoju działalności Związku Emerytów i Rencistów i Klubu Seniora,
- brak mieszkań dla ofiar przemocy domowej,
- brak podwyżek dla pracowników instytucji kultury,
- brak przyszłości dla młodych mieszkańców,
- brak własnych propozycji dla osób 20+,
- dążenie do równego traktowania każdego człowieka bez względu na płeć, przekonania polityczne, religijne itp. zarówno w życiu zawodowym, jak i społecznym,
- pojawienie się problemu społecznego – cyberprzemocy wśród młodzieży i dorosłych,
- poświęcanie zbyt wiele uwagi jedynie „ubogim rodzinom wielodzietnym”, którzy i tak korzystają z ogromu zasiłków rządowych., zaś za małe wsparcie otrzymują ludzie pracujący, odprowadzający podatki,

- brak kursów internetowych dla osób 60+ (wykluczenie cyfrowe),
- brak oferty w zakresie możliwości odrabiania zadłużenia czynszowego,
- problemy związane z opieką nad seniorami i innymi osobami niesamodzielnymi,
- należy podjąć działania na rzecz rewitalizacji kanału pułtuskiego, który powinien być naszą wizytówką,
- nie ma pytań dających mieszkańcom możliwość wypowiedzenia się na temat kierunku rozwoju miasta: miasto turystyczne (dające mało miejsc pracy), miasto, w którym ludzie nie będą musieli szukać pracy poza miejscem zamieszkania (ściągnięcie firm dających zatrudnienie dużej liczbie mieszkańców),
- nieadekwatna do potrzeb mieszkańców liczba mieszkań komunalnych,
- podjęcie działań w kierunku uzdolnionej młodzieży (koła zainteresowań, spotkania literackie, wystawy prac),
- podwyższanie standardów mieszkań komunalnych,
- promowanie miasta możliwie wszędzie, szczególnie na portalach społecznościowych, polskich i zagranicznych,
- poprawa bazy turystycznej - wspieranie podmiotów działających w tym sektorze,
- rozstawienie większej liczby pojemników na śmieci w mieście (znowu wiele zlikwidowano), - częstsza deratyzacja i dezynsekcja obiektów mieszkalnych,
- karanie mandatami za śmiecenie i niszczenie mienia publicznego oraz pracami publicznymi (konieczność współpracy z Sądem),
- znaczne zwiększenie dostępności usług psychologicznych i terapeutycznych w gminie i w powiecie (konieczność wystąpienia do Narodowego Funduszu Zdrowia, Ministerstwa Zdrowia i placówek specjalistycznych o subwencje, dopłaty unijne, asygnowanie większej liczby środków na te cele),
- podjęcie szerszego partnerstwa publiczno-prywatnego na wszystkich możliwych płaszczyznach działania gminy i jej gospodarki oraz na płaszczyznach społecznych, edukacyjnych i zdrowotnych,
- uruchomienie odpowiednich programów i podjęcie współpracy z innymi gminami,
- przywrócenie oświetlenia na wałach przeciwpowodziowych pomiędzy śluzami w celu przestrzeni rekreacyjnej po zmięczeniu,
- zagospodarowanie terenu w rejonie Rybitew, np. park linowy, ścieżki spacerowe,
- remonty mieszkań komunalnych,
- ścieżki rowerowe,
- niezbędna jest modernizacja i rozbudowa istniejącej infrastruktury kultury (kino, pracownie artystyczne z prawdziwego zdarzenia, zapewnienie środków na ich profesjonalne funkcjonowanie, w tym fachowców do ich prowadzenia),
- więcej patroli policyjnych,
- wsparcie uzdolnionej młodzieży,
- wzrost zapotrzebowania na placówki opieki stacjonarnej dla osób starszych oraz usługi opiekuńcze.

Jeśli według Pani/Pana warto podjąć inne działania, inicjatywy na rzecz integracji społecznej mieszkańców, które nie zostały wcześniej wymienione w ankiecie, to proszę wymienić poniżej (odpowiedzi wpisane przez respondentów):

- uzupełnienie drzew (wierzb) wzdłuż kanałku w mieście,

- zwiększenie ilości roślinności w mieście (drzewa zamiast betonu, asfaltu), wzorem Europy zachęcać mieszkańców do sadzenia roślin w pobliżu domów,
- zorganizowanie środków transportu dla osób uczestniczących w Dziennym Domu „Senior Wigor” w Pułtusku w obie strony,
- przydzielenie lokalu do rozwoju działalności Seniorów,
- powołanie Rady Seniorów przy Urzędzie Miejskim w Pułtusku jako organu doradczego, reprezentującego środowisko osób starszych,
- utworzenie dziennego domu pobytu dla osób starszych cierpiących z powodu zespołu otępiennego,
- utworzenie Klubu Seniora,
- stworzenie bazy lokalowej dla seniorów działających w organizacjach pozarządowych (np. Związek Emerytów, Klub Srebrnego Wieku,
- aktywizacja młodzieży w wolontariat,
- brak bezpiecznych miejsc do spotkań dla młodzieży w mieście,
- organizowanie dyskotek w mieście,
- brak imprez kulturalnych i sportowych dla seniorów,
- integracja to w głównej mierze imprezy miejskie. Uważam, że wystarczyłyby dwie duże imprezy, np. Dni Miasta i Wianki, na których rzeczywiście pojawiłby się znany i lubiany zespół zamiast piętnastu małych pikników z byle czym,
- intensywniejsza praca na Facebooku, Instagramie, Tweeterze, wywoływanie dyskusji nad konkretnymi problemami (i oczywiście monitorowanie dialogu, żeby była konstruktywna krytyka, a nie obrzucanie się błotem),
- wspieranie inicjatyw obywatelskich i częstsze spotkania władzy Urzędu Miejskiego i Starostwa z mieszkańcami (np. w Kinie) na panelach dyskusyjnych (po 17-tej, żeby można było faktycznie dotrzeć na takie spotkanie),
- mała integracja międzypokoleniowa mieszkańców Gminy Pułtusk, brak własnych propozycji na spędzanie czasu wolnego przez osoby 20+,
- rozwinięcie i wykorzystanie walorów turystycznych miasta i gminy,
- stworzenie miejsc, w których młodzi ludzie mogliby spędzać czas wolny,
- stworzenie systemu wolontariatu dla osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych,
- zwiększenie ilości siłowni plenerowych, rozwinięcie i wykorzystanie walorów turystycznych miasta i gminy, wspieranie przedsięwzięć zmierzających do powstania większej ilości kawiarenek i punktów małej gastronomii,
- tworzenie zakładów chronionych dla niepełnosprawnych,
- umożliwienie kontaktów mieszkańców z osobami niepełnosprawnymi,
- więcej imprez, ale nie historycznych,
- wolontariat dla osób starszych lub potrzebujących,
- zbudowanie więcej mieszkań komunalnych i noclegowni dla osób bezdomnych,
- zbyt małe wynagrodzenia dla pracowników zatrudnionych na terenie gminy Pułtusk,
- zintegrowanie, to przede wszystkim szacunek dla drugiego człowieka, ludzie, którzy dobrze czują się w swoim towarzystwie będą dobrze czuli się zarówno na koncercie, jak i na ognisku.

6. ANALIZA SWOT – W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki terytorialnego, ułatwia identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Skrót SWOT pochodzi od czterech angielskich słów: **Strengths** (silne strony), **Weaknesses** (słabe strony), **Opportunities** (szanse) oraz **Treats** (zagrożenia).

Powyższe pojęcia należy rozumieć następująco;

- SZANSE – zewnętrzne zjawiska i tendencje, które mają miejsce w otoczeniu, a odpowiednio wykorzystane będą impulsem rozwoju oraz osłabią występujące niekorzystne zjawiska.

- ZAGROŻENIA – wszystkie zewnętrzne zjawiska uznawane jako bariery dla rozwoju Gminy, utrudnienia, dodatkowe koszty działania. Istnienie zagrożeń musi być przy planowaniu podejmowanych działań.

- MOCNE STRONY – zalety wynikające z uwarunkowań wewnętrznych Gminy, które w pozytywny wyróżniają je spośród innych. Mocne strony mogą być zarówno obiektywnie dane przez naturę, jak i być zasługą lokalnej społeczności.

SŁABE STRONY – stanowią konsekwencje ograniczeń zasobów i niedostatecznego ukształtowania uwarunkowań wewnętrznych. Mogą one dotyczyć całej Gminy, jak i jej części.

Prawidłowa diagnoza poszczególnych okoliczności pozwoli na osiągnięcie celów, którym służy analiza SWOT.

Celem tym jest:

- unikanie zagrożeń,
- wykorzystywanie szans,
- wzmacnianie słabych stron,
- opieranie się na mocnych stronach.

Z uwagi na zagadnienie przygotowanego dokumentu z zakresu polityki społecznej dla Gminy Pułtusk ujęte w tabeli wyniki analizy SWOT zredukowano wyłącznie do kwestii społecznych.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	
Mocne strony w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Słabe strony w zakresie rozwiązywania problemów społecznych
<ul style="list-style-type: none"> – funkcjonowanie MOPS, który umożliwia mieszkańcom pokonanie trudnych sytuacji życiowych, rozwiązanie problemów, okazuje wsparcie i zaspokaja podstawowe potrzeby osobom, rodzinom, które tego potrzebują; umiejętność szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych; 	<ul style="list-style-type: none"> – narastający problem starzenia się społeczeństwa – rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym; – ujemny przyrost ludności w ostatnich latach; – występowanie zjawiska marginalizacji rodzin oraz postępujący zanik wzorców wychowawczych, osłabienie więzi rodzinnych

<p>wykwalifikowana kadra pomocy społecznej wystarczająca do potrzeb liczba zatrudnionych pracowników merytorycznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – odpowiednia jakość obsługi klienta systemu pomocy społecznej; – zapewnianie wsparcia przez asystenta rodziny; – funkcjonowanie wielu programów pomocy np. „Posiłek w szkole i domu” , dożywianie dzieci, młodzieży i osób dorosłych; – organizowanie usług opiekuńczych; – dobrze rozwinięta sieć przedszkoli i placówek oświatowych na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym działających na terenie Gminy Pułtusk oraz dostęp do szkolnictwa wyższego-Akademia im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, filia Akademii Finansów i Biznesu Vistula; możliwość kształcenia w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia w Pułtusku; – funkcjonowanie placówek opieki nad dziećmi do lat 3 – publicznego żłobka; – pełna oferta kształcenia zintegrowanego od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej; – przystosowanie budynków szkół z oddziałami integracyjnymi dla uczniów z niepełnosprawnościami; – stypendia, dowóz dzieci do szkół podstawowych; – instytucjonalne wsparcie dla osób niepełnosprawnych (funkcjonowanie Środowiskowego Domu Samopomocy w Pułtusku); – sprawnie funkcjonująca instytucja kultury – prężnie działający Miejskie Centrum Kultury i Sportu i Pułtуска Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela; – rozwinięta baza rekreacyjna i sportowa w części gminy; – dobra oferta klubów sportowych umożliwiającą doskonalenie sportowe 	<p>i społecznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – niewystarczające zasoby mieszkaniowe dla rodzin ubiegających się o lokale komunalne; – brak lokali socjalnych; – istnienie szarej strefy zatrudnienia; – znaczna liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku; – słaba oferta Urzędu Pracy dla osób bezrobotnych; – zbyt mała oferta kursów doszkalających i wspierających małą przedsiębiorczość; – brak zakładów pracy chronionej i ofert dla osób niepełnosprawnych; – brak mieszkań chronionych dla ofiar przemocy; – brak jadłodajni; – utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych; – niska jakość świadczonych usług medycznych m.in. niewystarczająca liczba lekarzy specjalistów i placówek specjalistycznych; – występowanie barier architektonicznych w instytucjach użyteczności publicznej utrudniających osobom niepełnosprawnym dostęp do podstawowych dóbr i usług; – niewielki potencjał sektora pozarządowego działającego w gminie w obszarze polityki społecznej; – nierozwinięty wolontariat, m.in. brak wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu; – bierna postawa świadczeniobiorców w rozwiązywaniu problemów życiowych; – niewystarczająca opieka nad osobami starszymi i chorymi; – występowanie zjawiska osamotnienia wśród osób starszych; – zbyt mała oferta zagospodarowania czasu wolnego dla osób starszych i samotnych; – niedostateczne wypełnianie funkcji opiekuńczo- wychowawczych przez rodziców; – niska aktywność środowiska do tworzenia grup samopomocowych i grup wsparcia;
---	---

<ul style="list-style-type: none"> - dzieci i młodzieży poza szkołą; - zapewniony dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; - posiadanie przez Gminę aktualizowanych programów działań w sferze społecznej: profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, wspierania rodziny, wieloletniego programu osłonowego w zakresie dożywiania; - funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie; - funkcjonowanie Interdyscyplinarnego Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego dla Ofiar Przemocy Domowej; - aktywna działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - wsparcie dla osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków; - funkcjonowanie Poradni Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Pułtusku; - wspieranie przez samorząd organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych; - działalność Dziennego Domu „Senior-WIGOR” oraz placówki wsparcia dziennego – Świetlicy „Słonecznikowa Brać”; - podejmowanie istotnych ze społecznego punktu widzenia przedsięwzięć inwestycyjnych; - współpraca Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku z Powiatowym Urzędem Pracy w Pułtusku; - podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi w obszarze polityki społecznej; - dobrze rozwinięta sieć handlowa. 	<ul style="list-style-type: none"> - obniżenie wieku inicjacji alkoholowej i narkotykowej; - przeciętny poziom organizacji czasu wolnego, mała atrakcyjność i mało form alternatywnego spędzania czasu wolnego dla młodzieży; - niski poziom przedsiębiorczości; - mała liczba zewnętrznych inwestorów; - niechęć do podejmowania leczenia przez uzależnionych oraz współpracy w tym zakresie przez współuzależnionych; - mała aktywność organizacji pozarządowych w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej; - niewystarczająca ilość środków finansowych na pomoc społeczną; - niska aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców; - niewystarczający dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej; - rosnące zagrożenie wypaleniem zawodowym wśród pracowników socjalnych; - biurokracja w pomocy społecznej; - niewłaściwie finansowany system pomocy społecznej; nakładanie na gminy nowych zadań bez odpowiedniego zabezpieczenia finansowego; - duże obciążenie pracowników pomocy społecznej ilością realizowanych zadań
--	---

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	
Szanse w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Zagrożenia w zakresie rozwiązywania problemów społecznych
<ul style="list-style-type: none"> – korzystne położenie geograficzne (rzeka Narew, skraj Puszczy Białej, szlak prowadzący do jezior mazurskich, Nadbużański Park Krajobrazowy, Natura 2000); – potencjał turystyczny regionu, promocja regionu, rozwój turystyki i agroturystyki jako szansa na stworzenie społeczeństwa aktywnego i korzystającego z walorów naturalnych i położenia nad rzeką; – rozwój współpracy z miastami partnerskimi; – pozyskanie środków z funduszy zewnętrznych na aktywizację społeczną; – samozatrudnienie (założenie działalności gospodarczej) jako forma przeciwdziałania bezrobociu, – wspieranie zatrudnienia osób bezrobotnych w ramach robót publicznych, prac interwencyjnych i prac społecznie użytecznych; – wzrost jakości usług w zakresie pomocy społecznej; – szans na rozwój społeczeństwa aktywnego i dążącego do poprawy bytu swojego i swoich dzieci; – rozpropagowanie idei wolontariatu; – zwiększenie rodzin objętych asystą rodziny poprzez dodatkowe zatrudnienie asystentów rodziny; – podjęcie działań w kierunku zatrzymania części młodych ludzi na terenie gminy; – koordynacja działań na rzecz osób starszych, rozwój i poszerzenie oferty usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych; – możliwość zwiększenia form pomocy osobom starszym poprzez wzbogacenie oferty spędzenia wolnego czasu, rozwój nowych form aktywizacji seniorów; – wzrastająca świadomość społeczna 	<ul style="list-style-type: none"> – niekorzystne trendy demograficzne starzenie się populacji mieszkańców gminy i związane z tym konsekwencje; – wzrost zapotrzebowania na miejsca w placówkach opieki stacjonarnej; – konsekwencje psychologiczne, społeczne i gospodarcze wynikające z panującego stanu zagrożenia zarażeniem wirusem SARS-COV 2, wzrost patologii społecznych (alkoholizm, narkomania, przemoc); – wzrost poziomu bezrobocia; – niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych długotrwale i aktywności w poszukiwaniu pracy; – emigracja wykształconych i przedsiębiorczych ludzi za granicę lub do większych miast; – przyzwyczajenie części mieszkańców do wsparcia socjalnego, co skutkuje malejącą aktywnością zawodową; – malejąca liczba terenów pod inwestycję; – postępująca degradacja wartości rodziny oraz postępujący zanik wzorców wychowawczych, osłabienie więzi rodzinnych i społecznych; – uzależnienie rodzin od pomocy społecznej oraz zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”; – preferowanie konsumpcyjnego stylu życia; – marginalizacja spowodowana długotrwałym bezrobociem; – duże bezrobocie wśród osób młodych; – przekazywanie samorządom nowych zadań bez zabezpieczenia finansowego, adekwatnego do ponoszonych kosztów, przenoszenie ciężaru finansowania zadań rządowych na poziom Gminy; – zmniejszenie dostępności do opieki medycznej z powodu pandemii COVID-19; – postępujący problem uzależnień od urządzeń elektronicznych; – pojawienie się nieznanych dotychczas problemów społecznych – np. cyberprzemoc;

<ul style="list-style-type: none"> - w postrzeganiu przemocy w rodzinie i korzystania ze wsparcia specjalistów; - stałe szkolenie, doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej - tworzenie i realizacja programów aktywizujących społeczność lokalną - likwidowanie barier architektonicznych - wzrost identyfikacji i wykrywalności przestępczości, w tym przemocy w rodzinie; - dalszy rozwój i rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej; - dobra współpraca z lokalnymi instytucjami; - działania na rzecz realizacji programów profilaktycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększająca się liczba uczniów z dysfunkcjami oraz uczniów z niepełnych rodzin; - malejąca liczba dzieci uczęszczających do placówek na terenie wsi; - wzrost zapotrzebowania na miejsca w placówkach opieki stacjonarnej; - deficyt lokali socjalnych i komunalnych; - bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu problemów życiowych - niewydolność wychowawcza rodzin - ograniczone możliwości rynku pracy dla osób niepełnosprawnych; - wzrost zadań statutowych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i wzrost nakładów finansowych; - wandalizm; - niskie wynagrodzenia i niski prestiż zawodowy pracowników socjalnych.
---	---

Wymieniony katalog mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń ma bardzo szeroki zakres, odnosi się do wielu obszarów, choć nie wyczerpuje wszystkich możliwości, wskazuje jedynie najważniejsze obszary, które należy wziąć pod uwagę i które mogą mieć istotny wpływ na planowanie i realizację celów strategicznych.

7. PLANOWANIE DZIAŁAŃ

7.1 Wizja i misja rozwoju społecznego

Wizja stanowi pozytywny i pożądaną obraz funkcjonowania mieszkańców Gminy jako indywidualnych osób, członków rodzin oraz lokalnej społeczności w określonej przyszłości.

Natomiast misja precyzuje jaki powinien być wizerunek Gminy w perspektywie następnych kilku lat i jakie są priorytety w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców.

W dokumencie Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2014-2020 ustanowiono, że wizją jest:

Gmina Pułtusk - gminą o naturalnym, nieskażonym środowisku, chroniącą zasoby dziedzictwa historycznego, kulturowe i przyrodniczego, otwartą dla turystów umożliwiającą wysoki poziom życia mieszkańcom poprzez trwałą i dynamiczny rozwój gospodarczy i społeczny.

Obecny dokument podtrzymuje tę koncepcję, ale też wymaga zachowania zgodności z obowiązującymi standardami polityki społecznej, w tym kontekście wizję obecnie tworzonej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2026 można uzupełnić o treści powyższej wizji o integrację społeczności lokalnej.

Wobec powyższego wizja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 brzmi:

Gmina Pułtusk - gminą o naturalnym, nieskażonym środowisku, chroniącą zasoby dziedzictwa historycznego, kulturowego, i przyrodniczego, otwarta dla turystów, umożliwiająca wysoki poziom życia mieszkańcom poprzez zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oraz integrację społeczności lokalnej.

Kluczowym zadaniem władz Gminy Pułtusk jest zapewnienie wysokiego poziomu życia swoim mieszkańcom poprzez stworzenie możliwości i warunków do rozwoju we wszystkich dziedzinach życia. Na szczególną uwagę zasługują osoby, które z takich, czy innych przyczyn samodzielnie nie są w stanie włączyć się w szereg przemian podnoszących warunki życiowe społeczności lokalnej. Specjalistyczne wsparcie tych osób stworzy im szansę do rozwoju, a co za tym idzie przełoży się na spadek problemów społecznych w gminie. Rozwiązania wdrażane przy współpracy z lokalnymi partnerami służą eliminacji negatywnych zjawisk społecznych oraz zrównoważonego rozwoju gminy.

Wizja rozwoju Gminy Pułtusk zostanie zrealizowana poprzez działania z zakresu: edukacji i kultury, sportu, rekreacji i turystyki, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.

Misją Gminy Pułtusk w realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2026 jest:

Gmina Pułtusk dąży do zapewnienia swoim mieszkańcom jak najlepszych warunków życia w poczuciu bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałania marginalizacji społecznej i wykluczenia społecznego, promuje aktywizację społeczności lokalnej oraz umożliwia równe szanse rozwoju społecznego we wszystkich dziedzinach życia.

Elementem deklarowanej misji Strategii polityki społecznej jest zapobieganie i rozwiązywanie występujących obecnie problemów społecznych i potencjalnych zagrożeń. Przesłanką tworzenia realizacji Strategii jest usunięcie barier blokujących zaspokajanie różnego rodzaju potrzeb wielu grup społecznych. Strategia zakłada kształtowanie godnych warunków życia ludności oraz poprawnych warunków międzyludzkich, zwłaszcza w środowisku zamieszkania i pracy.

7.2 Prognoza w zakresie zmian objętych Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Analiza szerokiego spektrum programów rozwoju, których wdrażanie będzie w perspektywie najbliższych lat oddziaływać na sytuację w Gminie Pułtusk, pozwala prognozować, że w tym okresie pomoc społeczna stanowić będzie fundamentalny element w polityce zarówno państwa polskiego, jak i samorządu lokalnego. Będzie to efekt m.in. wprowadzenia w życie programu „EUROPA 2020”, który poświęca wiele uwagi poprawie sytuacji w sferze społecznej.

Duże znaczenie w kształtowaniu się polityki społecznej będą miały obecne wydarzenia, spowodowane stanem pandemii COVID-19 na całym świecie. Ryzyko zakażenia wirusem SARS COV-2 powoduje nie tylko niestabilność ekonomiczną, co wpływa negatywnie na globalną i lokalną gospodarkę, ale również odbija się na funkcjonowaniu społeczeństwa poprzez wzrost przemocy, wzrost separacji i rozwodów, wzrost osób cierpiących na depresję, świadome odizolowanie się i znieczulenie na problemy innych osób.

Gmina Pułtusk, podobnie jak inne samorządy w Polsce zmierzy się wkrótce z koniecznością rozwiązywania nowych problemów społecznych, wynikających zarówno z uwarunkowań lokalnych, jak i wpływu zewnętrznej sytuacji społeczno-gospodarczej.

Rozwój sytuacji społecznej Gminy Pułtusk jest ściśle zależny od rozwoju ekonomiczno-społecznego lokalnej społeczności. Wśród czynników zewnętrznych, mających istotny wpływ na sytuację społeczną w Gminie należy zaliczyć: niekorzystną perspektywę demograficzną - problem starzenia się społeczeństwa, migrację – zwłaszcza ludzi młodych, niekorzystne zmiany w obszarze podstawowych wartości rodzinnych skutkujących rozpadem rodzin, w tym rodzin wielopokoleniowych oraz wiele jeszcze nieznanymi lub nierozpoznanych zagrożeń.

Mając na względzie oddziaływanie i problemy globalne, lokalna polityka społeczna w Gminie musi uwzględniać narastający problem starzenia się społeczeństwa, zmiany w strukturze rodziny, zmiany systemu wartości, powiększający się obszar zagrożenia funkcjonowania jednostki i rodziny. Można więc przyjąć, że pomoc społeczna będzie podlegać dużym przemianom, tak w układzie instytucjonalnym, jak i zadaniowym.

Uwzględniając przeprowadzoną diagnozę sytuacji społecznej Gminy Pułtusk oraz skalę i znaczenie społeczne ujawniających się problemów i zagrożeń wynikających z sytuacji zewnętrznej, jak również uwarunkowania lokalne prognozuje się:

- potrzebę niesienia pomocy osobom długotrwale pozostającym bez pracy, postępującą dezaktualizację kwalifikacji osób długotrwale bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo,
- zwiększenie aktywności zawodowej osób niepracujących i w efekcie dalsze zmniejszenie problemu bezrobocia,
- zmniejszenie ilości mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym z tytułu pozostawania w okresie długotrwałego bezrobocia,

- wzrost liczby osób bezrobotnych i zagrożonych ubóstwem objętych wsparciem specjalistycznym i pracą socjalną ze względu na stan pandemii COVID-19, który niesie załamanie rynku pracy,
- wzrost liczby miejsc pracy w wyniku powstania nowych podmiotów gospodarczych;
- dalsze rozwarstwienie materialne społeczeństwa, wynikające z braku pracy, ale również nieracjonalnego gospodarowania budżetem domowym,
- zwiększenie wsparcia rodzin osób bezrobotnych znajdujących się w ubóstwie poprzez zabezpieczenie ich potrzeb egzystencjonalnych,
- poprawę warunków życia mieszkańców gminy,
- zwiększenie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz rodzin,
- zwiększenie działań zmierzających do stymulowania wzrostu liczby zakładanych rodzin, które pozytywnie wpłyną na skalę urodzeń w gminie (promowanie wartości rodziny w edukacji, budowanie pozytywnego wizerunku rodziny, zwiększenie oferty społeczno-kulturalnej, kontynuowanie programu Rodzina 500+),
- zwiększenie liczby rodzin niepełnych, wymagającą wsparcia alimentacyjnego,
- niewystarczający w stosunku do narastających potrzeb poziom funkcjonowania pieczy zastępczej,
- występowanie zjawiska niezaradności w prowadzeniu gospodarstw domowego, wychowywania dzieci,
- działania profilaktyczne dotyczące skutków obniżania się inicjacji seksualnej oraz spożywania alkoholu,
- poszerzanie wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich,
- zapotrzebowanie na realizację programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania dysfunkcji rodziny,
- konieczność zaspokojenia potrzeb egzystencjonalnych rodzin poprzez udzielanie wsparcia finansowego i rzeczowego oraz dążenie do zapewnienia rodzinom odpowiednich warunków mieszkaniowych,
- zapobieganie niepewności mieszkaniowej, utracie mieszkania i bezdomności powodującej wykluczenie społeczne,
- niewystarczająca jakość życia osób z niepełnosprawnością, występowanie sytuacji niepełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, występowanie stanu niewystarczającej integracji społecznej osób z niepełnosprawnością,
- wzrost zapotrzebowania na wolontariuszy, którzy mogliby nieść pomoc osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym,
- wzrost zapotrzebowania na umieszczenie osób w domach pomocy społecznej w związku z czym należy wziąć pod uwagę realny wzrost kosztów pobytu w domach pomocy społecznej ponoszone przez gminę,
- wzrost zapotrzebowania na miejsce spotkań dla osób w wieku emerytalnym, co wiąże się z koniecznością podjęcia działań mających na celu organizację klubów czy świetlic senioralnych,
- zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych,

- polepszenia dostępu do podstawowych usług zdrowotnych, jak również specjalistycznych usług medycznych,
- uwrażliwianie społeczeństwa na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych,
- podniesienie jakości usług świadczonych osobom starszym i niepełnosprawnym,
- utrzymywanie się potrzeb pomocy względem osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin,
- pogłębiające się ubóstwo osób starszych,
- występowanie izolacji i wykluczenia z życia społecznego osób starszych,
- wzrastające potrzeby w zakresie usług socjalnych i opiekuńczych w stosunku do osób z niepełnosprawnością i ich rodzin oraz starszych, zwłaszcza samotnie gospodarujących,
- zwiększenie dostępności wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych,
- promowanie działalności istniejących grup wsparcia przeznaczonych dla osób uzależnionych,
- kreowanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu,
- zwiększenie działań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży z uwagi na obniżający się wiek inicjacji alkoholowej,
- zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie, poprzez budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- podnoszenie świadomości społecznej w obszarze przyczyn i skutków przemocy oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach uzyskania pomocy i wsparcia w środowisku lokalnym,
- prognozuje się realizację procedury „Niebieskiej Karty” oraz podjęcie w jej ramach przez Zespół Interdyscyplinarny oraz Grupy Robocze działań służących wsparciu rodzin doświadczających przemocy domowej,
- utworzenie grupy wsparcia oferującej osobom doświadczającym przemocy domowej oraz nią zagrożonym w ramach procesu grupowego wsparcia psychospołecznego,
- wspieranie i promowanie działalności Interdyscyplinarnego Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego dla Ofiar Przemocy Domowej,
- zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców, wzrostu liczby inicjatyw społecznych,
- utrzymywanie się zapotrzebowania na nowe lub unowocześnione usługi świadczone przez przygotowane do tego podmioty sektora pozarządowego osobom oraz rodzinom,
- występowanie potrzeb wymagających rozwiązań innowacyjnych dla obszaru polityki społecznej,
- podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców o podejmowanych przez samorząd działaniach i zamierzeniach.

Przedstawione powyżej prognozy pozwalają zdefiniować system działań czyli Strategię, która powinna być zrealizowana, aby ograniczyć skutki różnorodnych zagrożeń wynikających zarówno z uwarunkowań zewnętrznych, naturalnych zjawisk biologicznych (np. niepełnosprawności), problemów cywilizacyjnych, jak i niedoskonałości

lokalnego systemu polityki społecznej. Proponowana Strategia będzie obejmować osiągnięcie celów nastawionych na eliminację zagrożeń oraz poprawę sytuacji, która w czasie opracowania dokumentu Strategii zidentyfikowana została jako niekorzystna.

Wprowadzenie zmian społecznych na terenie gminy Pułtusk, poprzez realizację celów i zadań strategicznych, zaowocuje ograniczeniem skutków rozpoznanych problemów społecznych, intensyfikacją rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy oraz poprawą jakości życia mieszkańców.

Prognozuje się, że cele strategiczne zostaną osiągnięte, a działania zaktywizują i zachęcą mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu problemów dotyczących społeczność lokalną. Wdrożenie strategii spowoduje:

- poprawę bezpieczeństwa socjalnego najuboższych mieszkańców Gminy oraz poprawę warunków ich życia,
- zwiększenie liczby miejsc pracy na lokalnym rynku pracy,
- wzmocnienie kompetencji i potencjału osób, które ubiegają się o zatrudnienie,
- poprawę stanu zdrowia i sprawności fizycznej, w tym szczególnie osób chorych, starszych i niepełnosprawnych,
- poprawę jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych,
- zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych w środowisku zamieszkania bez konieczności kierowania mieszkańców wchodzących w wiek senioralny, samotnych i niewydolnych funkcjonalnie do domu pomocy społecznej,
- wzmocnienie pozycji rodziny w społeczności lokalnej,
- zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie,
- utrzymanie odpowiedniego poziomu życia mieszkańców, umożliwiającego zaspokajanie najpilniejszych potrzeb, w tym potrzeb rozwojowych dzieci i młodzieży,
- zmniejszenie rozmiaru problemu uzależnień w gminie,
- umożliwienie dzieciom wychowywania się w rodzinach biologicznych, w dogodnych warunkach dla rozwoju i przygotowania do dorosłości.

Osiągnięcie prognozowanych zmian będzie możliwe przy zaangażowaniu wszystkich instytucji działających na terenie gminy Pułtusk, podmiotów społecznych i gospodarczych oraz przedstawicieli społeczności lokalnej.

Prognozowane zmiany powinny sprzyjać włączeniu społecznemu, umożliwiać integrację społeczną, zapobiegać wykluczeniu i marginalizacji oraz spowodować poprawę jakości życia mieszkańców Gminy.

Uwzględniając przeprowadzoną diagnozę sytuacji społecznej w Gminie Pułtusk oraz skalę i znaczenie społeczne ujawniających problemów określono cel główny, cele strategiczne i cele operacyjne (szczegółowe) oraz kierunki działań, które uwzględniają zagrożenia i problemy wynikające z sytuacji zewnętrznej, ale przede wszystkim biorą pod uwagę uwarunkowania lokalne.

7.3 Cel główny, cele strategiczne, szczegółowe i kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Za cel główny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 uznano:

„Zaspokajanie potrzeb społecznych oraz przeciwdziałanie zagrożeniom w stopniu zapewniającym równowagę społeczną i rozwój Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz osób, rodzin i grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym”.

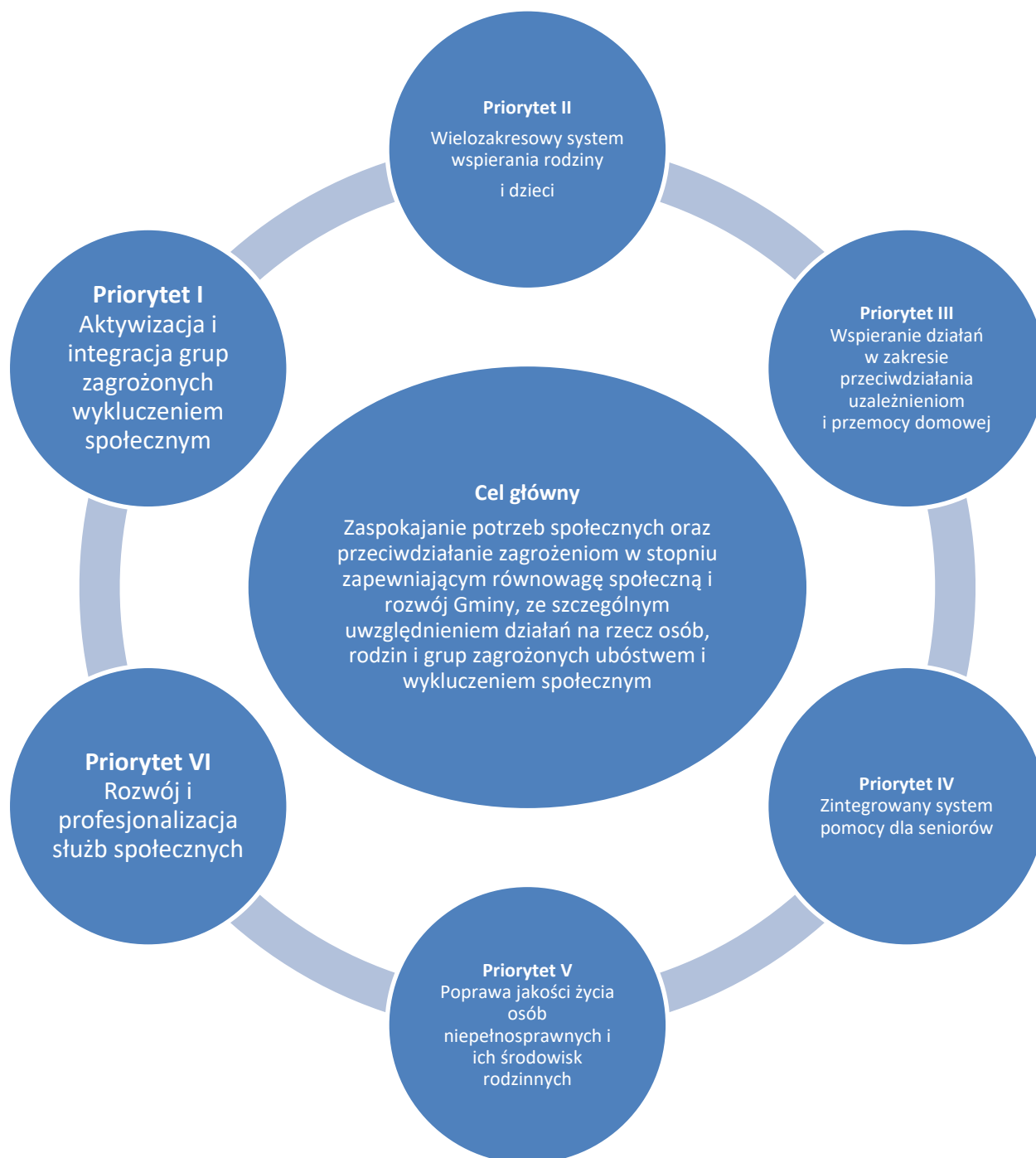
Tak sformułowany cel Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych obejmuje wszystkie jej obszary problemowe i adresowany jest do wszystkich potencjalnych mieszkańców Gminy Pułtusk, których warunki i poziom życia odbiegają od przeciętnego. Celem Strategii są działania długookresowe i długofalowe, polegające na inwestycji w kapitał ludzki.

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pułtusk na lata 2021-2026 zmierza się nie tylko do łagodzenia skutków trudnej sytuacji bytowej klientów pomocy społecznej, lecz także do usuwania przyczyn tkwiących często w sferze psychicznej i społecznej.

Zakłada się rozszerzenie i pogłębianie form pracy socjalnej nastawionej na wzmocnienie postaw aktywnych, stworzenie systemu wsparcia psychologicznego, poradnictwa prawnego, wdrożenie modelu pomocy w oparciu o kontrakt socjalny oraz ścisłą współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej, a także w zakresie polityki społecznej, takich jak: edukacja, służba zdrowia, sądownictwo w celu wypracowania lokalnego systemu reintegracji społecznej i zawodowej osób z problemami społecznymi.

Strategia zawiera cele strategiczne (priorytety), cele szczegółowe (operacyjne) i ich rozwiązania (kierunki działania) w stopniu stanowiącym podstawę do formułowania programów, w których określa się terminy realizacji. Każdy z celów został też opatrzony wskaźnikami, odzwierciedlającymi poziom realizacji celów i zasady finansowania poszczególnych zadań. Zakłada się, że sformułowane cele szczegółowe umożliwią ograniczenie skutków problemów społecznych rozpoznanych na terenie gminy Pułtusk. Ponadto dopuszcza się możliwość uzupełnień i modyfikacji treści celów szczegółowych w wyniku aktualizacji diagnozy społecznej lub pojawiających się okoliczności wywołujących inne niż rozpoznane dotychczas zjawiska i problemy społeczne.

Poniższy schemat przedstawia cel główny oraz priorytety strategiczne działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026.

Cele strategiczne wytyczają sześć ścieżek działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Pułtusk. Dla ich realizacji wyróżniono cele szczegółowe, konkretyzujące cele strategiczne oraz zadania - konkretne działania w sferze społecznej.

Cele strategiczne, szczegółowe oraz zadania tworzą hierarchiczny układ działań, które przyczynią się do realizacji przyjętej w dokumencie misji.

PRIORYTET I

AKTYWIZACJA I INTEGRACJA GRUP ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Cele szczegółowe:

1. Rozwijanie działań na rzecz ograniczenia ubóstwa i poprawy warunków życia osób i rodzin żyjących w niedostatku

kierunki działań:

- analizowanie przyczyn ubóstwa i minimalizowanie ich źródeł;
- ułatwienie dostępu do poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz objęcie opieką pedagogiczno – psychologiczną dzieci z rodzin dotkniętych ubóstwem w celu uchronienia ich przed tzw. „schematem dziedziczenia biedy”;
- udzielanie wsparcia materialnego i rzeczowego osobom i rodzinom zagrożonym ubóstwem;
- realizacja świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- edukacja w zakresie racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi;
- współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi i kościelnymi w realizowaniu zadań w zakresie pomocy osobom najuboższym;
- tworzenie i realizacja programów na rzecz pomocy osobom i rodzinom żyjącym w ubóstwie;
- zabezpieczenie adekwatnych warunków mieszkaniowych do potrzeb rodzin ubogich, wielodzietnych, zastępczych poprzez opracowanie polityki lokalnej, która ułatwi rodzinom pozyskiwanie i utrzymanie samodzielnych mieszkań (zwiększenie zasobów tanich mieszkań komunalnych i socjalnych);
- aktywizowanie środowiska lokalnego w zakresie inicjowania i promowania samopomocowych form wspierania osób i rodzin ubogich;
- budowanie zespołów interdyscyplinarnych w celu rozwiązywania problemów indywidualnych rodzin;
- prowadzenie dziennych placówek środowiskowych dla dzieci i młodzieży;
- zapobieganie izolacji społecznej osób opuszczających zakłady karne;
- wsparcie finansowe, rzeczowe, specjalistyczne osób zwalnianych z zakładów penitencjarnych i ich rodzin.

2. Przeciwdziałanie zjawisku długotrwałego bezrobocia i eliminowanie jego negatywnych skutków

kierunki działań:

- budowanie sieci współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rozwiązywania problemu bezrobocia;
- stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w celu zapewnienia osobom bezrobotnym dostępu do informacji o istniejących możliwościach udziału w aktualnych projektach oraz formach wsparcia;

- stworzenie warunków dla wspierania pracodawców oferujących pierwszą pracę i staże zawodowe dla absolwentów i bezrobotnych absolwentów różnych typów szkół (kontrakty, ulgi w podatkach gminnych);
- tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w gminie poprzez pomoc przedsiębiorcom tworzącym nowe miejsca pracy w tym promowanie rozwoju małych, średnich przedsiębiorstw oraz rzemiosła w gminie;
- praca socjalna z bezrobotnym i jego rodziną poprzez podejmowanie inicjatyw na rzecz zmiany postaw bezrobotnych, aktywizowanie do pełnienia ról społecznych oraz powrotu na rynek pracy,
- pomoc bezrobotnym w podejmowaniu samozatrudnienia;
- realizacja projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- zabezpieczenie pomocy materialnej osobom i rodzinom dotkniętym długotrwałym bezrobociem w formach przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej;
- aktywizacja bezrobotnych poprzez wykorzystanie metod stosowania kontraktów socjalnych dzięki wypracowanym metodom negocjacyjnym;
- aktywizowanie bezrobotnych uczestników Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy MOPS w Pułtusku poprzez zatrudnienie wspierane w ramach prac społecznie użytecznych oraz konsultację ze specjalistami, tj.: doradcą zawodowym, psychologiem;
- aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych w ramach działalności Klubu Integracji Społecznej i Samopomocy MOPS w Pułtusku;
- wspieranie bezrobotnych w nabywaniu umiejętności i kompetencji zawodowych,
- stworzenie i wdrożenie programu pomocy rodzinom dotkniętym długotrwałym bezrobociem, uwzględniającego przede wszystkim działania podtrzymujące prawidłowe funkcje socjalizacyjne i wychowawcze rodziny oraz obejmującego działania kompensacyjne, realizowane w najbliższym środowisku,
- wspieranie zatrudnienia osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ramach prac interwencyjnych, społecznie-użytecznych, robót publicznych, staży, przygotowania zawodowego.

3. Tworzenie warunków wychodzenia z bezdomności i zapobieganie przechodzenia osób ubogich w stan bezdomności

kierunki działań:

- opracowanie i wdrożenie gminnego programu wychodzenia z bezdomności;
- systematyczne diagnozowanie i monitorowanie zjawiska bezdomności na terenie gminy;
- pomoc rodzinom zagrożonym utratą mieszkania m.in. poprzez dodatki mieszkaniowe, umieszczenie w mieszkaniach socjalnych;
- rozwój budownictwa socjalnego i komunalnego;
- zapewnienie osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (pomoc finansowa, rzeczowa, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych);

- zapewnienie osobom bezdomnym schronienia, pomocy socjalnej, psychologicznej, reintegracji społecznej i zawodowej, w szczególności przy wykorzystaniu indywidualnych planów wychodzenia z bezdomności;
- podejmowanie działań zmierzających do zorganizowania miejsc noclegowych na terenie gminy,
- pomoc w walce z uzależnieniami osób bezdomnych poprzez realizację działań wynikających z Gminnego Programu Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- działania aktywizujące prowadzące do usamodzielnienia osób bezdomnych poprzez, m.in. realizację Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności;
- łagodzenie skutków bezdomności w okresie jesienno – zimowym.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku,
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku,
Organizacje pozarządowe,
Społeczność lokalna,
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku,
Gminny Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Wyszkowie Zamiejscowy Wydział w Pułtusku,
Placówki oświatowe działające na terenie gminy Pułtusk,
Towarzystwo Budownictwa Społecznego w Pułtusku, spółdzielnie mieszkaniowe i inni administratorzy budynków mieszkalnych,
Prasa lokalna,
Kościół Katolicki.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny i samorządowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba osób ubogich, bezrobotnych i bezdomnych objętych pracą socjalną oraz liczba osób objętych kontraktami socjalnymi,

- liczba osób bezrobotnych objętych przez Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku różnymi formami wsparcia;
- liczba rodzin objętych wsparciem w postaci dodatku mieszkaniowego, energetycznego,
- liczba wniosków o przydział mieszkania socjalnego,
- liczba osób bezdomnych na terenie gminy,
- liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie,
- liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu ubóstwa, bezrobocia i bezdomności,
- liczba osób i rodzin korzystających ze wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (FEAD),
- liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem,
- liczba programów wsparcia zagrożonych i dotkniętych ubóstwem oraz liczba osób nimi objętych,
- wielkość stopy bezrobocia,
- liczba osób bezrobotnych w gminie, w tym liczba osób objętych przez Powiatowy Urząd Pracy różnymi formami wsparcia,
- liczba nowych inwestorów,
- liczba nowych podmiotów gospodarczych,
- liczba opracowanych i realizowanych projektów oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba osób zatrudnionych w ramach prac społecznie-użytecznych,
- liczba opracowanych i realizowanych indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba pozyskanych lokali mieszkań socjalnych.

PRIORYTET II

Wielozakresowy system wspierania rodziny i dzieci

Cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwoju potencjału rodziny: jej aktywności i spójności

kierunki działań:

- wdrażanie i realizacja Gminnego Programu Wspierania Rodziny;
- zintegrowanie działań na rzecz rodziny i dziecka w gminie poprzez stałą współpracę placówek oświatowych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej, służby zdrowia, Sądu Rejonowego i kuratorów sądowych, policji, organizacji pozarządowych i kościoła;
- wspieranie rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, niewydolnych wychowawczo z dysfunkcjami społecznymi w zakresie zabezpieczenia potrzeb bytowych w formie zasiłków celowych, okresowych, świadczeń pieniężnych w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”, zasiłków rodzinnych, stypendiów szkolnych, świadczeń wychowawczych, świadczenia „Dobry Start”;

- promowanie i wspieranie rodzin wielodzietnych (niepełnych), zwiększenie dostępności do różnorodnych dóbr i usług;
- realizacja programu „Program Rodzina 3+” mającego na celu umacnianie rodziny oraz poprawę warunków życiowych wielodzietnych rodzin zamieszkałych na terenie gminy Pułtusk;
- realizacja programu „Karta Dużej Rodziny” mającej na celu wspieranie budżetów rodzin obciążonych kosztami utrzymania wielodzietnej rodziny oraz integracji ze społecznością lokalną;
- systematyczna praca socjalna z rodziną poprzez wzmocnienie więzi rodzinnych w różnych fazach rozwoju rodziny;
- zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wsparcia asystenta rodziny i pracownika socjalnego;
- odbudowanie przy wsparciu asystenta rodziny odpowiedniego środowiska wychowawczego pozwalającego na pozostawienie dzieci w rodzinie naturalnej;
- realizacja pozarządowych programów w zakresie wspierania rodziny;
- tworzenie warunków dla działania rodzin wspierających w celu poprawy funkcjonowania rodzin niewydolnych wychowawczo;
- podnoszenie kompetencji i kwalifikacji wychowawczych rodziców i opiekunów poprzez działania edukacyjne (organizacja warsztatów, szkoleń);
- prowadzenie poradnictwa rodzinnego, psychospołecznego, psychologicznego i socjoterapeutycznego opartego na kompleksowej pracy z rodziną i systematycznej terapii umożliwiającej wsparcie w rozwiązywaniu problemów powstałych w różnych fazach życia rodziny;
- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi rodzicielstwa zastępczego oraz systemu wsparcia i pomocy dla rodzin sprawujących takie funkcje poprzez upowszechnianie programów edukacyjnych zorientowanych na zdobywaniu umiejętności potrzebnych do pełnienia ról w rodzinie;
- rozwijanie wśród mieszkańców gminy, w tym szczególnie dzieci i młodzieży, różnorodnych zainteresowań poprzez organizację warsztatów tj. warsztaty taneczne, muzyczne, wokalne, plastyczne, teatralne, fotograficzne.

2. Rozwój instytucji samopomocowych na rzecz rodziny

kierunki działań:

- inspirowanie społeczeństwa lokalnego do podejmowania działań samopomocowych;
- wypracowanie standardów pracy z rodziną wieloprotblemową przez instytucje i organizacje pracujące na rzecz dziecka i rodziny – interdyscyplinarność działań;
- budowanie zespołów interdyscyplinarnych w celu rozwiązywania problemów indywidualnych rodzin;
- upowszechnianie instytucji asystenta rodzinnego;
- opracowanie i wspieranie programów umożliwiających powrót dziecka z zastępczych form opieki do rodziny naturalnej;
- podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej odnośnie alternatywnych form opieki nad dzieckiem oraz rozwój różnych form rodzin zastępczych;

- rozszerzenie wolontariatu również wolontariatu sąsiedzkiego w dziedzinie wsparcia i pomocy dla rodzin w kryzysie;
- promowanie idei wolontariatu wśród dzieci i młodzieży;
- dostęp do informacji na temat możliwości pomocy rodzinom poprzez tworzenie bazy danych adresowanych do rodzin, poprawa przepływu informacji o ofercie pomocowej dla rodzin między instytucjami, prowadzenie kampanii społecznych i innych form informacyjnych dotyczących kierunków, założeń, celów i działań prowadzonych w ramach strategii na rzecz rodzin.

3. Pomoc dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych poprzez działania edukacyjne i wspierające

kierunki działań:

- dostosowanie form edukacyjnych i wychowawczych do specyfiki dzieci i młodzieży z trudnych środowisk społecznych z rodzin wieloproblemowych i wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży poprzez zajęcia wyrównawcze i pozalekcyjne, przyznawanie stypendiów i zasiłków szkolnych;
- zwiększenie dostępu dzieci i młodzieży do alternatywnych form spędzania czasu wolnego m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, w tym sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych, organizowanie wypoczynku, budowa nowych ścieżek rowerowych, placów zabaw i innych miejsc rekreacji;
- współpraca ze szkołami w zakresie diagnozowania potrzeb dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją;
- zintensyfikowanie i zwiększenie skuteczności programów przeciwdziałania wszelkim formom uzależnienia dzieci i młodzieży zarówno, od substancji psychoaktywnych, jak i innych uzależnień typu: internet, telewizja, gry komputerowe;
- prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- zapewnienie odpowiedniej pomocy socjalnej dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich (ubranie, wyżywienie, wyprawka szkolna, itp.);
- współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku,
Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku,

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku,
Pułtuska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela,
Placówki oświatowe działające na terenie gminy Pułtusk,
Kościół Katolicki,
Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Pułtusku, ,
Prokuratura Rejonowa w Pułtusku,
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku,
Środki masowego przekazu,
Gminny Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku,
Prasa lokalna,
Organizacje pozarządowe.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny i samorządowy) i centralny, fundusze zewnętrzne m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy MOPS,
- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba zatrudnionych asystentów rodziny,
- liczba rodzin i dzieci objętych asystenturą rodzinną,
- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- wysokość środków finansowych przeznaczonych na współfinansowanie pobytu dzieci w systemie pieczy zastępczej,
- liczba dzieci, którym umożliwiono powrót z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych,
- liczba rodzin objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych,
- liczba rodzin objętych „Programem Rodzina 3+”,
- liczba rodzin objętych „Programem 500+”, liczba wydanych Kart Dużej Rodziny,
- liczba rodzin objętych świadczeniem wychowawczym i świadczeniem „Dobry Start”,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba dzieci objętych dożywianiem,
- liczba dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych i żłobka,
- liczba świetlic oraz liczba dzieci z nich korzystających,
- liczba uczniów otrzymujących stypendium szkolne, zasiłek szkolny,
- liczba zorganizowanych akcji, spotkań, prelekcji, konferencji, plakatów i innych form promocji i informacji w prasie lokalnej na rzecz rodziny i dziecka.

PRIORYTET III

Wspieranie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy domowej

Cele szczegółowe:

1. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych

kierunki działań:

- wdrażanie i realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, zagrożonych uzależnieniem i współuzależnionych;
- prowadzenie grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych;
- rozwijanie i poszerzanie współpracy z lokalnymi instytucjami i organizacjami promującymi zdrowy styl życia i abstynencję;
- udzielanie wsparcia szczególnie finansowego, psychologicznego, prawnego rodzinom i osobom dotkniętym alkoholizmem;
- wspieranie lokalnych imprez profilaktycznych;
- wdrażanie programów profilaktycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk;
- kolportaż ulotek, plakatów o charakterze edukacyjnym;
- prowadzenie akcji informacyjnych na stronie internetowej Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku nt. szkodliwości substancji psychoaktywnych;
- tworzenie i rozwój świetlic socjoterapeutycznych i środowiskowych dla dzieci z rodzin uzależnionych;
- wzmożony monitoring sprzedaży alkoholu;
- podejmowanie działań edukacyjnych skierowanych do sprzedawców napojów alkoholowych;
- promocja zdrowego stylu życia poprzez organizowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego;
- organizacja spotkań, szkoleń, konferencji, warsztatów z zakresu profilaktyki z dziećmi i młodzieżą;
- organizowanie wypoczynku letniego i właściwego zagospodarowania wolnego czasu dzieciom z rodzin z problemem alkoholowym.

2. Zwiększenie świadomości społecznej i poziomu wiedzy nt. wpływu substancji psychoaktywnych na życie człowieka

kierunki działań:

- wdrożenie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, diagnoza występującego problemu;
- monitorowanie i badanie efektywności oddziaływań profilaktycznych podejmowanych w ramach Gminnego Programu;
- prowadzenie kampanii społecznej na temat szkodliwości używania narkotyków i środków odurzających;
- realizacja programów profilaktycznych skierowanych głównie dla dzieci i młodzieży w szkołach;
- propagowanie zdrowego stylu życia;
- inicjowanie różnych form profilaktyki rówieśniczej;
- kolportaż ulotek, plakatów o charakterze edukacyjnym rozpowszechnionych w środowisku lokalnym;
- zapewnienie dostępu do poradnictwa i różnych form pomocy dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych;
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, materialnej;
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii.

3. Pomoc osobom i rodzinom doświadczającym przemocy domowej

kierunki działań:

- wdrożenie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie;
- diagnoza i monitoring zjawiska przemocy w gminie;
- zwiększenie dostępności pomocy oraz skuteczności działań interwencyjnych;
- zapewnienie możliwości profesjonalnego wsparcia dla ofiar i sprawców przemocy;
- tworzenie grup samopomocy, grup wsparcia mających na celu wspieranie ofiar przemocy i ich rodzin;
- prowadzenie wśród dzieci i młodzieży profilaktyki agresji i przemocy;
- wspieranie działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- zwiększenie ilości usług prawnika, psychologa i terapeuty uzależnień w Interdyscyplinarnym Punkcie Informacyjno - Konsultacyjnym dla Ofiar Przemocy Domowej;
- zwiększenie wiedzy społeczności lokalnej o możliwościach przeciwdziałania zjawiska przemocy oraz sposobów reagowania i uzyskiwania pomocy (plakaty, ulotki, spotkania obywatelskie);
- realizacja procedury „Niebieska Karta” przez instytucje do tego powołane;

- prowadzenie Interdyscyplinarnego Punktu Informacyjno – Konsultacyjnego dla Ofiar Przemocy Domowej;
- realizowanie programów korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- szkolenia grup zawodowych realizujących zadanie tworzonego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań interdyscyplinarnych ograniczających zjawisko przemocy w szkole i środowisku rówieśniczym;
- umacnianie interdyscyplinarnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez aktywną współpracę międzyinstytucjonalną, wymiana informacji z zakresu monitoringu w realizacji planów pomocowych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku,
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pułtusku,
Gminny Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku,
Poradnie terapii uzależnień,
Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku,
Organizacje pozarządowe,
Placówki oświatowe,
Placówki służby zdrowia,
Kościół Katolicki,
Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Pułtusku,
Prokuratura Rejonowa w Pułtusku,
Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku,
Prasa lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba przedsięwzięć w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej,

- liczba opracowanych i realizowanych programów zdrowotnych oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba osób objętych pomocą terapeutyczną,
- liczba wniosków o leczenie odwykowe, które wpłynęły do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- liczba wniosków skierowanych do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego;
- liczba osób skierowanych przez Sąd na leczenie odwykowe,
- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym, prawnym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie,
- liczba interwencji związanych z przemocą w rodzinie zakończonych procedurą „Niebieskie Karty”,
- liczba spotkań Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania, Przemocy w Rodzinie,
- liczba powołanych Grup Roboczych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie, którym udzielono schronienia,
- liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej,
- liczba osób skierowanych do programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy,
- liczba udzielonych porad i przeprowadzonych interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- liczba osób eksperymentujących bądź uzależnionych od narkotyków, korzystających z porad,
- liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego,
- liczba zorganizowanych akcji, kampanii, spotkań, prelekcji, konferencji, plakatów i innych form promocji.

PRIORYTET IV

Zintegrowany system pomocy dla seniorów

Cele szczegółowe:

1. Rozwijanie działań zapobiegających wykluczeniu społecznemu osób w wieku emerytalnym, samotnym, osamotnionym oraz przewlekle chorym i poprawa jakości ich życia

kierunki działań:

- monitorowanie sytuacji osób starszych na terenie gminy;
- rozwój usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania osoby starszej obejmujących pomoc w zaspakajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz zapewnienie kontaktu z otoczeniem;
- integracja międzypokoleniowa (współpraca seniorów ze szkołami, przedszkolami);

- działania osłonowe na rzecz osób starszych i ubogich w formie pracy socjalnej, pomocy finansowej, usługowej z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (FEAD);
- tworzenie i wdrażanie programów na rzecz aktywizacji ludzi starszych i integracji ze środowiskiem;
- tworzenie warunków do funkcjonowania Klubów Seniora i grup wsparcia;
- wspieranie działalności Dziennego Domu „Senior-WIGOR”;
- rozwijanie i współpraca z organizacjami, instytucjami i Kościołem w zakresie pomocy osobom starszym;
- promowanie idei wolontariatu dla Seniorów oraz idei samopomocy;
- działania profilaktyczne, prewencyjne skierowane do osób starszych;
- likwidacja barier m.in. architektonicznych komunikacyjnych, społecznych utrudniających mobilność seniorów.
- zapewnienie w szerszym zakresie osobom starszym uczestnictwa w imprezach i spotkaniach integracyjnych;
- budowanie pozytywnego wizerunku starości;
- zapewnienie opieki dziennej o charakterze instytucjonalnym osobom starszym;
- upowszechnianie wiedzy i edukacji w zakresie nowych technologii (komputer, telefon komórkowy) poprzez organizację szkoleń, kursów.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
Kościół Katolicki,
Stowarzyszenia i Organizacje Pozarządowe,
Lokalny biznes,
Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku,
Pułtуска Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela,
Prasa lokalna,
Miejskie Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku,
Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym i ich udział w ogóle mieszkańców,
- liczba osób starszych objętych pracą socjalną,
- liczba osób starszych beneficjentów objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi,
- liczba opiekunek świadczących pomoc osobom wieku senioralnym,
- liczba osób starszych objętych wsparciem w ramach klubu seniora, grupy samopomocowej „Klubu Srebrnego Wieku”,
- liczba osób korzystających z Dziennego Domu „Senior-WIGOR”,
- liczba zlikwidowanych barier architektonicznych,
- liczba wolontariuszy zaangażowanych w pomoc osobom starszym,
- liczba spotkań integracyjnych,
- liczba osób skierowanych ze względu na wiek do domów pomocy społecznej,
- liczba osób oczekujących ze względu na wiek na skierowanie do domów pomocy społecznej.

PRIORYTET V

Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych i ich środowisk rodzinnych

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie osobom niepełnosprawnym warunków do samodzielnego życia w środowisku lokalnym i rodzinnym

kierunki działań:

- stała wnikliwa diagnoza problemów osób niepełnosprawnych i ich rodzin; wspieranie rodzin i osób opiekujących się niepełnosprawnymi;
- rozwój procesu wczesnej interwencji, rozpoznawania i leczenia dzieci niepełnosprawnych oraz zagrożonych niepełnosprawnością;
- podejmowanie współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w celu możliwości zapewnienia m.in. dofinansowania w zakresie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, likwidacji barier architektonicznych, komunikacyjnych i społecznych utrudniających osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu społecznym, dopłaty do turnusów rehabilitacyjnych;
- wpieranie osób niepełnosprawnych w likwidacji barier architektonicznych w miejscu zamieszkania;
- pomoc osobom niepełnosprawnym w zapewnieniu sprzętu rehabilitacyjnego;
- podnoszenie jakości usług opiekuńczych, w tym usług specjalistycznych dla osób niepełnosprawnych;
- zapewnienie w szerszym zakresie ciągłości kształcenia integracyjnego poprzez tworzenie grup i klas integracyjnych dla niepełnosprawnych dzieci;

- wdrażanie i realizacja Gminnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego;
- promocja zdrowia psychicznego wśród niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i osób dorosłych uczęszczających do Środowiskowego Domu Samopomocy i Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Pułtusku;
- doskonalenie systemu pomocy osobom niepełnosprawnym, w tym z zaburzeniami psychicznymi, poprzez podnoszenie kwalifikacji pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku zajmujących się problematyką niepełnosprawności;
- podjęcie działań w kierunku wprowadzenia usług asystenta osoby niepełnosprawnej;
- zabezpieczenie potrzeb bytowych osób niepełnosprawnych – zapewnienie pomocy materialnej i niematerialnej.

2. Likwidacja barier mentalnych społeczeństwa

kierunki działań:

- kształtowanie zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia psychicznego, rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu;
- realizowanie programów profilaktycznych poprzez prowadzenie działań informacyjno – edukacyjnych na temat zdrowego stylu życia;
- zapobieganie osamotnieniu i izolacji poprzez umożliwienie udziału w życiu kulturalno- społecznym, integracja osób niepełnosprawnych;
- edukacja społeczności lokalnej na temat funkcjonowania osób niepełnosprawnych, kształtowanie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych;
- pozyskanie lokalu na utworzenie mieszkania chronionego;
- promowanie twórczości osób niepełnosprawnych poprzez organizowanie wystaw prac osób niepełnosprawnych w miejscach ogólnodostępnych;
- promowanie i zachęcanie do wolontariatu na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

3. Aktywizowanie zawodowe osób niepełnosprawnych

kierunki działań:

- tworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, zdolnych do zatrudnienia we współpracy z Powiatowym Urzędzie Pracy w Pułtusku;
- przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych;
- podwyższanie umiejętności i kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych – udział w szkoleniach, kursach zawodowych;
- promowanie osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy;
- wspieranie programów rozwiązujących problemy osób niepełnosprawnych w oparciu o środki Unii Europejskiej;
- realizacja projektów integrujących osoby niepełnosprawne ze środowiskiem;
- opracowanie i realizacja programów wspierania osób niepełnosprawnych figurujących w rejestrze PUP.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku,
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku,
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pułtusku.

Partnerzy w realizacji działań:

Specjalny Ośrodek Szkolno Wychowawczy w Pułtusku,
Środowiskowy Dom Samopomocy w Pułtusku,
Pułtуска Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela,
Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku,
Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku,
Szkoły i placówki oświatowe działające na terenie gminy Pułtusk,
Powiatowy Urząd Pracy w Pułtusku,
Zespół Przychodni Specjalistycznych AL-MED W Pułtusku,
Prasa lokalna,
Towarzystwo Budownictwa Społeczny w Pułtusku, spółdzielnie mieszkaniowe i inni administratorzy budynków mieszkalnych,
Kościół Katolicki,
Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe,
Lokalny biznes.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny i samorządowy) i centralny, fundusze zewnętrzne m. in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem systemu pomocy społecznej,
- liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością,
- liczba osób niepełnosprawnych objętych pracą socjalną,
- liczba osób korzystających z pomocy objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba opiekunek świadczących pomoc osobom z niepełno sprawnościami,
- liczba klas integracyjnych oraz liczba dzieci do nich uczęszczających,
- liczba dzieci objętych procesem wczesnego wspomaganie rozwoju,
- liczba zlikwidowanych barier architektonicznych, komunikacyjnych oraz funkcjonalnych,
- liczba osób, które uzyskały sprzęt ortopedyczny, rehabilitacyjny i środki pomocnicze,
- liczba osób korzystających z warsztatów terapii zajęciowej i innych form realizowanych przez Środowiskowy Dom Samopomocy w Pułtusku,
- liczba nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,

- liczba wolontariuszy wspierających osoby niepełnosprawne.

PRIORYTET VI

Rozwój i profesjonalizacja służb społecznych oraz rozwijanie sektora obywatelskiego

Cele szczegółowe:

1. Rozwijanie sektora pomocy społecznej

kierunki działań:

- podnoszenie kompetencji przez kadre Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku poprzez uczestnictwo w kursach, szkoleniach;
- zwiększenie zatrudnienia asystentów rodziny;
- projektowanie i wdrażanie nowych instrumentów i usług służących podniesieniu jakości świadczonej pomocy;
- zapewnienie mieszkańcom szerszego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania i dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. poprzez aktualizację i rozwijanie strony internetowej Miejskiego Ośrodka pomocy Społecznej w Pułtusku;
- opracowanie i realizacja projektów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz budżetu państwa (w ramach konkursów).

2. Wspieranie działalności grup obywatelskich i organizacji pozarządowych

kierunki działań:

- realizowanie zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych przy szerszej współpracy z sektorem pozarządowym oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
- inicjowanie powstawania oraz wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych, promowanie ich działalności oraz udzielanie im pomocy w nawiązaniu współpracy międzynarodowej oraz w pozyskiwaniu środków ze źródeł finansowania innych niż budżet samorządu;
- zachęcanie mieszkańców gminy do udziału w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych; samoorganizowanie się, samopomoc oraz tworzenie organizacji działających na rzecz społeczności lokalnej;
- wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych;
- zwiększenie koordynacji współdziałania z organizacjami pozarządowymi;
- propagowanie idei wolontariatu oraz pozyskiwanie wolontariuszy do udziału w realizacji zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2021-2026.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Urząd Miejski w Pułtusku,
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku,
Inne jednostki organizacyjne gminy.

Partnerzy w realizacji działań:

Organizacje pozarządowe;
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusku;
Inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego;
Kościół Katolicki;
Społeczność lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny i samorządowy) i centralny, fundusze zewnętrzne m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba szkoleń i innych form doskonalenia zawodowego, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,
- liczba i rodzaj udzielonego wsparcia organizacjom pozarządowym,
- liczba zleconych zadań organizacjom pozarządowym,
- liczba wspólnych przedsięwzięć różnych podmiotów w celu rozwiązywania problemów społecznych.

8. PROGRAMY I PROJEKTY

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 będzie realizowana w szczególności poprzez następujące programy:

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii;
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie;
- Gminny Program Wspierania Rodziny i Opieki nad Dzieckiem;
- Gminny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego;
- Program współpracy Gminy Pułtusk z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w oparciu o który ma możliwość podejmowania z nimi współpracy;
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pułtusk na lata 2016-2025 „Rewitalizacja zabytkowego centrum Pułtuska szansą na poprawę jakości życia mieszkańców”;

- Programy osłonowe adresowane do różnych kategorii społecznych w zależności od rozpoznawanych potrzeb, w tym programy krajowe, których działania obejmują mieszkańców, np.:
  - Wieloletni Rządowy Program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023;
  - Rządowy Program dla Rodzin Wielodzietnych „Karta Dużej Rodziny”;
  - Gminny Program „Rodzina 3 plus”;
  - Program osłonowy „Posiłek w szkole i w domu”;
  - Program „Rodzina 500 plus”;
  - Program „Za życiem”
  - Program „Dobry Start”.

Skuteczność wdrożenia dokumentu Strategii będzie również zależała od środków finansowych – posiadanych i pozyskanych przez samorząd gminy lub inne podmioty uczestniczące w realizacji strategii na opracowanie i realizację innych programów oraz projektów, które będą zgodne z przyjętymi w dokumencie kierunkami działań.

Programy i projekty powinny cechować efektywność, skuteczność i celowość. Mogą być one przyjmowane stosownymi uchwałami przez Radę Miejską i w zależności od charakteru, realizowane w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych.

Zaprojektowane zgodnie z zapisami strategicznymi przedsięwzięcia mogą być dofinansowywane, m.in. ze środków programów resortowych (np. w ramach otwartych konkursów ofert).

9. RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Warunkiem realizacji celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 jest zabezpieczenie środków finansowych na realizację zaplanowanych programów zgodnych z przyjętymi kierunkami działań w powyższym dokumencie. Skuteczność wyznaczonych działań zależy zarówno od środków finansowych posiadanych przez Gminę Pułtusk, jak i efektywności w ich dalszym pozyskiwaniu.

Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji w niniejszej Strategii będą:

- środki własne pochodzące z budżetu Gminy Pułtusk finansowane z jej dochodów,
- środki przekazane z budżetu państwa (dotacje),
- projekty systemowe i konkursowe w ramach środków z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- środki finansowe pozyskiwane przez organizacje pozarządowe,
- środki własne podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Strategii nie jest możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu, brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych

określających planowane wydatki Gminy na bieżącą działalność. Ponadto wysokość środków przeznaczonych na realizację Strategii będzie zależała także od stopnia zaangażowania różnych podmiotów – partnerów realizacji Strategii.

Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, że środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach budżetowych lub zaplanowane w wieloletniej prognozie finansowej.

10. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Strategia stanowi pewnego rodzaju usystematyzowany plan działań. Pracę nad realizacją celów i kierunków działań Strategii powinny być prowadzone w sposób ciągły, co może oznaczać w przyszłości aktualizację Strategii w zależności od zachodzących zmian. Strategia w celu osiągnięcia zakładanych rezultatów i jak największej efektywności planowanych oddziaływań musi być poddana monitoringowi i ewaluacji. Jest to szczególnie istotne w kontekście nieprzewidywalności sytuacji w wielu obszarach życia społeczno-gospodarczego w następstwie pandemii choroby COVID-19.

Koordynatorem realizacji działań wyznaczonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 będzie Miejski Ośrodek Pomocy społecznej w Pułtusku. Nadzór nad realizacją zadań zakreślonych w Strategii będzie sprawować Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku.

Nadzór merytoryczny nad realizacją celów i zadań sprawować będą jednostki organizacyjne Gminy odpowiedzialne za wdrażanie Strategii.

Monitorowanie ma na celu gromadzenie oraz analizę danych na temat przebiegu realizacji danego programu, co pozwala na wychwycenie ewentualnych nieprawidłowości w jego realizacji i wprowadzenia niezbędnych korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np.: zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych. Opracowanie systemu monitorowania umożliwi gromadzenie bieżących danych dotyczących postępów we wdrażaniu oraz osiągnięciu celów założonych w Strategii.

Ewaluacja to celowe i systematyczne zbieranie informacji, analiza i interpretacja danych o tym, w jakim stopniu zamierzone cele są rzeczywiście realizowane. Do badań ewaluacyjnych stosowane będą następujące metody badawcze: techniki ilościowe (np.: koszty, ilość świadczeniobiorców, ilość usług) i techniki jakościowe (ankiety, obserwacje, opinie, dyskusje, raporty).

Do poszczególnych przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii zostaną przygotowane odrębne programy i projekty, a ich wdrażanie będzie systematycznie monitorowane przez pracowników odpowiedzialnych za ich realizację. Sporządzone programy i projekty realizowane w ramach Strategii będą zgodne z jej celami i przyjętymi kierunkami działań, przyjmowane przez Radę Miejską stosownymi uchwałami stanowiącymi załączniki do niniejszej Strategii.

W ramach monitoringu i ewaluacji będą przygotowywane i przedkładane Radzie Miejskiej w Pułtusku coroczne sprawozdania z realizacji zadań w terminie do 31 maja

każdego roku. Analiza sprawozdawcza będzie dotyczyła minionego roku i objęcie zmiany w stosunku do roku bazowego (czyli 1 roku obowiązywania Strategii) oraz roku ostatniego sprawozdania. Ocena dotyczyć będzie w szczególności: stopnia osiągnięcia przyjętych wskaźników adekwatności działań do potrzeb osób wspieranych i zdefiniowanych problemów, wykorzystania zasobów i środków w odniesieniu do osiągniętych efektów. Tak prowadzony monitoring zapewni ciągłość i efektywność realizacji nakreślonych celów i zadań oraz pozwoli zidentyfikować ewentualne zagrożenia.

Z uwagi na to, że Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 jest dokumentem długookresowym, może zaistnieć konieczność jej modyfikacji w aspekcie zaplanowanych do realizacji celów oraz innych elementów, w tym np.: ram finansowych.

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych będzie uzależniona nie tylko od sytuacji finansowej Gminy ale również od: kreatywności, stopnia zaangażowania we wspólne działania lokalnych zasobów instytucjonalnych, aktywności adresatów Strategii czyli mieszkańców Gminy.

Skutkiem monitoringu i ewaluacji będzie podnoszenie skuteczności, efektywności i adekwatnych działań prowadzące do ich doskonalenia, jak również wprowadzanie nowych rozwiązań stanowiących odpowiedź na zaktualizowane problemy.

11. ZAKOŃCZENIE

Opracowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026 pozwoli na systematyczne i planowe dążenie do osiągnięcia wytyczonych celów strategicznych. Realizacja Strategii powinna przyczynić się do budowania w Gminie Pułtusk nowoczesnego modelu polityki społecznej, w której nacisk położony będzie na procesy włączania społecznego i readaptacji mieszkańców należących do grupy ryzyka. Dla minimalizowania problemów w sferze szeroko rozumianej polityki społecznej szczególne znaczenie ma współpraca pomiędzy wieloma podmiotami, które działają na rzecz środowisk i grup de faworyzowanych oraz konieczność przechodzenia od pomocy w postaci świadczeń finansowych na rzecz usług społecznych oferowanych osobom wymagającym wsparcia.

Strategia i wynikające z niej projekty to dokumenty otwarte, „elastyczne”, tzn. mogą podlegać okresowym weryfikacjom i niezbędnym modyfikacjom, związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno – ekonomiczną, rozeznanymi potrzebami Gminy Pułtusk oraz wymogami prawa.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021 – 2026 powinna stanowić narzędzie, wykorzystywane w procesie pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań z zakresu rozwiązywania problemów społecznych.

Wszystkie podmioty realizujące niniejszą Strategię uwzględniać powinny w trakcie jej wdrażania aktualną sytuację społeczną Gminy Pułtusk, posiadane zasoby ludzkie, obowiązujące przepisy prawne oraz możliwość finansowania poszczególnych działań w ramach zewnętrznych środków finansowych.

Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Inne dokumenty programowe w zakresie lokalnej polityki społecznej powinny być zgodne z wytyczonymi w niniejszym dokumencie celami strategicznymi i kierunkami działań. Powinny je również rozwijać i uszczegóławiać.

Zgodnie z celami strategicznymi głównym założeniem niniejszego dokumentu jest to, że jego realizacja powinna przyczynić się do wysokiej jakości życia mieszkańców Gminy Pułtusk, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży, osób starszych oraz grup osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że zadania z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej realizowane są za pomocą wszelkich dostępnych kompetencji i możliwości Gminy Pułtusk, natomiast Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyborem priorytetowych obszarów i kierunków działań, które uznane zostały za kluczowe, a więc umożliwiające najskuteczniejsze i najbardziej efektywne osiągnięcie założonych rezultatów.

Podobnie jak sam proces przygotowania niniejszej Strategii tak jej realizacja zapisów powinna mieć charakter partycypacyjny. Przyjmuje się podejście nastawione przede wszystkim na: wzmocnienie postaw aktywnych, wdrażanie modelu pomocy zintegrowanej, partnerskich działań instytucji i organizacji pozarządowych w stworzeniu lokalnego systemu rozwiązywania problemów społecznych.

12. ZAŁĄCZNIK

Ankieta dotycząca opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

Szanowni Mieszkańcy Gminy Pułtusk!

Zapraszamy do wypełnienia ankiety, która jest **anonimowa i dobrowolna**.

Celem badania jest poznanie Państwa opinii na temat warunków życia w gminie oraz opinii dotyczących najważniejszych problemów społecznych, określenie potrzeb i wyznaczenie kierunków działań samorządu Gminy Pułtusk w sferze społecznej. Zebrane informacje posłużą wyłącznie sporządzeniu zbiorczych zestawień i zostaną wykorzystane do opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pułtusk na lata 2021-2026.

Jesteśmy ciekawi Państwa opinii i ocen!

Z góry dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Zespół opracowujący strategię.

Metryczka (proszę wstawić X przy wybranej odpowiedzi):

Płeć: Kobieta Mężczyzna

Wiek: 18- 25 lat 26 – 40 lat 41 – 59 lat 60-70 lat powyżej 70

Zawód: uczeń/student rolnik przedsiębiorca pracownik umysłowy
pracownik fizyczny emeryt/rencista bezrobotny inny (jaki?) .....

Wykształcenie:

podstawowe gimnazjalne zawodowe średnie policealne wyższe

1. W jakim stopniu jest Pani/Pan zadowolona/y z następujących warunków życia w Gminie Pułtusk? (proszę zaznaczyć przy każdym stwierdzeniu poniżej jedną z możliwych odpowiedzi od 0 do 4)

L.p.	Ocena					
		Bardzo niezadowolona/y	Niezadowolona/y	Niezdecydowana/y	Zadowolona/y	Bardzo zadowolona/y
1.	Organizacja czasu wolnego (koła zainteresowań, kluby sportowe, sport i rekreacja)					

Strategia Rozwiązywania Problemów Społeczny Gminy Pułtusk na lata 2021-2026

2.	Dostępność sieci Internet					
3.	Dostęp do informacji na temat wydarzeń w Gminie					
4.	Dostęp do oferty kulturalnej (biblioteka, koncerty, wystawy itp.)					
5.	Organizacja imprez cyklicznych na terenie Gminy					
6.	Dostępność doradztwa psychologiczno - prawnego					
7.	Dostęp do świadczeń pomocy społecznej					
8.	Dostęp do opieki zdrowotnej (lekarze specjaliści, ośrodki zdrowia)					
9.	Bezpieczeństwo publiczne mieszkańców					
10.	Warunki mieszkaniowe					
11.	Miejsca rekreacji (np. place zabaw, ścieżki rowerowe, boiska sportowe, parki, skwery)					
12.	Oferta edukacyjna szkół					
13.	Dostępność do przedszkoli					
14.	Kultywowanie lokalnej tradycji i historii w codziennym życiu					
15.	Dostępność do żłobków, klubów dziecięcych					
16.	Siła więzi międzyludzkich integrujących mieszkańców					
17.	Dostępność do handlu i usług					
18.	Udział mieszkańców w życiu publicznym /możliwość działania w organizacjach społecznych i (pozarządowych)					
19.	Stan dróg					
20.	Opieka nad osobami starszymi - polityka senioralna					
21.	Lokalny rynek pracy - możliwość znalezienia pracy, poziom zarobków					
22.	Dostępność sieci gazowej					

2. Jakie osoby, rodziny, grupy mieszkańców Gminy Pułtusk są najbardziej Pani/ Pana zdaniem zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Osoby starsze i samotne
- Rodziny i osoby dotknięte bezrobociem
- Bezdomni i osoby zagrożone bezdomnością (mające problemy mieszkaniowe)
- Osoby chore, niepełnosprawne i ich rodziny
- Rodziny i osoby zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, w tym rodziny wielodzietne i niepełne
- Osoby samotnie wychowujące dzieci
- Osoby opuszczające zakłady karne
- Rodziny i osoby o niskim statusie materialnym
- Dzieci i młodzież
- Osoby i rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy w rodzinie
- Inna grupa (proszę wskazać jaka).....

3. Jakie problemy społeczne rodzin uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Bezrobocie
- Ubóstwo
- Niewydolność materialna rodziny (długi bankowe)
- Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawcza i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zaniedbanie dzieci
- Niezaradność życiowa
- Alkoholizm
- Narkomania
- Niepełnosprawność
- Długotrwała lub ciężka choroba
- Przemoc w rodzinie
- Rozpad więzi rodzinnych, samotne wychowywanie dzieci
- Problemy wieku podeszłego/izolacja osób starszych
- Zanikanie tradycyjnych form spotkań rodzinnych
- Brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców - przestępczość
- Złe warunki mieszkaniowe - brak mieszkań komunalnych i socjalnych
- Bezdomność
- Sieroctwo społeczne (wychowywanie dzieci poza rodziną - w domach dziecka, rodzinach zastępczych)
- Migracja osób młodych
- Inne (jakie?) .....

4. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzec można najczęściej na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Zaniedbanie wychowawcze ze strony rodziców
- Brak pozytywnych wzorców i autorytetów
- Agresja i przemoc szkolna
- Przemoc ze strony rodziców
- Sięganie po substancje uzależniające (np. alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy)
- Przestępczość, wandalizm i chuligaństwo
- Brak zorganizowanych form spędzania czasu wolnego
- Bezproduktywne spędzanie czasu wolnego
- Zaniedbanie socjalne (niedożywienie, higiena)
- Uzależnienie od sieci Internet
- Demoralizacja
- Inne (jakie?) .....

5. Jakie problemy społeczne osób starszych uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Niewystarczające środki finansowe
- Izolacja społeczna (samotność)
- Ograniczony dostęp do usług opiekuńczych

- Bariery architektoniczne
- Brak wsparcia i opieki ze strony rodziny (odrzućenie rodziny)
- Niepełnosprawność i schorzenia wieku starszego
- Ograniczony dostęp do długoterminowej opieki medycznej
- Ograniczona oferta spędzania czasu wolnego
- Inne (jakie?) .....

6. Z jakimi problemami społecznymi najczęściej spotykają się osoby niepełnosprawne na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć trzy odpowiedzi)

- Bariery architektoniczne
- Problemy psychologiczne i zdrowotne
- Ograniczony dostęp do usług opiekuńczych
- Ograniczony dostęp do placówek rehabilitacyjnych
- Ubóstwo i bieda
- Izolacja rodzinna (odrzućenie)
- Izolacja społeczna (samotność)
- Utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu
- Brak miejsc pracy dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością (bezrobocie)
- Brak ofert spędzania czasu wolnego
- Deficyt zakładów pracy chronionej
- Inne (jakie?) .....

7. Jakie Pani/Pana zdaniem są główne powody bezrobocia w Gminie Pułtusk? (proszę zaznaczyć trzy odpowiedzi)

- Trudna sytuacja na lokalnym rynku pracy, brak oferty pracy
- Niechęć do podjęcia pracy
- Brak odpowiednich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy
- Uzależnienia
- Brak opieki nad dziećmi lub osobą zależną
- Inne (jakie?) .....

8. Jak Pani/Pan ocenia skalę występowania w Gminie Pułtusk problemu uzależnień tj.: alkoholizmu, narkomanii, zachowań ryzykownych? (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)

- Bardzo wysoka
- Wysoka
- Średnia
- Niska
- Bardzo niska
- Trudno powiedzieć

9. Jakie są według Pani/Pana przyczyny występowania uzależnień? (proszę zaznaczyć trzy odpowiedzi)

- Bezrobocie, utrata pracy
- Niepełnosprawność

- Indywidualne skłonności do popadania w nałogi
- Niezaradność życiowa
- Konflikty rodzinne/rozpad rodziny
- Stres
- Inne (jakie?) .....

10. Czy w Pani/Pana najbliższym otoczeniu występuje zjawisko przemocy w rodzinie?
(proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)

- Znam wiele takich rodzin
- Znam nieliczne takie rodziny
- Tylko słyszałam/em o takich rodzinach
- Nie słyszałam/em o takich rodzinach

11. Jakie są według Pani/Pana przyczyny przemocy domowej? (proszę zaznaczyć trzy odpowiedzi)

- Brak pracy
- Zazdrość
- Uzależnienia
- Nieumiejętność radzenia sobie z problemami wychowawczymi
- Wzorce pokoleniowe przemocy
- Choroba psychiczna
- Inne (jakie?) .....

12. Jakie działania byłyby najskuteczniejsze wobec ofiar przemocy domowej? (proszę zaznaczyć maksymalnie trzy odpowiedzi)

- Zwiększenie dostępności poradnictwa prawnego i psychologicznego
- Organizowanie ogólnodostępnych akcji społecznych
- Leczenie uzależnień
- Rozpowszechnianie informacji o instytucjach udzielających pomocy
- Umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia osobom doznającym przemocy
- Umożliwienie uczestnictwa w grupach wsparcia osobom stosującym
- Podejmowanie działań w kierunku izolowania przemocy od osób stosujących przemoc
- Inne (jakie?) .....

13. Jakie problemy społeczne w obszarze opieki zdrowotnej uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź)

- Długi okres oczekiwania na usługi medyczne
- Ograniczona liczba lekarzy specjalistów
- Ograniczona liczba wizyt domowych lekarza u osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych
- Niewystarczająca profilaktyka i edukacja zdrowotna
- Inne (jakie?) .....

14. Jakie problemy społeczne w obszarze edukacji uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Ograniczona możliwość korzystania z placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3
- Niewystarczająca liczba placówek wychowania przedszkolnego
- Brak wykorzystania bazy szkolnej w czasie wolnym od nauki
- Ograniczone wsparcie psychologiczno-pedagogiczne
- Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych
- Inne (jakie?) .....

15. Jakie problemy społeczne w obszarze sportu i kultury uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Zbyt mała ilość organizacji pozarządowych inspirujących działalność kulturalną i sportową
- Nie w pełni wykorzystany potencjał historii i kultury regionu
- Niewykorzystany potencjał uzdolnionej i utalentowanej młodzieży
- Niewykorzystany potencjał wiejskich świetlic – brak systematycznych działań
- Zbyt mało imprez i wydarzeń środowiskowych (jakich?).....
- Inne (jakie?) .....

16. Jak ocenia Pani/Pan poziom bezpieczeństwa na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć odpowiednią odpowiedź)

- Jest bezpiecznie
- Jest normalnie
- Jest niebezpiecznie
- Nie mam zdania

17. Jakie problemy społeczne w obszarze bezpieczeństwa uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie Gminy Pułtusk? (proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- Niewystarczająca liczba patroli policyjnych
- Częste napady, rozboje
- Wandalizm
- Osoby spożywające alkohol w miejscach publicznych
- Przemoc w rodzinie
- Zagrożenia na drodze (piractwo drogowe, nietrzeźwi kierowcy)
- Za mało monitoringu wizyjnego w centrum i rejonach szczególnie niebezpiecznych
- Inne (jakie?) .....

18. Oceń jakie działania przyczynią się do rozwiązania problemów społecznych na terenie Gminy Pułtusk? (proszę używając skali od 1 do 10 ocenić, na ile ważne dla Pana/Pani są wymienione poniżej działania przez wpisanie jednej z cyfr ze skali w kolumnie po prawej stronie za każdym działaniem)

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10

mało ważne

bardzo ważne

1.	Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych (likwidacja barier architektonicznych w instytucjach publicznych, ułatwienia transportowe)	
2.	Pomoc sąsiedzka	
3.	Założenie grupy wsparcia dla osób niepełnosprawnych	
4.	Założenie grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	
5.	Propagowanie idei wolontariatu i tworzenia warunków do jego działania	
6.	Finansowanie płatnych szczepionek dla dzieci	
7.	Zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów (kardiolog, neurolog, diabetolog, onkolog)	
8.	Profilaktyka uzależnień skierowana do dzieci, młodzieży	
9.	Zapewnienie dostępu do pedagoga, logopedy i opieki medycznej w szkołach i przedszkolach	
10.	Potrzeba pedagogizacji rodziców i dzieci	
11.	Rozwój i promocja turystyki (w tym rozbudowa bazy agroturystycznej, małej gastronomii, wytyczenie ścieżek rowerowych)	
12.	Poprawa komunikacji autobusowej	
13.	Działania zmierzające do poprawy estetyki Gminy	
14.	Budowa mieszkań komunalnych i socjalnych	
15.	Budowa przydrożnych chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia	
16.	Modernizacja dróg	
17.	Uruchomienie nowej placówki dla dzieci do 3 lat (żłobek)	
18.	Ograniczenie bezrobocia i jego skutków, działania wspierające tworzenie miejsc pracy	
19.	Usługi opiekuńcze dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych	
20.	Aktywizacja społeczna ludzi starszych – wspieranie działalności Dziennego Domu „Senior-WIGOR”, organizacja Klubu Seniora, Dziennych Domów Pomocy i itp.	
21.	Skuteczniejsze egzekwowanie zakazu sprzedaży napojów alkoholowych dzieciom, młodzieży i osobom nietrzeźwym	
22.	Działania prowadzące do poprawy sytuacji na rynku pracy osób młodych w tym absolwentów szkół poprzez organizowanie kursów i szkoleń pod kątem dostosowania ich do potrzeb na rynku pracy	
23.	Szkolenia umożliwiające podniesienie lub zmianę kwalifikacji zawodowych długotrwale bezrobotnych (zwłaszcza w wieku 50+)	
24.	Wsparcie pracodawców oraz przedsiębiorczości (doradztwo, szkolenia, system zachęt)	
25.	Poprawa infrastruktury (drogowej, wodociągowej, kanalizacyjnej, innej)	
26.	Promowanie i wspieranie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnia socjalna, przedsiębiorstwa społeczne)	
27.	Wsparcie inicjatyw obywatelskich (fundacji i stowarzyszeń prowadzących działalność niezarobkową)	

28.	Zwiększenie pomocy bezpośredniej osobom najuboższym (finansowej, rzeczowej, usługowej)	
29.	Organizacja imprez integracyjnych mających na celu aktywizację mieszkańców (np. pikniki rodzinne itp.)	
30.	Podjęcie działań profilaktycznych i edukacyjno-informacyjnych poświęconych przestępczości i jej skutkom (akcje, kampanie)	
31.	Walka z patologiami społecznymi (narkomania, alkoholizm, inne środki psychoaktywne)	
32.	Rozwijanie modelu wsparcia dla rodzin przeżywających kryzys i problemy opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi poprzez upowszechnienie pomocy asystenta rodziny, rodzin wspierających itp.	

19. Jeśli według Pani/Pana pominęliśmy w ankiecie jakiś ważny problem, to proszę go opisać w tym miejscu:

.....

.....

.....

.....

.....

20. Jeśli według Pani/Pana warto podjąć inne działania, inicjatywy na rzecz integracji społecznej mieszkańców, które nie zostały wcześniej wymienione w ankiecie, to proszę wymienić poniżej

.....

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy za udział w ankiecie

13. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba mieszkańców Gminy Pułtusk - stan na 31.12.2019 r.....	18
Wykres 2 - Liczba mieszkańców w sołectwach -stan na 31.12.2019 r.....	19
Wykres 3 - Ludność Gminy Pułtusk według płci z końcem 2019 roku.....	20
Wykres 4 - Struktura wiekowa mieszkańców Gminy Pułtusk w roku 2019.....	21
Wykres 5 - Przyrost naturalny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	24
Wykres 6 - Liczba dzieci w placówkach przedszkolnych.....	31
Wykres 7 - Liczba uczniów w publicznych szkołach podstawowych Gminy Pułtusk.....	32
Wykres 8 - Wydatki MOPS-u na pomoc społeczną w latach 2017 – 2019.....	45
Wykres 9 - Liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej, a ludność Gminy Pułtusk w 2019 roku.....	47
Wykres 10 - Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w 2019 roku według liczby wypłaconych świadczeń w podziale na wiek i płeć.....	48
Wykres 11 - Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu ubóstwa w latach 2017- 2019.....	65
Wykres 12 - Ankietowani według płci.....	116
Wykres 13 - Ankietowani według wieku.....	117
Wykres 14 - Ankietowani według statusu zawodowego.....	118
Wykres 15 - Ankietowani według poziomu wykształcenia.....	118
Wykres 16 - Ocena aktualnych warunków życia mieszkańców gminy.....	119
Wykres 17 - Grupy zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym na terenie gminy Pułtusk.....	127
Wykres 18 - Najważniejsze problemy społeczne na terenie gminy Pułtusk.....	128
Wykres 19 - Najczęściej dostrzegane negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży.....	129
Wykres 20 - Problemy najczęściej dotykające osoby starsze na gminy Pułtusk.....	130
Wykres 21 - Problemy społeczne dotykające osoby niepełnosprawne na terenie gminy Pułtusk.....	131
Wykres 22 - Główne powody bezrobocia w Gminie Pułtusk.....	132
Wykres 23 - Skala występowania problemu uzależnień w Gminie Pułtusk.....	133
Wykres 24 - Przyczyny występowania uzależnień.....	133
Wykres 25 - Znajomość przypadków przemocy w rodzinie w Gminie Pułtusk.....	134
Wykres 26 - Przyczyny przemocy domowej.....	135
Wykres 27 - Działania w zakresie ofiar przemocy domowej.....	135
Wykres 28 - Problemy społeczne w obszarze opieki zdrowotnej na terenie gminy Pułtusk.....	136
Wykres 29 - Problemy społeczne w obszarze edukacji.....	137
Wykres 30 - Problemy społeczne w obszarze sportu i kultury.....	138
Wykres 31 - Poziom bezpieczeństwa na terenie gminy Pułtusk.....	139
Wykres 32 - Problemy społeczne występujące w obszarze bezpieczeństwa.....	139

14. SPIS TABEL

Tabela 1 - Liczba mieszkańców Gminy Pułtusk z podziałem na płeć w latach 2017-2019	20
Tabela 2 - Liczba ludności na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019 według grup ekonomicznych.....	22
Tabela 3 - Wybrane dane dotyczące zmian demograficznych w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	22
Tabela 4 - Urodzenia żywe i zgony ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	23
Tabela 5 - Migracja na pobyt stały w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	24
Tabela 6 - Struktura działalności gospodarczej według sektorów na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019	25
Tabela 7 - Podmioty gospodarcze w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019 według grup rodzajów działalności PKD 2007	26
Tabela 8 - Ochrona zdrowia w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	28
Tabela 9 - Przestępczości na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019	37
Tabela 10 - Wykroczenia społecznie uciążliwe na terenie gminy Pułtusk	38
Tabela 11 - Dane o korzystających z pomocy i wsparcia w latach 2017- 2019	46
Tabela 12 - Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w latach 2017-2019	46
Tabela 13 - Powody przyznawania pomocy społecznej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku w latach 2017 - 2019.....	49
Tabela 14 - Formy pomocy udzielanej przez MOPS Pułtusk w latach 2017-2019	50
Tabela 15 - Świadczenia rodzinne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	52
Tabela 16 - Rodzaj świadczeń rodzinnych przyznanych w Gminie Pułtusk w latach w latach 2017-2019.....	53
Tabela 17 - Świadczenia alimentacyjne przyznane w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019... ..	54
Tabela 18 - Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia się żywego dziecka w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	55
Tabela 19 - Zasiłki dla opiekunów osób niepełnosprawnych w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	55
Tabela 20 - Specjalny zasiłek opiekuńczy w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	56
Tabela 21 - Świadczenie pielęgnacyjne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	56
Tabela 22 - Świadczenia wychowawcze w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	56
Tabela 23 - Świadczenia „Dobry Start” w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019	57
Tabela 24 - Opłacanie składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe i składek na ubezpieczenie zdrowotne w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.....	57
Tabela 25 - Dodatek mieszkaniowy i energetyczny w Gminie Pułtusk w latach 2017-2019.. ..	58
Tabela 26 - Wybrane ujęcia definicyjne wykluczenia zawodowego	60
Tabela 27 - Liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu ubóstwa w latach 2017-2019	64
Tabela 28 - Liczba beneficjentów MOPS w Pułtusku korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w latach 2017-2019.....	67
Tabela 29 - Liczba beneficjentów MOPS w Pułtusku korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłku okresowego w latach 2017-2019.....	67

Tabela 30 - Stopa bezrobocia na terenie powiatu pułtuskiego.....	68
Tabela 31 - Bezrobotni mieszkańcy gminy Pułtusk w latach 2017-2019.....	68
Tabela 32 - Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia w Gminie Pułtusk w latach 2017 – 2019	69
Tabela 33 - Udzielona pomoc w formie schronienia na podstawie decyzji administracyjnej w latach 2017- 2019r.....	77
Tabela 34 - Osoby bezdomne przebywające na terenie gminy Pułtusk, którym udzielono wsparcia.....	77
Tabela 35 - Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych zamieszkujących na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019	81
Tabela 36 - Rodziny korzystające z pomocy MOPS w latach 2017-2019 z tytułu niepełnosprawności.....	83
Tabela 37 - Osoby starsze na terenie gminy Pułtusk w 2019 roku	87
Tabela 38 - Typy rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2017-2019.....	94
Tabela 39 - Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa w latach 2017-2019	96
Tabela 40 - Liczba rodzin i dzieci objętych asystenturą rodziny w latach 2017-2019	97
Tabela 41 - Dzieci w pieczy zastępczej w latach 2017-2019.....	98
Tabela 42 - Dane liczbowe dotyczące diagnozy problemów alkoholowych na terenie miasta i gminy Pułtusk na przestrzeni lat 2017-2019	102
Tabela 43 - Liczba osób i rodzin, który przyznano pomoc z powodu uzależnienia na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019	104
Tabela 44 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu alkoholizmu w latach 2017-2019	106
Tabela 45 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu uzależnienia od narkomanii w latach 2017-2019	109
Tabela 46 - Dane dotyczące sprawców przemocy w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w latach 2017-2019	110
Tabela 47 - Liczba założonych „Niebieskich Kart” na terenie gminy Pułtusk w latach 2017-2019.....	113
Tabela 48 - Liczba rodzin zakwalifikowanych do pomocy, którym została przyznana pomoc z powodu przemocy w rodzinie w latach 2017-2019	114
Tabela 49 - Liczba interwencji domowych, w tym dotyczących przemocy w rodzinie w latach 2017-2019.....	115
Tabela 50 - Działania przyczyniające się do poprawy rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy Pułtusk.....	140

15. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 - Gmina Pułtusk na tle powiatu pułtuskiego i województwa mazowieckiego.....	18
---	----

16. WYKAZ SKRÓTÓW

Skrót	Nazwa
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GPPiRPA	Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
GPPN	Gminny Program Przeciwdziałania Narkomani
KISS	Klub Integracji Społecznej i Samopomocy
KPP	Komenda Powiatowa Policji
MCKiS	Miejskie Centrum Kultury i Sztuki
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
MOSiR	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
SOR	Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju
SRPS	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych
TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku